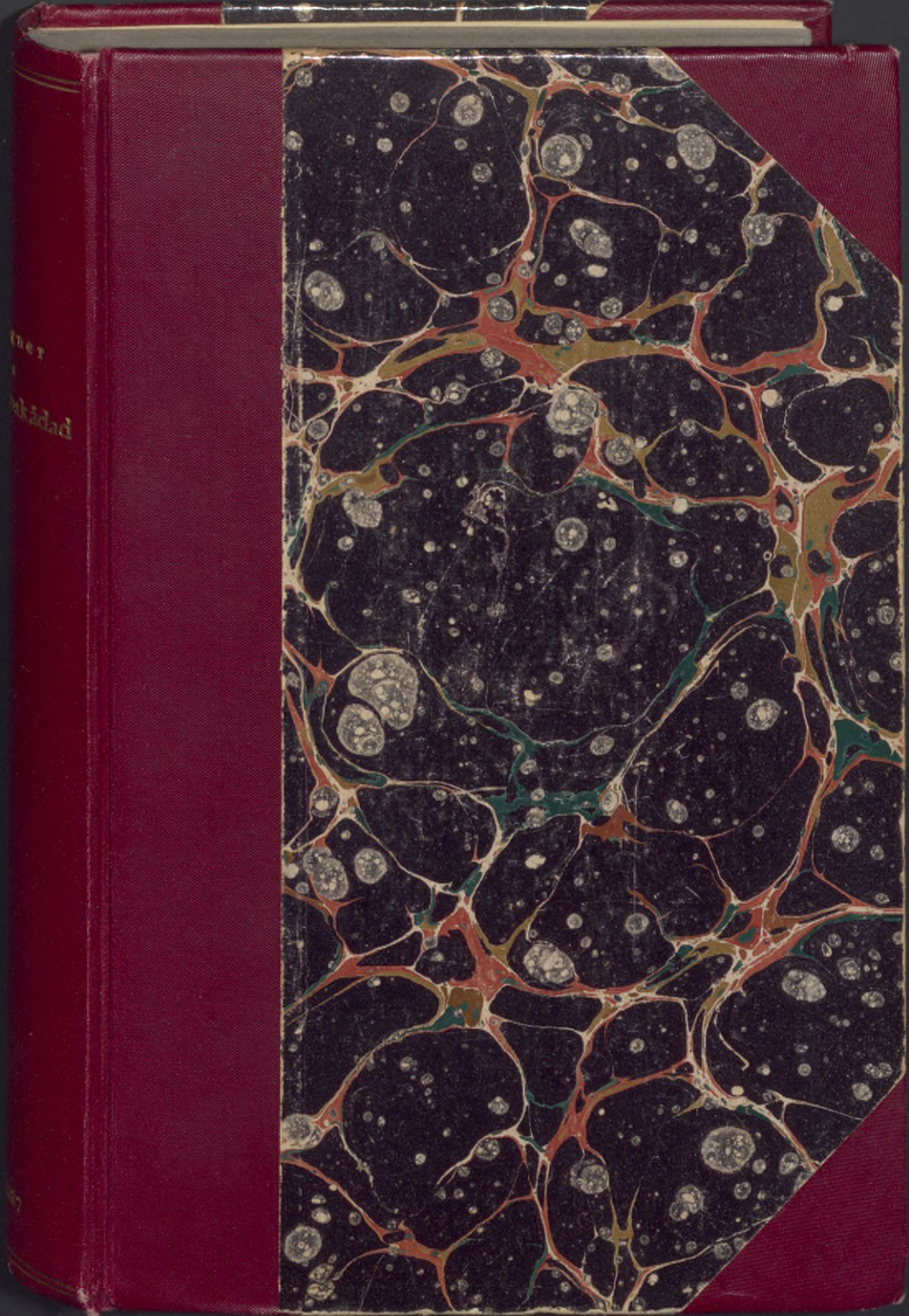

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

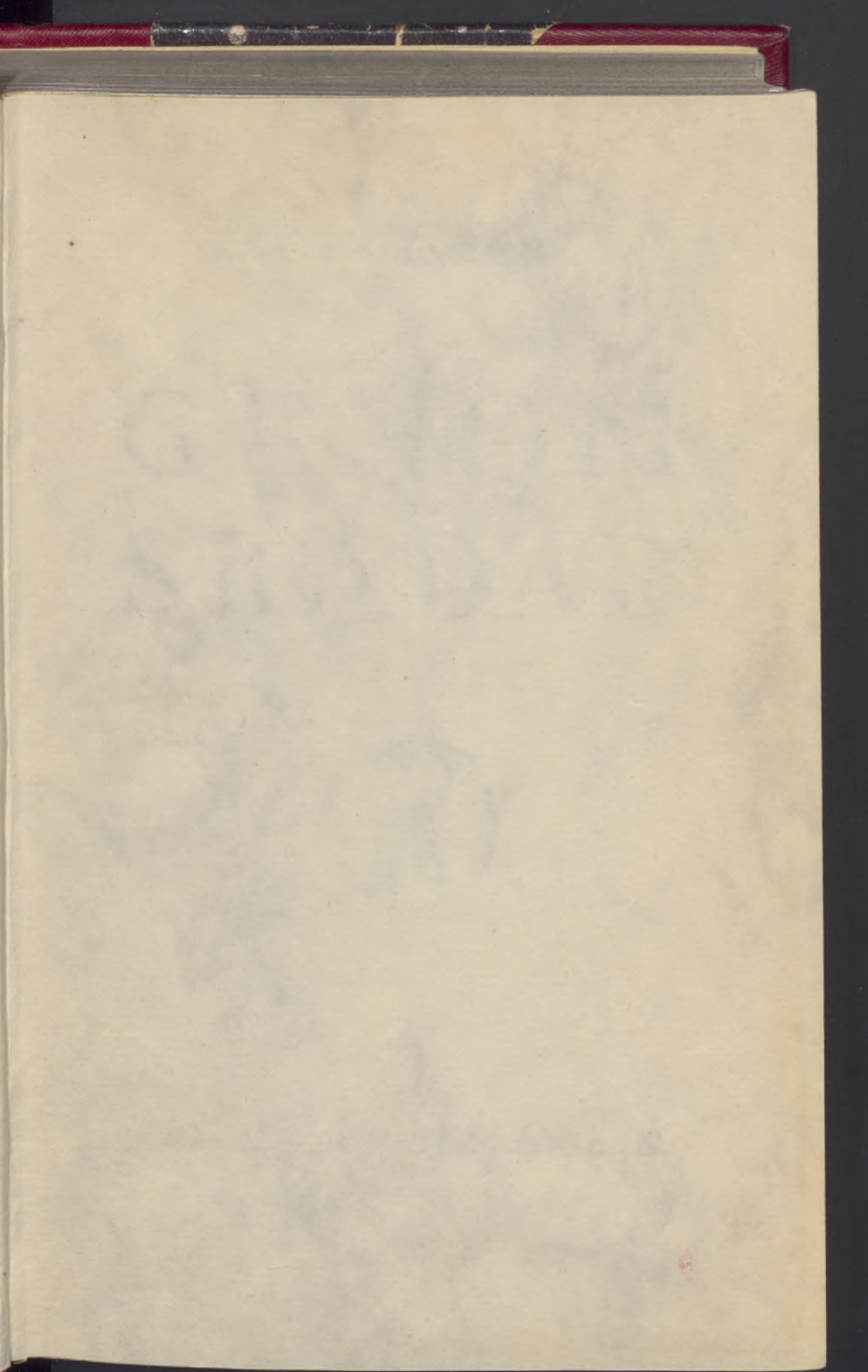

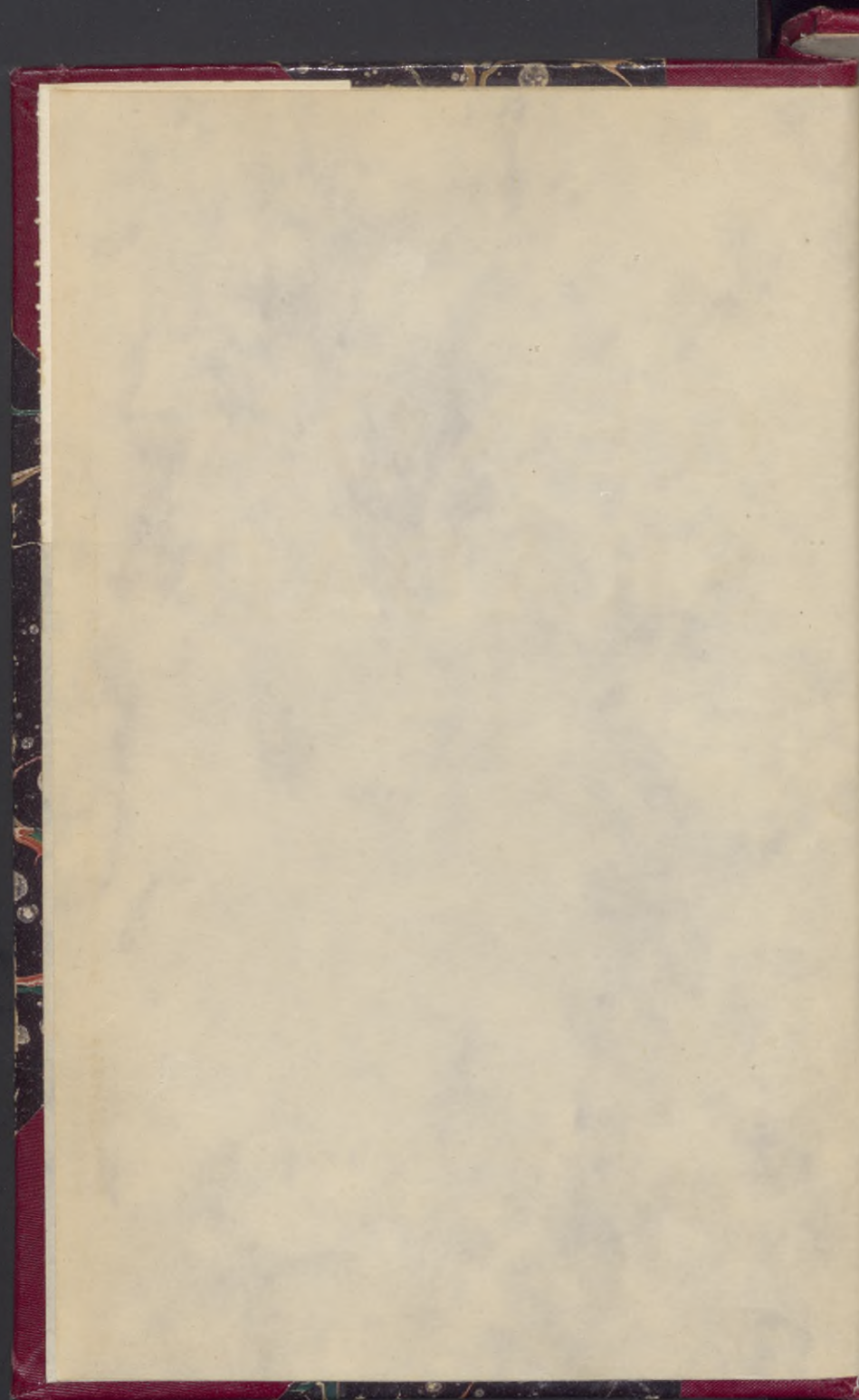

Allmänna Sektionen

Litt.
Sv.

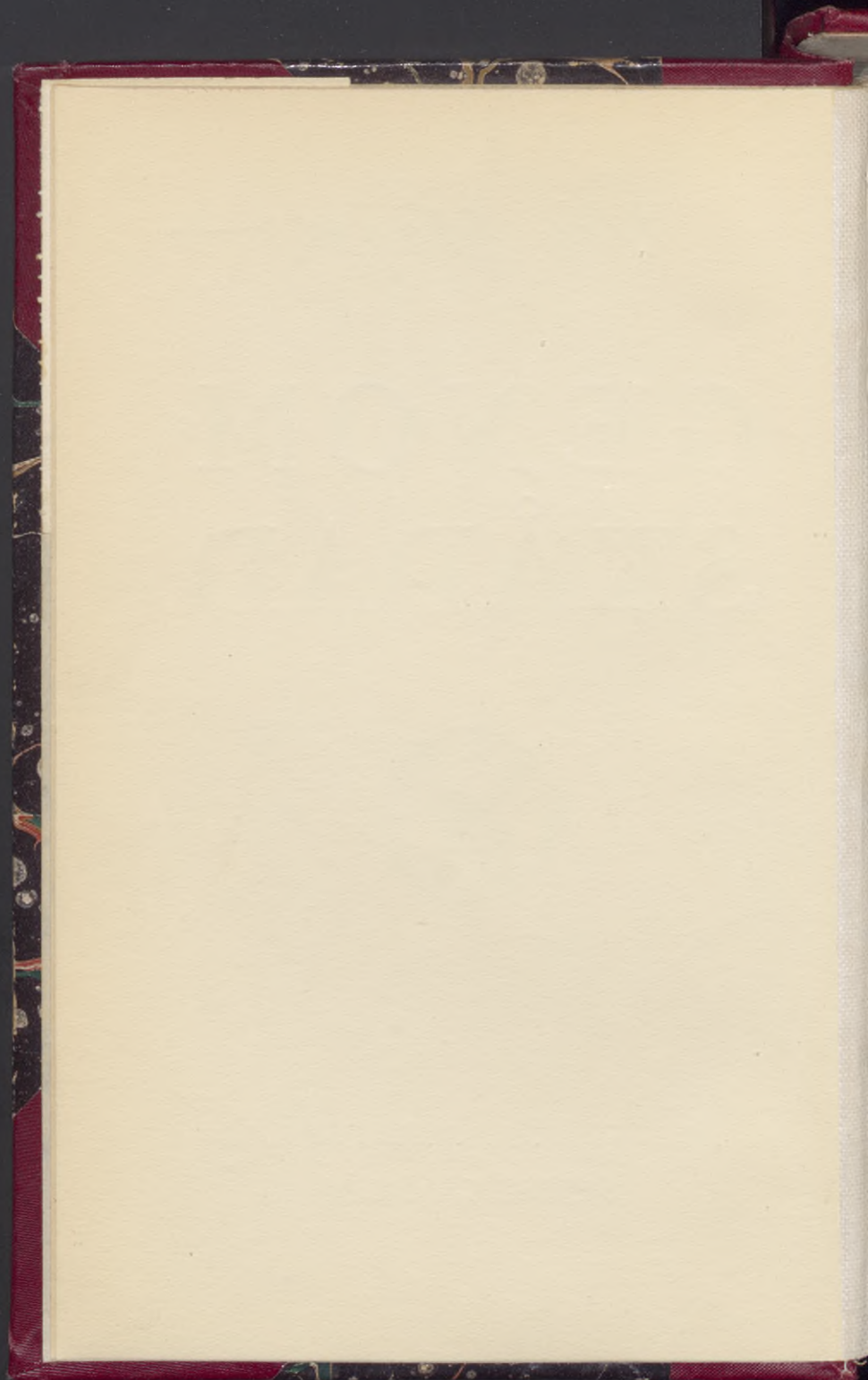
*Litt.
Sw.*
Elin Wägner

GENOM- SKÅDAD

ALBERT BONNIERS FÖRLAG
STOCKHOLM

ELIN WÄGNER

GENOMSKÅDAD

THE
NEW YORK
LIBRARY

GENOMSKÅDAD

ROMAN

AV

ELIN WÄGNER

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

Copyright. Albert Bonniers förlag 1937.

STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1937

Det år då jag föddes var i Solcirkeln eller Söndagsändringen det 15:e. Detsamma var ock från konung Oscar II:s födelse det 53:e, från Dess Bilägar det 25:e, Dess uppstigande på tronen det 10:e.

Det året var Venus morgonstjärna från årets början till den 21 februari, därefter aftonstjärna till den 6 december och sedan åter morgonstjärna till årets slut. Jag är född vid nytändning i Kräftans tecken på en söndag klockan ett eftermiddagen. Predikotexten innevarande söndag handlade om Två herrars tjä- nande. Medan jag arbetade mig ut i världen sjöng man i alla Sveriges kyrkor: att tjäna två herrar tillika, så skilda som Mammon och Gud.

På dessa uppgifter skulle jag ha kunnat låta ställa mitt horoskop ifall jag tänkt på att ordna den saken i tid. Nu är det inte längre fråga om horoskop utan om efterräkning, om redovisning för ett halvsekel, men jag anför almanackans bestämmelser omkring min födelse därför att de är de enda jag är fullt säker på. Dem har jag nämligen gemensamma med det flickebarn som personalen på barnbördshuset blandade hop mig med och som kanske, kanske ännu går omkring och är jag.

Ärligt talat så tror jag förstås att min mamma hade

rätt, när hon mot personalen på barnbördshuset satte igenom att jag var hennes barn och vägrade att ge bröstet åt den till förväxling lika unge som syster ville pracka på henne. Det var mammas enda kamp mot samhället under hela hennes liv och den bör hon ha fört på goda grunder. Hon förklarade själv att hon i barnets första stund märkt sig dess öron som uppåt formade sig i en spets. I brist på vigselattest var detta hennes enda bevis på att jag var dotter till greve Johan Sporre och vad var naturligare än att hon i sin osäkra ställning skulle genomsöka mig efter ett tecken på min börd.

När det nu bland söndagsmiddagens skörd av små medborgarinnor fanns en med dessa lustiga öron som mamma insisterade på, så dekreterade själve professorn mot översköterskans försäkran att en förväxling var otänkbar att denna unge skulle tillhöra den vackra mystiska förstföderskan fru Holm ifrån Skåne. Den andra mamman fick ingenting veta om hela uppståndelsen, hon var kanske bara lite förvånad att man så strax kom igen med hennes barn, och att det var så hungrigt som om det inte sett mat förr, vilket det ju heller inte hade.

Så avgjordes den första uttagningsmatchen mellan mitt ödes olika möjligheter redan innan jag var ett dygn gammal. Jag hemfördes till Landskrona och uppvisades så småningom för min fader som var både generad och stolt över sitt faderskap och ganska glad åt att jag var en flicka och redan som sådan utesluten från alla rättigheter till hans fidei-

kommiss. Mamma andades naturligtvis inte för honom ett ord om tillbudet på barnbördshuset och därmed kunde det ha varit avfört ur vår tillvaro som hade sina problem ändå.

Men när mamma burit på den hemligheten liksom på alla andra i en tre fyra år så föll hon för frestelsen att berätta alltsamman för en bekant tös från Farup, min pappas gods som mamma numera inte fick besöka. Eftersom den goda vännen var på utväg till Amerika, tyckte väl mamma att hon tryggt kunde bryta den tystnadsplikt som blev henne nästan odrägligt tung i längden. Hennes öden måste ju ha suttit som en klump i halsen på henne, innan en deltagande vän lyssnat till dem och förstått dem.

Mamma gick i graven med den tron att vad hon då berättade stannade mellan henne och flickan från Farup. På sistone då hon inför mig bröt sitt livslånga tystnad berättade hon historien på barnbördshuset men utan att lägga mer vikt vid den än någon av de många andra episoderna under det spännande skedet av hennes liv. Hon sa också att jag var den första som fick veta den så när som på Bengta Anders Ols som aldrig kom igen från Amerika. Hon hade ändå lite samvetskval över det olämpliga förtroende hon gett Bengta, men jag som nu var i den ålder då man tröstar sina föräldrar, sa att jag förstod hur svårt hon haft det och hur naturligt det var att hon lättade sitt hjärta en gång. Det måste ju ha varit rent förfärligt för en ung kvinna att ha en så ryktbar vän att hans namn inte ens fick viskas, att

aldrig få göra bekantskaper, att aldrig få skryta med de gåvor han gett henne, varken med mig eller sitt pärlhalsband.

— Ja, sa mamma då i sin tacksamhet över min förståelse, och tänk dig att jag fick aldrig se skymten av hans betjänter eller ekipager för han kom alltid i hydroska och bar själv upp... här hejdade hon sig, jag kysste henne och sa:

— Mamma lilla, om det nu *var* champagne, så har du ju sen druckit svagdricka i hela ditt liv och är för längesen förlåten. Hur det är med pappas förlåtelse är jag mycket mindre säker på.

Mamma försvarade honom då, han hade varit så rar mot oss båda två, därom vittnade väl också hans testamentariska förordnanden till vår förmån som var rena överloppsgärningen. Han kunde inte neka sin lilla flicka någonting, han gav mig så många dockor att de kunde räckt till alla flickorna i hela kvarteret när vi flyttade efter hans död, fast mamma inte kunnat dela ut dem emedan det skulle väckt för mycket uppseende. Jag ville inte säga emot, ty jag märkte att detta var lite ömtåligt, men annars kunde jag ju ha erinrat mamma om att tjugو dockor var en klen ersättning för den levande mänskliga kontakt ett barn behöver för sin första väldiga erövring av världen. Hade jag inte varit ett olydigt barn från första början så hade jag väl blivit ungefär lika utvecklade som mina dockor. Nu förvärvade jag till en början en stor skicklighet att så länge som mamma såg mig hålla mig på mattan där hon satt mig och

sen kravla mig i väg och göra bekantskap med andra barnungar, kattor och hundar. I min första insikt om sättet att umgås med världen ingick också färdigheten att ytterst snabbt förpassa mig tillbaka till mattan då mamma hördes och se ut som om jag suttit och lekt med min docka hela tiden. Det var jag tvungen till, ty annars sade hon: "Agnes, du blir min död", vilket var en dunkel och pinsam hotelse. Denna i barndomen inslipade färdighet att vid behov hålla mig på mattan fick jag sedan mycken användning för i mitt liv, men nu är jag trött på manövern.

Att jag intresserat lyssnade till mammas berättelse om förväxlingen på BB som till en nyhet, var också det ett utslag av min vana att hålla mig på mattan. Jag kunde ha sagt henne, fast jag nu inte nämdes det, att fyraåringen med sin docka i ett hörn uppsnappat något av vad de två Faruptöserna pratat om vid kaffebordet, och att detta något spelat en stor roll i mina barnafantasier. Jag kunde ha skildrat hur mamma lutat sin lugg ända in på den andras enkla bena medan hon berättade sina öden, och hur hon lekte med silkebollarna på plyschbordskanten precis som hon nyss gjort när hon årtionden efteråt berättat historien för andra gången. Jag kunde ha frågat henne om hon mindes varför hon plötsligt upphörde att leka med bollarna och förskräckt la handen mot den andras mun och jag kunde bett att få veta vad det egentligen var för farligt Bengta Anders Ols hade sagt. Det visste jag nämligen inte längre, men jag visste att mamma hejdade den andra för

sent och att i den stunden nedlades den första föreställningen om osäkerhet i mitt sinne. Det behövde bara ha varit: "ou Marta, så väl att du fick bytat glytten!" En planta med så späda rötter i tillvaron går det lätt att rycka upp.

Mamma trodde tydligen att mina tidigaste minnen bottnade i Åköping, dit vi flyttade då hon gifte sig. Men jag hade ett dunkelt minne av en sandhög på en helt annorlunda gård liksom av mattan jag var befalld att sitta på. Jag mindes en tid då mamma var mycket smal och tyst och stillsam och vacker i stället för fyllig, pratsam och rörlig som hon sen blev. Jag mindes att hon kallades för fru Holm då i stället för fru Andersén och att hon ibland lade mig till sängs för tidigt, rullade ner och gjorde natt på konstgjort vis. Detta skedde då det kom främmande, men främmandet måtte ha kommit in och sett på mig, ty varifrån skulle jag annars ha fått det gåtfulla och hemska yttrandet: "Johan, hon har dina öron." Om jag nu hade Johans öron, hur kunde mamma utlämna mig så? Jag vågade knappt somna av fruktan att Johan skulle ta sina öron med sig då han gick.

Sen blev jag bekant med honom och fick niga och tacka för mina dockor. Var jag olydig sade mamma omväxlande: vad ska farbror Johan säga? och: Agnes, du blir min död. Och så en dag då jag just slutat att leka olovandes med tändstickor kom mamma in och sa: "*farbror Johan är död!*" Hon var alldeles förvirrad och såg inte en gång att en tändsats flugit upp och bränt ett litet sår på min näsa. Jag påpekade

det inte, men jag tänkte: har jag nu blivit farbror Johans död med de här tändstickorna? Att en vuxen var död betydde att den befann sig i ett alldeles förfärligt tillstånd av sorg och vrede över ett litet barns olydnad och visade sin onåd på ett särskilt kraftigt vis. Jag hade aldrig sett en död förr, men då jag kläddes för att fara till farbror Johans begravning väntade jag att få se en, om han inte ändrade sig i sista stund.

Jag minns så väl våra förberedelser. Ingen av oss var sorgklädd, jag hade något rätt besvärligt på mig som kallades dalkulledräkt och var hans sista present till mig. Mamma var som vanligt klädd i ljusgrå bombasin, smal som en stjälk om midjan och draperad om höfterna. Hennes lilla fruhatt bildade ett spetsigt valv över håret och tomrummet mellan brättets kant och luggen var utfyllt av blekskära rosor vilket jag fann övermåttan skönt. Min förtvivlan var också stor då hon i sista stund band ett tätt svart flor över rosorna, luggen och näsan. Jag måste ha tjatat förfärligt att hon skulle ta bort floret, ty slutligen sade hon: "Agnes, om du inte tiger blir du min död. Jag måste ha floret, hör du." Naturligtvis måste hon det, ty inte kunde hon utan mask för ansiktet uppträda på farbror Johans begravning, dit hon nu objuden begav sig.

Jag var mycket illa berörd över farbror Johans död och när jag slutligen satt i kyrkan på en av de bortersta bänkarna började jag snyfta i min beklämning.

Jag var alldeles bortkommen i detta underliga

höga rum med förgyllda änglar på väggarna och svarta människor i bänkarna. Själva solskenet lämnade här fläckar efter sig när det gick genom de brokiga fönstren. Mammans knä såg ut som om hon spillt på sig ägg och spenat, men då jag lade min hand i hennes knä blev den gul och grön i stället. Ett oavbrutet brus påverkade mina sinnen, det kom från orgeln, i dag behandlad av en stockholmskonstnär. Där vi satt bland kuskar och lagårdsfolk blandades blomdoften så starkt med stallukt att jag fick kväljningar. Jag kunde inte ens se farbror Johan, längst uppe i andra ändan av kyrkan låg han i en låda och var fortfarande död. Fanns inga andra barn i kyrkan som möjligen med mig kunde dela ansvaret för att han var död? Nej, jag såg inga, men om jag ensam bar skulden, så tycktes det vara en hemlighet, ty ingen tittade på mig, alla sträckte på halsarna när begravningsgästerna kom. "Där kommer greve Helmut, tro om han ska bli lika rättvis mot folket som gamle greven va . . . och där, tyst viska inte så högt, den där i vita förkläd är grevinnan Eugenie . . . nej, inte greve Helmut's mamma, hans styvmor . . ."

Styvmödrar var elaka häxor visste jag, de kunde genomskåda hjärtan och njurar. Den här vände på huvudet och hela slöjan och satte sin skarpa blick i mig så att mitt hjärta började slå av ängslan.

Jag vet nu vilken underbar repris av ett historiskt utstyrelsstycke som vid detta tillfälle utfördes i Sporreholms slottskyrka. Idel gamla dyrgripar från storhetstiden användes som rekvisita, rollerna ut-

fördes av riktiga biskopar, grevar, landshövdingar, Serafimerriddare, trotjänare och operasångare. Allt var äkta så när som på ett litet oäkta barn, och det hörde också till pjäsen på något sätt liksom den unga kvinnan med tjockt halvflor över ansiktet. Att jag råkade utöka min roll utöver vad som var passande kunde ingen förutse.

Jag somnade av ett tag medan man höll griftetal över den siste Sporre, men väcktes av mamma för att jag skulle få se när farbror Johans låda bars förbi oss på väg till kryptan där den skulle stå. Vi trängdes sen utanför bland de andra underlydande, vi såg hur han bars in, hur de som burit honom kom ut med de svarta bindorna de haft till hjälp, hur man låste om honom med en nyckel som i mina ögon var enorm, och hur biskopen och familjen gav sig av med nyckeln neråt ån. Men sedan trängde sig mamma ut ur hopen och sprang med mig neråt parken bort till ruinen av det äldsta Sporreholm som ligger vid kanten av Vindån. In i kylan och dunklet under valven släpade hon mig, letade sig över borggården bort till det yttersta tornet, bar mig uppför en stentrappa och kom fram till ett fönsterhåll i den yttre gråstensmuren. Där satte hon mig just som processionen med nyckeln kom ner till ån och gick ut på bryggan. Jag kunde från fönstret mycket väl se när den skäggige gubben med guldkorset från bryggans kant helt enkelt slängde i ån den nyckel han låst in farbror Johan med. Jag var van att de stora alltid gjorde det rätta och att barn alltid hade fel, ty

först då jag vuxit upp blev det modernt att de vuxna alltid måste ha orätt i förhållande till de små. Men detta blev mig ändå för starkt. Jag gav till ett gällt rop och försökte slita mig loss från mamma för att hoppa ut genom fönstret och ingripa. Jag visste ju precis var nyckeln låg, nästan rakt under fönstret där jag satt. Det var ju min skyldighet att komma farbror Johan till hjälp, eftersom jag blivit hans död. Han ville säkert inte vara död så länge, kanske var han redan trött på det, stort folk brukade ju förlåta och glömma igen.

Mamma lade sin hand för min mun, men jag bet i hennes handske, krängde och skrek. Endast biskopen, arvtagaren greve Helmut och grevinnan Hoheneck stod så långt ute på bryggan att de kunde se mig. Av dem var det endast biskopen som låtsades om att något hände. Ännu i denna stund kan jag undra vad han tänkte om denna levande protest mot hans symbolhandling vid ätten Sporres utslocknande. När jag som nygift gjorde visit och blev föreställd för honom, sade han med ett obeskrivligt leende: "Vi har sett varandra förr." Men sina tankar yppade han inte. Jag kan dock förmoda att de gick så här: "ungen som står där och skriker må vara Johan Sporres barn aldrig så, men det ändrar inte faktum att ätten är död, basta." Ut från hans synpunkt var detta fullkomligt rätt. Han tillhörde det skede och företrädde det system i vilket ceremonien har högre makt än sanningen.

Men skriket i ruinen hade många hört och när ceremonien var över kom skådelystna i massor för att söka den som upphävt det.

"Tig eller du blir min död", sade mamma och jag teg, ty att vara död var allvarligare än jag anat. Hastigt räddade vi oss ut ur ruinen genom en bräsch i muren och hukade ner oss under en gran som släpade sina grenar mot jorden. Folket genomsnokade ruinen och omgivningen utan att hitta oss och förklarade därpå att Vita frun på Sporreholm höjt sin stämma än en gång. Detta står numera i turistreklamen för Åköping med omnejd som särskild attraktion. Men folkets mummel: "ho visste nog att de inte stog rätt till me att han skulle ha dogi utan barn", det har inte kommit med i broschyren.

Mamma var alldeles utom sig och hon bad till Gud: "Gör så att de inte tar ifrån mig min livränta för den dumma ungens skull."

När vi äntligen vågade oss ut ur vårt gömställe stötte vi rakt på en herre som satt i gräset och läste i en bibel för att få en anvisning om sin framtid. Så långt har jag ett minne, sen måste jag rekonstruera. Jag förstår att de mycket snabbt gjorde bekantskap, och att mamma redan första gången hann anförtro honom sin historia och sitt ensamma hjärta. Kanske friade han redan då och fick ja. Jämförd med farbror Johan var han en enkel man, anställd i en missionsbokhandel någonstans norr ut och med håg att sköta ett eget företag men utan pengar att börja

med. Men med mammas och mitt legat som borgen fick han av trosfränder låna det nödiga kapitalet för att öppna en affär i Åköping. I gengäld fick mamma ett hem och kunde i en ny omgivning börja ett lugnt småborgerligt liv som fru Andersén.

Jag tror inte varken mamma eller pappa Andersén om att medvetet ha börjat sprida ut att jag var deras adoptivdotter. De har säkert inte heller bejakat denna förmodan med rena ord då den blev framställd, endast med tystnad eller någon svårtydd fras: "lilla Agnes är Guds gåva till oss" eller så. Jag kallade honom pappa och inskrevs i Hoheneckska flickpensionen under namn av Agnes Andersén.

Det var ett mycket stadgat par som introducerade sig i Åköping och öppnade pappershandel med böcker från Evangeliska fosterlandsstiftelsen. Mannen var en verkligt from kristen av den lyckliga typen som alltid är fullt förvissad om att dagligen stå under Guds beskydd och ledning. Han var en änkas son och hade sen sitt trettonde år varit i husfaderns ställe. Då det lyckats honom att med arbete och vädjan till medmänniskors barmhärtighet skydda sina små syskon från svält och fattigvård, visste han att han levde i en värld där på Guds befallning alla händelser och människor tjänade honom. Om mamma försov sig en morgon och han fick vänta på kaffet, så att han därigenom kom tio minuter för sent till affären, så var detta Guds sätt att låta honom stöta ihop med stans borgmästarinna som just var på väg till hans världslige konkurrent för

att där köpa dekorationer till skyttebasaren. Den enda som inte av försynen var engagerad att hjälpa honom var jag. Om jag föll och slog mig så att han blev uppehållen, så inte fick han någon kund därigenom. Och när jag senare lyckades förmå skolans föreståndarinna att köpa skolans skrivmaterial i hans affär, så tackade han mig men inte Gud. Det var inte värt att jag försökte tränga mig in i den magiska krets där undren skedde. Varför det var så vet jag inte, han skulle aldrig ha tillstått för sig själv även om så varit, att ett barn som hade säkra tvåtusen kronor om året efter sin far kunde reda sig utan försynens hjälp och beskydd. För övrigt var han alltid vänlig och hövlig mot mig och satte mig som sagt i flickskola.

Jag vet inte om mamma blev riktigt from, på mig verkade de fromma uttryckssätten som fraser i hennes mun ända till dess hon kort före sin död skrämde mig med att säga att *Gud är sanning* på ett sådant sätt att jag trodde henne. Men hon var lycklig i alla fall, lycklig att få vara med människor igen, få prata och höra pratas.

Endast under sin första äktenskapliga grossess var hon retlig och ovänlig, och då jag en dag frågade: varför är mamma sån? det vill säga så orättvis mot mig, då svarade hon mig med de oförlömliga, gåtfulla orden: "det är ditt fel att jag är sån". Hon tänker på att om jag inte hade funnits skulle pappa Anderséns ingripande i hennes liv med åtföljande grossess varit obehövt, ty just nu önskar

hon det ogjort fast hon egentligen är nöjd med sitt nya liv. Det är nu så enkelt att förstå men då grubblade jag över denna orättvisa beskyllning liksom på den dunkla förmodan tant Gustafson uttalade vid ett besök: att Marta fortfarande skulle älska den lilla flickan som en mor även då hon fick ett eget barn.

Mamma blev så himmelens rädd när hon fick se mig bakom tant Gustafsons rygg att jag förstod att jag hört något jag inte skulle höra. När tanten gått tog mamma upp mig i knät och talade om att jag skulle få flytta över till den snälla tant Gustafson och vara där en hel vecka och leka med Rolf som jag tyckte så mycket om. Men innan dess så skulle jag få byta tillbaka mina kängor som jag ville.

Kängor betydde ett lidande, ty de var liksidiga och man måste växla dem varje dag för att de inte skulle ta form efter foten. Jag hade nyligen fått ett par kängor som var mig till mindre plåga än andra, men så hade mamma bytt dem mot ett par som jag trivdes sämre i, av ingen annan anledning än att mamma alltid måste byta allt hon handlade innan hon blev nöjd, minst en men gärna två gånger.

Vi tog genast på oss och vandrade mellan höga snövallar till Åköpings största skoaffär. Mamma hade också andra uppköp med till att byta och jag bar hennes kasse. Det var *den* eftermiddagen när jag hängde bredvid henne invid någon disk och snett nerifrån iakttog den iver varmed hon bytte och åter bytte, som mitt tidigaste oklara minne av hennes

samtal med Bengta Anders Ols vid plyschbordet dök upp och flöt ihop med hennes bytande till ett meningsfullt sammanhang. Nu trodde jag mig ha fått klarhet över alla gåtor. Det var ju självklart att sån mamma var kunde hon inte nöja sig med den första ungen hon fått utan hade bytt ut den mot mig som föreföll förmånligare åtminstone innan hon fått mig. Därav tant Gustafsons förhoppningsfulla yttrande att mamma skulle älska mig "som eget barn", därav mycket annat som var konstigt i mitt liv. Nånstans gick min riktiga mamma omkring med fel unge, alldeles som jag gick här med fel mamma, men det skulle väl kunna bytas igen!

Dagen därpå var mamma fortfarande lika snäll emot mig och tog särskilt hjärtligt farväl då jag gick till skolan, ty jag skulle inte komma hem på flera dar utan följa min lille klasskamrat Rolf och bo ett litet tag hos hans pappa och mamma.

— Ska ni ha storbyk? frågade jag, då skrattade mamma och sa att vi nog skulle få mycket tvätt i den här veckan. Jag passade på att fråga mamma var jag var född, det kunde vara bra att veta, ty man bytte alltid varor i samma affär där man köpte dem. Hon såg förvånad på mig och svarade: i Stockholm. Men nu var jag redan så bildad att jag visste att Stockholm var många gånger så stort som Åköping. Fullföljande min plan frågade jag vidare: "var då i Stockholm?" — "På barnbördshuset, men skynda dig nu till skolan och när du kommer till tant och farbror Gustafson så fråga inte så förfärligt

mycket, ty det passar sig inte." — "Nej det skall jag inte, mamma, men säg bara först: har vi haft mer än *en* farbror Johan?"

Mamma blev djupt förolämpad, ty på hennes vuxna språk betydde detta: mamma har vi haft mer än en älskare?

"Hur kan du säga så? Ack ingen var som han i alla fall! Ingenting kunde han neka mig och inte dig heller!"

Jaså, det var ju bra. "Har dom inte släppt ut honom än?" frågade jag, varpå mamma körde av mig med ett: "Inte! Släppa ut en död! Jag tror inte du är klok!"

Om jag nu händelsevis inte fått allting om bakfoten så skulle min fråga varit riktig och välbetänt. Eftersom farbror Johan inte kunde neka mig någonting borde han kunna hjälpa mig att ta reda på min riktiga mamma där hon satt på, aj, nu hade jag glömt vad det där huset hette!

Mamma hade menat så väl med att skicka min vackeraste docka med i packningen, men det slog inte väl ut. När Rolfs mamma kom med den för att jag skulle sköta den för natten, svarade jag att jag ville inte se den där bortbytingen. Jag har sen fått höra av tant Gustafson många gånger hur elak jag var redan som barn. Ja, naturligtvis var det elakt, men man avsätter inte sin egen mamma som moder utan en inre vredgad upprördhet som tar sig uttryck på något vis. Sedan var jag som vanligt igen och la

snällt dockan som jag skulle. "Ursäkta Doptivia", sa jag till henne och det tror jag hon gjorde.

När jag kom hem igen fanns där alltså ett eget barn och mycket riktigt också stortvätt. Jag mötte tvätterskan i förstugan och hon frågade: nå Agnes, vad har ni fått? Ett eget barn, sa jag med tant Gustafsons ord, i stället för att jag skulle sagt: en liten bror.

Mitt yttrande framfördes till mamma som fann det lustigt hon också, men med en oroande innebörd egentligen. "Agnes lilla, du är ju också mitt barn", viskade hon till mig och drog mig till sig där hon satt med lillebror i knät. Jag trodde henne inte, men jag tyckte det var vänligt viskat. Antagligen var det i gengäld som jag ville försöka hjälpa henne att spela sitt spel i Åköping. På något annat sätt kan jag knappt förklara det första av mina verkligt blamanta yttranden på denna jord som lydde:

"Min mamma var inte med då jag föddes."

Det är också ett av de få som jag med visshet kan återge fullkomligt ordagrant. När jag hädanefter kommer att citera yttranden av mig själv, blir det vanligen i det skick de fått medan de följt mig genom livet och som de stå för mig i skrivande stund.

Ett minne är ett barn av händelsen själv i dess förbindelse med ens egen värdering därav i nästa ögonblick. Ett senare nu har en annan värdering och föder i förbindelsen med det första minnet ett nytt av andra generationen. Vad som sker då jag skriver

är att jag fixerar vad sista generationen av minnen fått i arv av synbilder, hörselminnen, förnimmelser av lycka, skuld, smärta eller ånger. Dessa minnen är alltså av dunkel och osäker härkomst och dessutom är de barn endast av de händelser som blivit kvar genom en hemlig, för mig själv oåtkomlig, för den som läser detta kanske påtagligare urvalsprocess. De andra är sjunkna i djupet och genombryter på sin höjd någon gång trossbotten i form av drömmar. Men av hela det långa drömliv jag måste ha haft, minns jag nu blott helt få glimtar, vilka varit så sköna eller så fruktansvärda att de undgått drömmars vanliga öde att glömmas.

Upplysningen att mamma inte var med då jag föddes gavs av någon anledning under en lektion i första förberedande och var min första konventionella lögn. Jag visste att hon varit med, ty annars skulle hon ju inte ha kunnat byta sig till mig mot sin egen unge, men jag önskade samtidigt att hon inte varit med och lagt sig i. Fröken började genast skratta och hela klassen följde med förtjusning signalen, ehuru jag vet att det i och för sig inte föreföll den otänkbart att en mamma kunde råka vara ute då storken kom. Då fröken skämtsamt frågade om min mamma var hemma då min lilla bror föddes, tog munterheten ny fart, men jag rodnade och såg ner i bänken och försökte trösta mig med att jag i alla fall hade tjockast fläta och bredast hårband i klassen.

Jag kan tänka mig att anekdoten redan nästa rast

berättades vidare i kollegierummet som en pikant lustighet ur barnamun. I hela den lärarstab som Hoheneckska flickpensionen förfogade över fanns ingen psykolog som intresserade sig för att lista ut ur vilken föreställningsvärld ett sådant yttrande kom. Ingen förstod att det var resultatet av ett långt tyst tankearbete från felslut till felslut vilka borde undersökts och rättats fortast möjligt.

Allt hänger samman. Om jag inte blottat min ondska inför tant Gustafson hade hon kanske erbjudit sig att ta mig med till skärgården under sommarlovet som Rolf sa att han bett henne göra. Som det nu var blev jag plötsligt mycket ensam och utan kamrater. Jag hade inte annat att göra än att fullfölja mina funderingar fortfarande från felslut till felslut ända fram till mitt komiska och bisarra försök att släppa ut farbror Johan ur kapellet. Jag var tämligen säker att han skulle komma ut om man öppnade för honom, ty varför skulle de annars ha låst så väl om honom och kastat nyckeln i ån? Att det skulle bli pinsamt för många då han kom ut, det förstod jag, men gladdes snarast däröver, ty jämte en brinnande önskan att själv komma till rätta bodde också hos mig en önskan att ge de stora igen för allt som inte var som det skulle.

Vår gård var för det första inte som den skulle. Den hade inga träd, inget gömsle där man kunde krypa undan och leka. I källaren var en tvättstuga, varifrån det alltid luktade illa, en blandning av tvättmedel och smuts, våta kläder på streck hindrade lek

och bollkastning, och frun som stod och strök i ett fönster såg allt vad man företog sig. Det bästa jag kunde göra var att låna lite av den skugga och grönska som vällde ut över planket från grannens trädgård. I bortersta hörnet av vår gård under grenarna av grannens lind byggde jag mig ett litet bo av plankbitar, men jag hade inte väl fått det färdigt, förrän mamma upptäckte att detta var det bästa hörnet för lillebrors middagslur och så fick jag riva ner mitt hus, varpå jag sattes på en pall med en halvfärdig märkduk för att vakta honom.

Från andra sidan planket kom så härliga dofter. Varför var jag inte barn på den gården åtminstone, när jag inte fick vara i Stockholm på det där barnbarn- — stavelen börd hade fallit bort — huset som mamma talade om. Jag kastade över min boll och sprang in för att hämta den. Man kom in på grannens gård genom ett djupt skuggigt portvalv. Man stod där och såg in i en trädgård i solgenomskimrad grönska med pioner och guldregn och stora vita syrenbuskar. Mitt på gården låg min boll, jag övervann min tvekan och sprang in för att hämta den, fjärlarna lyfte från de doftande blommorna då jag böjde mig ner för att lukta på dem. På så vis beträdde jag olovandes för första gången det paradiset från vilket jag en gång skulle lika olovandes draga ut i världen.

Jag gjorde om det där knepet med bollen ett par gånger och vågade mig för varje gång allt längre in. Men fjärde gången då jag kastade in min boll med

den skumma föresatsen att ta en jordgubbe, en enda, på jordgubbslandet, då var porten till paradiset stängd och jag fick aldrig igen min boll.

Det var en fruktansvärt het och torr sammar. En dag kom pappa Andersén hem till middagen och sa att han med stor undran väntade på att Gud skulle visa vad han hade för avsikt med denna ihärdiga torka. Vattnet hade tagit slut i Vindån för första gången i mannaminne, kvarnarna, spinneriet och möbelfabriken stod stilla utan kraft för driften.

— Det blir säkert dåliga tider och klent med julhandeln, sade mamma klagande.

— Gud har säkert en välgärning i beredskap bara vi ger oss till tåls!

Men jag tänkte att vi behövde inte alls ge oss till tåls, ty det var ju ganska klart vad Gud menade. Jag blev med ens så upphetsad att jag hade svårt att sitta stilla och äta upp min kräm. Jag rusade från bordet så hastigt att pappa måste infånga mig för att jag skulle läsa från maten.

— O gode Gud tack och hurra! Du har tömt ån för att jag ska komma åt nyckeln. Mamma, mamma, får jag gå ut och plocka blommor?

— Ja, men akta dina kläder och kom hem innan kvällsmat!

Vansinnigt klädd som jag var med tjocka underkläder och klumpiga skor blev jag fort varm och förbi av trötthet. Men då jag var i färd att ge upp kom en bonde som tog upp mig på sitt lass och

släppte av mig invid Sporreholms park. Slottet skymtade vitt och förnämt med nerfällda markiser som om det sovit med hundra grönrandiga ögonlock. Ingen såg mig då jag smög mig ner mot ruinen. Jag hade fått nytt mod, ty Gud hade nog ingivit den där bonden att skjutsa mig till grindarna så att jag skulle få tag i nyckeln. Borggården var alldeles öde, endast små ödlor kilade utmed stenväggarna liknande drakar ur en sagbok. Men man fick inte vara rädd på Guds vägar och jag letade mig fram den väg som mamma och jag gått vid begravingen, tills jag kom in i tornrummet och kände igen fönstret från vilket man hade utsikt över ån. Jag nådde nu så högt att mina händer fick fäste i fönsterhålet och jag kunde klänga mig upp. Jag rös då jag tittade ut, ty på andra sidan var ett bråddjup för mina förhållanden. Det var inte riktigt sant att allt vatten var borta, ty ån flöt smal och bedrövlig i mitten av breda sandbankar. Jag blev inte alls förvånad såvitt jag kan erinra mig, då jag fick se den stora rostiga nyckelöglan sticka upp ur sanden bland annat skrot. Guds avsikt och min beräkning stämde överens, det var allt.

För mig var inte det stora problemet hur jag skulle kunna hämta nyckeln och släppa ut farbror Johan eller vad jag skulle säga till honom. Nej, problemet var hur jag skulle kunna åstadkomma detta utan att smörja ner mina kläder. Jag fann att det enklaste var att ta av dem. Spritt naken och med en oskyldig min som om jag helt enkelt skulle ner

och bada i ån klev jag ut ur ruinen, hoppade från gräskanten ner på sandbanken och styrde mellan plåtbitar och konservburkar rakt på nyckeln, som med någon svårighet lät dra upp sig ur sanden.

Jag vet inte nu vad det var som väckte upp mig ur den fasta beslutsamhet varmed ett barn kan fullfölja en lek eller ett ofog. Det kan ha varit röster från parken, ty jag har tagit reda på att den där styvmodern var på Sporreholm den sommaren med sin son lilla Kristian. Men jag tror snarare att det var rosten på nyckeln som blev för mycket för mig. Jag kunde våga att släppa ut farbror Johan, ty jag gjorde mig ingen föreställning om följderna, men jag vågade inte visa mig för mamma med rost på mina kläder. Hennes anfall av sorg och vrede över rost på tvättkläderna hade ingivit mig en formlig skräck för rost. Min beslutsamhet gled av mig där jag stod i ruinen alldeles rostig på magen av nyckeln som nådde mig till naveln. Att gå upp naken eller påklädd till kapellet var lika omöjligt. Hela företaget var för svårt för ett ensamt barn. Jag skulle vänta tills jag blev lite större och ta Rolf eller Ethel eller någon annan pålitlig kamrat med mig. Men för att ingen annan dessförinnan skulle hitta nyckeln och släppa ut farbror Johan, måste jag gömma den. Vid murens fot var ett hål som förde neråt och jag tyckte det var ett fint gömställe.

Senare har jag undersökt ruinen och förstår att jag måste ha släpat nyckeln med mig i en källare under tornrummet. Till min olycka var marken verk-

ligen här genomgrävd av gångar som på en fogdeborg i Skarpskyttens berättelser, och när jag skulle vända om igen efter att ha gömt nyckeln hittade jag inte den gång som förde ut i dagsljuset.

Förgäves for jag hit och dit, besinningslöst och blint som en fågel för första gången instängd i en bur. Än har jag stött på en tegelmur, än på en igenrasad gång, varpå jag har ränt tillbaka till källarummet och så strax försökt samma oframkomliga väg igen.

Jag grät och skrek, ja vrålade högt, det var min första erfarenhet av dödsångest och hur fenomenalt man kan vråla då. Ingen människa kom, men antagligen har med solens vandring ljuset kastats in i den rätta gången, ty plötsligt såg jag mitt vita hårband ligga och lysa ett stycke in i en gång. Jag sprang efter det, för in i döden var jag rädd om mitt hårband, och så var jag strax uppe i ljuset, fann mina kläder, klädde mig och rusade ut ur parken.

Jag kom hem för sent och blev utan kvällsmat till straff, men mitt äventyr blev aldrig upptäckt. På mitt linne hade i alla fall kommit rost från magen, men jag teg och grävde ner det.

Nästa vår då turisterna började komma hittades nyckeln till kapellet i källaren under tornet. Det blev en kolossal uppståndelse, eftersom den skulle legat i ån, men mig bekom det mindre än man kunnat vänta, ty jag var då för första gången i mitt liv fullkomligt uppslukad av en annan människa. Så länge min bänkamrat Ethel Westerdyk fanns i Äköping och jag

fick vara med henne varje minut av dagen, brydde jag mig inte om barnbördshuset i Stockholm eller farbror Johan i sitt kapell. Dessutom hade jag i mitt sjunde år fattat något av vad död var och förstod nu att det inte skulle komma något vidare ut ur mitt möte med farbror Johan.

Ethel måste underkasta sig fruktansvärda ceremonier innan hon fick del av min hemlighet. Då hon fått klart för sig vikten av att tiga, meddelade jag henne att jag var den som hämtat nyckeln ur ån och lagt den nere i källaren. Först fann Ethel att detta var ytterst snopet, när man tänkt sig en Vit Fru, men så uppfann hon den teorin att om jag inte ljög, vilket hon först trodde, så hade jag handlat som ombud åt Vita Frun.

För yngre människor måste det vara svårt att föreställa sig verkan av nyckelfyndet i denna tid då man vadade i Topelius' och Starbecks och Ingemans medeltidsromantik. Nu då det åter var fullt av vatten i ån kunde man inte, eller ville man inte, tänka sig annat än att nyckeln hade flyttats från sin plats på övernaturlig väg. Gårdsfolket på Sporreholm erinrade sig nu att de sommaren förut åter en gång hört skrik från ruinen. Vita frun hade skrikit när nyckeln kastades i ån, nu hade hon gått ända därhän att ta upp den för att tydligt visa sitt misshag över att slottskapellet slutits för tidigt om Sporreska ätten. Man visste att det fanns ett barn av Johan Sporre, förnekat och arvlöst nånstans i skymundan, men underligt nog fick ingen korn på att ungen

levde i Åköping under namnet Andersén och gick i andra förberedande.

I Åköping kände utom föräldrarna endast en person till förhållandet, nämligen vice häradshövding Stenås som var pappa Anderséns medförmyndare. Och han hade annat att tänka på än det dumma pratet om Vita frun, nämligen: blir jag borgmästare i Åköping eller inte? När han blev det köpte han gamla borgmästargården intill vårt och bodde där, först med sin fru och sen då han blev änkling med sin unga svägerska, som till allas förvåning fick förbli fröken Sofi. Mig lade han inte märke till ens då han snavade över mig. Han var då ännu vän med Hohenecks och stod på deras sida. Förmyndarskapet skötte han så att han varje år skrev på ett papper som lades för honom av pappa Andersén.

En dag före avslutningen gjorde hela skolan en utflykt till Sporreholm under ledning av vår föreståndarinna fröken Justine Hoheneck som ofta lekt här som barn. Så fort det blev tal om nyckelmysteriet och Vita frun hade Ethel och jag det nästan onaturligt svårt. Ethel sprang till och med sin väg i ursinne, ty varför behövde jag tala om sånt som hon måste tiga med? Jag sprang efter och grät och besvor henne att bli god igen. Ack vad jag minns väl hur denna tillbedda varelse plötsligt lyste upp av en idé, vände sig till mig och frågade: ger du mig lov att skriva en roman om dig? Roman var i vårt hem ett syndigt begrepp. Det enda mamma smusslade med numera var romaner. När pappa Andersén

misstänkte att hon läst romaner blev han ond, annars aldrig. Och nu skulle Ethel skriva en roman om mig! Var så god, sa jag ungefär som jag lovat henne att låna fröken Hohenecks chinjong till dockbolster eller en bit av månen att lägga på smörgås, men Ethel blev lugn och glad igen. När fröken Hoheneck berättade om Sporreholms belägring och Sporrarnas hjältemodiga försvar mot främmande inkräktare, utmärkte hon sig pinsamt med att fnittra, hon njöt redan av sin roman.

När Ethel var glad var jag också glad, men kort därpå träffade oss, eller åtminstone mig, ett förkrossande slag. Ethel skulle flytta med sina föräldrar till Stockholm och jag skulle aldrig få se henne mer. Vår vänskap flammade upp i en häftig låga. När vi måste gå hem var till sitt och äta kväll, lämnade vi varandra långa brev som vi skrivit på förhand, på det att vi skulle uthärda att vara åtskilda till nästa morgon. Mina brev var såvitt jag vet bara klagan och dystra profetior om hur snart jag skulle glömmas av Ethel, vars väg gick mot storstaden och måhända också mot ryktbarhet där. Ethel var den som tröstade och ett av hennes argument var att jag, Agnes, skulle väl inte vara ledsen, snart skulle nog Vita frun skicka mig något nytt ärende. Jag hörde till dem som de döda hade tumme med.

Jag skrev och svarade att jag skulle tillbringa mitt liv i tyst förtvivlan under väntan på döden och återseendet med Ethel i en annan värld. Ethel besvor

mig att tro att livet ännu inte var slut, vi var ju bara åtta år, och du kommer att få andra vänner, Agnes!

Jag skrev en kort och förargad liten lapp: Nej!
Och så for hon.

Ack vad jag grät över det komiska porträttet av den fula Ethel med sin lugg. I saknaden efter föremålet för sin kärlek erfor denna lilla Agnes, denna kärnfriska unge, för första gången vad fysisk smärta ville säga. Man liknar barnasjälen vid en knopp och det är mycket rart. Men som explosionsstoff i en granathylsa ligger under skärmladen inpackad all den enorma vitalitet varmed varje människa börjar sitt liv. Och ner i detta bränsstoff måtte redan då en gnista fallit, därav denna sveda som jag ännu minns, denna ohyggliga sveda som jag konstaterade med förbittring och som hängde vid dag efter dag. Man må kalla det vad man vill, men endast där djupa drifter rörts vid och sårats kan ett sådant barnalidande uppstå.

Jag förstår att jag för mina föräldrar måste ha varit en gåta och ett bekymmer i min tur. Pappa hyrde en fiskarstuga åt oss för den sommaren, mamma skänkte mig oombedd en ny liten bror, vi hade nu en jungfru så att jag behövde bara passa småbarnen under hennes måltider och ändå var jag aldrig glad, aldrig tacksam mot föräldrarna eller mot Gud, bara sörjde Ethel. Först fram i augusti lättade mitt humör lite, men då jag återvände till skolan och tredje förberedande överfölls jag av sorg och saknad på nytt. Ethels brev var en missräkning för mig. I det sista brev jag har från henne innan vår korrespondens upphörde meddelar hon att hon blivit tidningsredaktör, hon gick då i första klass i storskolan. "Jag ger nu ut en tidning som heter Senapskornet och den kommer var fjortonde dag. Om du vore här Agnes, skulle du få hektografera den åt mig. (Hektografera, vad är det?) Jag skriver nu den där romanen om dig som du lovade mig att jag skulle få göra. Den heter: Hon som de döda hade tumme med. Du förstår att jag är tvungen att ha en följetong till min tidning." Ethels påhittighet, munterhet och självförtroende som hänfört mig tidigare sårade mig nu.

Den rackarns Ethel som vid nio års ålder beslutat att bli en av de tio näst Selma Lagerlöf främsta författarinnorna i Sverige hade jag anförtrott mina hemligheter! Detta är dock mindre underligt än det faktum att jag är beredd att göra det än.

Vid höstterminens slut var mina betyg mycket svaga. Jag hade inte "bjudit till" sade lärarinnan med full rätt. Det måste ha varit nån gång under jullovet som mamma började tala om den stora Stockholmsutställningen som planerades till sommaren.

— Tänk att jag kunde verkligen ha lust att fara dit, sade hon och tittade på sin man.

— O mamma, sa jag, får jag följa med då? Nu var Stockholm åter föremålet för mina drömmar, ty där fanns utom min rätta mamma även Ethel.

— Du med dina dåliga betyg, sade mamma och tyckte att hon kommit lätt undan.

Stackars mamma anade inte hur lätt det var att få fina betyg i tredje förberedande så snart jag blott hade något intresse av att bjuda till med fv, hv, dt och tio guds bud. Tänkte hon någon gång under vintern i sin husmorsbrådska på Stockholmsresan så måste tanken att få slippa ungarna ett tag ha inneburit den största lockelsen. Hon visste att från de extravagantare nöjena var hon utesluten, på den troende Anderséns såväl som på den grevlige Johan Sporres tid.

Under tiden var min enda oro den att Ethel inte skulle stå på Stockholms station då jag kom. "Du ska få veta min allra största hemlighet och du ska få följa med mig nästanstans där du aldrig har varit förr", skrev jag med tanke på barnbördshuset.

När jag efter avslutningen kom hem med de finaste betygen i klassen upptäcktes det äntligen att jag arbetat med ett själviskt och världsligt mål för ögonen.

— Nej min lilla flicka, det skulle bli för tröttsamt för dig att gå omkring på utställningen, sade mamma och menade att det skulle bli för tröttsamt för henne att ha mig med. Hon kunde naturligtvis inte fatta min vilda förtvivlan över missräkningen.

— Men Agnes då, jag lovar dig en vacker present då jag kommer hem! Men jag tjöt att jag ville inga presenter ha. Ett nytt blustyg kanhända åt den som ämnat skaffa sig en ny mamma!

Vid hemkomsten från utställningen sa mamma till mig:

— Alltid ska du förstöra min glädje! Du kan vara glad du, för jag inte hade ett dugg roligt på resan bara för dig!

— Snälla mamma förlåt! bad jag då ödmjukt till hennes förvåning och blygsel. Något hade hänt med mig medan mamma var borta. Jag var inte trotsig mer. Jag hade blivit religiös. Min mamma som i grund och botten var en rådlös och oviss person hade aldrig kunnat få något inflytande över mig, och pappa Andersén ville inte. Men vår jungfru

Mina hon både ville och kunde få mig i sitt våld alldeles som Ethel förut. Hon visste att yttersta dagen var nära men hon var inte rädlös för det. Hon lovade att hjälpa mig tryggt genom alla därav följande risker bara jag överlämnade mig åt Jesus. Jag mottog erbjudandet och försökte uppfylla villkoret. Men det var inte lätt att göra Mina till lags. Först att känna en djup och uppriktig ånger över sina synder när man i djupet av sitt hjärta ansåg sig förorättad och skuldlös. Sen då jag blivit övertygad om att mitt dolska tigande till omväxling med vilda utbrott tydde på ett i grunden fördärvat hjärta, blev det återigen svårt att tro att jag kunde frälsas och få förlåtelse. Och klart borde det vara till herrskapet kom hem också.

— Nå har Agnes fått visshet nu? frågade Mina varje morgon, tills jag slutligen sade ja. Det var inte heller osanning. Kvällen förut hade jag bett så ivrigt om förlåtelse tills jag kände den komma som en mild hand på min panna, och jag hade somnat med den tanken att min riktiga mamma var där, sänd av Jesus.

— Jaha, då får jag tacka och lova med Agnes, men kom nu ihåg att inte låta förleda sig om frun har med någon grannlåt från utställningen. Agnes måste ge noga akt på sig själv hädanefter. Hon gick och kom strax tillbaka: *Vad är det här för något?*

Jag såg upp mot den stora, blomstrande, lantliga Mina med nästan vidskeplig vördnad. Hon höll i handen den roman som jag just höll på att smyg-

läsa, min första roman. Jag hade varit så noga att stoppa in den på sin plats i mammas romanskåp för varje gång jag smugit mig till att läsa några sidor då Mina gått till handelsbod eller missionshus och jag satt hos småpojarna. Och ändå hade hon avslöjat mig.

Förklaringen var kanske helt enkelt den att jag ställt in boken slarvigt eller upp och ner. Mina var kanske i djupet av sitt hjärta själv så intresserad av dessa böcker att hon lade märke till den minsta förflyttning. Att hon misstänkt mig och själv ställt boken upp och ner för att lägga ut en fälla för mig, håller jag för möjligt nu. Men *då* verkade hennes allvetenhet så starkt på mig att jag inte vågade läsa ut boken. Därigenom kom den att sysselsätta mina tankar hela vintern till omväxling med Yttersta domen. Jag minns än Florence och Patience som stred om friluftsmannen Kennet med den stålblå blicken och den beslutsamma hakan. Florence tänkte jag mig sådan jag hade min mamma från fordom bevarad på en fotografi: smidig, yppig med ett utmanande hemlighetsfullt leende. Antagligen hade även min mamma stundom låtit ana ett smalben eller barmens rundning och sett till att farbror Johan trasslade in sina sporrar i hennes släp (detta var det nät varmed Florence, fast gift, fångade Kennet). Jag var just på det ställe i boken då Florence gav sig åt Kennet, när Mina satte stopp för läsningen. Hade Mina måhända också märkt att jag vikit ett hundöra på den sidan där det stod i all sin nakenhet:

"när Kennet mycket sent lämnade henne var hon hans".

Lyckligtvis eller tyvärr hade jag tittat i slutet, så jag visste att Kennet trots detta blev gift med Patience. "Jag kan inte förstå att hon någonsin frestade mig, älskade hustru", sade Kennet på sista sidan. "Till slut vämjens varje sund man vid smuts", svarade Patience. Och under dessa märkliga ord stod kort och avgörande: Slut.

Författaren lät läsaren stå där med sina frågor. Vilken smuts? Florence var ju så prydlig. Varför vämjens inte varje sund man redan i början vid smuts utan först "till slut"?

Jag blygdes över min upptagenhet av dessa problem. Jag borde verkligen ha annat att tänka på, ty till påsk skulle jag med Mina och några andra jungfrur invänta Brudgummens ankomst och upptagas till hans möte i luften. Åköpings station skulle vara vår samlingsplats, dit väntades även en del utvalda från landsorten.

Vi hade börjat läsa engelska i första klass, det var en av vår föreståndarinnas avancerade idéer. När vi hade vår första lektion kom hon instormande i klassen och ropade åt oss att vi var lyckliga barn som snart skulle läsa Spencer och John Stuart Mill på originalspråket! Och Ruskin, flickor, Sesam and lilies, betänk det! Mina gillade detta studium, ty hon hade en engelsk bok med fullt av siffror och bibelcitater som visade att Herrans ankomst var nära förestående, inte tu tal om det. För att kunna läsa den

boken utmärkte jag mig i engelska medan jag samtidigt sackade av i historia och geografi som jag inte hade någon användning för. Vi var nu konsoliderade utan pojkar i klassen, vilket var lite tomt och på samma gång skönt i tider som dessa. Pojkar var ju så egna med sin omåttliga stolthet över att inte behöva sitta på potta som vi och över att ha klassmärken i skolmössorna, men just därför också intressanta. Jag hade nya kamrater på båda sidor nu. Där min dyrkade Ethel suttit hade jag nu Karin Beata von Koenig, landshövdingens dotter som Justines hårda händer nu skulle behandla sedan Stiftstadens skola gått bet på försöket. Hon var en lång stark styvackad flicka med stort platt ansikte på vilket aldrig syntes en vänlig min. Någon hade lärt oss att kalla henne lilla K B till skillnad från hennes mor landshövdingenskan som kallades stora K B eller Konungens befallningshavandes befallningshavande. Och på den plats där lille rödhåriga Rolf karvat i pulpeten med svarta fingrar satt nu klassens skönhet, Saga Orrvinge, som var dotter av en inflyttad pensionerad major och dyrkade mig som jag dyrkat Ethel.

Atmosfären var helt annorlunda än i förra klassen, blandad, osäker. Vi tyckte inte om vår nya klassföreståndarinna, hon tyckte inte heller om oss och berättade oss en dag att hon bad till Gud att kunna vara tålig var gång hon gick in i klassen. Religiös som jag var föll jag ändå för frestelsen att skriva en olämplig kommentar till detta yttrande och skicka

lappen till lilla K B för att få se ett leende på hennes ansikte. Denna K B som själv inte var Guds bästa barn steg genast upp och lämnade lappen obesedd till fröken. Lektionen fortsattes under ett olycksbådande lugn, men så fort det blev rast rusade jag ut i tvätt-rummet. Jag visste att föreståndarinnan såg efter om offren var rena om öron och naglar innan hon örfilade eller handpliggade dem, och att snygghet — eller var det kanske i själva verket snarare en liten vacker barnhand eller en bevekande nacke? — kunde helt oväntat stilla hennes vrede.

Jag fick gno och borsta mig flera dar innan något hände. Men jag vågade inte släppa efter, ty jag och hela klassen kände att något skulle komma att hända om inte förr så vid nästa historielektion. Alla var oerhört nyfikna på vad som stått på lappen, men de fick det inte ur mig.

Vi satte oss till rätta för historielektionen, fröken Angelin kom inte, men vi anade att hon stod där ute tillsammans med fröken Hoheneck och väntade till dess vår spänning skulle ha nått sin höjdpunkt. Vi gjorde henne emellertid den förtreten att sitta ljudlösa för att hon inte skulle kunna säga: där ser Justine hur de bråkar. Slutligen kom då Justine instormande som ett starkt väder. Hon var så ovanligt stor och lång att då jag första gången sett henne i första förberedande hade jag fått den föreställningen att lärarinnor växte genom hela livet och att Justine, då hon inom kort blev hundra år, skulle rädda huvudet genom gymnastiksalens tak. I själva verket var

hon då bortåt sextio år, ännu i sin krafts dagar med ögon som kunde gnistra och fingrar som kunde nypa ända upp i sjunde klass om så behövdes.

— Flickor, ropade hon, idioter! Jag har offrat allt vad jag äger för att ni skulle få lära vår härliga svenska historia och känna er som *medborgare*! Och så hör ni inte på, sitter och skriver lappar! Kom fram Agnes Andersén. Titta på mig! Kan du inte se folk i ögonen? Har du inte ett kristligt hem?

— Jo.

Hon höll min olycksaliga lapp i vädret men på så vis att mina nyfikna kamrater inte kunde läsa innehållet.

— Tycker du det här är kristligt?

— Nej, sade jag, det var okristligt och fult gjort. Det var det minsta man kunde säga, ty där stod: "Jag tycker *vi* ska be att vi får nåd att uthärda med Angelin!" Men medan jag bekände visste jag att föreståndarinnan inte skulle örfila mig. Jag såg precis hur en lustig tanke dök upp i hennes ögon medan munnen ännu var sträng:

— Och din mamma var inte med då du föddes?

— Nej, hon var inte det, sade jag, sårad men envis. K. B. fnittrade till, och nu var det hon som till min utesägliga häpnad fick örfilen jag skulle haft, en örfil som givit genljud i årtionden av mitt liv.

— Det angår varken dig eller mig var Agnes mamma uppehöll sig, sade Justine. Ursäkta oss, Agnes. Därpå skrev hon fyra ord på lappen, vek ihop den och gav mig den tillbaka. Visa den inte för

någon, då går det dig värre än Karin Beata, sade hon. Och nu är fröken Angelin så vänlig och sköter mottagningen på expeditionen så tar jag historielektionen. Flickor, vet ni att vi har ett gravfält från den härliga vikingatiden nere i parken! Kom så skall jag visa er att vår skola står på helig mark.

Hoheneckska gården hade legat ute på landet när Justine startade sin skola. Ett litet lantbruk, stora trädgårdar och park hade tillhört hennes mammas änkesäte som den ogifta dottern fick att trösta sig med. Nu stod det stora huset ganska kringskuret på sin skolgård, och det nya Åköping växte upp där Justine strövat som barn.

Till stadsfullmäktiges förtvivlan var Justine en mycket nyckfull säljare. När stan nödvändigt ville ha en tomt ur hennes mark till en brandstation och erbjöd sig att betala bra, då nekade hon. Men om hon året därpå behövde skaffa nya skolbänkar eller höja lärarinnornas löner, då sålde hon till vad pris som helst.

Hennes manliga släktingar som alla tillhörde den då i stat och kommun allenarådande kasten, erbjöd henne anslag till skolan från landsting och stat bara hon lät bli att nagga på sina åkrar och sin vackra park. Men Justine nekade bestämt att ta några anslag, hon visste att vissa villkor skulle förbindas med dem, och ville, sade hon, till varje pris vara självständig. Men det rörande med Justine sådan jag nu ser henne är att hon i djupare mening var allt annat än självständig, trots allt som viskades om att hon

någon gång skulle ha använt spritdrycker och sin kommunala rösträtt. Hon kunde mycket väl ha satt franskan före engelskan som begynnelsespråk, tagit emot offentliga anslag och räddat något av sin förmögenhet till ålderns dar. Vad hon själv och andra kallade emancipation bestod till stor del i hennes enlighet att vi flickor med hjälp av plikttrogna lärarinnor skulle plugga in så mycket som möjligt av det koncentrat de allmänna läroverken fordrade för mogenhetsexamen. Däremot övade hon ingen kritik på denna lärdom eller på det samhälle där vi genom densamma skulle vinna inträde.

Justine var utvecklingsoptimist, ty representerade inte hon och hennes skola ett steg uppåt i den ständigt stigande linjens riktning? Därför var dagens sanning i sig bättre än gårdagens, emedan den var nyare.

Jag kommer än ihåg hur hon en gång betygsatte med C en uppsats där en flicka vågat hålla på det gamla måttsystemet mot det nya metersystemet, eftersom det var mera praktiskt att i vardagslag mäta med mått som motsvarade tumme, fot och armlängd. Justine använde en kvart av lektionen för att få oss att förstå hur utomordentligt sinnrikt det var att använda tiomilliondelen av meridiankvadranten att mäta upp klänningstyg, och vi trodde henne, ehuru utan entusiasm.

Ju mer vi sög i oss det härskande systemets åsikter samtidigt som vi läste religionshistoria, litteraturhistoria och krigshistoria, ju mer borde vi enligt

Justine bli upplysta inifrån av den absoluta objektiva sanningens sken. Hon upplevde helt naturligt många missräkningar, därför att vi inte lyftes och lystes av kunskap som vi borde och ofta tillägnade oss den endast av lydnad och plikt eller betygsambition. Men hon behöll ändå in i det sista tron på den värld hon marscherade in i med sina normalskolekompetenta flickor i samlad trupp bakom sig. Hon var bländad av denna världs prestationer som alla andra och visste inte att dess förnyelsekraft började sina, att dess spänstighet var förbi och att den inte kunde tillgodogöra sig det nya människomaterial hon velat tillföra den.

Hon bråddes inte på Diotima av Mantinea som talade till Sokrates och sade: "Men de högsta och heligaste sanningarna till vilka de föregående leda fram om man går den rätta vägen, dem vet jag ej om du förmår fatta. Jag vill dock nämna dem med all möjlig beredvillighet. Försök att följa med så gott du kan."

Nej Justine Hoheneck som trodde sig så emanciperad, hon tillhörde det historiska skede där en Fredrika Bremer i färd med att ordna sin världsbild säger till en Böklin: "Jag vet ej var jag skall göra av s(ata)n, men du B. skall hjälpa mig."

Hela klassen störtade med Justine för att beskåda ett av de storslagna gravfält som är det viktigaste den härliga vikingatiden lämnat efter sig i likhet med det härliga andra årtiondet av 1900-talet. Men jag drog mig efter i sista ledet och stannade till sist

bakom ett träd för att läsa vad Justine skrivit på min lapp. När jag läst det visste jag inte *var* jag skulle kunna gömma lappen nog väl, ty kom den ut i rörelsen, kom den till elever, föräldrar och inspektor, då var det ute med Justine och mig! Under mitt förslag att klassen skulle bedja för att få nåd att uthärda med fröken Angelin, hade Justine skrivit med sin stora adliga stil: *Ja låtom oss bedja!*

Hon hade tillåtit sig att i mitt sällskap skämta med bönen och sin främsta lärarinna. Hon hade givit sig i mina händer, och hennes förtroende skulle inte komma på skam. Inte ens Mina skulle få ur mig detta, jag skulle inte bekänna vår gemensamma synd och om också jag måste bli kvarlåten i den stora stunden, så skulle jag bli kvar tillsammans med Justine.

Men Mina tänkte inte låta mig stanna kvar. Säkerligen tyckte Mina också om mig, och hon hade ett starkare påtryckningsmedel än Justine till sitt förfogande: nämligen skräcken.

Länge länge var jag orättvis och hatfull mot den trofasta Mina, hon som unnade sig så liten vila, som arbetade så länge in på nätterna, att hon ibland somnade och nickade till och tappade huvudet i skurbaljan eller sov halva natten framför dragsoffan när hon lagt sig på knä för att be sin aftonbön om kvällen. Men den dagen då vi skulle upptagas till Herrans möte i luften traskade jag med henne försedd med bibeln, Sions sånger, den engleska boken och en smörgås som jag medtagit i hem-

lighet. I väntsalen satte vi oss i ett hörn nära kaminen och började sjunga halvhögt ur Sions sånger. När vi kom till nummer trettionio teg jag, ty jag trodde det var en taktlös anspelning på mina familjeförhållanden:

”Jag har av ett syndaslem, oren, syndig avlad blivit, syndigt var mitt första hem, synd jag fått i moderlivet . . .”

Men Mina sa:

— Sjung hon Agnes, det gäller oss alla lika mycket.

När det sista tåget gått slocknade kaminen, det blev kallt och vi vägrade sjunga långa stunder tills Mina tvingade oss på nytt. Stinsen kom och frågade vad vi hade här att göra, det skulle inte gå några tåg mer i dag. Mina sa att det skulle han nog få se om en stund, och då skulle han önska att han tillhörde vår skara. Han sa att han skulle vänta en halvtimme sen skulle han låsa, den som inte ville stanna i väntsalen i natt borde ge sig i väg innan dess. Det utbröt nu ett gräl, flertalet ville gå sin väg och undrade om det inte var ett misstag att vi satt här i stället för i Arméns lokaler. Jag följde den skaran som försvann ur väntsalen, och jag har aldrig kunnat förstå riktigt varför Mina inte grep in och hindrade mig. Trodde hon i den stunden inte längre så säkert? I alla fall lät hon låsa in sig med två av sina trognaste och satt där till morgonen, men vart hon sen tog vägen visste ingen. Så spårlöst var hon

försvunnen att jag ibland tänkte med en hemlig rysning: "om hon ändå blev upptagen till slut?"

Det skrattades en del bland de mera upplysta i staden åt Mina och de andra, och för att inte bli utskrattad själv brukade jag skratta med fast ovilligt.

Nu sätter jag in detta torsdagsäventyr i den epok då det förlöpte och finner de tio pigornas apokalyptiska förkrigsstämning rätt naturlig. Vi var inte en gång för tidigt ute, vårt huvudfel låg i den överspända förväntningen att man så enkelt kunde bli tagen undan från tidens stora vedermödor. Men Mina hon hoppas fortfarande, det kan jag sluta mig till av de tidningsurklipp jag får ibland och som säkert är från henne. Det senaste är blott några veckor gammalt och lyder: "Kan någon bliva frälst under de sju plågornas tid? Äro Guds barn kvar i denna värld då, eller ha de upptagits till himlen?" I själva verket skulle jag bra gärna vilja veta vilket.

När denna historia avklarats utan skandal till gränslös lättnad för föräldrarna upplevde de ett par problemfria år med mig.

— Agnes har blivit så trevlig, sades det, och förständig och flitig. Men det berodde på att jag sluppit skräcken och att jag hade ett mål i denna synliga förgängliga värld: att kunna bra för Justine. Varför skulle jag då inte göra mig själv draglig i den beskedliga familj i vilken jag med rätt eller orätt var en medlem? Jag måtte ha tänkt något i den stilen, ty jag minns att jag ofta frivilligt erbjöd mig att se efter mina små bröder. Karl var en liten kortväxt

stadig person, redan vid fem år såg han ut som en överste och nu då han blivit överste ser han i mina ögon ut som en femåring. Han blev snart alldeles för stor för att erkänna att han tyckte om sagor, men de två små hörde tacksamma på samma saga hundra gånger och tyckte om att rida på ryggen och så där.

Ethel sörjde jag inte mer, hon fick gärna ha andra kamrater som hektograferade åt henne.

Farbror Johan var stendöd och ingen människa hade någonsin fått svar på frågan om nyckeln till hans vilorum åter låg i ån eller var den annars förvarades.

Det jag kallade "min riktiga mamma" var bara ett dunkelt minne av en hand som strukit bort all ångest från min panna en gång.

Men Justine var nuet och verkligheten. Jag skrev glosor på tre språk nu, pluggade extra i historia och var tämligen säker att få ett litet stipendium till våren. Ty Justine hade sagt: jag har aldrig sett en medelmåttig unge bli så begåvad ett tu tre.

Jag vet nu att jag svävade i en stor fara och att hela lärarinnekollegiet följde mitt öde med spänning. Men då var jag aningslös och självbelåten och glad.

Mitt premium hade den mest egendomliga effekt i hemmet som väl någonsin ett premium haft. När jag triumferande visade min femtiolapp med tillhörande brev däri det stod att jag fått "Justine Hohenecks stipendium för mindre bemedlade flickor med fallenhet för historia", rodnade mamma och bleknade pappa, och efter en lång tystnad föll det

hemska ordet: "de pengarna kan vi inte behålla!" Jag hörde inte mer, så stoppade jag sedeln innanför linnen, sprang in och lade mig på min säng och grät.

Efter en stund kom pappa in, mycket lugn och värdig mitt i sin upprördhet.

— Behåll du dina pengar Agnes, sade han, du har säkert gjort dig förtjänt av dem. Men du är inte mindre bemedlad, min snälla flicka, och därför skall jag gå till fröken Hoheneck och återbetala summan.

Justine lär först ha blivit oerhört indignerad vid hans bekännelse att jag hade ett legat på tvåtusen kronor årligen. Varför gick jag då så illa och löjligt klädd? Varför hade jag inte fått en ny klänning till examen? Varför hade man nekat mig en ny gymnastikdräkt och att köpa en färglåda? Vem förvaltade pengarna? Herr Andersén som förmyndare, ja så. Men flickan måste ha mer än *en* förmyndare. Ja, den andre var borgmästar Stenås. På så vis. Då ska jag besöka honom. Jag antar att det måste finnas ganska mycket pengar sparade och att man nu kan planera Agnes' framtid efter helt andra förutsättningar. Men sedan hon skrämt honom, hade hon veknat efter vad jag senare fick veta: och tacka han sin Gud, herr Andersén, att han kom frivilligt till mig och bekände!

Jag är säker att min lille modige styvfar också tackade sin Gud, ty hans hederlighet med femtiokronan kostade honom visserligen de tvåtusen om året som han hittills obekymrat låtit flyta med i familjens budget, men den räddade honom och stackars mamma från en skandal som annars förr

eller senare måste ha kommit sedan Justine började intressera sig för mig och forska i mina förhållanden. Efter detta fick han sexhundra om året som ersättning för mig, bar tåligt förlusten av de ettusen-fyrahundra och bekände frivilligt sin synd i församlingen vilket ofantligt höjde hans anseende där.

Men av allt detta märkte jag själv ingenting annat än att jag fick en ovanligt frikostig sommarutstyrelse. Jo, det hände en sak till. Den dagen då vi flyttade till landet och jag stod vid vårt flyttlass, kom borgmästare Stenås förbi. Till min häpnad stannade han och tilltalade mig.

— Känner du en flicka som heter Agnes Andersén?

Jag neg djupt och upplyste att det var jag. Så smålog han och mönstrade mig noga.

— Det borde jag kunnat se av mig själv, sade han, *lyfte på hatten* och gick.

Nästa höst började vi med storhetstiden, och den var framför allt Justine Hohenecks tid. Hon må ha haft en konventionell historieuppfattning men vilken lycka hon beredde oss med den storsvenska schwung hon lade i undervisningen!

Samtidigt läste vi Tysklands geografi, men Justine hade egentligen bara intresse för städer vilka vi erövrat eller inte erövrat eller där vi slutit fred. Hon intresserade sig för slagfält, för floder i vilka

blod flutit, bergpass genom vilka framryckningar skett. Hon gled likgiltigt förbi Berlin där dock Bismarck satt och formade dagar och år till historia. Hon underskattade och lärde oss att på ett skandalöst sätt underskatta vår tids förmåga att skapa historia. Uppdelningen av det inre Afrika pågick just men inte var det historia för henne. Livingstone, Stanley eller Gordon pascha som dyrkades i andra skolor förblev obskyra personer i vår, att inte tala om Nansen som lät fotografera sig i sin fiskartröja. Historia skedde inte då den inte skedde med hjälp av oss svenskar på främmande slagfält.

När Justine talade om "våra förfäder" tänkte hon mest på den gamla svenska adeln som hon tillhörde. Ett antal av "våra förfäder" blev halshuggna på Linköpings torg, därför fick sig Karl IX en avhyvling på gamla dar, ty hon höll mer på adeln än på kungarna. Bäst trivdes hon under Gustaf II Adolfs tid då adelns, kungens och rikets intressen sammanföll. En fördel med storhetstiden var också att de stora adliga husfruarna fick lite mer svängrum och tillfälle att visa vad de dugde till.

En gång under en lektion råkade jag också säga "våra förfäder", men det skulle jag inte ha gjort. Det var under den tid på höstterminen i fjärde klass då vi repeterade Justines egenhändiga pjäs *Agnes Kavle till Sporreholm* för festen vi skulle hålla till förmån för försvaret. Allt vad samlas kunde samlades mot ryssen nu, skräcken för ryssen hade ersatt

skräcken för yttersta dagen, men den var inte så svår, ty vi delade den alla, åtminstone alla vi som var höger.

Lilla K B höll på att inöva titelrollen och var desperat för att det gick så uselt för henne. Både hon själv och vi alla tvivlade på att det skulle lyckas henne att ge illusion av en from och vek ung hustru som i farans stund höjde sig till att frälsa Sporreholm med lut och beck på svenska kvinnors gamla goda maner. Hon hade ingen anledning att vara ond på mig just nu, ty jag hade bara fått en liten biroll: tärnan som genom blödighet äventyrar hela försvarsplanen.

— Ja, Ers nåde, skulle jag säga till K B, vi har eldat i kokehus och bryggghus. Ja, Ers nåde, becken kokar... luten är stark, Ers nåde... men jag *kan* inte hålla becken på honom, Ers nåde, han... liknar min... trolovade...

Att tvingas säga detta borde ju varit nog smälek för mig, men likväl föll K B över mig för det där om våra förfäder så fort timmen var över. Hon visste att min mamma var skånska och att alltså mina förfäder tillhört de städse besegrade och mindervärdiga danskarna, och vad min pappa angick så var han naturlig och ingenting att göra sig viktig över heller, det var inte mycket bättre än vara dansk.

Jag var fullkomligt slagen av det riktiga i hennes argumentering. Jag hade minsann ingen anledning att säga "Våra förfäder" om de tappra svenskar som slagits under Vasakonungarna för friheten och den rena läran, för vilken danskarna aldrig rört en fena

såvitt jag visste. Det var väl därför som Justine givit mig en så feg biroll, tänkte jag och höll mig undan för henne så mycket jag kunde. Men nästa repetition då vi för första gången skulle spela i kostym, hörde jag henne skrika "var är Agnes, var håller jantan hus? Hon får ta Agnes Kavles roll och Beata får bli tärna — om hon kan lära sig de tre replikerna."

— Jag vill inte spela den där dumma tärnan, skrek K B.

— Och jag vill inte spela Agnes Kavle, pep jag där jag stod framknuffad mittpå scen.

Då inträffade detta som jag ännu aldrig sett, men som de äldre flickorna beskrivit som det förfärligaste av allt. Justina blev alldeles stilla, lade ner sin scepter och sitt ris och sade:

— Ja, så ställer vi in hela festen, det gör ju ingenting. Den var ju visserligen tänkt som en hyllning till trehundraårsminnet av Gustav Adolfs födelse, men vad betyder det mot Beatas och Agnes' önskingar!

Detta knäckte själva K B och fem minuter efter var repetitionen i gång med ombytta roller. K B fick i hast nya repliker som gav uttryck för hennes mordlust och jag sa uttryckligen ifrån:

— Jag spelar bara i dag, tills Karin Beata lärt sig rollen.

Men ack hur gärna jag hade velat vara fru Agnes Kavle på festen, bara jag inte varit av dubbelt neslig börd. Det var andra repliker det, härliga, som

Justine lagt i hennes mun: 'I tärnor, Vår Herre, min gemål Johan Sporre, är borta i fält, men kvinnor ha förr försvarat denna borg och skola än en gång så göra . . . I svärjen att lyda mig, det är bra . . . Guds död, vi måste härda ut med hunger och törst och plåga . . . detta Sporreholm, fru moder, är nyckeln till hela vårt rika Östergötland . . . frukten intet mina små, förtrösten på Gud, I skolen återse eder fader . . . Gud är med oss, fienden viker, jag dör, men jag dör med glädje, hälsa min Herre . . . tagen vård om mina små . . .'

När repetitionen var över deklarerade Justine lugnt att nu var äntligen rollbesättningen den rätta. Mina protester låtsade hon inte om. Antagligen hade hon från början tänkt driva det därhän men av klokhets låtit KB misslyckas först. Men jag kunde inte åta mig huvudrollen! Jag gensköt Justine då hon var på väg upp till sin privata våning och sade:

— Snälla fröken, bli inte ond, men det passar sig inte att jag spelar Agnes Kavle. Hon ledde mig då vid örat in i sitt förmak där jag aldrig varit förr, fast jag hört mycket om förgyllda stolar och grekiska gudar sömmade i pärlor och silke på soffkuddar. Hon tryckte ner mig på en stol och stod där i skymningen som ett högt torn över mig. Nu måste jag bekänna halva sanningen:

— Jag kan inte spela Agnes Kavle, för mina förfäder var danskar.

— Jaså, sade Justine, kom med in i mitt skrivrum, så ska vi talas vid. Hon tände omständligt en fotogen-

lampa med grön kupa och nu visade det sig att hela rummet var fullt av böcker. Både rikedom, lärdom och börd var här samlade på en punkt!

— Ja, sade Justine när hon satt sig i sin skrivstol, på din mors sida är du skåning, men det spelar inte så stor roll. *Men på din fars sida härstammar du i direkt nedstigande led från Agnes Kavle och hennes gemål Johan Sporre, duger det åt fröken?*

Jag var mycket förvirrad, nog kunde släkten ha dugt åt mig. Varför skulle Justine säga så när hon visste att jag inte dugt åt släkten?

Jag sa:

— Har det funnits en riktig Johan Sporre då och en riktig Agnes? För så där länge sen?

Justine skrattade beskt. Ja, det hade funnits en riktig Johan Sporre, i själva verket flera, även om jag inte räknade den siste Sporre till dem.

Jag svarade genast att jag inte alls menat att farbror Johan inte var riktig.

— Jaså, han lät kalla sig farbror Johan av sitt enda barn, så likt honom! Han visste hur medelmåttig han var och tänkte att om han offrade dig så skulle han gå i graven som den siste barnlöse bäraren av ett stort namn, och det var ändå någon utmärkelse. Nå, vad har din mamma sagt dig om farbror Johan?

— Att han inte kunde neka mig någonting.

Detta roade Justine obeskrivligt.

— Du som gått miste om det största arv ett antal degenererade svenska adelsätter nånsin hopat på en

hand! Men låt det sporra dig att klara dig ändå! Du begriper väl att nu måste du göra lycka i din roll! Och nu kan du gå din väg.

Jag gick men endast dröjande, ty jag hade så gärna velat fråga om allt det här betydde att jag var släkt med Justine på långt håll förstås, men ändå.

Vid dörren kom jag mig för att fråga och Justine skred ner mot mig så högtidligt att jag ett ögonblick inte visste om jag skulle få en örfil eller en kyss. Det blev en kyss, men så knuffade hon ut mig och sa:

— Sprid inte ut det! Angelin och de andra tisslar och tasslar nog ändå om att du är min gunstling.

Den stora dagen stod jag i kulissen, böjde undan det vita krås som föll över min handled, såg på ådernätet i min hand och tänkte: "hennes blod flyter i mina ådror". I det ögonblicket ägde en identifikation rum, de två Agnes blev ett.

Redan min entré lär ha gjort en enorm effekt på grevinnan Hoheneck som inbjudits av den elaka Justine och placerats på främsta raden med sin lilla son Kristian. Agnes Kavles porträtt från galleriet på Sporreholm trädde livslevande in på scenen, knäföll inför Guds moder och sade:

— Statt mig bi i det som förestår, tag mitt liv, men rädda min make, mina barn och mitt land!

Grevinnan Hoheneck tog sig för hjärtat och viskade till Justine:

— Vad vill det här säga? Vem är hon?

— Å, var inte rädd min söta vän, det är bara Johan Sporres lilla naturliga dotter, Helmut's kusin.

I mellanakten avlägsnade sig grevinnan med sin son, men ingen brydde sig mycket om hjärtattacken hon skyllde på, alla var faktiskt spända på hur det skulle gå för Agnes Kavle. Landshövdingenskan som kommit från Stiftstan var hänförd och översvallande, och Justine påstod att stora KB för en gångs skull var fullt äkta i sin förtjusning.

— En född skådespelerska, en storartad upptäckt, Justine, en ny fru Hwasser! Landshövdingenskan var mycket fördomsfri, hon tog inte illa vid sig över att hennes dotter blivit avsatt från huvudrollen, ej heller över att Karin Beata haft en skrattsuccé när hon skrek med skallande stämma: brassa på under beckgrytorna, tärnor, danskarna tål vad de får!

— Du måste låta mig få hälsa på primadonnan, Justine, sade landshövdingenskan då spektaklet var över. Hon måste komma till oss på residenset över en söndag. Justine upplyste om att vi var dödsfiender, Karin Beata och jag.

— Så bra, sa landshövdingenskan, då ska jag försona dem. Inte sant, rektorn, vände hon sig till allmänna läroverkets chef som hon haft vid sin sida under festen, man ska försona fiender med varandra? Varför ska Sverige och Norge alltid hålla på och dras?

— Det gäller utrikesrepresentationen, landshövdingenskan, upplyste rektorn.

Men hon smålog mot honom.

— Pytt, sade hon, hela sjukan är att de kungliga inte sitter nog ofta i Kristiania. För resten, snälla

Justine så var utförandet briljant och din pjäs med, men den var alldeles för krigisk. Det är ju kvinnorna som ska avskaffa kriget, och så eggar du upp dina flickor till riktiga militarister, det är alldeles fel. Tror inte rektorn att jag har rätt? Kommer inte kriget att försvinna när kvinnorna får rösträtt?

— I det tusenåriga riket, kanske, mumlade rektorn, som i likhet med hela länet ansåg landshövdingenskan förryckt. Det visste hon mer än väl, och när så nu en gång var förhållandet roade det henne nu som alltid att begagna sig av sin ställning till att pina sin omgivning.

— Rektorn menar när Branting blivit statsminister?

— Vi får hoppas att han inte sitter inne när konungen kallar honom till sitt rådsbord, svarade rektorn. Detta svar ansågs så mördande kvickt att det gjorde sin rond på alla godsens i länet och till och med nådde huvudstaden. Från vilken ort en diskret varning därpå lär ha nått landshövdingen — men inte landshövdingenskan. Detta blev emellertid min räddning till en tid, ty K B skämdes så över sin mor att hon inte vågade uppträda så arrogant som hon velat.

Detta var Justines sista läsår som föreståndarinna och hon blev allt mera sentimental ju längre tiden led. Jag vet det, ty jag var ofta hennes gäst om söndagseftermiddagarna numera. Första gången jag såg henne gråta var då det klarnade för henne att jag var den ungen som skrek och ställde till skandal

när biskopen efter Johan Sporres jordfästning kasta-
de nyckeln till kapellet i ån.

— Du lilla barn kunde inte förstå att det måste
ske! (Justine ansåg också att ätten var utdöd fast
jag levde.) Du tänkte bara på stackars Johan. Ja,
jag hade också hjärta för honom en gång innan jag
visste vilket kräk han var. Men nu skall du få höra
något märkvärdigt. Jag är en vän av upplysning,
men detta trotsar all upplysning. För nyckeln kom
faktiskt upp ur ån igen på oförklarligt vis.

Då jag förklarat för henne hur det gått till, blev
hon ännu mera rörd.

— Stackars liten flicka som hade försökt reda upp
sitt öde på egen hand.

När hon snutit sig och lugnat sig sade hon:

— Vet du vad, Agnes, jag avskyr all vidskepelse
och jag tror att det där vi kallar Försynen är något
som vi har skapat oss själva till tröst. Men när jag
ser dig sitta här med Johans näsa och Johans öron
och betänker att du tårt dig fram till gamla Justine
och att gumman äntligen hittat den hon sökt så
länge, då må jag säga att det ser ut som om det
fanns en ledning i alla fall.

När nu avslutningen nalkades och Justines avsked
förestod började man skriva i tidningarna om henne.
I det lilla Åköping som saknade regemente spelade
läroverket och flickskolan med dess lärarkårer en
stor roll på den tiden. Hon hade ju också skänkt hela
skolan till ett bolag, bildat av stans förmögnare
pappor. Detta ansågs gentilt, fast hon själv sade:

jag kan ju inte sälja flickorna åt dem eftersom de är deras egna och eleverna är det enda de vill ha, för varken mina bänkar eller mitt hus duger åt dem.

Vi läste nu i tidningen att Justine en gång varit ung vilket kom som en stor överraskning. Vi fick veta att hon avstått från en lysande ställning som hovfröken för att ägna sig åt lärarinnans kall. Det antyddes att hon sagt nej åt många friare, men det var ingen av oss flickor som trodde. Att hon köpt böcker för sina pengar i stället för toaletter och pluggat historia när systrar och kusiner for i väg till de stora vinterbalerna i huvudstaden, det trodde vi däremot gärna. Själva talade vi måhända alltför mycket om vilka klänningar vi skulle ha när vi sjöng för Justine vid avslutningen.

Hela stan flaggade vid Justines sista skolavslutning. Skolan var lövpydd, biskopen och landshövdingen hade kommit från Stiftstan för att hålla tal. Även landshövdingenskan yttrade några ord vid överlämnandet av en rosenbukett, men det ansågs opassande och nämndes ej i den välsinnade tidningen.

Däremot gick det ju inte att komma ifrån att Justine svarade, ty det var dagens stora händelse.

När vi sjungit vår lilla sång till hennes ära, reste sig Justine och gick upp på podiet. En svart klänning av tjockt siden flöt och skimrade omkring henne. I halsgropen hade hon en brosch som slog gnistor framför henne och hon hade en ny chinjong lika vit som håret. Hon kom bakifrån och stod där

plötsligt mittibland oss med sin ena varma hand på min skuldra, ja, just på min.

När jag nu läst om hennes tal i Åköpingsposten, får jag tvärs genom den konventionella redogörelsen ett starkt intryck av att Justine låtit biskop och landshövding veta att de egentligen missförstått hennes mening med skolan. Hon hade inte tänkt sig att forma sina flickor efter det ideal som de höga herrarna just nu uppställt i sina tal. Hon drömde om kvinnor med nog självförtroende, vilja och kunskap att erövra sig en plats i biskopens och landshövdingens värld. Hon hade också funnit och fostrat många präktiga och duktiga flickor som gjort skolan heder. Men *ett* hade hon länge sökt utan att finna, nämligen flickan med lejonklon, hon som skulle kunna leda de andra. Det hade varit svårt för en åldrande kvinna som inte ville ge upp, men till slut, strax innan hon lämnade skolan i andra händer, hade det dock förunnats henne att hitta barnet som en gång skulle fortsätta hennes verk.

Jag minns ännu hur alla lärarinnor, föräldrar, målsmän och kamrater tittade på mig. Det susade i salen av viskningar under det uppehåll Justine gjorde innan hon fortsatte. Så skickade hon ner oss alla till våra platser i salen, och när allt var stilla igen, överlämnade hon skolan åt staden Åköping, varvid hon läste ur ett överlåtelsesdokument som borgmästar Stenås skyndade att lämna henne.

Min sommar tillbragte jag med Justine på Bie vattenkuranstalt. Jag måtte ha visat vissa tecken till snobberi efter min upphøjelse till flicka med lejonklo och förfäder, ty i min dagbok finner jag att Justine ständigt präntat i mig att jag inte skulle inbilla mig något därför att mina förfäder blivit halsuggna vid Linköpings blodbad. Med Sporrarna var det slut, feodalväldet var på upphällningen och när fyrkväldet störtats, skulle herrarna på godsens få se sina statare ta makten i kommunerna. Om jag kunde sköta mina studier så var det mer värt än hela min härstamning. Jag skulle därmed tillföra min släkt en viss ära genom att vederlägga talet om Sporrarnas klena begåvning.

Det var inte mycken manlig ungdom på Bie att konkurrera om, men jag kom ändå från början i efterhand genom att jag måste läsa så mycket. De andra flickorna som inte ämnade utmärka sig och inte fått premium hade mycket roligare än jag, det kan jag konstatera nu efteråt genom min dagbok.

En dag fann mig Justine med Strindbergs Giftas II. Jag blev rädd, men hon sa att den var så uppåt väggarna, så den kunde jag nu läsa utan skada. Däremot borde jag akta mig för Missbrukad kvinnokraft, ty den var mycket mera bestickande.

— Ja, men tant Justine, ligger det inte ändå något i det där yttrandet om kvinnorna av Rousseau som Strindberg citerar: "ju mer de vilja likna oss, dess mindre skola de regera oss och det är först då vi verkligen skola bliva herrar".

— Kära du, sade tant Justine, det är sånt prat som Ellen Key kan låta lura sig av men inte du som är en modern flicka. Män har makt över kvinnor och kvinnor har makt över män, det är ömsom. Men männen vet att kunskap och pengar är bra att ha i maktstriden, och därför vill de behålla dem för sig själva. Det är så enkelt så det bör ett barn begripa.

Detta samtal minns jag därför att det var första gången som jag behöll min egen mening om en sak, sedan Justine sagt ifrån att hon tyckte annorlunda.

En svart eftermiddag i november eller så stod jag och hängde i en av de långa korridorerna i den nya skolan. Alla kamraterna hade gått, jag var tillsagd att vänta här på den nya föreståndarinnan som ville tala med mig. Jag anade oråd, ty jag visste att mina prestationer under de första månaderna inte varit något vidare. Då och då hängde jag ut genom fönstret och såg till min glädje att Rolf ännu gick utanför och väntade på mig. Ända sedan han flyttade över i läroverket hade vi varit skilda åt av en isande likgiltighet som vi bevarade även då vi var på bjudning hos varandra med föräldrarna. Men den hösten hade vi som genom en tyst överenskommelse åter sökt vänskap med varandra. Vi vandrade tillsammans ut åt vägarna och talade om Strindberg, vi bjöd varandra på skolfester, Rolf roade mina småsyskon med att slå volter då jag skulle se efter dem och lät bli att gå i dansskola därför att jag inte fick gå för mina föräldrar. Sista gången jag tittade ut

hade emellertid Rolf försvunnit som han ju måste för att komma i tid till sin middag. Jag förlät aldrig Angelin att hon på kiv lät mig vänta så länge.

När jag äntligen kallades in, besvor hon mig att sköta mina studier bättre. Vad var det åt mig? Varför läste jag inte ordentligt? Jag teg, ty jag kunde inte förklara att jag vantrivdes i den nya riddarborgen man byggt åt oss som flickskola, att jag saknade något vad det nu var, som funnits i den gamla skolan. Än mindre att jag oroade mig för det som mina erfarnare kamrater skrämde mig för som snart skulle hända mig och hindra mig i mina gymnastiklektioner var fjärde vecka.

Föreståndarinnan suckade. Jag undrade om hon anade att den excentriska gamla fröken med gunstlingssystem och storhetsvansinne som lämnat skolan i hennes händer icke kunde lära henne hemligheten hur man skapar en atmosfär i vilken det är lätt och roligt att arbeta. Ja, kanske visste hon att hon aldrig skulle kunna skapa en skola, på sin höjd ett tröskverk som fungerade oklanderligt.

— Agnes Andersén, sade hon, jag måste påminna dig om vilket ansvar du har som den flicka fröken Hoheneck *för närvarande* sätter hela sitt hopp till. Det är så många som har svikit henne, om du gör det också, då kan hon inte bära det. Nu kan du gå.

Inte ens den eftermiddagen klämde jag i med läxorna utan gick och drev utanför Rolfs hus tills han kom ut. Gemensamt beklagade vi oss över de vuxnas terror. Hans morbror borgmästaren var lika-

dan med att driva och driva på honom att läsa. Men vi ämnade inte läsa på befallning någon av oss.

Efter höstterminens betyg kom Justine hem till herrskapet Andersén och föreslog att jag skulle flytta över till henne på vårterminen så att hon kunde övervaka min läsning och hjälpa mig med läxorna om det behövdes. Ingen av oss vågade säga nej, men jag uppställde ett villkor: att jag skulle slippa plugga i jullovet. Det var en härlig is på skridskobanan, och jag tillbringade hela min tid där med Rolf. Han åkte runt mig, framlänges och baklänges, han susade diagonalt över banan som en vind och så fort musiken kom bjöd han upp mig. Men de sista dagarna i lovet, som vi räknat så ivrigt med som en tillgång, fick jag ligga stilla med heta kompresser och efteråt uthärda Rolfs förebräelser för pjosk.

— Det ska vara flickor som blir hemma för lite ont i magen, grälade han och det hade han ju rätt i.

Justine arbetade med mig den vårterminen som man gör med ett företag i vilket man satsat hela sitt kapital. Det *fick* inte ligga någon sanning i den uppfattning som läroverkets rektor så gärna sökte pränta i henne: att flickor alltid stannade i växten vid min ålder, varpå pojkarna gick om dem med stormsteg. Om det vore sant, vad hade då hennes livsverk tjänat till? Om det besannade sig på hennes egen Agnes också, hennes kött och blod, för vilket svårigheter hittills inte funnits, ja, då kunde hon så gärna gå med sorg i graven med ens.

Justine var mycket oroligare än jag för vad påskkollegiet skulle ge för omdöme om mina studier. Tyvärr var det fortfarande dåligt. Jag fick också en varning att ändra mitt uppförande och inte springa ute så mycket med gymnasister. Men då Justine fick reda på orsaken till min tillbakagång och hörde att gymnasisten Rolf Gustafson hade lika många varningar som jag, lugnade hon sig märkvärdigt nog. Ur en tillfällig distraktion på grund av en förälskelse hade ingen rätt att dra några dystra slutsatser om min och alla flickors framtid. Det var bara att ha tålamod med mig.

Kanske jag hade börjat arbeta igen under intrycket av hennes vänlighet om det inte hänt strax efter påsk att Rolf och jag kommit att kyssas för första gången under en botanisk utflykt till Sporreholm.

Han bad mig inte om en kyss, han höll mig inte fast, men jag måste lyfta mitt ansikte upp mot hans i lydnad av hans vilja, eller var det kanske han som lydde min? Det gick en ilning likt en svag vindkåre genom mitt nervsystem, den rev upp en morgonstilla sjö och förvandlade den. Vi blev båda lite förskräckta och övergick till att resonera botanik. Ack, även Linnés sexualsystem, även orden Monandria och Polygynia, ståndare och pistill, hade fått en hemlig, eggande betydelse och vi kunde inte röra vid dem. Så etablerade vi ett litet gräl på den neutrala frågan om *Anémone nemorósa* hörde eller icke hörde till familjen Ranunculaceae, något som egentligen

var oss i grunden likgiltigt. Jag minns ännu de jättelika exemplaren av vitsippan i fråga som stod där så stilla och vita i det gröna dunklet, jag minns hur vi omsorgsfullt grävde upp de finaste, varpå vi lät dem ligga och kysstes en gång till, mitt i den animerade diskussionen om jordstam och lågblad.

Jag kan också se mamma och pappa och Justine luta huvudena tillsammans över mina dåliga betyg på avslutningsdagen, medan klasslärarinnan stod bredvid och sade att jag grävt ner mina pund. Justine hade än en gång detta stilla sätt som skrämde så förfärligt. Med förbindlig likgiltighet vände hon sig till mig och frågade om jag hade något emot att flytta hem till mina föräldrar i morgon, själv ämnade hon fara utomlands på en längre tid.

Det svaga skenet av skadeglädje försvann från alla närvarandes anleten. Jag försökte med tecken få mamma att förstå att jag nödvändigt ville flytta hem redan i dag, men hon hjälpte mig inte. Hon lät mig vandra bort vid Justines sida med hjärtat tungt av fruktan och skam.

Jag förstod nog att hon ämnade tala med mig, men vårt samtal blev inte vad jag väntat. Hon grälade inte, hon grät inte, hon bara gav sig själv till spillo i sin kärlek till mig.

Vi satt i skuggan av de stora träden på den övergivna skolgården, där gräset växte över alla bräddar sedan barnafötterna givit sig av till en annan gård. De murkna trädgårdsmöblerna brakade under Justine, allt verkade förfall och undergång. Jag

skulle velat försvara mig, be om förlåtelse, lova bättring. Men jag förmådde inte, ty mitt uppförande hade ju dikterats av dunkla hemliga krafter jag inte hade några ord för.

— Jag vill gärna hjälpa dig Agnes, sade Justine till slut. Jag har också varit ung och vet hur lite man vet då.

”Undras om jag inte vet mer än hon”, tänkte jag, men i samma ögonblick sade hon:

— När jag var ung var jag så kär i din far att ingenting betydde någonting utom att vi fick vara tillsammans. Vi sprang också omkring i Sporreholms park, må du tro. Men när jag var tjugu år gick jag miste om honom och sen har jag fått leva i fyrtiofem år efter på. Hur tycker du det skulle ha varit om jag satt mig på min stjärt och sörjt intill denna dag? Ja, du kanske tycker att det kunde jag lika gärna ha gjort som startat en flickskola? frågade hon med ett bittert saktmod som nästan kom mig att förlora fattningen. I detta ögonblick begrep jag inte vad som kommit åt mig som i onödan berett den arma Justine denna förfärliga sorg. Gråt inte Agnes, sade hon. Men tänk på att ett liv är en enormt lång tid och ändå tar det slut. Men det man sörjer då, lilla du, är inte karlar man förlorat utan det lönlösa i ens liv och att man inte fått något resultat av det. Din far, Agnes, han gjorde aldrig en ärlig ansträngning i hela sitt liv, inte ens för att bli gift med mig. Ryck upp dig för guds skull flicka, så du inte blir som han.

Johan Sporres giftermålsplaner hade varit en viktig släktangelägenhet, eftersom han var det sista manliga skottet på den stammen, berättade Justine. När bruden skulle utväljas måste man också vara säker på att hon var skickad till uppgiften att fortsätta ätten. Justine Hoheneck var ur många synpunkter lämplig. Johan och hon tyckte om varandra, det såg ut som om hon kunde göra en karl av honom. Men hon red gränsle, hon sköt, hon läste stora historiska verk och gjorde fynd i Sporreholms arkiv som till och med en riksarkivarie värdigats utge för sina egna. Männe hon var riktigt skapt? viskades det i släktkretsen.

Justine var besluten att binda mig med den kunskap hon skulle anförtro mig. Hon beskrev hur greven och grevinnan Sporre kommit en vinterdag till Hohenecks på Sjösta, åkande efter sina vackra fuxar i stora släden med handskjutna älgfällar, handknetet slädnät och kusk i vargpäls. Det blev stort ståhej med kaffe och supé, Justine var lyckligt övertygad om att nu skulle morbror Sporre fria till henne för sin son. Hon tyckte nog att Johan hade kunnat sätta igenom att han fick följa med på färden, men han var väl för feg förstås. Inte ens en hälsning från honom framfördes, och hon fick sitta i timmar och sy på en langett medan mamma och mostern pratade om allt möjligt utom om det de tänkte på. Efter supén försvann herrarna in på pappa Hohenecks kontor. Morbror Sporre stärkte sig med het rom och kom sen fram med sitt förslag

att Johan och Justine skulle tillkännage sin trolovning, men först sedan Justine av en kvinnoläkare fått intyg på sin fortplantningsduglighet. Till detta sa pappa Hoheneck tvärt nej utan att rådföra sig varken med sin hustru eller dotter. Men morbror Sporre vidhöll sitt villkor, familjeläkaren hade rått honom därtill, sade han. Samtalet slutade med en fiendskap mellan de båda familjerna som varade till Johan Sporres begravning. Justine tvang till sist sin mor att berätta varför hennes far avslagit det sporreska frieriet. Men hon gjorde det med så många krumbukter att Justine hade svårt att begripa vad det var fråga om.

Jag tillät mig avbryta Justine med en undran över vad det då *var* fråga om? Hur kunde man få intyg på att man kunde få barn innan man var gift?

— Agnes som läst människokroppen vet väl att det finns fortplantningsorgan?

— Inte i den Människokropp som vi läste, svarade jag. Det var också sant. Vi kunde vartenda ben i kroppen och vartenda organ och dess funktioner utom just könsorganen, de var bortopererade. Likaväl som söderhavsvildarna kunde vi flickor i Hoheneckska pensionen ha trott att vi skulle komma att få barn genom att äta en frukt, bitas av en insekt eller tas i besittning av en död.

Justine blev med skäl gruvligt generad.

— Vi ska inte tala om den tiden som följde, sade hon. Gudskelov att jag hade nog kraft att driva

igenom att jag fick läsa till inträde i Högre lärarinne-seminarium som just öppnat.

— Vad gjorde min pappa?

— Han höll sig borta, och då begrep jag att han var ett kräk. Hade det varit ruter i honom så hade väl han ställt om att hans föräldrar fått ett påtagligt bevis på min fortplantningsduglighet. Men han egnade sig så flitigt åt sina nöjen, att han förvärvade sig öknamnet greve Pan. Det blev till slut själva drottning Lovisa för mycket, hon som var van vid det mesta. Så gifte hon ihop honom med lilla Augusta Spooft och hon fick honom utan läkarintyg, ty hon hade bleksot och attacker och sunt kvinnlig avsky för studier. Inte visste familjen heller att hennes barm var av karkas och satt fast vid livstycket.

Justine såg inte riktigt snäll ut i mörkret under träden när hon berättade att de gamla Sporres fått sitta och vänta förgäves på fideikommissarie i fem år innan de dog.

Hon misstog sig om hon trott att hon skulle kunna vinna något hos mig med denna historia om lidanden hon övervunnit. Min främsta tanke var att upprätta ett skyddande avstånd mellan denna obehagliga historia med dess grovt kroppsliga och beräknande detaljer och mina egna minnen från Sporreholms park. Kärlek fick inte vara något annat än vitsippor som lyste mot den mörka grönskan likt stjärnor på natthimlen. På något sätt måste jag ha givit min otålighet till känna, ty Justine sade:

— Du har rätt, nu kan det vara nog med förtroenden, hjälp mig upp ur stolen, barn. Hon suckade djupt då hon gick in i det ödsliga huset, stödd på min arm.

Det var första gången jag kände en verkligt djup ömkan med en gammal människa. Jag förstod att jag på något vis borde låtit henne få ett gensvar på det rop hon skickade ut ur sitt mörker och sin ålderdom. Jag besinnade vad Angelin sagt att jag var hennes sista hopp i livet. Det rådde jag visserligen inte för, men i alla fall.

— Säg, stannar tant Justine hemma om jag lovar börja läsa ordentligt igen? frågade jag, då vi tog god natt.

— Kära du, sade hon, om jag ska få leva och se dina storartade framgångar, så måste jag fara utomlands och sköta mina inälvor.

Jag böjde mig och teg under den gäckande kalla vänligheten i hennes röst. Hon hade genomskådat mig. Hon måste ha känt det som det sista hoppet slocknat och allt varit förgäves, förtorkat och slut.

Ändå var det inte så.

Det går en ström mellan Justine Hoheneck och framtiden.

Vi bodde om sommaren hos samma fiskare, i samma små kvava rum inne i en liten skyddad vik av Östersjön. Rolf som bodde på en ö ute i havsbandet kallade den för en sump och lärde mig förakta den. Den sommaren var vi förbjudna att träffas. Dels skulle vi ju läsa båda två, dels hade

våra föräldrar råkat i gräl därför att Rolfs mamma förklarade att Rolfs dåliga betyg var mitt fel. Det var alltid flickorna som var skulden, sade hon och frånkände det manliga könet helt sonika den fria viljan. Att flickor i allmänhet var skuld till det mesta, det var också min mammas mening, men för mig gjorde hon ett undantag och så blev det ovänskap mellan familjerna. Rolf och jag försökte upprätthålla en postrestantekorrespondens, men det var ytterligt svårt och farligt.

Det var min längtan efter Rolf som drev mig upp på lotsstegen. Lotsarna hade inget annat sätt dåför tiden att lista ut vad som hände inom deras område än att kliva så högt till väders att man med en kikare kunde överskåda öar och hav. Nitad i klippan och stödd av bjälkar gick stegen fritt till väders vajande i vinden. En dag klev jag upp några pinnhål i hopp att åtminstone skåda Rolfs ö när jag inte fick se honom själv. Men jag måste högre och högre, ja, ända upp innan jag såg den. Ett starkt sken sköt ut från udden där han bodde, jag inbillade mig att det var just hans fönster på övervåningen som slog gnistor i solen och signalerade till mig. Högst uppe slutade stegen med ett golv på två kvadratmeter. Jag satt där hopkrupen och såg på Rolfs signaler tills solen sjönk. Jag märkte nu att det var mycket värre att gå ner än att gå upp. Djupt under mig bara den gråa klippan om jag föll. Hur hade jag kommit så högt? Hela fastlandsskogen låg ju under mig och de ljusgröna fläckarna kring små gårdar.

Längst ut låg skären som stora simmande valar. Jag själv var nästan uppe vid aftonrodnaden. En lots kom upp och fann mig där, han grälade på mig men hjälpte mig ner genom att gå sakta före och inge mig föreställningen att han skulle ta emot om jag föll. Väl nere återfann jag strax modet och beslöt träna på stegen tills jag kunde stiga upp och ner lika obesvärat som lotsarna. Jag skrev poste restante till Rolf: du kan tro jag har lärt något som jag ska visa då du kommer.

Mamma kunde inte begripa var jag höll hus. När jag skulle ränsa bär eller torka disk satt jag antingen vid mina böcker eller låg i vattnet eller var spårlöst försvunnen. Jag blygs att jag satte mig emot alla husliga handräkningar av fruktan att bli överraskad av någon kamrat i en så förnedrande sysselsättning. Det var verkligen mitt eget fel och inte mammas att jag växte upp lika okunnig i hemssysslor som hela min generation.

Den ende som visste var jag höll till var min äldste bror Karl, men han skvallrade inte. Vi har under hela livet tyckt om varandra och ogillat varandra och sökt förbättra varandra. Redan då ville han förmå mig att sluta mig till honom och bekämpa det onda i världen. Den sommaren tog sig hans kamplust det uttrycket att han slog ihjäl huggormar. Mamma fick tio döda huggormar i födelse-dagspresent av sin äldste son. Så fort hon hämtat sig från sin fasa var hon oerhört stolt över hans bragd och berättade den vitt och brett. Vad hade jag

gjort för att glädja henne? Inte ens broderiet till kökshyllorna hade jag fått färdigt.

En dag då jag just börjat nerstigningen från min höjd, nåddes jag av ett genomträngande skrik nerifrån. Jag ryckte till, min fot slant, ett ögonblick hängde jag i händerna mellan himmel och jord. När jag hittat stegpinnen igen med foten, var jag alldeles förlamad av den dödsångest jag utstått och vågade icke röra mig. Där nere skrek gälla röster till varandra: skrik inte, skrik inte, ni bara skrämmer henne! Det var inte jag som skrämde henne! Jo, det var det! Slutligen blev det tyst. Jag var fortfarande orörlig. Så hörde jag en mycket lugn och vänlig okänd röst säga:

— Agnes! Om du kan, så gå upp igen och vila dig lite och var inte rädd, du klarar dig fint ner sen. Däruppiifrån vågade jag se ner. Där stod pappa och mamma, där stod Rolfs föräldrar och Rolf själv med sitt röda hår. Den vänliga rösten tillhörde borgmästar Stenås.

— Kan Agnes gå ner nu så sakta? frågade han, Karl säger att du brukar göra den här promenaden ett par gånger om dan. Jag svarade att jag blivit rädd för djupet med en gång. Han rådde mig att försöka gå ner med ryggen mot stegen.

Detta råd lydde jag och tänkte inte strax på att för vart steg jag tog exponerades mina vita kyprade byxor ända upp till midjan. Men då jag hunnit ner så långt att jag inte var rädd mer, såg jag att mamma var röd som blod, att Rolfs pappa skrattade

med full hals, och att Rolf själv var blek som ett lik. Borgmästaren var den ende som var lugn, men han stod inte heller så att han såg skandalen. Han berömde mig då jag kommit ner, men pappa Andersén sade:

— Nu har du väl utmärkt dig riktigt som fröken Hoheneck vill! Det var enda gången jag minns honom säga något elakt, men han hade väl förlorat kontrollen för tillfället.

— Håna inte flickan, sade borgmästaren, men försök att göra efter den som kan. Rolf eller Karl, försök ni. *Jag* kan inte.

— Jag förbjuder Rolf att försöka, sade hans mamma vilket var onödigt. Rolf hade mått illa bara av att se mig i luften, och han skulle inte vågat sig tio pinnhål högt.

Borgmästar Stenås hade tagit syster och sväger och systerson med sig för att åstadkomma försoning mellan familjerna. Jag var ju hans myndling och i själva verket en fin och förmögen flicka! Och försoningen gick väl något så när i lås i samband med mammas supé efteråt. Men mellan Rolf och mig var det slut för alltid. Redan våra gäster uppmärksammade att jag höll mig i köket och inte kunde lämna de husliga sysslorna på hela kvällen. Man berömde min huslighet, men Rolf och jag, vi visste vad orsaken var. Vad hjälpte det att Rolf kunde segla, simma och åka skridskor bättre än jag, då jag var orsaken till att det blev uppenbart att han led av svindel och inte vågade sig upp på en lotsstege? Vad

mig angår var jag för evigt komprometterad, sedan tre medlemmar av motsatta könet sett mina kyprade byxor.

Den vintern läste jag snällt och plikttroget och det fanns ingenting att anmärka på mig, utom att en gnista tycktes ha slocknat och inte lät sig tända igen.

När jag efter genomgången sjunde klass vädjade till Justine Hoheneck i frågan om min konfirmationsundervisning, svarade hon snävt att hon inte intresserade sig för den saken. En tid hade hennes intresse varit mig en börda som jag måste söka klara mig ifrån. Men nu när det slocknade blev jag djupt besviken. Jag tänkte inte på att hon var en libre penseuse, och jag trodde att hon nu definitivt förlorat hoppet om mig som begåvning och kanske redan funnit någon annan att fästa sitt framtidshopp vid. Efter mina slätstrukna B på vårterminsbetyget kunde hon ju inte gärna tycka något annat. Det var en ganska tuktad flicka som anlände till Norrtuna prästgård strax utanför Åköping för att där åtnjuta nattvardsundervisning. På lycka var det inte mer att tänka, ty mellan Rolf och mig reste sig en mur av pinsamma minnen, som hindrade varje närmande, vare sig vi möttes ensamma på Storgatan eller i våra skolbarnsgång. Den tillfredsställda ärelystnadens iskalla glädje kunde en sån medelmätta som jag heller aldrig få smaka, och religionen tycktes mig vara den enda utvägen nu. Men i min kamp med denna resignation reste sig måttlösa och helt enkelt oförskämda krav

på lycka — inte en stilla lycka minsann, utan en våldsam och triumferande lycka från nu och till livets slut.

Min bänkkamrat Saga, vek och timid som hon var, hade mot föräldrarnas vilja genomdrivit att få gå och läsa samtidigt med mig. I den gamla prästgården fick vi ett litet vindsrum gemensamt som alltid låg i ett grönt skimmer från almarna på gårdsplanen. Vi var ganska rädda att gå ner till den första måltiden, ty man hade skrämt oss med att den nye prosten var ett under av lärdom och hans prostinna också efter fruntimmersförhållanden. Det var alldeles riktigt, men någon anledning att vara rädd förelåg inte. Prosten var en avbild av Luther med sina glittrande blå ögon, sin breda näsa, sin feta hals, sin väldiga aptit och sitt bullrande väsen. Hans hustru hade skimrande bruna ögon och lockigt rödbrunt hår, vi tyckte det var en fe som kom emot oss med öppen famn.

På den tiden trodde jag att Sigrid Menander var utan fel och visste allt. Nu vet jag en hel del om bristerna i hennes vetande och om hennes mänskliga svagheter. Men när jag tänker på att hon då just hade omplanterats från sin studievärld i Uppsala och vid trettio års ålder kommit in i sin första prästgård, sitt första sexualförhållande och sin första grossess, så beundrar jag henne ännu mer än då för att hon hade kraft att omge oss med moderlig ömhet och vakenhet. Farbror Menander själv tänkte endast på att ge oss en kunskap som måste sitta som berg, det

föll honom liksom inte in att han kunde väcka upp oro eller samvetsnöd därmed. Han lärde oss nådens ordning så att den satt som berg, men inte tänkte han på att det kunde falla oss in att söka följa dess kurva genom Kallelsten, Upplysningen, Helgelsen och Behållelsen. Han trodde väl att vi betraktade nattvardsundervisningen på samma sätt som våra yngre läskamrater ur bygdens ungdom, vilka genomgick denna tid som en nödvändig mogenhetsrit innan de kom ut i det hårda arbetslivet. Han såg sin uppgift i att införa klarhet, ordning och reda i våra religiösa begrepp och den genomförde han. Frågorna haglade dagligen ner över vår lilla klunga, där den satt hopträngd som en fårscock i ett skuggigt hörn av verandan. Oavslutligt: vad är det? vad är det? tills vi visste vad det var.

När jag frågar människor av en yngre generation vad de har för religiösa begrepp, så säger de att religion är att vara snäll, varpå de ändå inte alltid är det. Men vi fick lära och har sedan aldrig kunnat glömma att religionen lär ut den enda vägen till den bittert nödvändiga försoningen med Gud. Vi visste att Gud själv tog initiativet därtill då han under Kejsar Augusti regering beslöt att försona den fallna mänskligheten med sig själv. Vi kände de tre personerna i Gudomen och deras uppgifter i denna stora uppgörelse. Vi visste såsom luteraner att varken Guds moder, helgonen eller betalda prästerliga förböner kunde göra till eller från då det gällde att göra syndaren delaktig av Kristi försoningsdöd, ty direkt

inför Guds ansikte måste syndaren undfå vissheten om sin obegripliga räddning för Kristi skull undan ett fasansfullt öde. Vi visste att endast ett skuldöst offer kunde godtagas av den rättfärdige guden och att vi i nattvarden skulle bli delaktiga av offret och försonas med Gud. Jag räknar detta som en stor vinning att tidigt ha fått klart för sig att människorna av begynnelsen levat i en för varje generation och varje individ förnyad dramatisk uppgörelse med sin Gud, ty annars skulle vi ju aldrig ha begripit ett uns av historien bakom oss, inom oss och framför oss.

Men ack varför skulle farbror Menander följa Luther också i sin så kallade grovkornighet och kastningar mellan heligt och profant? Vi gick olyckligtvis och läste under bacillernas blomstringstid. De var lika mycket på modet då som nu vitaminer och hormoner, och i pressen hade diskuterats vintern förut om bacillfaran vid nattvardsgång. En av våra förståndsfrågor utanför katekesen lydde av denna anledning så: Är den människa kristen som av rädsla för baciller underlåter att söka Herrans nattvard? Svaret var nej, det visste vi nog, så det var mycket enkelt, men svårare blev det för Saga och mig efter detta att låta bli att tänka på baciller när vi tänkte på nattvardskalken. Särskilt Saga formade ett helt maskbo av tvångstankar åt sig omkring den där fatala förståndsfrågan, men hon tillät inte mig att glömma den heller. Jag tror att den arma flickan skulle slutat med att vägra att begå nattvarden i sin

känsla av ovärdighet, om inte Sigrid Menander med sin fina hörsel uppfattat även den mest undertryckta och nedpressade gråt om natten.

Min vettskrämda kamrat rusade i väg då hon blev tillfrågad om vad som var på tok, men jag övervann mig och talte om för Sigrid vad det var. Och jag glömmer aldrig till min död den känsla av obeskrivlig lättnad jag erfor när hon strök mig över håret och sade att det var synd om oss barn som levde i en epok då själva tidsandan icke mera stödde tron utan försvårade den.

Ack vad jag kände mig tacksam!

Innan jag rusade i väg efter Saga för att säga henne att ingenting var vårt fel, avgav jag på stående fot ett spontant löfte att bli en kristen och leva för andra, men nu av kärlek och inte för att det var enda utvägen. Från den dagen till nattvardsläsningens slut tillbringade jag varje ledig minut vid prostinnans sida, antingen hon låg i trädgårdslanden eller hon kokade sylt eller tog ut psalmmelodier vid orgeln tillsammans med sin man.

Jag hade fått ett nytt ideal som förenade bildning med moderlighet och huslighet med fromhet. Detta var något nytt, ty hittills hade det varit lika omöjligt att förena dessa egenskaper som att slå ihop mamma, Justine och jungfru Mina till en person. Jag önskar ibland att jag varit stor nog att begripa att hon också friktionsfritt förenade en livlig förälskelse i prosten med sin varma religiositet, ty då

kanske den starka motsatsställning jag byggt upp även på denna punkt hade kunnat jämnas ut i tid.

Till konfirmationen infann sig utom mamma, pappa Andersén och mina två äldsta bröder även Justine och borgmästare Stenås.

Jag minns så väl när jag kom ner till frukosten svartklädd och färdig att fara till kyrkan med mitt nya silverkors om halsen. Jag råkade då stiga rätt in i en livlig konversation mellan de äldre som gällde Saga och mig. Sigrid berättade för sina gäster hur allvarligt vi tagit den här tiden och hur ofantligt duktiga och hjälpsamma vi varit, så allt borde ju varit gott och väl. Men mamma satt där sur som ättika därför att prostinnan lyckats med att förmå mig att hjälpa till vilket hon själv fått uppge som omöjligt. Och Justine var som ett åskmoln, antagligen var min huslighet en värre olycka än min förälskelse. Borgmästaren var den ende som såg verkligt nött ut då han lyssnade till lovtalen och som förmådde sig att säga något vänligt. Och jag tänkte: "Han är minsann den ende som bryr sig om mig!"

Min rörelse och bävan vid avläggande av trosbekännelsen och löftena var äkta i så stor procent som kunde begäras. Nu lämnar jag världen bakom mig, minns jag att jag tänkte, och går in i ett nytt liv som inte blir så roligt men i alla fall tar slut och övergår i härlighet tillsammans med tant Sigrid.

Men nattvardsgången blev en sådan besvikelse för mig att jag knappt kunde uthärda den. Saga och jag tittade på varandra och visste att vi tänkt detsamma:

så skönt att vi fick först ur kalken! varpå vi generade och olyckliga böjde våra huvuden i forcerad bön. Min skuldkänsla finner jag för stor nu efteråt, ty varifrån skulle jag, stackars unge, ha fått emotionella resurser, övning i koncentration och inblick i mystikens väsen? Varken i min världsliga uppfostran eller min nattvardsläsning hade ingått något som kunde bereda mig på att uppleva kommunionen av Gud, Offret och Syndaren till ett.

Strax ovanpå denna heliga handling kom också helt platt diskussionen huruvida jag skulle gå ut åttonde klass i flickläroverket eller genast börja läsa på studenten i Wallinum. Till allas förvåning bad jag att få stanna i Åköping. Stockholm lockade mig inte mer, möjligheten att få komma ut till Norrtuna om söndagarna bestämde mig.

Men söndagarna på Norrtuna blev inte så många som jag trott eller så givande. Jag kom en gång bort till prästgården efter gudstjänstens slut men fann inte prostinnan där. Farbror Menander bjöd mig så vänligt på middag, men det kunde inte trösta mig över att inte få träffa tant Sigrid.

— Hon är inte stark, sade han, så hon har rest bort ett tag. Då han såg min förfäran måste han lugna mig med att det var ingenting farligt. Vi väntar en liten som Agnes kanske vet, sade han. Men det visste jag inte och det gav mig en oerhörd chock. En ängel väntar en liten, ett helgon har rest upp till Stockholm för att låta sig undersökas av en gynekolog! Sigrid måste själv skriva och be mig,

innan jag förmådde mig att resa till Norrtuna igen. Men varför jag varit så nödbedd begrep hon inte, det var *för* långsökt ändå.

Det sista läsåret syntes oss oändligt och jag har ofta undrat varför det var så. Vi kände en tomhet som vi inte kunde förklara och längtade att något sensationellt skulle hända. Men då vi fick höra talas om upptäckten av röntgenstrålarna tyckte vi inte det var något sensationellt att genomlysa människokroppen, vi tänkte: "Ack om fröken ville åtminstone få en ny klänning i stället för den urgamla hon alltid har på i fysiken." Vi läste om de himmelska avstånden och fick lägga till i läroboken ett par nollor här och var på de siffror som angavs för stjärntal och ljusår, men den fjäder rördes inte vid som kunde ha kommit det nya universums dörrar att springa upp för oss.

Någonstans långt borta klang kraftiga spadar mot de stenar där kvinnornas historia var gömd, men det visste vi inte, och om vi vetat skulle vi lika litet ha förstått betydelsen därav som utgrävorna själva.

Alla skulle vi bli något: postexpeditörer, lärarinnor, gymnaster eller — sade de som tänkte mest på giftermål — tills vidare renskriverskor åt magistraten. Till detta behövde vi inte något nytt universum eller några historiska upptäckter eller att bli genomlysta av röntgen. Vad jag för min del ansåg mig behöva var hjälp till den strid som förestod mellan de kvinnor som hade olika önskningsar i fråga

om min levnadsbana. Justine satte sina fordringar lägst till filosofie kandidat. Sigrid Menander som själv var filosofie kandidat undrade om det inte med min läggning skulle skänka mig mer tillfredsställelse att bli sjuksköterska. Mamma sade att inte för hon hade någon talan som bara var min mor, men annars kunde Agnes väl behöva lära sig något praktiskt, för tjäna pengar behövde jag ju inte, men lära använda dem. Jag var fäst vid alla dessa tre kvinnor fast på olika sätt, men jag var också rädd för dem och det med skäl. Vilket av dessa intensiva fruntimmer som segrade och hemförde mig till universitet, Sofiahem eller hushållsskola, så skulle jag oroa mig att jag inte var på de andra ställena också.

En dag då jag träffade min förmyndare på gatan stannade han och frågade om jag ville följa med in och plocka snödroppar i hans trädgård. Han frågade också vad jag skulle bli och jag redogjorde för hur jag hade det. Då skrattade han och sade att det var inte så farligt, ty striden skulle säkert lösas på ett fjärde sätt. Jag skulle gifta mig och stiga högt som jag ju hade anlag för, tänk på lotsstegen! Men tills vidare, sade också han, kunde jag ju få lite renskrivningsarbete av honom. Jag kunde söka honom på rådhuset då jag vilat mig lite efter avgångsexamen.

— Och håll sig till mig Agnes, om de blir för svåra.

Efter detta flydde jag ur min konflikt genom att skapa mig ett hemligt jag som blev drömborg-

mästarinna. Det var ändå något härligt med en man som kunde tala till en med sådan auktoritet och beskyddarvilja.

I början var denna drömborgmästarinna en utslutande ädel och social person som tack vare sin ställning gjorde mycket gott och genom självstudier förvärvade en fin bildning. Men när borgmästare Stenås nominerades till riksdagskandidat för första gången, blev borgmästarinnan litet världsligare, följde med till Stockholm och delade hans uppföljelse där. Var drömborgmästarinnan lycklig? Ja, ty en starkare vilja än hennes egen hade löst hennes konflikter och tagit på sig allt ansvar för lösningen. Någon annan lycka tänkte hon inte precis att en herre i pincené, halvt farbror, halvt kavaljer, skulle kunna skänka henne. Kärleken hade med Rolf för alltid försvunnit ur hennes värld.

Efter avgångsexamen vaknade jag upp och fann att drömmar löser inga konflikter. Jag fick nu ett telegram från Justine där hon meddelade att hon redan anmält mig i Wallinum.

Då flydde jag till borgmästaren, ja, det gjorde jag, av egen fri vilja, på egna ben.

Han höll sitt löfte och sa till mig:

— Om vi kommer upp i morgon på rådhuset med ett prov på vår handstil, så ska jag se till om vi inte kan få lite renskrivningsgöra som jag sa.

Detta var ju mannamån i högsta grad, ty jag behövde ju inte arbeta för mitt bröd och det fanns åtminstone fyra flickor i avgångsklassen som ämnade

söka renskrivningsarbete — till en början. Ingen människa skulle våga ändra på borgmästarens fördelning av arbete och nådevedermälen, men det gjorde ju inte saken bättre.

Jag skämdes över att gå före mina kamrater, särskilt Saga som var från ett fattigt hem, jag räddes Justines vrede och ville heller inte göra tant Sigrid ledsen, hon som drömde att se mig som en Florence Nightingale. Men ändå satt jag och skrev transsumt, transsumt hela eftermiddagen allt vackrare och vackrare. Vad gick åt mig? Var jag på väg att glida in just i det slamsiga förnötandet av tiden i väntan på äktenskapet, vars hela ömklighet Justine avslöjat för mig?

Jag kan i denna minut se för mig borgmästarens hand när han lade framför mig en skrivelse att kopiera på prov. Den var hårig, såg jag nu, vanpryddes av bruna fläckar och ingav mig förskräckelse. Jag kände en instinktiv revolt mot denna hand och denna man och driven av en mystisk tillskyndelse skrev jag plötsligt alldeles erbarmligt. Borgmästaren stod bredvid mig medan jag skrev. Kanske såg han på *min* hand där Agneta Kavles blod hamrade så hastigt.

— Ja, nu är det nog, sade han efter ett par minuter. Jag tror vi får ta upp den där frågan om renskrivning först när Agnes gått igenom en kurs i kalligrafi. Men vad skall jag hitta på så Agnes inte är så rädd för mig längre?

Jag gick därifrån fullständigt förvirrad utan att fatta varför min skönskrift blivit så ful på ett tag. Nå, så var då mitt öde i alla fall avgjort: Wallinum, universitetet, chef för Åköpings flickskola och om krig bröt ut *The Lady with the Lamp*.

Jag visade mamma Justines telegram och hon fnyste åt mig:

— Jaså, då kanske du är för fin att följa med mig på torget och bära korgen? Det var jag inte, men jag tyckte det var plågsamt att gå bredvid henne nu som alltid då hon var i hög grossess.

— Jag kan gå ensam om mamma säger vad jag skall köpa?

— Du handla själv? Är du generad för din mor? Och senare på kvällen: Vad läser du? Hall Caines En kristen? Jag har tittat i den och det kommer inte på fråga att du får läsa den. Jag begriper inte vad den lärda prostinnan Menander tänkte på som lånade dig den, det är ju rena giftet. Här ska du få låna sista Blicher-Clausen av mig, men säg inte för pappa att den är min, för... för... jag har bara lånat den.

Den boken var den skadligaste av alla skadliga böcker jag just då kunde ha fått tag i. Där glorifierades och förfalskades en äldre mans kärlek till en ung flicka på det bedrövligaste sätt. Och just som jag var i den stämningen ringde borgmästaren och frågade mamma om han fick lov att bjuda mig att tillsammans med honom och hans svägerska fröken Sofi resa ner till Kullen på ett nordiskt studentmöte,

där han skulle sammanträffa med gamla sångarbröder. Mamma svarade genast ja. Hon ville gärna ha mig ur vägen och var inte svartsjuk på borgmästaren. Jag undrar, jag undrar om det var med flit hon satte Blicher-Clausen i mina händer?

Det var en stor händelse för mig att komma till Skåne. Frän, salt och sillig slog luften emot mig redan då jag steg ut ur tåget i Hälsingborg. Landskapet föreföll mig främmande och endast till hälften svenskt, konstigt att härstamma till hälften härifrån. Mot min vilja blev jag imponerad av den mörkt överflödande, vällande grönskan och den nästan fräcka blomsterprakten. Hemma var det brunbränt och visset i skrevorna mellan klipporna vid denna tid, och när jag såg dessa tropiska snår av rosor och björnbär skämdes jag vid tanken på hur vår egen trädgård såg ut.

Jag hängde ut genom fönstret hela tiden medan vi for uppåt Väst kustbanan. Under bokarna skymtade jag ett underligt grönt urskogsmörker och bakom diset över Öresund ett utländskt land.

Borgmästaren och hans husföreståndarinna talade om Farup och Farup bakom min rygg. Jag vände mig inte om, ty jag var blyg för borgmästaren och tyckte att jag alltför hastigt blivit jätngammal och du med fröken Sofi då vi delade hotellrum i Hälsingborg.

Man hade sagt mig att vi skulle till en badort som hette Mölle och hade dåligt rykte. Likväl föreställde

jag mig den ungefär som Bie: ljusmålade trähus samlade i dunklet omkring en källa vid granens fot och kalla avrivningar före gröten på morgonen. Men jag kom till en lysande och världslig plats med slottslika, vita hotell där eleganta gäster rörde sig utan att vara tyngda av sjukdom och förpliktade till avrivning. Simdräkter och badkappor i bjärta färger utbjöds i en kiosk — det var alltså sant att här levdes ett oblygt badortsliv att betrakta om också ej deltaga i.

Jag hade i tysthet önskat ett eget rum, gärna en liten skrub, men Sofi och jag inkvarterades i ett stort rum i det största hotellet med två sängar bredvid varann och dörrar ut till en balkong.

— Ack, vad den borgmästaren har gott om råd när han vill, sade Sofi. När dörrarna smällde och huset darrade av blåsten, sade hon usch och satte ännu en lång nål i sin stora hatt. Men jag knöt på hucket som hörde till min Vingåkersdräkt och var färdig att gå ut i ensamhet och pröva mina krafter mot vinden som kom i så mäktiga tag från havet. Ensam fick jag emellertid inte gå, ty nu nalkades det danska skeppet som vi skulle möta.

— Jag har ju bjudit två studenter som mina gäster, sade borgmästaren, Madsen och Daektrup, en till er var, flickor! Han kallade oss alltid för flickor, och jag vet inte varför jag tyckte det lät så löjligt, ty Sofi var smärt som en ung flicka, hade en hel koffert med klänningar och antog för var minut ett mera ungdomligt sätt.

— Var skall Julius få en dam ifrån då? frågade hon borgmästaren.

— Å, jag hittar väl alltid nån professorska som jag dansat med i min ungdom, sade han. Och det tyckte jag lät mycket förståndigt.

Brede Sejl over Bølgen gaar...

Du gamla du friska...

— Hurra, hurra, hurra! Välkomna, välkomna, god dag, gamle vän... Forladelse, er De borgmester Stenås?

Madsen såg ut som folket mest, men den unge Daektrup var något lika nytt för mig som vinden från havet. Jag hade föreställt mig danskarna helt annorlunda, en liten smula blyga och molokna inför de så framstående svenskarna, men i själva verket var det tvärtom. Jag minns hans ansikte nästan cigarrbrunt under det slags luftiga silvergyllene hår som före vätesuperoxidens tid bara danskarna gick omkring med. Enligt min dagbok hade han blå ögon och blåa strumpor till vita tänder och vita skor och var dessutom en trollkarl. Vi fem som tillhörde gruppen Stenås hade inte ens hunnit förse oss från det stora smörgåsbordet förrän Daektrup var i gång med två samtal som han förde samtidigt, ett med borgmästaren om det brännbara ämnet Norge och ett med Sofi och mig om litteratur, varvid han vågade använda ordet älskarinna om Ernst Ahlgren.

På grund av att jag var van vid mammas skånska förstod jag honom bättre än Sofi, dessutom visste jag vem Brandes var och det gjorde inte hon. När

Daektrup började tala om "dramat i Köpenhamn" stirrade vi emellertid båda lika mycket, nej vi hade verkligen aldrig hört talas om något självmord av kärlek. Då skakade han på huvudet åt oss och vände sig till borgmästaren:

Det var ju ganska klart att de norska studenterna måste utebli, då de blivit tillhållna att deras båt måste föra flagga med unionsmärket i. Han beundrade den svenska nationen, tro inte annat, men vi var en barbarnation, omöjlig att vara i union med.

Min världsbild ramlade den kvällen när jag hörde svenskarna kallas barbarnation utan att vederbörande blev utsparkad. Borgmästaren bara skrattade och fyllde på halvan, medan Madsen, Sofi och jag i stilla nykterhet väntade på resultatet.

Det första resultat jag märkte var att Daektrup sökte min hand under bordet och höll den fast i sin medan han åt köttbullar med den andra. Jag antar att han samtidigt försiktigt kände sig för hos Sofi med knäet.

I nästa ögonblick var han magister åt en glunt som sökte en partner och häpen lyssnade jag för första gången till: Säg har du hört min malheur i går?

När dansen började väntade han tills borgmästaren dansat ut med Sofi, sen virvlade han utan krus bort med mig, ty, sade han, det finns inte den pige som inte kan dansa med mig, och det var sant.

När borgmästaren sen bjöd upp mig hade jag ju

rytmen och stegen inne, men ack vad det ändå var svårt att anpassa sig efter hans höga stämning.

— En sån liten midja Agnes har, sade han, en sån liten harunge hon är! Se, fruntimmer är ett folk för sig.

Jag kunde inte förklara hans uppförande på annat sätt än att studentmössan måtte ha haft en magisk verkan på de äldre av sångarbröderna som inte burit den på så länge.

När jag blev fri smög jag mig undan bort till dörren, jag ville inte dansa mer. Daektrup kom förbi och viskade att någon väntade på mig i skuggan bortom trappan. Jag skyndade upp till vårt rum, i balkongdörren stod Sofi alldeles orörlig och jag smet ut igen. Märkte hon mig inte, undrar jag nu? Eller var det att jag just i kväll för första gången gått upp för henne såsom en fara? Jag hade ju bara velat ett ögonblick se i spegeln ansiktet på denna nya Agnes som någon väntade på i skuggan bortom trappan.

Med klappande hjärta följde jag Daektrup ut i det ljumma havsdoftande mörkret. Då jag snavade över en trädrot tog han min arm och behöll den. Jag sade:

— Tror ni kanske jag är borgmästarens dotter?

Men han skrattade och förklarade att fröken Sofi kurtiserade han av pliktkänsla eftersom Madsen skötte sig så illa, men mig av rena rama tillböjeligheten och ingenting annat.

När grönskan tunnades av och månglittret sken

igenom från havet satte vi oss ner, han lite bakom mig så att jag av honom bara förnam en het och ivrig andedräkt mot min kind.

— Vad tänker du på, lilla gulddroppa — att han hade samma smeknamn på mig som på punschen, tyder på klen fantasi. Jag svarade som sanningen var att jag undrade om Gud kunde ha något emot att man var så glad som jag. Han skrattade och sa att om han skulle försöka följa min barbariska och oskolade tankegång och uttrycka sig på mitt språk, så skulle han svara att *min* Gud hade allt i världen emot det. Men det skulle jag inte bry mig om, ty i den moderna världsförklaringen som just avrundats till en komplett helhet, fanns inte ens plats för ett otium åt Gud. Men vad fänden skulle vi resonera teologi för? Det hade vi inte de korta minuterna i månskenet till. Vi hade viktigare och morsommere saker för oss. Hastigt slog han armarna om mig bakifrån och grep mig om bröstet så hårt att jag jämrade mig.

— Tyst! vänd på huvudet, se på mig.

Jag lydde, då måttade han mot min mun och högg den flera gånger med sina vita tänder. Min överläpp började blöda, det tyckte han om, han sög upp blodet och skrattade. Och så med ens släppte han sitt hårda tag, reste sig, tog mig under armarna och ställde mig på fötter och jagade i väg med mig samma väg vi kommit.

— Gå i förväg om ni har så bråttom, sade jag till slut helt förtörnad och då gjorde han det.

Varför måste allt gå så fort? Var glädjens värld alltid en så kort passage?

När jag kom tillbaka stod alla sångarna ordnade på terrassen och sjöng: "Kan det tröste?" Ja, det kunde så, ty nu tyckte jag mig förstå att Daektrup haft så bråttom därför att han var outhärlig i kören. Madsen som tydligen fått ett nyckelord att börja konversation med, skaffade mig en stol och sade:

— Frökenen intresserar sig för religion?

Efter några nummer blev det en omgruppering, svenskarna trädde fram och då upptäckte jag borgmästarens bas. Kvällens guldmoln fästet kransa... och allra sist steg John Forsell fram i ensam glans och sjöng Den store vide Flok. Men det blev för mycket för mig efter allt som hänt denna dag.

Jag visste inte om att jag skakade, men det måste jag ändå ha gjort, ty en överrock lades om mina skuldror och borgmästaren sade:

— Kom Agnes så ska vi promenera ett litet slag, innan vi tar den sista halvan punsch före läggdags. Vi gick åt samma håll som nyss Daektrup, det var inget att göra åt.

— Har du roligt, Agnes? frågade borgmästaren och svängde med sin käpp.

— Ja tack, snälla farbror Julius.

— Här är inga farbröder i kväll Agnes, bara studenter. Eller tycker du inte jag liknar en student?

— Jo, kolossalt mycket, sade jag.

Då stannade han och lyfte upp min haka som man gör med småbarn, då de tittar i golvet.

— Ger du mig en kyss för att jag tagit dig med på det här nöjet, Agnes? Jag snuddade vid hans skäggiga kind med mina slutna läppar. Då fnyste han till föraktfullt, tog mitt huvud mellan sina båda händer och höll det orubbligt fast. Hans kyss var mjuk och långvarig, hela skillnaden mellan nötkreaturet och huggormen uppenbarades för mig därvid.

Han släppte mig äntligen och tog upp kappen som fallit till marken.

— Det märks att ingen har kysst dig förr, Agnes, sade han, min kära systerson Rolf talade nog sanning, när han nekade till att ha försökt ens. Du har den friska syran hos en kart. Men du ska mogna, Agnes, få sötma. Förstår du vad jag menar?

— Nej, sade jag, nej, sade drömborgmästarinnan inom mig.

— Gör ingenting, åtminstone om det blir jag som får vara med om din häpnad då du förstår. Ja, vi ska inte tala om det, för jag har inte lov att lära dig något än. Men Agnes, en dag får jag kanske göra dig till kvinna . . . se där, nu har jag skrämt dig . . .

När jag återsåg Sofi med blossande kinder och håret i oreda visste jag att Daektrup skött Madsens plikter hos henne. Men likväl besvarade jag hans snabba kyss bakom en häck på ett annat sätt än den första som om jag därmed kunnat betaga Julius möjlighet att utföra sin föresats att göra mig till kvinna.

Utan ett ord försvann Daektrup lika plötsligt som han kommit, men då Sofi och jag höll på att lägga oss ropade han utanför:

— God natt och glöm inte att komma halv nio till föredraget om Två stormän i nordisk litteratur!

— Säg Sofi, vilka Stormän tror Sofi det menas?

— Han sa Brandes och någon som hette Jacobson.

— Nej snälla Sofi den ena åtminstone *måste* vara

Victor Rydberg.

— Agnes får väl se.

— Sofi lovar väl att väcka mig?

Sofi var mycket orolig, suckade och kastade sig i sängen.

— Vad är det Sofi?

— Jag ligger illa. God natt.

Jag tror inte hon sov mycket den natten men i alla fall steg hon upp och klädde sig så tyst att jag inte vaknade. Klockan var över nio då jag kom ut ur rummet och stötte hop med Julius som också försovit sig. Medan vi satt på terrassen och drack kaffe kom alla som varit på föredraget och det surrade omkring oss av meningsutbyten. Att Nordens främste kritiker var Brandes var alla ense om, men en och annan svensk undrade om man ändå inte fick sätta Björnson framför J. P. Jacobsen som diktare. Daektrup hälsade mig med en föraktfull blick: en flicka som lät kyssa sig hur sent som helst men inte orkade upp när det gällde att mottaga andliga intryck. Sofi hade vind i seglen:

— Förstod frökenen det? La ni märke till det?

Jo, jag såg på er när han sa att Brandes tänt den eld som brann i nordisk litteratur och såg att ni begrep!

Cand. polit. Daektrups universum var i alla fall inte utan gudar kunde jag förstå. Han citerade de sista raderna ur Niels Lyhne utantill och då det blev fråga om att dö stående reste han sig: ". . . og endelig døde han da døden, den vanskelige død . . ." Heder åt den man som har nog rak rygg att förneka Gud även i døden!

— Jaha, sade då Julius oberörd, men om nu kandidaten skulle dricka sitt kaffe i stället för att förneka Gud på söndagsmorgonen, för vi ska strax i väg till Farup. Då satte sig Daektrup helt snopen men Madsen reste sig till allas förvåning och öppnade för första gången sin mun:

— Jag tvivlar på en personlig uppståndelse men jag tror på en uppståndelse för varje undertryckt nation. Leve Sönderjylland, Finland och Polen!

— Gärna för mig herr Madsen, sade borgmästaren vänligt, men Skåne och Norge ämnar vi svenska barbarer i alla fall inte låta ta ifrån oss.

Daektrup och jag höll oss på avstånd från varandra, vi tyckte båda att den andra saknade blick för de högsta värdena. Sofi höll sig på ett utmanande sätt till honom, och då Julius och jag kom fram till skrindorna bakom hotellet, satt hon redan mellan de båda studenterna i en av dem och vinkade skälmskt till oss då de for i väg.

— Vi lugnar oss, sa Julius och tog en droska åt oss två. På grund av dammet måste vi hålla oss på

avstånd så att vi endast svagt hörde sorlet och sången. Plötsligt sade Julius bakom sin hand:

— Nu är vi inne på din fars ägor! Ja, det förstås nu tillhör de din kusin Helmut Hoheneck, men din far levde mest här på Farup och dog här.

Med ordet min fars ägor förbinder jag från den stunden alltid kammen av ett väldigt gyllene vete-fält mot den blå himlen. Nu började jag se mig omkring och betraktade husen i sina träddungar, gässen, den svartvita boskapen på ett nytt sätt.

— Farup, sa borgmästaren fortfarande lågt för kuskens skull, hörde inte till de Sporreska fideikommissgårdarna så det hade Johan Sporre alltid kunnat förfoga över även om han gift om sig hm utanför adelskalendern. Men jag kände förr i världen hans syster, din faster, och hon ansåg att Farup var det enda ställe man kunde leva på. Jag var med som sekreterare då din fars testamente gjordes upp och jag minns hennes salighet över att hon räddat Farup också. Sen dog hon förstås före sin bror Johan, det hade ingen tänkt. Men hon gladdes väl att Helmut skulle bo där i stället. För närvarande behagar han också vistas där.

— Är Styvmodern där också?

— Antagligen, men hur så? Ser du taket?

Vägen hade följt sundet förut, nu vek den in i en park. Ur den stack upp ett enormt tegeltak med en enda raklinjig ås.

— Måste jag hälsa på dem? frågade jag illa till mods.

— Du menar dina kusiner? Ja, det måste du nog. Du förstår att jag känner dem väl. Helmut och jag var skolkamrater och jag har varit deras affärsjurist ända tills för några år sen, då vi blev osams. Men var inte rädd utan lita på mig. För resten, kära Agnes, så har du andra nära anförvanter här på din mors sida, bland de underlydande.

— Mamma har aldrig talat ett ord om några släktingar, sade jag.

— Och ändå lever hennes mor här, såvitt jag vet... stackars liten, det här var visst för hårdsmält för dig på en gång...

Slottet var i tre våningar och liknade mest en jättelik bondgård. Det var murat till dels av väldiga naturstenar, till dels av ljust tegel mot vilket klängrosorna gjorde en underbar verkan. Det var så imponerande där det låg inom sina vallgravar att jag la handen på borgmästarens arm och bönföll att slippa åka ända fram till trappan.

— Var lugn, sa borgmästaren och skrattade beskt, du ska få stiga ur dessförinnan. Det är sagt att inga åkdon från mötet får köra fram till slottet, och det görs nog inga undantag för dig.

Vi vek alltså av mot stallplanen där redan skrinorna och charabangerna stod. När vi formerat en kolonn satte vi oss i gång upp mot slottet. Endast Sofi gick sin egen väg.

— Farup känner jag som min ficka, sa hon till min förvåning, det behöver jag inte låta visa mig.

Jag kände mig både trulsig och trotsig där jag gick

i ledet utan att någon mer än borgmästaren anade hur märkvärdig jag var. Jag besvor honom att inte på något sätt dra uppmärksamheten på mig.

— Vi får se, sade han och såg så förtjust ut att jag med ens förstod att han glatt sig åt denna stund redan när han bjöd mig med på mötet. Nu efteråt då jag kan taxera hans uppförande, vet jag att utom sensationslystnad och hämndlystnad för någon kränkning som vederfarits honom även en fullkomligt irrationell indignation å mina vägnar bodde i hans hjärta den dagen. Ja, den var irrationell, ty han *borde* ha gillat vederbörande grevars och grevinnors uppförande fullkomligt.

Besöket var välorganiserat. Vi delades upp i tre grupper, min kusin Helmut tog hand om den första och hans vackra grevinna den andra. En ung blond student från mötet steg ut ur skocken och visade sig vara greve Kristian. Han tog hand om den tredje gruppen.

Vi som tillhörde andra gruppen väntade lite utanför medan greve Helmut försvann in i huset med sin svans. Vår grevinna var inte bara vacker och elegant men hade den sorts förtjusande älskvärdhet som stundom blommar på stora slott. Då vi svängde in i stora vestibulen, vände sig greve Helmut om i trappan och fick syn på borgmästaren.

— Nej, se god dag, Jynson, gör *du* oss den äran? ropade han och försvann.

— Nej, så trevligt, är herr Jönsson bekant med min man? sade grevinnan genast älskvärt. Och det

här är fröken Jönsson? sade hon vänd till mig. Inte? Synd om herr Jönsson då för det kunde vara något att ha en så ung och söt dotter . . .

— Mitt namn är Stenås, försvarade sig Julius ursinnig, borgmästare i Åköping. Jag har nog haft den äran någon gång förr i tiden, fast inte grevinnan känner igen mig . . .

— Å, sade hon, visst gör jag *det!* Det var min mans dumma Jynson som förvillade mig.

Sedan gick han vid hennes sida genom ett av Sveriges praktfullaste slott utan ett ord av beröm eller förtjusning. Men grevinnan lät inte märka eller märkte kanske inte hans ohövliga sätt. Hon visade oförtrutet alla märkvärdigheter: gamla vapen från Sporrarnas tid och tyska träsniderier i slottskapellet som suttit där sen danska och katolska tiden.

Äntligen öppnade han munnen och sade:

— Den här kakelugnen minns jag från greve Johan Sporres tid.

— Nej, verkligen, sade grevinnan, det var intressant. Ty på den tiden stod den i betjäningens matsal. Det var jag som flyttade in den i vår egen.

Borgmästaren svarade inte, och jag tyckte det var riktigt rätt åt honom att vi alla fick veta hur han hälsat på hos betjänarna på den tiden då han ännu hette Jynson.

När jag nu erinrar mig det där om kakelugnen, faller det mig in att det måste ha varit grevinnans förtjänst att dessa praktrum verkade så beboeliga och självfallna som ram kring hennes liv. Men jag

fattar nu lika lite som då, hur det kan kännas att tillhöra en liten grupp på något hundratal som lever i så stor stil i vårt lilla land. När vi kom in i framlidna Augusta Sporres skrivrum (hon vars barm var av karkas och satt fast på livstycket), gjorde borgmästaren en ny framstöt:

— Se på det här porträttet, Agnes, sade han, det liknar mycket din far.

— Ja, sade grevinnan, gamla farbror Johan såg verkligen ut som folket gör mest. Men likafullt betraktade hon mig medan jag betraktade min far.

Vad det betyder lite vad för en far man har, då han inte känns vid en. Jägaren där över skrivbordet med fasanfjädrar i hatten bekom mig inte det minsta. Om han såg ut som folket mest gjorde väl jag det också, det var allt. Det enda aristokratiska drag jag ärvt av honom var enligt Justine lättja, men lat kunde jag ju ha varit ändå.

Vi kom ut på södra sidan av slottet. På en väldig kortklippt gräsmatta stod långa bord med fruktfat, bålur och glas. Greve Helmut's grupp var redan i full färd att spotta ut kärnor på den vackra gröna sammeten, och jag riktigt kände hur ont det gjorde i grevinnan, fast hennes ansikte uttryckte den största tillfredsställelse.

Greven själv kom nu fram till oss och sade:

— Där borta i vänstra hörnet är en lite bättre bål för oss äldre herrar, Jynson. Och där stod också redan alla professorerna från Lund och Köpenhamn. Jag försökte osedd krypa undan hos Madsen och

Daektrup, men borgmästaren infångade mig. Då blev jag rädd.

Jag satte mig i gräset med ryggen åt den bättre bålen. Några körsbär hade jag tagit och jag lade alla kärnorna på ett blad vartefter, ty jag tyckte om grevinnan. I kastanjevalven över mig gled ett så underligt solspel som jag först inte kunde begripa anledningen till, ty det var kavlugnt och inte ett blad rörde sig. Men så märkte jag att ankorna i vallgraven rev upp glitter efter sig när de simmade, och denna reflex kastades underifrån upp i lövvalvet. Så hade jag ändå utgrundat orsak och verkan på en punkt i denna underliga värld. Men hur Sofi kunde komma gående längs vallgraven i vördnadsfull konversation med Styvmodern, det kunde jag inte begripa.

— Ja, om grevinnan ursäktar, sade Sofi.

— Ja, gå hon till sina studenter, min snälla Sofi, och mycket nöje. Och som sagt, om Sofi har lust så i nästa vecka. Denna gång var Styvmodern i vitt med svart i stället för i svart med vitt som förra gången jag såg henne i kapellet. Jag tyckte annars hon såg precis likadan ut och spände ögonen i mig gjorde hon lika häxaktigt på nytt. Men en vacker häxa det var hon som också stundom hände i sagorna. Sådana var de farligaste.

Hon gick hastigt bort mot den plats där bättre folk och bättre bålar var församlade. Jag hörde hälsningar och märkte att samtalet blev livligare. Till sist hörde jag borgmästarens röst mycket tydligt:

— Ja, nu har vi sett alla sevärheterna på Farup utom den största!

Försiktigt sneglade jag på min grevinna, ty jag tänkte att hon hade någon liten fideikommissarie väntande på presentation i en sky av äkta spetsar. Men hon tycktes inte komma att tänka på honom, hon lyssnade bara med artighet, beredd att inom alla rimlighetens gränser tillmötesgå sina gästers önsningar. Greve Helmut sa att han inte vetat att Jynson intresserade sig för hans experimentalodlingar med nya utsäden, men borgmästaren svarade att dem hade han heller inte menat utan Farupkvinnan, mor Karna Per Truls.

Både de danska och svenska professorerna antydde förvåning så när som en stor medicinman från Lund:

— Den kärringen har några gånger botat allmän sepsis som vi gått bet på, det kan man inte komma från, sade han.

— Har Jynson allmän sepsis?

— Det hoppas jag inte, för Karna tar inte mot sökning längre, hon är sjuk själv nu, sade Styvmodern.

— Ä, sade Helmut, folk går inte till henne längre för de har kommit underfund med att hon är en humbug.

— Det där menar du inte själv, kära Helmut, sade Styvmodern och satte ner sitt tömda glas varpå hon tog ett annat, fyllt med bättre bål även det, antagligen. Jag har hört berättas om nån ung godsägare

nånstans ifrån som vaknade en morgon och fann att hans fru försvunnit. När hon inte visade sig vid frukost eller middag gick han till Karna Per Truls och frågade var hon fanns. Sök henne hos den som greven tog henne från, sa Karna och där var hon.

— Det kunde godsägaren ha sagt sig själv, men skåningar vill tro på skrock har jag märkt, inföll unga grevinnan med så perfekt hållning att jag övergav min misstanke att det var hennes försvinnande den elaka Styvmodern talat om.

— Tja, sade nu Helmut, ska vi börja berätta historier om mor Karna så kan jag en som är bättre ändå. Han var alldeles röd i ansiktet, bålen hade tydligen varit alltför bra.

— Hallå, Adèle, ropade en röst bortifrån slottet. Tyckte jag inte om rösten, eller tyckte jag inte om att min favoritgrevinna lystrade så blixtsnabbt?

— Ja, underhåll du herrarna med den då medan jag tar emot Kristian och hans grupp, sade grevinnan som alltså hette Adèle. När hon kom förbi mig, sade hon: Fröken tänker på gräsmattan, fröken ska få ett fat och lite mera frukt. Strax därpå kom en betjänt fram till mig med tårta och frukt och något musserande samt ett fat att lägga kärnorna på.

Helmuts historia, som jag nu kan återge korrekt därför att jag tack vare Julius skildring av min faster begriper den, lydde så här:

Det var också en gång för längesen en grevinnan som önskade sig en arvtagare till sina många slott. Hon hade just på besök en svägerska som hade en

arvtagare, men inga slott. Henne anförtrodde grevinnan en dag att hon ämnade söka Farupkvinnan för sin barnlöshet. Knappt hade svägerskan fått veta detta förrän hon sprang tvärtomvägen till Karna — hon kände Farup bättre än grevinnan själv se — och lovade Karna pension om den barnlösa grevinnan inga barn fick, så att hennes egen son kunde bli arvtagare. Och den barnlösa grevinnan fick inga barn, så nog är mor Karna duktig alltid — — —

Nu vet jag mycket bättre än då hur allmänt det är att folk dricker för mycket, petar i sår och plågar oskyldiga och sig själva men jag får ändå gåshud då jag tänker på det där samtalet.

Ty grevinnan Adèle hade heller inte fått någon arvinge; det fanns ingen förtjusande baby i en sky av spetsar på detta stora slott.

Innan studentmötet upplöstes på kvällen hölls många tal och alla ville reda ut vad mötet givit. Det var inte så lätt, ty mötet var sammankallat endast för att befästa hos den studerande ungdomen det intryck av privilegierad särställning med rätt till lärdom och nöjen som ungdomen haft redan förut.

Studentereforeningens ordförande klarade saken med att erinra om att leran är liv, gipsen död och marmorn uppståndelse. Skandinavismen fick liv då Tegnér hyllade Oehlenschläger, den stelande i politikens gips — år sextiofyra, viskade Daektrup till mig — men har nu uppstått oförgämligt skön i marmorn.

Den svenske talaren hemföll helt enkelt till att skåla för kvinnan, den eviga fridstifterskan och fridstörerskan i mannens liv. När vi hurrat slut sjöngs en bordsvisa av Daektrup som till min fasa var en parodi på kungssången.

När Madsen försvunnit drog Daektrup mig in i det kyffiga rum där Julius inkvarterat dem — för att ge mig sin adress, sade han. Agnes måste försöka komma undan den tråkiga farbror Punsch och komma och hälsa på honom. Daektrup, Skodsborg, räckte, de var kända. Jag invände att vi föraktade varandra, men argumentet hade inte samma tyngd nu på kvällen.

— Vad gör det om man är kär? Nej, gör inte motstånd, lilla apa, det kommer du ingen vart med. Tack, gulddroppa, vi ses i Skodsborg!

— Har kandidaten så brått tillbaks till Sofi?

— Vad skall jag göra, farbror Punsch har bett mig göra henne god och båten går strax.

När vi viftat av danskarna sade Julius till Sofi:

— Nå vad säger du om att vi stannar här, vi tre, några dar och badar och vilar ut efter festandet.

— Det får vi tala om i morgon, svarade hon kyligt och försvann.

Men nästa dag låg hon till sängs.

Jag tror att Julius vann mig i sin egenskap av erotisk protektionist. Protektionism var hans livs enda stora tanke. Allt vad han höll heligt skulle skyddas och han var karl till att göra det. Gud mot den moderna bibelkritiken och mot naturveten-

skaperna. Fosterlandet mot ryssen och mot arbetarklassens försök till organisation. Den inhemska produktionen mot utländsk konkurrens och kvinnan mot förflugna idéer och mot andra män.

— Tror inte Agnes att jag har kraft nog att skydda Agnes mot livets stötar och bereda Agnes en lugn hamn så länge jag lever? Jo, det trodde jag obetingat, och efter dessa dagar med deras skandalösa durcheinander ansåg jag att det kunde behövas. Men inte än, Julius, inte riktigt än.

— Min kära Agnes, om du inte blir skyddad i tid, kan du råka komma utom räckhåll för en god mans förmåga att skydda dig. Det finns många Daektrupar i världen och Sofi påstår att, kors jag lovade henne att inget säga...

Jag medgav att Julius hade rätt, men gifta mig kunde jag verkligen inte än.

— En eklaterad förlovning är också ett mycket gott skydd, Agnes.

— Ja visst, det tänkte jag inte på.

— Du kommer att få uppleva mycket du inte drömt om hur. Till exempel... vara långa tider i Stockholm.

Jag berättade att som drömborgmästarinna hade jag redan varit långa tider i Stockholm och närvarit vid riksdagens högtidliga öppnande.

Det blev han så lycklig över att han lät förleda sig att skryta: om Boström rekonstruerar sin ministär kan du få bli statsrådinna...

När jag gick och lade mig den kvällen tänkte jag mycket på min mamma. Om inte jag var så glad så skulle hon säkert bli det, ty nu var jag säverad som hon brukade säga. Det föll mig in att jag borde haft någon underrättelse om min nya bror som väl äntligen kommit. I själva verket gav mamma livet åt sitt femte och sista barn den natten. Men det var inte en pojke utan en liten flicka som blev döpt till Karna efter mor Karna Per Truls. Det är för hennes skull jag skriver ner de här anteckningarna.

Sofi vägrade att stanna i Mölle och då kunde Julius och jag omöjligt göra det. Det måste ha varit en uppgörelse mellan honom och hans husföreståndarinna, ty hon packade och for till Farup för att under någon tid inta sin gamla plats som grevinnan Eugenie Hohenecks sällskapsdam. Julius var så lustig och rörande, han visste inte vad han skulle göra av mig för att jag skulle vara nog protektionerad. Han var riktigt lättad då det kom brev från Justine att jag skulle besöka henne på Skodsborgs badanstalt. Det var då åtminstone fullkomligt juste och så kunde han få bada i Mölle lite till.

Justine var på dåligt humör på grund av att hon måste äta vegetariskt, men hon kastade sig genast i diskussioner om vad jag borde läsa de återstående veckorna. Jag höll med henne och lugnade mitt samvete med att jag inte blivit uttryckligen förbjuden av Julius att läsa på studenten. Jag var inte beredd på att Julius skulle skriftligen meddela Justine sina

planer för min framtid. Men han hade haft alltför bråttom att meddela att den blivande modern till de söner han hoppades Gud skulle skänka honom, hon behövde inte läsa latin.

Efter detta brakade det löst en strid mellan dessa två, vilka ville utbilda mig för två olika livsroller, enligt den tidens begrepp fullkomligt oförenliga. Utgången av striden blev för mig den att jag måste utföra båda dessa roller i tur och ordning genom livet, först maken i den lugna hamnen, sen ror-gångaren ute på öppna sjön.

Justine nekade sig inga uttryck när det gällde att svärta ner Stenås inför mig. Han hette egentligen Jönsson, han hatade Hoheneckarna och hade använt mig för att pina dem, han hade fört mig till Farup i utpressningssyfte, han hade lurat och förfört ett barn — nej, men tant Justine — han skulle när han blev min målsman lägga beslag på mitt legat.

Jag måste verkligen försvara honom och ta mod till mig och säga att jag frivilligt sagt ja.

— Frivilligt, fnyste Justine. Efter en stund fortsatte hon: kommer du ihåg den kvällen, då jag berättade för dig om Johan Sporre och mig själv? Jag antar att du då frågade dig varför jag inte tog en annan, när det gick så snöpligt med min första kärlek. Nu ska du få veta det. Nu då du står inför ett val. Du kanske tycker att du kan välja utan hjälp av en gammal tant. Men ser du jag *har* med att göra hur du väljer i livet. För jag har levat mitt liv så att jag skulle bereda väg för dig, på det att du en gång

skall kunna välja fritt och värdigt i överensstämmelse med din personlighets djupaste krav. Det är minsann inte så självfallet som du tror. Om jag inte händelsevis varit förmögen nog att säga nej åt alla löjtnanter som kom och ville befria mig från ödet att bli en blåstrumpa, så hade jag varit tvungen att gifta mig utan kärlek, föda barn utan kärlek och utan lust att äga barn och sen tåla mig med otrohet och all slags behandling. Därför att det var värre för en fattig flicka att säga nej än att säga ja hur äktenskapet än blev. Hon hade inget annat val.

Så sa jag till mig själv: Flickor måste ha ett annat val. Förmögenhet kan jag inte ge dem alla, men skolbildning. Så kan de försörja sig om det behövs, så har de intressen som hjälper dem att vänta tills den rätte kommer och kan ta det lugnt om han uteblir. För detta offrade jag mitt liv och min bekvämlighet och min förmögenhet, kom ihåg det, Agnes.

— Ja, tant Justine.

En gång hade Justine fått ett giftermålsanbud som i sig inte uteslöt möjligheten att samtidigt verka för kvinnans uppfostran. Det kom från en lektor på seminariet som trodde på makars andliga gemenskap och ansåg en stor kärlek vara nödvändig förutsättning om äktenskapet skulle kallas moraliskt.

— Han var bildad och litterär i motsats till din far, Agnes, men naturligtvis saknade han *något visst* som Johan hade och du med tyvärr.

Därför hade Justine tvekat om hon kunde skänka honom den kärlek han hade rätt att fordra. Han

hade dragit sig tillbaka i ett övermått av idealism och i ett år genomfört att vara blott läraren och kamraten. Då Justine även efter det året förklarade att hon ville gå i bräschen för den tid då kvinnorna endast behövde tillhöra den de verkligt djupt älskade, så förstod han henne och sade farväl. Och i känslan av att vara utsedd till ett högt exempel hade hon gått sin ensamma väg genom livet.

— Men jag vill inte ens riskera möjligheten att få gå en ensam väg genom livet, försökte jag säga henne. Jag kunde ju ha sagt henne att jag ville genom giftermål förskaffa mig det hon fått utan vidare genom sin börd: ett namn och en skyddad ställning, men det var mig knappt ännu klart att det var vad jag ville.

— Men vem har sagt att du skulle behöva gå en ensam väg? Träffade du inga trevliga studenter?

Då jag nämnde Daektrup förklarade hon att hon troligen kände hans mamma, en vidsynt dam som var styrelseledamot i Dansk Kvindesamfund. Du kunde ha förälskat dig i hennes pojke om något skulle vara! Trodde han inte på Gud och föraktade Sverige? Det låter ju intressant. Jag ska bjuda hit både honom och hans mamma. Justine skulle accepterat vem som helst som kunde brukas mot Stenås.

Justines fru Daektrup visade sig vara Daektrups mamma. Hon enleverade Justine och mig från vegetarianism, nykterism och inpackningar till en stor restaurang i närheten, där hon förmådde Justine att dricka bourgogne till kyckling och dra ett par bloss

på en stor cigarr. De firade orgier av kvinnosak tillsammans: Gud nåde den som ska arbeta för kvinnornas självständighet. Man fastnar i ett träsk.

Daektrups mamma hackade särskilt på de svenska kvinnorna. Jag minns det dels därför att jag tänkte att det förklarade sonens dåliga vana, dels därför att Justine sa till mig helt försmädligt: "pass på Agnes, det här rör sig om tullpolitik, det tycker jag du skall fråga borgmästaren om!" Fru Daektrup föraktade de svenska husmödrarna för att de fann sig i protektionism och höjda priser på mjöl, fläsk och socker. Särskilt föraktade hon skånskorna, ty de visste hur mycket billigare allt var i Danmark och kom sig ändå inte för att tvinga sig till samma möjligheter utan fann sig i en meningslös dyrtid. Jag frågade Julius senare om saken.

— Fruntimmer! sa då Julius med så oerhört förakt att jag aldrig mer öppnade munnen om ekonomisk politik.

Vid den middagen gjorde de två damerna upp att vi alla skulle bese Köpenhamn tillsammans. Kanhända var det ett underavtal mellan dem att Daektrup och jag skulle träffas ensamma, i så fall spelade Justine nästa morgon sin sjukdom och sin ånger över brottet mot dieten riktigt bra.

Jag anade oråd först när jag fick se Daektrup ensam på Östbanegården. Men han var så utomordentligt hövisk mot mig i min egenskap av borgmästare Stenås trolovade, att jag lugnade mig igen. Han bad om ursäkt för vad han tillåtit sista kvällen innan

vi skildes och jag sade: vi talar inte mer om det. På Kongens Nytorv blev vi länge stående medan han visade mig svensken under hovarna på danske kungens häst. Jag dristade invända att statyn var inte historisk, för vi svenskar hade ju brukat segra.

— Ja, därav kommer Nordens svaghet för närvarande, sade han. Tänk vilken lycka om drottning Margareta och Kristian II hade kunnat pacificera er till ert eget bästa, då hade Norden nu haft en enda politik, en enda kung och en enda här.

— Så synd med Engelbrekt, Gustav Vasa och Karl X Gustav, sade jag.

— Som du säger, sade han, men det kan inte hjälpas, och nu ska jag bjuda dig på kaffe med bröd, för man måste leva i alla fall.

Han skrattade åt mig för att jag ville se Torvaldsens museum, men han gick beredvilligt med mig dit. Det dröjde dock inte länge förrän jag märkte att det hade han gjort för att där kunde man kyssas i fred.

Det hade inte fallit mig in att Julius fästmö skulle få minsta svårt att hålla Daektrup stången. Men o ve, fortfarande blev jag lika besynnerligt lycklig så fort Daektrup rörde vid mig, den känslan hade jag inte kunnat överflytta på Julius fast jag försökt.

När en hel skola översvämmande museet blev Daektrup ond.

— Kom, sade han, det här är ju en skandal. Vad underhåller man museet för? Vi far hem till vårt.

— Det här borde jag inte, det här borde jag inte, sade jag i droskan, vad är det med mig?

Det kunde han genast tala om för mig. I klara verba som inte kunde missförstås sade han mig vad det var mellan mig och honom. Vi satte i gång en kemisk—toxisk process hos varandra, med andra ord vi var förälskade.

När jag betraktat hans bibliotek och porträtten av Brandes, J. P. Jacobsen och Die Sünde rullade han ner sin gardin. Jag blev alldeles förfärad, ty visserligen var jag som Daektrup sade från ett land på sidan om Hovedströmningerne, men jag förstod i alla fall vad det betydde. Jag sprang på dörren, han tog fatt i mig och höll fast mig, snabb och andfådd och borttryckt som om han handlat i en hypnos.

— Lita på mig, lita på mig, viskade han oavbrutet, jag vill dig inget ont, gulddroppa, kom!

När jag kom ut ur huset, kände jag det som om jag räddat mig ur livsfara. När Daektrup insett att min skräck var starkare än den djupa lusten att foga mig efter mannen jag tyckte om, hade han släppt mig lös. Ingenting hade övergått mig mer än några kyssar och ändå var jag nu närmare det mysterium, vilket Stenås skolat uppenbara för mig.

Från tamburdörren hade han ropat ner till mig instruktioner om hur jag skulle gå för att komma till tåget. Men jag hade inte fattat något och jag förvirrade mig alldeles på Christianshavn. Plötsligt stod jag i en gatumynning och såg något underbart.

En solbelyst kyrkspira glänste som guld. En trappa vred sig i spiral omkring den ända upp till toppen och små svarta punkter rörde sig uppför denna trappa, försvann på baksidan av tornet och blev synliga igen lite högre upp. Jag släppte den inte med ögonen förrän de nått toppen, då var de så nära himlen att det bara måste ha varit ett steg dit. Strax kom nya vandrare nerifrån, beslutna för samma strävan och samma mål.

Vet jag vad det kunde vara för några, kanske beväringar på permission eller ambitiösa tyskar som måste nå spetsen av Vor Frelsers Kirkes taarn eftersom det rekommenderades av resehandboken.

För mig var det i alla fall en uppenbarelse av Människan på dess väg, och detta var min första stora religiösa upplevelse. Förut hade jag försökt känna vad personer jag tyckte om eller var rädd för, ville jag skulle känna. Nu genomflödades jag helt oberedd och utan ansträngning av en stark gripenhet och längtan, en åstundan att själv få vandra mänsklighetens väg. Och jag insåg för första gången att det låg också lycka i strävan uppåt, inte bara plikt och försakelse av allt som var roligt.

Jag fruktade att jag sjunkit så djupt att jag befann mig ända nere i bottenvåningen, men även därifrån fanns det en väg och jag kunde börja gå den. Ja, om det också var tusen gånger tusen trappsteg så skulle jag nå ända upp.

Justine frågade mig lyckligtvis inte om någonting när jag kom tillbaka. Under min frånvaro hade

kommit ett telegram till mig: "Res genast din mormor Karna Per Truls Farup bed få medicin blodförgiftning brådskar mamma sjuk." Hon hade läst telegrammet och var nu alldeles vild över upptäckten att jag var barnbarn åt Farupkvinnan, hos vilken hon nu så länge utan framgång anhållit om audiens. Nu skulle hon följa med mig till Farup och bli bra, bli bra och aldrig behöva vända åter till det fördömda Skodsborg!

Förklaringen till telegrammet fanns i ett brev som kommit samma dag. Pappa Andersén meddelade där om min syster Karnas ankomst till världen men visste ingenting om barnsängsfeber då, utan var glad och nöjd. Justine hade knappt tid att höra på. Här skulle packas i rykande fart, vi skulle störta åstad till färjan i Hälsingör och vidare till Farup.

— Varför har du inte sagt mig vilken fin mormor du har? frågade hon plötsligt på färjan.

— Jag visste det inte, tant Justine. Själv var jag inte så säker att mormor skulle ta emot mig. Hon som visste var grevinnan Adèle befunnit sig då hon sprang hemifrån, visste nog också att jag nyss varit på Farup utan att hälsa på. Jag fann tant Justines lyckliga iver ganska löjlig, ty jag visste inte vad värk i lederna var.

Ett telegram hade ilat före mig: "Kära mormor kommer torsdag middag hoppas det passar Agnes."

Min ryktbara mormor bodde bakom en dammig hagtornshäck i ett litet lågt korsvirkeshus vid stora landsvägen. Huset hade dragit ner sitt tjocka halm-

tak som en mössa över öronen, men Hoheneckska kuschen från Farup som mött oss vid stationen, han tog inte miste på hus. Justine skickade in mig och blev sittande kvar i viktorian, full av spänning. Innanför häcken syntes inte heller mycket av huset, ty stockrosor växte ända upp till takrännorna och nedanför dem en yppig häck av lavendel. Här inne var alldeles lugnt och en stark doft av kryddor slog emot mig. Den kom från mormors örtagård som blommade sin sista sommar och sen fick lämna rum för bondbönor eller något sånt. Klinkan var lite trög att få upp, jag hade aldrig sett en sådan förr. Men det lyckades och jag klev in över den höga tröskeln. I förstugan fanns två dörrar, en rakt fram och en till höger. Medan jag stod och undrade vilken jag skulle välja stack en kvinna ut huvudet. Det kunde inte vara min mormor, begrep jag genast, hon var för medelålders och såg för obetydlig ut. Hon betraktade mig nyfiket och sa:

— Fröken Agnes stigen in, men I kommen för sent. Mor Karna va i själatoged, men kanske måhända hon maktade slå opp ögonen o kasta en blick po doterdotern. Hon hade druckit en tår kaffe po förmiddan o blitt gla över tillegrammed.

Jag hade gjort mig de underligaste föreställningar om döden och om mormor. Nu stod jag inför dem båda på en gång. Men det jag först såg i det låga rummets skymning var inte mormor själv utan hennes dödliga hamn. Hennes väldiga svarta klädeskjol, hennes livstykke med söljor och den vita tröjan

med skånsk hålsöm, alltsammans låg över en stol vid fönstret i borte ändan av rummet, där hon antagligen brukat sitta i sitt majestät och ta emot sökning. Ovanpå ryggstödet hade man placerat hennes vita bindmössa och lagt en blommig schal om dess axlar, det såg spöklikt ut. Själv låg hon i en inbyggd säng med bolstrar och dynor över och under sig i hettan.

Min mormors ansikte var inte likt något annat på jorden. Under det tunna vita håret såg det grönblekt ut med djupa skuggor. Pannan var hopdragen mellan de svarta ögonbrynen, detta gav det mäktiga ansiktet ett uttryck av bittert allvar. Hennes bröst hävde sig och sänkte sig i långa suckar som vid dyningar efter storm.

— Sover hon? frågade jag.

— De e dödssvimningen. Hon har inte fem minuter kvar på jorden.

Om jag varit lite mera erfaren, skulle jag förstått att *så* nära var knappast döden och att kvinnan sökte lura mig.

Jag blev skrämnd och visste inte vad jag skulle ta mig till.

— Men mormor hade väl ordnat med medicinen åt mamma?

— "Mamma" kunde ha lätta höred å se forr. Karna sad här o sad o sad o vänta på Marta.

Mormor suckade som om hon velat bekräfta detta. Jag envisades att jag måste ha med mig hem medicin åt mamma. Kvinnan gick bort till ett hörnskap som jag inte sett och öppnade dörren. Där fanns fullt av

flaskor men ingen hade påskrift om vad medicinen skulle vara bra för, endast nummer. Och kvinnan kunde inte säga vad numren betydde om det så gällde hennes salighet. Karna var för klok att anförtro sig, hon.

Farups kusk knackade försiktigt, stack in huvudet och lät hälsa att nu ville inte fröken Hoheneck vänta längre, utan nu kom hon in själv. Då rusade kvinnan ut hastigt för att hindra henne.

Medan hon var borta gick jag fram till mormor och bad henne högt att säga vad jag skulle göra, så mamma kunde bli bra.

Då hände något. Det var som en andetyst beröring, så snabb som när två fåglar, den ena på väg mot aftonrodnaden, den andra mot morgonrodnaden, i flykten rör vid varann med vingspetsarna. Be mig inte förklara det. Jag vet inte varför jag gick runtom sänggaveln, böjde mig framför en liten hylla, tog fram den näst översta boken där låg och öppnade den. Det var en psalmbok, i dess pärm var en ficka, i fickan låg en almanacka från det år som "i Sol-cirkeln var det 15:e, från Konung Oscars födelse det 53:e..." Jag slog upp min egen månad, vilket kanske var helt naturligt, och där stod: lilla Agnes född denna eftermiddag klockan 1. Men det var ju inte vad jag ville veta. Jag bläddrade vidare. Där stod: blodförgiftning nummer 18, värk nummer 10, sura ben (utvärtes) nummer 25, melankoli (invärtes, 8 droppar vid djupt svärmod) 27, vattsot . . . Med almanackan i hand vände jag till-

baka till mormor och klappade hennes heta hand. Den var så vacker och erfaren; sen när jag såg Dürers teckningar tyckte jag att han gjorde mormorska händer. Snabbt plockade jag ut de viktigaste flaskorna och gick ut till de andra med dem i famnen. Kvinnan stod än och disputerade med Justine:

— Nej, snälla Hennas nåd, mor Karna hade inget skrevet, allt som hon plocka o blanna o koga hade hon i hodet. Ja, om så Hennas nåd e dronningen sel, så e ho for sent ude . . .

Då hon fick se mig med flaskorna blev hon vild och skrek att jag skulle ställa till en olycka. Men jag bad Justine ta hand om bok och flaskor. I morgon skulle både hon och mamma bli bra, mamma av nummer 18 och hon av 10.

Justine ville jag skulle invänta tågdags uppe på slottet, men det vägrade jag. Hon fick komma och hämta mig i lagom tid, till dess blev jag hos mormor. Jag var inte rädd för kvinnan, jag visste att hon var rädd för mig och hade skäl till det. När vi var ensamma i dödsrummet igen, gick hon omkring mig i vida cirklar, som om Karnas ande dragit in i mig och frågade med vördnad om jag också visste att jag skulle ha hela dräkten efter Karna och schalen och spännet av silver? Det hade Karna sagt och låtit hälsa dessutom, att jag skulle gifta mig i framtiden, för gifte jag mig till efterhösten skulle jag bli djupt olycklig. Men som jag inte visste att våren på skånska heter framtiden, så gifte jag mig en höst i alla fall.

Kvinnan satt vid mormors huvudgård och torkade svetten ur hennes panna. Den döendes andetag blev allt långsammare, när de tystnat gick jag ut och kräktes bakom knuten. När Justine kom för att köra mig till Hälsingborg där jag skulle ta kvällståget satt jag i diket utanför häcken och väntade. Den lilla flaskan mot melankoli hade jag behållit och slagit åtta droppar därur på en sockerbit som kvinnan gett mig. Jag hade väl anledning att söka bot mot svårmod, ty jag var dubbelt arvlös nu. Förlusten av den klokskap jag borde ha ärvt grämde mig mer än förlusten av Farups slott.

Schalen hade jag redan fått på mig och fäst ihop den med spännet mitt fram. Så där satt jag prydd med den uråldriga symbolen för manligt och kvinnligt kön: en nål genom en ring. Det visste jag inte då, ej heller att vid mitt korta möte med mormor hade två tidsåldrar hälsat varandra, en sjunkande och en stigande, men bägge förbundna i samma grund. Nu vet jag att den gången då mormor dog tippades över ett lass med gammalt möglat vetande på den stora avstjälningsplatsen där resterna av en värld låg som skrot.

Mamma fick i alla fall leva, fast det dröjde länge innan hennes blåa, svullna arm blev vit och skaplig igen. Om Kloka Karnas medicin hade någon del däri vet jag ej, men Justine förklarade att hon gick lätt som en fågel och sov som ett barn så länge flaskan nummer tio varade.

Inför uppgiften att skildra mitt äktenskap med Julius Stenåns har jag hejdat mig som man gör då man stöter mot ett dunkel. I detta dunkel urskiljer jag ju ingenting. Vad skall jag då berätta? Min situation just nu påminner mig om min flygfärd för en tid sen från Medelhavet och norr ut genom fem länder. Vi lyfte i soluppgången och dagens barndom var så genomskinligt klar att vi såg varje bukt av den grekiska kusten, varje ö i Egeiska arkipelagen. Men sakta började diset, och ur diset föddes molnen. De flockade hop sig, de tätnade, och vid dagens höjdpunkt mötte vi en dimmbank, liknande den jag nu tvekar inför.

Jag vill emellertid inte uppge min minnesfärd genom livet och jag längtar att komma vidare, ty tiden är knapp. Mitt första försök till penetration av det olustiga området bestod i att jag löste upp bandet kring en brevbunt som bar påskriften: "lyck-önskningar med anledning av min förlovning och mitt giftermål". Där låg bland många översvallande glädjeyttringar ett brev från farbror Menander i Norrtuna. Det var svaret på en förfrågan huruvida vi finge vigas i det tempel där jag begått min första nattvardsgång, helst en söndag före gudstjänsten —

antagligen en anordning som Julius hittat på för att undvika sammanstötning mellan olika kyrkor och präster i Åköping. Farbror svarade att vi var hjärtligt välkomna och att han kände sig glad och hedrad att vara utsedd till att helga vårt förbund. Han gladdes åt att hans konfirmationsbarn visat sig i allo värdigt de förhoppningar han ställt på dessamma. Det sätt varpå jag under en lång tid varit mina späda syskon i mors ställe under hennes sjukdom berättigade honom att tro att jag skulle kunna uppfylla mina plikter som maka och mor och att jag skulle dessutom finna tid att göra gott i vidare kretsar. Vad angick inbjudan till middagen på stads-hotellet, så tackade han för den under förutsättning att han och hans hustru mådde väl. Båda gladdes sig hjärtligt åt min lycka och så vidare . . .

Under detta rara brev, fullt av äkta ömhet och konventionella förfalskningar, hade jag skrivit: men varför grät då Sigrid så förfärligt under vigseln?

När jag läste denna berättigade fråga, steg en överraskande tydlig minnesbild upp. Jag såg Sigrid Menander just sådan hon satt i prästbänken och hörde hur hon tog upp gråten när brudparet nalkades och anförde den under hela vigseln. Men bredvid henne ser jag sitta en främling som påfallande liknar Agnes Stenås av i dag och hon är det enda kvinnfolk som inte gråter, ty även brudens moder grät en glädjegråt. Ja, när jag tänker efter så vet jag inte hur det var med Sofi, mänskligt att döma bör hon inte ha gråtit offentligt.

Denna äldre Agnes i alla fall, hon håller sina ögon klara. Hon har märkt att den ståtliga Vasaordensprydda brudgummen inte ser ett steg framför sig emedan hans pincené är immig av tårar. Hon har hört när han viskar till bruden: "varsko mig om här kommer något trappsteg innan altaret". Hon vet att den lilla brudens läppar darrar när hon skall säga: "här är trappsteget, Julius". Hon vet att brudens spetsiga öron blev alldeles heta när hon tog av den vänstra handsken, och hennes fula sönderstuckna pekfinger blev synligt.

Hon vet vad som skall ske sen bröllopsmarschen förklingat, men hon behåller ändå sitt lugn. Brudens pekfinger hade sitt intresse som kulturhistorisk kuriositet, ty det vittnade om att hon varit tvungen att kasta kilometervis av fällar för hand för att bli gift. En annan sådan detalj var att brudgummen lät servera champagne åt alla och konjak åt några utvalda vid svärföräldrarnas middag, och att det strängt absolutistiska värdfolket inte vågade knysta, emedan deras affär var beroende av välviljan i de högre kretsar där borgmästaren dikterade sed och opinion.

Denna iakttagare erfar en uppriktig tillfredsställelse över att äktenskapets upptakt skänkte den fyrtiofemårige brudgummen en kort period av känsloutvidgning och ökad vitalitet. Men hon finner det å andra sidan riktigt att han i all sin omnipotens inte lyckades med att överföra sin känsla på bruden, att han helt enkelt blev bet på att göra henne till

kvinnasom han trodde han gjort. Fast hon sedan själv på sin egen hud fick erfara kärlekens grymhet och oefterrättlighet kan hon ändå inte annat än tycka att kärleken gör rätt i att bevara sin frihet inför alla försök att ta den med överraskning, tubba den eller lura den till underkastelse.

På denna väg i spåren av mitt äktenskap finns det bara *en* passage där jag, Agnes Stenås, kastar av all den fattning och det sinne för proportioner jag kunnat bevara. Jag är inte framme där än, men ändå har minnet redan genomstungit den lätta hinnan över ett sår och jag blöder på nytt. Och även detta vill jag skall vara så. Såret var aldrig läkt inifrån, det kan inte och skall inte läkas. Jag är dödligt sårad, evigt skadad i min sons person, han som av sakförståndiga människor offrades utan min vetskap för att jag skulle leva.

Hur kunde jag nånsin tro att jag skulle kunna låta bli att färga min skildring, jag som blir så upprörd redan i början. Jag förstår nu att jag kommer att bli subjektiv och orättvis. Jag ämnar inte försöka lura någon med att införa någon konstlad objektivitet. När jag ibland skriver att jag förstått Julius, så är det därför att jag anser mig ha förstått. Kanske skingras dimmorna verkligen någon gång så att jag får in oss båda i ett större evighetsomflutet perspektiv. Skulle det inte lyckas så vill jag i alla fall slå fast, att om han gift sig med någon av mina skolkamrater som burit sig åt som jag gjorde, så skulle jag säkert ha ansett att det var väl så synd

om honom som om henne. Om man ömkar henne för hennes ungdom, så är han berättigad till medkänsla för att han var så gammal och satsade resten av sitt liv på detta äktenskap förgäves.

Vad bruden angår, så hade hon ju som Justine skrev försumpat fler möjligheter att välja sin framtid på ett förnuftigt sätt, än vad hela hennes klass haft tillsammantagna. Det är ju sant att den beslutamme friaren ansågs ha skurit av möjligheterna till återtåg genom att sätta in en förlovningsannons utan att fråga om lov. Men detta tilltag kunde ju som Justine menade likaväl ha tagits som en varning och givit mig tillräcklig anledning att bryta med honom. Vad hindrade, jag hade ju både min livränta och min tant Justine i ryggen och torde väl ha kunnat ta en slät student. Eftersom det gick som det gick måtte jag ha varit i ett stillastående och grumligt skede. Tidigare ansatser till egen vilja hade mjukats upp och tillsatts av sentimentalt drömmeri och oklar offerlusta. Justine hade nog rätt i sitt slutomdöme att det inte var så mycket med mig. Jag hör nu en gång inte till dem som tvärsigenom omständigheternas och påverkningarnas dimmor förnimmer ljudet av en kallelse långtifrån.

Jag vet att jag en gång anklagade Julius för att han handlat mot bättre vetande då han pressade en tjugutre år yngre flicka till giftermål. Men det var orättvist. Var skulle en herre som borgmästare Stenås ha tagit detta bättre vetande ifrån i början på 1900-talet? Om det var hans goda och manliga

vilja att bringa denna flicka lyckligt i en trygg hamn, varför skulle han då inte övervinna hennes oskyldiga tvekan och välja för henne innan den tokiga fröken Hoheneck hann för långt i sitt förstörelseverk? Om det fattades ännu något i hennes förstånd och mognad så hade han ju nog därav för dem båda.

Det är tydligt att det känslösvall som genom böljade den unga bruden inte har helt förklingat intill denna dag. Det har fortplantat sig genom långa generationer av minnen fram till detta nu, till denna penna som darrar i min hand.

Det förekom inte då att en ung flicka av min sort slussades ner genom en legal sexuell upplysning och en förberedande emotionell erfarenhet till dess hon helt naturligt gled in i äktenskapets fullbordan. Nej, det var att stå på huvudet ner över vattenfallet, så fort brudslöjan lossats från sitt fäste i hårvalken. I alla fall beskriver jag min erfarenhet med denna bild. Julius hade medvetet inriktat sig på att det skulle bli så. Under den första erövrings tiden var han rätt ojämn, om man får kalla det så, men under den långa förlovningstiden uppförde han sig med berömvärd behärskning. Ja, han fann sig även i att den förlängdes, därför att jag inte kunde lämna mina plikter som äldsta dotter i ett hem där modern var sjuk och det yngsta barnet blott några månader gammalt. Undföll det honom någon gång ett ord om en kommande överraskning, så var det i så dunkla antydningar att jag tvekade vilken bröllopsgåva han

talade om. Det kunde också gälla det där guldarmbandet jag skulle få.

Alla lyckönskade mig till att få ett hem, ej alls till någon blivande kärlekslycka. Äktenskapets framgång berodde på om jag kunde stiga upp tidigt, läsa högt riksdagstryck utan att somna och uthärda med sill och potatis varje morgon. Erfarenheten Daektrup hjälpte mig ej, ty den var skickligt glömd. På bröllopsdagens morgon hörde jag en uppasserska fråga vår jungfru om hon visste vad borgmästaren sett på flickan Andersén, för det förstod annars ingen i hela stan. Jungfrun svarade att borgmästaren måste gifta sig för att få fröken Sofi ur huset, för henne var han så trött vid att han tappade matlusten då han såg henne över bordet. Säkerligen en psykologiskt god förklaring men inte hela sanningen. Han tyckte nämligen om mig.

Jag kan inte påstå att min start som hustru gav mig någon moralisk shellshock eller att jag sörjde dan därpå över att den genom hem och skola vårdade okunnigheten berövats mig. Det är snarare nu efteråt det hela förefaller mig groteskt, inte då. De flesta kvinnor är väl så funtade att deras roll i samlivet förefaller dem naturlig även innan de vaknat till full medvetenhet och även om de inte emotionellt upplever mer än ett visst förbluffat välbehag över sin partners berusning.

Man kunde verkligen bli förbluffad för mindre. En dörr slår igen, en dörr i samma våning där man som skolflicka fått stiga in och niga för sin mäktige

förmyndare. Och väl innanför dörren lägger han strax av sin värdighet med fracken och förvandlas till en okänd man som knäfaller vid sängen innan han nalkas en. Inte så underligt om jag överdrev betydelsen av det jag hade att ge och anpassade mig hastigt efter rollen av en som har drottninglika gåvor att skänka bort. Ödmjukheten, vördnaden och andakten inför jungfruligheten drunknade väl sedan i den väldiga floden av tillbakahållen lidelse, men dök upp igen därur som tacksamhet utan gräns. Denna erfarenhet var mycket våldsam och framkallade också sina erotiska reflexer, men djupast ner i känsligrunden rörde den mig ej. Det vet jag nu därför att jag lärde sen vad det är att röras upp från grunden. Därför misstolkade jag den också. Jag föreställde mig att kärleken aldrig når så stora djup hos kvinnan som hos mannen. Jag gled självfallet in i hustrurollen att vid behov redovisa en något högre värmegrad än den jag befann mig i, men akta mig för kokpunkten. Ur mina speciella erfarenheter byggde jag upp en föreställning om kvinnans makt i äktenskapet och i världen. Den var en röra av sant och falskt, mest falskt, och jag behöll den alldeles för länge.

Jag sammanbinder lustigt nog min maktkänsla från denna första period med en situation som var allt annat än lysande. Jag står en förmiddag under mitt första höststök och tvättar våra stora solfjäderspalmer med en svamp som jag doppar i såpvatten. Ja, detta händer förstas inte bara en förmiddag utan

många, ty det arbetet ska göras en gång i månaden, så gjorde Sofi. Men nu gör hon det inte mer! Det kan ha varit så att jag en gång under en sådan trist sysselsättning som klarast tyckte mig genomskåda vem som hade den verkliga makten bakom den yttre ordningen. Och det hade inte min make som just nu satt i rådstun och dömde bort samhällets fiender, utan jag som så ödmjukt tvättade palmer. Mannen håller det hela gående och bär maktens kännetecken, men han måste lyda den av vilken han beror därför att hon skänker honom lyckan och vilan. Jag hade inte haft någon yttre anledning att pröva min makt ännu, men att den sträckte sig så långt som borgmästarens resurser nådde var jag säker på, och det var långt nog. Jag kunde ju till exempel erinra mig hur man hälsade på mig numera i Åköping, hur herrarna blottade sina huvuden, hur torggummorna neg och expediterna stod på huvudet då jag kom, hur äldste rådmannen förde mig till bordet vid sin första middag för säsongen.

Det är med den middagen som med palmtvättningen, jag tycker att den var oändlig och att allt som torde ha hänt och sagts under sällskapslivets gång min första höst som borgmästarinna, det sades och hände då. Men det gör ingenting, ty bjudningarna var sig ganska lika. Fick man en rätt mindre på ett ställe än på de andra, så visste man att där fanns andliga intressen och att någon skulle deklamera Snöfrid efteråt. Jag tycker att jag alltid satt mellan två tjocka farbröder och måste uthärda deras röran-

de och framfusiga uppvaktning utan att kunna vädja till Julius, emedan han satt dold av en bordsuppsats som i dubbla våningar uppbar mandelspånen till efterrätten och en dvärgpalm. "Nåå lilla frun, hur klarar vi oss? Blir det bannor av äkta mannen om äggen är för hårdkokta?" Varpå jag alltid oföränderligen svarade: "De är alltid lagom, må rådman eller doktorn tro."

Under bjudning efter bjudning väntade jag att något skulle hända när vi fruar blev ensamma med varann i förmaket efter maten. Till en början trodde jag att de med titlarna skulle lägga bort sådana lögnaktiga talesätt som: "jag hade så gärna velat stanna hemma i stan och sköta trädgåren i sommar, men det fick jag inte för min man", eller: "jag har alldeles kommit av mig med att spela, ty min man tycker inte om musik." Varför kunde de inte säga som det var, att de vägrade spela och vägrade sköta trädgårdar även om männen bad dem, och att männen ingen vart kom med dem? När jag tog hem Karna på en vecka eller fjorton dar vågade inte Julius säga ett ord fast han inte tyckte om småbarn. Jag kombinerade inte hans medgörlighet med det faktum att han just skaffat Sofi plats som handarbetslärarinna och upplätit en vindslägenhet åt henne utan att nämna det för mig förrän allt var klart. Att vi i männens närvaro låtsade oss så undergivna det kunde ju vara, de behövde någon ersättning för sitt djupa beroende. Men oss emellan behövde vi väl inte använda dessa talesätt utan

mening? Kanske trodde de att jag ännu inte upptäckt min makt? Jag beslöt visa dem att jag numera inte var så dum.

Det är eget: när det första motståndet är övervunnet, minns jag plötsligt allt möjligt som var lustigt och betecknande för den tidens Åköping. Bjudningen eller snarare festen hos stadsfullmäktiges ordförande konsul Weiss, skiljer ut sig från de andra middagarna på grund av sina dimensioner och sin anledning. Jag minns att jag fick en äkta svart spets av mamma att klä över min vita brudklänning med, eftersom det var hennes dotter Karna som gjort åverkan på den en gång då jag hållit henne lite för länge i knät. En hårfrisörska beställdes hem som brände mitt ljusa hår i skarpa veck som på en arkaisk staty och bubblade upp hårknuten till enorma dimensioner. En skär sammetsblomma fästes där uppe och en likadan i uringningen, så jag var nästan utmanande elegant, särskilt om man lägger till guldarmband och solfjäder. Det var jag glad för, ty jag upptäckte redan i avklädningsrummet för mig okända toaletter i tjockt blommigt siden. För all del det är bara min brudklänning, sade alla då jag beundrade dem. Kanske kunde jag inte dölja min misstro, ty därpå följde en förklarande upplysning: på min tid sydde man två likadana sidenklänningar till bröllopet och det är praktiskt, för sen när man lagt ut, gör man om dem båda till en.

Den middagen satt jag till vänster om värden. Stadsingenjörens fru var den främsta damen, ty

hennes man stod för den nya vattenledningen som man festade för i dag. Men i hälsningstalet blev jag harangerad såsom den ena av de två nyheter Äköping kunde glädja sig åt detta år. Den andra var alltså vattenledningen och värden gjorde sig till tolk för alla husmödrar när han tackade stadsingenjören för hans verk, som lättade deras börda så väsentligt. Sen gjorde sig alla herrar till tolk för något under hela middagen men alltid utmynnade det i vattenledningen som vi hurrade för och drack för, dock inte i vattenledningsvatten, ty det förekom av goda skäl inte på bordet. Vi fruar följde med, lyssnade, teg och drack eller smuttade hela middagen, men så fort vi blev ensamma, bröt det där ut ett starkt missnöje över vattenledningen. Man hade redan konstaterat att den förstörde tvätt och kokkärl och smakade igenom på kaffet. Dessutom skulle det säkert bli mycket svårt att få jungfrurna att gå efter dricksvatten vid pumpen på torget hädanefter.

— I så fall går jag själv efter vatten tills de skäms, för brunnsvatten kan jag inte undvara, sade rektorskan.

— Jo, det måste nog Elsa göra i alla fall, sade stadsingenjörens fru som fått tiga och lida hitintills, ty det är redan beslut på att brunnen skall förnaglas.

— Det är inte möjligt! Varför det då? ropade fruarna.

— Ja, för att stadsfullmäktige vill inte ha besvär och kostnad med att hålla den i ordning, sade värdinnan som dock visste rätta skälet eftersom hennes

man satsat större delen av kapitalet för den nya läskedrycks- och sodavattenfabriken. Bestörta frågade vi varandra varför detta beslut drivits genom i en sådan hast. Sigrid Menander svarade att så fort det gällde ett tvivelaktigt beslut som man fruktade skulle bli impopulärt, brukade de styrande ställa de styrda inför en fait accompli.

Då kunde jag inte tiga längre:

— Ja men Sigrid, sa jag, om vi säger till hur vi vill ha det, så får de väl ändra sitt fait accompli?

— Det brukar inte stadsfullmäktige göra, men dom kanske gör ett undantag för den nya borgmästarinnan, sade värdinnan och klappade mig nedlåtande på axeln. Varpå hon började leta fram fördelarna med vattenledningen, framför allt den att ens bykegummor hädanefter inte skulle behöva komma förrän halv sex om morgnarna, och kanske kunna klara byken mangelfärdig på tre dar.

Nej, borgmästarinnan kunde inte åstadkomma någonting.

— Du ska väl inte handla mot dina egna intressen, sade Julius, för tusan, jag har ju glömt nämna för dig att jag köpt tio aktier åt dig i vårt nya läskedrycksaktiebolag. Jaså, du trodde inte att vi karlar skulle kunna klara vattenfrågan utan fruntimmershjälp? Vet du vad en filtreringsapparat är? Vi har i alla fall köpt den finaste apparat som finns i marknaden åt vår vattenledning.

Dessa fruar var alltså inte så mäktiga som jag trodde, men de var heller inte så vanmäktiga som jag

sen inbillade mig, inte heller så slöa. En del av dem var i själva verket ytterligt energiska och karaktärsfasta. Det var därför de lyckades hålla upp omkring sig sin livslögn att vi levde i en korrekt puritansk liten tillvaro, där allt sånt som man inte talar om inte heller existerade. Varenda en visste nog att *så* putsad och nätt som deras förmak var inte världen och visste att inte ens deras egna ord och handlingar alltid passade in i den livsstil de lärt sig att betrakta som den enda man kunde kännas vid. Det föll dem inte in att försöka ändra på sådant som de ogillade i samhället. I stället lade de sin energi på att uppehålla föreställningen att det de ogillade inte fanns. Må vara att deras pojkar tyvärr måste lära känna mörka sidor och fördärvade kvinnor i världen, men det tog ju liksom inte på dem. Så mycket ömtåligare var döttrarna, för dem måste denna dockskåpsvärld finnas som på en gång imiterade och förfalskade verkligheten och dess mått. Därför skötte dessa Åköpingsfruar skickligt sina roller och regi i ett skådespel som för de äldre av dem slutade först med döden, för oss andra yngre med att dockteatern brann upp till slut.

När rysk-japanska kriget bröt ut eller när fysiker-
nas världsbild störtade samman vid upptäckten av
ett nytt element av inre outtömlig strålkraft, darrade
inte ens kulisserna i denna lilla stående teater. Annat
var det då det kom till vår kännedom att den halv-
blinde modersmålslektorns fru före sitt giftermål

varit femme entretenue i en lägenhet på Fredrikshofsgatan till vilken en stor finansman haft nyckeln.

— Marie Curie? Borgmästarinnan menar Marie Corelli kan jag tro, ja hon skriver underbart.

Ack det faller mig in nu att jag borde inte skämta över detta misstag, ty åtminstone två av de äldre fruar som gick på middagar med brudklänning och annandagsklänning hopgjorda till en blev sedan brända till döds som försökskaniner under den första tid som radiumterapi användes mot livmoderkräfta. Dessutom var de söta mot mig.

På sitt sätt sökte Julius utvidga min värld och lära mig förstå vad som hände. När Stockholms-tidningarna berättade om japanernas lyckade framstötar och ryssarnas enorma förluster, ville han att jag skulle dela hans glädje. När smutsbladet i staden angrep honom för att han varit med om att sabotera expropriationsreformen, försökte han förklara mig hur i grunden fäaktigt detta angrepp var, ty exproprierade tomter *måste* åsättas högsta spekulationspris, vart tog eljest den privata äganderätten vägen?

— Ja, men tänk då Julius så fräckt att skriva att Äköping kan komma att få svida för din hållning!

— Ja vet du, det har tidningen händelsevis rätt i eftersom vi kanske måste exproprieras mark till kyrkogård från Sporreholms fideikommiss. Men rätt ska vara rätt även om det gäller Hoheneckarna mot Äköping!

Det är lustigt att tänka att när det många år efteråt kom till expropriation, då var rätt inte längre rätt, men då ville han ju förstås låta Hoheneckarna svida ekonomiskt för den personliga skymf Kristian och jag tillfogat honom. Så sträcker sig dock kvinnans inflytande, framför allt om det är dåligt, ända in i expropriationsnämndernas sanktuarium.

Men Julius ville även upprätta en andlig förtrolighet mellan oss. Han talade gärna med mig i personliga ting. Han viskade en gång i mitt öra att han "som änklung någon gång släckt sin törst som en häst som stannar och dricker ur en ho vid vägen". Han sade att hans första äktenskap inte givit honom någon sällhet, men att jag gjorde honom lycklig på ett helt annat sätt. Ja, han levde i ett rus som nästan var lite för starkt om så skulle vara. Detta kunde han dock inte förebrå mig, det var en medfödd egenskap hos mig att egga och lyckliggöra, och en dag skulle jag göra honom delaktig av en högre och renare lycka. Han hade bara velat vara rädd om mig under den första tiden, då jag assimilerade makans stora upplevelse.

Jag undrade mycket hurdan han skulle bli när han inte mera var rädd om mig, men jag frågade inte, för jag tänkte att det fick jag väl se. Nu efteråt förefaller det underligt att jag, okunnig och lätt påverkbar som jag var, dock från början av vårt äktenskap uppehöll en oförsvarlig slutenhet inför Julius. Det är utan tvekan främst *mitt* fel att våra liv från början och till slutet löpte sammantvinnade och ändå skilda.

Min slutenhet var så påfallande att även Julius märkte den mitt i sitt sällhetsrus. Mer än en gång sade han: "Agnes lilla, du som vet så mycket om mig, har du ingenting att anförtro mig?" Det kunde jag nog haft, ty Rolf och Daektrup fanns ju i mitt liv om inte annat, men jag erinrade honom om att han gift sig med en dum liten flicka som ingenting upplevt. Han lät avspisa sig för den gången men återkom så ofta att jag till sist förstod att jag måste klämma fram med något som hade värde som förtroende men ändå inte komprometterade mig själv. På Oscarsdagen upplevde jag så ett äventyr som syntes mig som skapat för ändamålet. Att jag därmed gav en annan människa till pris och blev anledningen till att dess planer stäcktes och dess liv kanske kom i fel fåra, störde mig inte då, men det fick jag sen ångra djupt och länge.

Oscarsbalen hade det året börjat med slädparti eftersom vi fått ett så underbart före. Ungdomen skulle roa sig, sades det, och jag tänkte med vemod på att jag inte hörde dit. Men en eftermiddag kom den nye lektorn i biologi med det underliga namnet Bostad på visit och hans ärende var att fråga om jag ville göra honom äran och nöjet att bli hans dam på turen. Jag blev förtjust, ty jag älskade slädpartier och i mina drömmar förr hade alltid borgmästaren fått fria på ett sådant. Dessutom var jag smickrad, ty min kavaljer var rätt ung, eller om inte så ung åtminstone mager och slätrakad och utan flintskalle. Jag var lite rädd för hans vassa bruna ögon, men ännu mera smickrad över att vara hans utvalda till dess jag fick höra av mina väninnor att jag blott var en nödfallsutväg. Han var kär i den halvblinde modersmålslektorns fru, men ville lura Åköpingsfruarna genom att bjuda en annan. Jag tror att denna elaka karl verkligen älskade den glada lilla damen med sitt burriga hår och sina lena leenden, hon stack åtminstone av mot alla oss andra, om inte annat.

De stora godsen kring Åköping hade då inte ännu förvandlat sina urskogar till massa eller lådor. Jag måste möda mig dessa tre årtionden tillbaka i tiden

för att återuppleva en sån där tyst, djup, väldig stor-
skog genom vilken man for på slingriga vägar,
backe upp och ner. Vi sa inte så mycket min kavaljer
och jag, vårt sätt att uppleva färden var så olika,
mitt var amatörens, hans biologens och jägarens. Jag
nämnde något om skogens eviga majestät, han tänkte
på att den var mogen att fällas. Jag njöt av de blå
skuggorna mot snön, han av har- och rävspåren. Jag
hänfördes av att se hur snön tinade i solen och frös
till kristall omkring grenarna när solen gick bort,
han tänkte på skaren och skidföret. Jag tittade på
de röda rönnbären och nyponen, och han konstate-
rade vilka fåglar som åt av dem.

Vid en krök av vägen vände sig modersmåls-
lärarens fru om och viftade. Det var väl detta han
väntat på, ty sen ryckte han upp sig och började
berätta allt han sett. Han gjorde den vackra skogen
till ett enda slagfält där den nyuppfunna kampen för
tillvaron utkämpades. Om inbördes hjälp mellan träd
och djur visste han ingenting, och han förfalskade
helt enkelt Darwins Survival of the Fittest från
författarens betydelse. Han riktigt njöt av att införa
hunger, blodtörst och död i min vackra värld och
proklamerade grymhetens och de starka tändernas
survival här och allestädes. Det var otroligt hur
mycket som hänt runtomkring oss på denna färd, när
han fick berätta och jag tänkte: "är det så blind jag
har rest omkring i livet hittills trots mina goda
ögon?"

Nå, dittills hade ingenting hänt på slädfärden som var värt att anförtro Julius, ty han bekände sig också till kampen för tillvaron, fast han förenade den tron på en allgod Försyn. Nej detta av vilket jag kunde göra en bikt för Julius, hände inte förrän vid återkomsten till Stadshotellet då lektorn druckit några glas. Jag stod där vid bordet i stora festsalen med ett glöggglas i handen för att dricka med honom och tacka honom.

— Särskilt roligt var det att få göra denna färd med en naturvetare, sade jag, men då rann sinnet på honom. Han lönade mig med att berätta eftersom jag var så biologiskt vetgirig, att nu kunde man minsann i moderna laboratorier befrukta sjöborreägg och nå samma reaktioner som vid sädeskroppens inträngande, borgmästarinnan förstår.

— Det var alltså ett ofrånkomligt faktum, sade han och valsade ut med mig, att skapelseakten kunde göras efter genom en kemisk process. Men, fortsatte han, inte nöjd med effekten av denna upplysning, hur tror borgmästarinnan det går för en gymnasist vid Åköpings läroverk om han vill tillämpa sina biologiska kunskaper i en svensk kria om "Skapelsens under"? Jo, C får han även om svenskan är oklanderlig och fakta odisputabla. Ty en skolgosse skall liksom en krigsman frukta Gud och får inte komma i opposition till Första Mosebok. Borgmästarinnan ser så förskräckt ut, som om ni också trodde att Gud skapade världen av intet första veckan i januari år 4004 före Kristus?

Jag svarade ingenting på denna försmädliga fråga, ty jag *hade* trott det. Det tycktes mig som om hela universum gungade och jag gjorde ett tecken att jag ville gå ur dansen. Han placerade mig på en stol, mumlade "mycket angenämt" och skyndade att äntligen lägga armen om livet på sitt hjärtas dam. Jag tyckte att min situation just nu var som en sällsam upprepning av något jag upplevt en gång förr och så steg Daektrup upp till mitt medvetandes yta. Det var han som slagit första sprickan i mitt universum och nu gick en hel bit ut.

Det var naturligtvis mycket barnsligt av mig att acceptera denna Bostads problemställning: antingen *kan* sjöborreäggen befruktas i ett laboratorium, och då finnes ingen skapare, *eller* så finnes skaparen, och då kan ingen biolog i världen befrukta ett sjöborreägg. Jag önskade verkligen att Julius hjälpt mig till rätta, men det gjorde han inte. Han sa bara:

— Det var rätt Agnes lilla, att du anförtrodde mig detta, den gunstig herrn ska knäppas.

— Men Julius, inte kan du sätta honom i klistret som bjudit mig på slädparti och bal? Det vill jag inte på villkor.

— Min lilla vän, lägg dig inte i det här. När han har brustit i respekt för min hustru, har han brustit i respekt för mig. Han har åsidosatt reglerna för det passande genom att diskutera dessa saker med dig. Dessutom fruktar jag att han förför vår ungdom.

Ett par dar senare följde jag med Julius till Stiftstan, där vi gjorde visit i biskopsgården. Jag satt på

yttersta kanten av en stol med ett glas vin och en mördegform och försökte räkna ut vad den väldige, vithårige prelaten med guldkorset på den höghalsade västen menade med sitt mystiska uttalande att han sett mig en gång då jag var liten flicka i dal-kulledräkt. Och plötsligt hör jag Julius säga att den nye biologilektorn i Åköping försökt att beröva hans lilla hustru hennes barnatro.

— Men det lyckades väl inte, sade biskopen vänligt. Ack lilla hon, kom ihåg vad jag säger henne, alla mekanistiska och relativistiska irrläror, de ska snart försvinna som dimmor kring den Allsmäktiges tron . . .

Julius menade att det kunde nog vara sant, men för det ansåg väl Eforus att man måste ingripa?

Jag är säker på att Eforus innerst inte var hågad, ty han svarade att en statstjänare var mycket svåråtkomlig, och att man fick hoppas på kristendoms-lärnarnas inflytande och sanningens makt. Julius svarade att en person med dåliga affärer var aldrig svåråtkomlig. Lektorn hade åtagit sig en massa lektioner i flickskolan och man kunde förelägga honom valet att underordna sin undervisning vår kristna tro eller bli berövad sin extra inkomst.

Men därpå förklarade han sig vilja helt överlämna saken åt Eforus, och då drog jag en djup suck av lättnad. Det hade så när gått alldeles galet för mig därför att jag anförtrött mig åt Julius, men han hade ändå inte vågat handla rakt emot min önskan till slut utan hade överlätit affären på biskopen, som av

barmhärtighet eller likgiltighet ämnade låta den falla. Så hade jag ändå triumferat trots allt, men för framtiden skulle det dock vara klokt att inte pröva min makt för mycket.

En dag i samma vecka förelade jag Julius en lista på "Personer av vilka vi åtnjutit gästfrihet" och denna upptog självfallet också lektor Bostad. När jag fick listan tillbaka var hans namn struket. Julius låtsade ingenting om, sa bara att vi hade så många umgängesskulder att jag som Sofi fick väl göra två stora svep med en dags mellanrum. Jag nämnde inte heller det strukna namnet, men jag la in hela min harm i den häftighet, varmed jag vägrade att gå in på förslaget med de två bjudningarna. Jag sa att jag gjort slut på husets osnygga vana att gömma ihop tvättkläder i månader till dess stora lårar var fulla, och jag ämnade sluta med den årliga storbyken på umgänget också.

Julius såg förvånad ut, ty det var första gången han sett mig häftig. Han lät hämta Sofi från vindsvåningen, hon bjöds att äta middag med oss och uppbyggde mig hela tiden med argument som bevisade fördelen av hennes anordning. Man behövde inte vända upp och ner på huset mer än en gång, man kunde tinga kokerska och koka buljong för båda bjudningarna samtidigt etc., etc. Julius höll med henne, men jag vägrade att ta skäl. Sofi drog sig tillbaka med den anmärkningen att det då verkligen var lilla Agnes som hade att bestämma efter gottfinnande i sitt eget hus.

Under flera års tid frågade jag henne sedan då och då om råd i kvistiga hushållsfrågor utan att begripa varför hon nekade mig dem, tills hon slutligen tröttnade och sa: "ja fråga inte mig", fast jag inte frågat. Men med två perfekta medelålders jungfrur ansåg jag mig kunna strunta i en så långsint person.

Diskussionen om bjudningen fick falla för den dagen, hur brådskande saken än var. Jag försökte resonera mig till lugn, men då jag på omvägar fick höra att Bostad trots allt kallats till förhör inför flickskolans styrelse, greps jag av fruktan och vrede på nytt. Jag förstod att jag inte kunde inverka på det förlopp som genom min dårskap satts i gång, men jag beslöt att detta skulle Julius få ångra. Julius var emellertid klok nog att de närmaste dagarna inte ge mig något tillfälle att säga nej till honom.

En dag ringde han från rådhuset att han kom hem någon timme senare till middagen, ty han hade ärenden ute i stan att uträtta. Och när han äntligen kom var han älskvärd och strålande och började med att säga att jag säkerligen hade kultur i blodet, vilket inte var fallet med Sofi, och att mina värdinneinstinkter var riktiga då de reste sig mot de två bjudningarna på en gång. Vad tyckte jag om hans förslag att debutera som värdinna med en förlovningsmiddag?

— Jo, för all del, sa jag, men var det tillåtet att få veta för vilka då? Så fick jag veta att den rödhåriga Rolf, Julius' systerson och min första kärlek, skulle förlova sig nu fortast möjligt. Han hade dragit

sig på grund av att det skulle dröja så länge innan han kunde erbjuda flickan ett hem, och hon var inte så ivrig själv, men hennes föräldrar ansåg henne komprometterad och hade fordrat en förlovning på ögonblicket om den så skulle vara i tio år. Nu hade Julius gjort slag i saken och förklarat att han skulle ställa till med förlovningskalaset, punktum.

— Så spring nu ut och tinga kokfru till söndag, lilla Agnes, och sätt ihop en fin middag. Utom slakten bjuder vi så många av de viktigaste vi får plats med.

Det var mig inte obekant vilken flicka det var som Rolf komprometterat i Åköping, ty jag hade mött honom med min läskamrat Saga ett par gånger i skymningen. Jag hade fått ett intryck av två fullkomligt absorberade människor som inte märkte att man observerade dem. Därför kunde jag inte begripa varför det hade varit nödvändigt att övertala dem till eklatering. Men medan jag fortfarande funderade på den saken, anmälde Klara att löjtnant Rolf och fröken Saga frågade om jag tog emot.

Det lät mycket högtidligt och det gällde också en formell visit för att tacka för löftet om förlovningsmiddagen. Jag anlade ett så älskvärt och värdigt sätt som om jag tillhört en äldre generation, med alltför stor framgång tyvärr, ty tänk om jag kunnat tala mänskligt med dem och få mänskliga svar! I fråga om fästmän borde det inte varit så svårt, ty hon hade alltid sett upp till mig och låtit sig beskyddas. Hon var fortfarande samma blomlika väsen som alltid

sökte beskydd och alltid tycktes finna det. Men med Rolf var det värre. Jag hade sett honom mycket litet även sedan jag blev gift med hans morbror. Vid min förlovning och mitt bröllop hade han låtit representera sig av långa, fina telegram, och det är betecknande att fast de var de bästa så makulerade jag dem strax. Jag kunde inte glömma att vi kysst varandra bland *Anemone nemorosa*, inte ens sen jag blivit hans moster och därför blev jag stel, formell och omänsklig.

Jag placerade mig först mittemellan dem båda, men efter fem minuter fann jag på anledning att byta plats. Jag hade kommit in i ett så starkt laddat fält att jag darrande och indignerad måste dra mig tillbaka. Jag visste vad erotisk hänförelse var, men hade aldrig mött denna besatthet *gemensam för två*.

Och ändå skickade Rolf återbud i sista stund till förlovningsfesten, förebärande att han inte kunde få permission. Från den middag vi ändå höll, minns jag bara två saker. Den första var att Julius för att förklara Rolfs återbud måste så starkt understryka tidens oro att hela middagssällskapet började tro att krig med Norge var omedelbart förestående, alla utom jag som av någon anledning inte lät lura mig. Men utsikten till en militärpromenad störde som väl var inte stämningen så mycket. Det andra och för mig viktigare var att jag här fick veta att lektor Bostad satt hårt mot hårt och vägrat lägga om sin undervisning i flickskolan. Hans efterträdarinna var

redan utsedd och alla mammor var belåtna. Tänk vad vår borgmästare är vaksam och omtänksam.

Julius segrade i alla fall och förlovningsmiddagen hölls annandag jul. Ringarna växlades, det hölls tal och dracks champagne, de unga tu utgjorde ett vackert par, sade alla, fast blekt som döden. Ingen tyckte att detta var annat än rätt och tillbörligt, inte ens Rolfs mamma som nu gömt sin motvilja mot mig. Men jag kände att något var djupt och olycksbådande på tok med denna förlovningsmiddagen. När de två försvann efter middagen, bytte de äldre menande småleenden, men jag satt på spänn som om jag väntat ett skrik eller ett skott. De dröjde länge borta, jag tror att de tagit sin tillflykt i det tomma stallet på vår gård för att få vara i fred en gång. Just som jag reste mig för att gå och söka dem, kom Julius ihop sig med pappa Andersén om politik och då måste jag stanna för min stackars mammas skull.

Hemma hos Anderséns lästes smutsbladet *Åköpingskuriren* som förfäktade spritförbud, frihandel, lekmanadop och rösträtt utvidgad ända ner till vedgubben. Andersén kunde inte säga ett ord som inte retade måttlighetssuparen, protektionisten och fyrkväldelekämpan Julius. När Julius förde in excel-lenserna, högermajoriteten och Vasakungarna i debatten svarade Andersén med att citera Bergspredikan. Mamma hade redan lidit mycket över att hennes barn spillt på borgmästarens finaste damast och blev ifrån sig. Jag föreslog att vi skulle dansa kring granen men det hörde ingen på. Den som

räddade situationen var min äldste bror Karl som gav sig in i den politiska debatten och föreslog att vi borde rusta oss och erövra Nordnorge.

— Förträffligt, sade Julius, jag tycker om när det är humör på ungdomen! Var har vi vår militära expert?

— Ja, var är han? sade jag och skyndade ut. Jag mötte Rolf strax utanför dörren och sade åt honom att han måste diskutera erövringen av Nordnorge med Julius. Han gav mig en besynnerlig blick och sa att *tyvärr* blev det inte krig! Jag föll över honom för detta tyvärr. Men glömmer aldrig det leende varmed han svarade mig.

— Leta reda på Saga och tala förnuft med henne ifall Agnes kan, sade han. Du kan ju säga henne att det är *jag* som inte är värd hennes kärlek.

Då jag fört in Saga i kabinettet som den blivande barnkammaren kallades, och stängt dörren om oss, strök hon snyftande av förlovningsringen och sade att hon hade blivit tvingad av min fåniga man att förlova sig.

— Tycker du inte om honom?

— Jo, jag älskar honom passionerat. Men jag har haft en fästman förut som Rolf inte vet något om.

— Så bra då, jag menar att han inte vet det.

— Fast han kanske vet det i alla fall. För han ville inte förlova sig han heller, *fast* han älskar mig *så*.

— Ska jag tala om för Rolf hur det står till?

— Jag kan inte överleva att förlora hans aktning.

— Ja, då tiger vi då.

— Det kan jag inte uthärda för mitt samvete.

— Jag har ett förslag, sade jag. Föresätt dig att bli en om möjligt än bättre hustru än du annars skulle ha blivit, snällare och sparsammare och mera uppmärksam på hans önskningsar. Då får han ju god ränta på din skuld till honom.

— Du räknar och talar om ränta, när det gäller kärlek.

Jag började bli otålig, ty jag måste ju ta in mellantrakteringen. Det föreföll mig onaturligt att de här två obehärskade ungdomarna var av samma ålder som jag.

— Jag ska säga dig en sak, sade jag, jag vet från säkert håll att Rolf kysste flickor då han gick i sjätte nedre. Och om inte era konton balanserar ändå, så var du lugn att de jämnar ut sig med tiden.

— Vad du är rå, sade Saga, men jag fick henne ändå in i sängkammaren att badna av sig sina tårar, innan hon med påträdd ring förenade sig med sällskapet på nytt.

Kvällen avslöts med Rolfs skildring av de första försök med kulsprutor som han varit med om. En Hotchkiss var då något ganska nytt och en militär kunde tillåta sig att vara på en gång imponerad och skräckslagen över deras vilda larm och deras monstruösa effekt. När jag tänker på hur tyst det blev omkring Rolf, och hur själva Julius darrade på rösten när han övertygade sig om att norrmännen inte hade någon Hotchkiss att rikta mot svenskarna,

så går det mig genom märg och ben, ty jag inser plötsligt hur enormt vi alla förslöats sen dess.

Det dröjde inte många dar så blev jag inkallad i ett rådlöst familjeråd. Nu vågade sig inte Sagas föräldrar fram, inte heller Rolfs och inte ens Julius, varför det blev jag som måste uppsöka henne och meddela henne att Rolf förolyckats vid en kulspruteövning. Jag talade till henne så lite och så ömt jag kunde, men aldrig ska jag glömma min förskräckelse då jag märkte att hon spontant reagerade med lättnad i första ögonblicket. Jag visste ju att hon blivit befriad från ett övermäktigt val. Hon behövde numera varken bekänna en synd som vuxit till jättelika proportioner eller gifta sig med en hemlighet tyngande på själen. Men att hennes dilemma varit så svårt att den älskades död fick ett försonande skimmer därför att den löste konflikten, det upplyste mig om att nånting, nånting, jag förstod inte vad, var alldeles vansinnigt galet i denna värld där jag levde. Uppfostran? Moral? Värdering? Alltsammans, troligen.

Jag försökte fråga ut Julius om den hemlighet som jag förstod låg gömd nånstans. Jag trodde inte på olyckshändelse, den kom alltför lämpligt vilket de sällan brukar.

— Hade Rolf förfalskat eller sålt militära hemligheter? försökte jag. För att jag inte skulle gå omkring med så hemska misstankar medgav Julius att Rolf begått självmord i tillfällig sinnesförvirring, men mer fick jag inte veta.

Det militära och det skandalösa inslaget tillsammans gjorde denna begravning till vinterns stora händelse i Åköping. Jag minns blott Saga som en darrande, krusflorsomfluten skugga, ledd av en kapten i paraduniform. Sen försvann hon från sin familj, sitt arbete och från Åköping.

Men jag kunde inte låta bli att söka klarhet i de omständigheter som lett fram till att Rolf låg på kyrkogården och Saga gått i landsflykt. Än en gång besvor jag Julius att tala om allt som hänt, och för första gången sedan vi blivit gifta röt Julius till mig att tala. Jag visste ju att det var tillfällig sinnesförvirring, han, Julius, skulle bli galen han med om jag rörde vid denna händelse mer. Sen bad han mig strax om ursäkt för att han rutit, och jag förlät honom, ty jag insåg att han var djupt upprörd och irriterad. Vi talade aldrig mera om saken. Han hade bara en kort tid på sig innan han skulle till riksdagen och var dessutom oerhört upptagen. Men jag hade beslutat att leta ut hemligheten på annat sätt. Jag gick först till mamma, men mamma såg troskyldigt på mig och visste ingenting. Jag fann en förövändning att göra visit hos vår husläkare och sökte leta ut ur hans fru hur man plötsligt kan bli tillfällig sinnesförvirrad av ingenting, men hon svarade att det visste inte ens läkarna. Jag till och med frågade mina egna jungfrur och fann att alla dessa äldre fruntimmer höll ihop mot mig. Själva kunde de få skvallra, skarva och förmoda så mycket de

ville. Varför skulle jag obevekligt hållas utanför verkligheten? Nu efteråt faller det mig in att de teg av rädsla för Julius. Ty de visste vad jag endast anade att han framkallat katastrofen genom att göra slag i saken med förlovningen.

Om jag analyserat den oerhörda lättnad och den känsla av frid som fyllde mig efter det jag skickat av Julius till riksdagen, så skulle jag nog blivit rädd. Men jag vandrade med tanklösa lätta steg bort till Anderséns för att se på den utvidgade affärslokalen. Jag försökte förföra min finniga allvarliga mellanbror till ett leende medan han sålde mig brevpapper, jag förhörde mig hos pappa Andersén inne på kontoret om bokslutet och fick veta att Guds välsignelse vilat över affärerna under år 1904. Min lillebror som nu var springpojke under jullovet, anförtrodde mig att han samlade till en velociped och fick två kronor till sin fond. Till mamma köpte jag en stor påse praliner, ty jag ville att hela världen skulle dela min lycka. Mamma hade fått en större våning nu, men hade inte hunnit att göra den i ordning. I ett vardagsrum som ännu saknade gardiner låg hon på sin schäslong, djupt generad över sin lättja, som dock i själva verket måste ha varit ett förklimakteriskt symptom. Hon gömde hastigt sin roman under kudden medan Karna rusade emot mig med ett högt jubeltjut. Skar manne detta tjut i öronen på mamma? Talade jag mera sant än jag visste då jag sa att nu ämnade jag stjäla Karna från

hennes föräldrar? Jag fruktar det och jag är också rädd att jag aldrig uppfyllde mitt löfte till mamma att nästa gång ta med en laddning romaner ur de förråd som Julius första fru lämnat efter sig.

Snart tultade Karna vid min sida klädd i vit kaninkappa och vacker som en ängel. Hon höll mig i ett fast grepp och värmen från hennes lilla hand fortplantade sig upp i mitt hjärta. Hon fick dra allt hon orkade i klocksträngen utanför vår dörr så att ringklockan innanför pinglade vilt. När Klara kom och öppnade tog jag upp Karna i famnen, kysste henne och satte ner henne igen:

— Välkommen Karna, nu är du hemma hos oss!

Detta var första gången jag verkligen tog borgmästargården i besittning. Nu var den inte längre Julius' eller Sofis eller jungfrurnas utan Karnas och min. Jag upptäckte att det var en härlig bostad att leka i. Man kunde ränna omkring i de stora rummen, gömma sig för varann och hitta varann. Man kunde leka ångbåtssalong och andraklasskupé i vardagsrummets mjuka åttiotalsemmor, men vi for aldrig till Stockholm utan till Köpenhamn. Man kunde göra blomsterrabatter av matsalsstolarna om man plundrade innanfönstren på eterneller och stack ner dem i hålen på rottingsitsarna. Sen kunde man plocka blommorna på rabatten igen, medan man sjöng visan om

”lilla gossen på kyrkbacken
plocka blommor och satt i hatten
och så fria han till mig...”

Julius höghatt fick duga som friarhatt. Man blomsterpryde den och hälsade med en stor sväng medan lilla fröken Karna tog emot frieriet med fingret mot munnen och huvudet på sned. Och så om igen och om igen... nästa gång friar Karna till Agnes och river bort alla blommorna ur rabatten...

En dag kom min lillebror och lärde oss leka neger vilket han kunde, ty han hade varit på negeruppvisningar i ett tält så länge som velocipedfonden räckte. Man klädde av sig så naken man vågade, hoppade omkring på en matta och skrek: siggesiggesama! siggesiggesama! Sedan väntade negern att publiken skulle kasta vetebullar på honom, ju fler ju bättre, och dem åt han upp under mellanakten. Karna lekte neger på flossamattan i salongen under den stora solfjäderspalmen, jag satt där som gripen och hänförd publik. Föräldrar må vara åldrade, bristfälliga och trötta på varann, ha misskött sig och varit tecknade av sjukdom. Men likafullt uppträder åter och åter små fullkomliga barnakroppar på jorden, i underbar, outtröttlig förnyelse! Jag tog upp Karna och bar henne in i sängen uppskakad i mitt innersta av en vild längtan och utan tanke på hur det såg ut i salongen. Men Karna påstår att i de dagarna grundlades det intresse för de vilda folkslagen som förledde henne att gifta sig med en etnograf.

Nästa dag satt konsulinnan Weiss i soffan under palmen och talade om fru Karlson som jag skulle bli skyddsfru åt.

— Fru Karlson är mycket i behov av hjälp, men

jag skulle inte råda Agnes att använda henne vid rengöring, ty hon är inte *grundlig*, sade konsulinnan och betraktade vetesmulorna som täckte mattan.

Klara blev blodröd då hon kom in med teet, och sen grälade hon upp mig för att jag inte lytt hennes tillsägelse att låta salongen vara stängd i vardagslag. Men Karna och jag blev inte ett dugg bättre, vi lekte och skojade varenda morgon i sängkammaren, vi glömde att sköta brasan och bar oss åt. Troligen höll vi på med kuddkrig även Svarta söndagen, då fader Gapons arbetare blödde utanför Vinterpalatset i Petersburg och tron på Lillefar tsaren dog. Karna var yr, öm, tankfull och vetgirig i en underbar växling. Hon gjorde allt för att hindra mig att arbeta och lyckades få mig att glömma att jag var gift. Gick jag omkring i rummen och städade efter oss sprang hon efter mig som en hund, satte jag mig med ett handarbete kröp hon upp i mitt knä och drog tråden ur nålen. När jag kom in för att lägga mig om kvällarna och såg det ljusa lockiga huvudet vila på samma plats där annars Julius' helskägg brukade avteckna sig, då inbillade jag mig att ingenting annat hänt sedan den tiden då jag hade hennes spädbarnskorg vid min säng, än det att jag nu kunde sova lugnt i medvetandet att hon blivit stor nog att krypa bort till mig och nypa mig i näsan om hon ville något.

En dag då jag kom ut i salen efter att ha lagt Karna att sova middag kom Klara med en gammal filt, ett täcke och en hög gamla kläder och frågade om jag inte ville ge bort det här till Karlsons.

— Karlsons?

— Ja, borgmästarinnan kan väl inte skjuta upp längre att gå dit? Fru Karlson hon vet redan att borgmästarinnan är hennes skyddsfru så hon väntar på besök.

I sällskap med Klara som bar det stora paketet med gåvor nalkades jag alltså Äköpings sociala problem utan en aning om hur det skulle behandlas. Min enda idé var att erbjuda fru Karlson att tvätta hos mig, trots det att hon annars inte fick arbeta i bättre hus. Uttrycket hjälp till självhjälp hade jag snappat upp nånstans.

Gjutaren Karlson i Äköpings fattigkvarter var av härkomst en bonddräng som irrat bort från gödselkärren och irrat in i en mekanisk verkstad på en slump. Han var tagen ur sitt sammanhang och hade ännu inte funnit något nytt, det var ännu mer än fyra år till storstrejken då han fann vart han hörde hän. Där han satt vid ett oaptitligt bord och slevade sin mat såg han ut som en vilsegången björn som inte visste varför han skulle slita, supa, äta och avla barn natt och dag. Jag hälsade och frågade efter fru Karlson, han svarade med en brumning som lockade in henne i rummet. Jag hade redan förstätt att fru Karlson bar sitt dåliga rykte med all rätt, ty hela hennes omgivning var ostädad och ungarna inte hela mellan hålen. Men *något* var rent i rummet när hon fanns där, och det var hennes händer som lyste mot allt det smutsgrå. Jag kom att tänka på mormor och sträckte ut min hand för att fatta fru Karlsons. Då

hon räckte mig sin såg jag att fingertopparna var korrugerade som en tvättbräda. Hon var också för tillfället platt som en tvättbräda, och dragen och tandlös och skarp, men man kunde se att det varit en blomstrande ung kvinna som så småningom förvandlats till likhet med sitt pinoredskap tvättbrädan.

När paketet öppnats och genomsetts bredde sig en besviken tystnad i rummet. Jag trodde att hon väntade jag skulle bjuda henne arbete och stred med mig själv, ty jag ville det ogärna sedan jag sett henne. Men hon förklarade själv rentut att hon väntat att jag skulle hjälpa henne med trettio kronor för hyran. Jag svarade att jag hade inte så mycket pengar på mig och jag hade ju inte heller kunnat veta att hon hade svårigheter med sin hyra. Då svarade hon att hon hade trott att jag kunde begripa det, eftersom borgmästaren var skuld till om hon inte kunde klara sig lika bra som förut. Men hade jag inte pengar så fick hon väl reda sig ändå, ville jag bara tala vid honom att hädanefter fara fram hyggligt mot fattigt folk, så skulle jag göra henne en stor tjänst och dessutom slippa bry mig om hennes hyra i framtiden.

Hittills hade jag varit vänlig trots den ton hon anlagt mot mig från början, ty jag tänkte på den fil av vackra, väl uppvärmda rum där jag bodde hyresfritt. Men nu blev jag förnärmad å Julius' vägnar och förklarade att han om någon for väl hyggligt fram.

— Jo, jag vill tycka det, svarade hon bitande, han som skicka bort vår äldsta flicka till Norrköping just hon som stog för hyran.

— Ge henne en tia frun, så går vi sen, viskade Klara. Men jag ville inte gå förrän jag fått veta vad fru Karlsons dotter hade gjort för att min man skulle som det så gåtfullt hette, "skicka henne till Norrköping". Fru Karlson hånlog åt min fråga, men en av ungarna lade ner sin sked och skrek:

— Nelly, ho gjore allri någe, ho lå i sin säng och ringde på sin konjak!

— Vad menas med det här, Klara? frågade jag då vi kommit ut på gatan. Men Klara nekade att upplysa mig, churu hon troligen visste allt.

— Ska frun fästa sig vid vad sånt folk pratar!

— Ja, då kan Klara gå hem, sade jag, så går jag till den andra adressen med en gång. Varpå jag styrde mina steg till Stiftelsen för pauvres honteux utan att ana att jag där skulle träffa på den mest oblyga fattiga i världen. Min skyddsling nummer två var Sofis företräderska i flickskolan som hade fått sluta utan pension och så hamnat här med flera andra av Justines äldsta garde. Under min barndom hade hon pinat mig mycket genom att plocka fram knutar som jag sökt gömma under mina fallar och tvinga mig att sprätta upp om och om igen. Nu bemötte hon mig först mycket underdånigt och gladde sig åt att få visa mig sitt krypin på ålderns dar. Där luktade förfärligt av fet och snuskig ålderdom, men jag betedde mig som skyddsfru och sade:

— Så nätt och trevligt. Men när hon tackat färdigt för det jag hade med mig och med olika frågor nalkats mina levnadsomständigheter, sade hon plötsligt:

— Säg, var inte borgmästarinnan på sin tid lite förtjust i löjtnanten som sköt sig för att han fått sin dom av läkaren? Vi disputerar just om det när den snälla Sofi var här och hälsa på nyligen.

— Dom av läkaren? sade jag. Nej, det tror jag inte, för han var alldeles frisk i julas.

— Ack, snälla lilla borgmästarinnan, syfilis det kan man dölja rätt så länge. Och det är inte rätt att racka ner på honom, tycker jag, för nog var det hederligare av honom att skjuta sig än att gifta sig. Tänk på själva prosten Menander som gifte sig ändå och fick en pojke som har blivit idiot.

Då reste jag mig med all den pondus jag kunde åstadkomma och så att jag inte kunde höra gement förtal varken om löjtnanten eller prosten Menander. Och att jag var förvånad över den ton som rädde i stadens stiftelse. Men då rann sinnet på gumman, så hon följde mig ut i korridoren och frågade om jag inte ens visste att min egen man efter löjtnantens död börjat röja upp i det sedliga tillståndet i Åköping? Jag vände mig om och sade hotande:

— På vad sätt då?

— Å genom att skicka flickor till Norrköping, som aldrig gjort annat än...

— Annat än vad?

— Följt reglementet och gått på besiktning som urverk, borgmästarinnan. Fråga själv sin man.

Det gjorde jag redan samma dag i ett långt brev. Men denna fråga gled Julius fullkomligt förbi i sitt svar. I stället skrev han att jag skulle anmäla oss båda till nattvardsgång skärtorsdags eftermiddag, som vanligt.

Natten efter detta brev minns jag som den första natt då jag på grund av upprördhet inte kunde sova. Allt kom över mig på en gång. Först detta att jag blev behandlad som en barnunge av min man. Frågade jag om något, låtsade han inte om det men gav däremot order hur jag skulle sköta min religionsutövning. När jag berättat för honom om mina bekymmer över biologernas intrång på Skaparens område, hade han inte intresserat sig för något annat än att förfölja biologerna. Han skickade mig att anmäla mig till nattvardsgång utan att först fråga om jag kunde gå till skrift med denna fråga ouppklarad med min Gud.

Jag var på den tiden inte van vid sömnlösa nätter och på morgonen var jag fullkomligt ur jämvikt. Jag visste mig ingen råd tills Klara föreslog att jag skulle ta Karna med mig ut på en slädtur. Då fick jag den idén att jag kunde fara ut till Norrtuna och söka hjälp och inom en halvtimme höll vår hyrkusk utanför porten.

Jag hade inte varit ute i Norrtuna sedan Menanders flyttade in i sin nya prästgård.

— Där ligger ho, sade kusken och visade på ett

stort kompakt tegelhus som låg helt ödsligt ute på en åker. En märker att församlinga e rik sen fabrikkerna kom, tillade han, och det var oemotsägligt. Stenfoten var i tung florentinsk rustica och fasaden pryddes av två grova kanelerade granitkolonner. Som de inte tjänade något nyttigt ändamål utan blott uppbar var sin liten stenpotta fick man riktigt i sig att församlingen kunde kosta på sig överflöppsgärningar då den byggde. Genom porten som var så tung att aldrig ett barn skulle kunna öppna eller stänga den, kom man in i en stor ödlig hall som förlorade sig upp i två våningar. Sigrid kom springande nerför den breda marmortrappan för att ta emot oss, och då hon såg hur häpen jag var, förklarade hon att arkitekten bara byggt barnhem och sjukhus och kaserner förut, det var därför de bodde så här ståtligt. Barnkammaren hade också stora urflängda fönster som på en allmän sal, och där var så kallt att Sigrids lille pojke måste sitta väl påklädd invid brasan.

— Du har vuxit sen jag såg dig sist, sade jag, men han tog ingen notis om oss utan förblev i sin apati som om han sovit med öppna ögon. Varken Sigrid eller jag sade något, vi väntade att se vad Karna skulle göra och hon visste precis vad hon ville. I fönstret stod en låda med krokus, den gick hon rakt på och plockade nätt av en blomma i var färg. Med buketten i handen gick hon bort till pojken, ställde sig framför honom och började sjunga:

”lilla dossen på syckobacken,
pocka bommor o satt i hatten.”

— Har du nån hatt, lille pojke?

Pojken svarade inte heller nu han bara stirrade som förut. Men då Karna lagt blommorna i hans knä, fick också han en idé, sin enda idé. Han grep dem hastigt och tråkade in dem i munnen, alla på en gång.

Jag såg hur hans mor blev likblek under sina rara små fräknar och pupillerna vidgade sig till stora svarta hål. Först nu då hon såg sitt barn bredvid den ett par år yngre Karna, medgav hon för sig själv hur efterblivet det var. Jag skulle velat slå mig för att jag dragit hit flickan. Men jag hade varit så säker att den elaka gumman ljög, då hon sa att prostens fått en liten idiot.

— Nu lämnar vi barnen så blir de fortare bekanta, sade den tappra modern. Barnjungfrun hade befriat pojken från blommorna och gett honom en skorpa i stället. Ingenting märkvärdigt hade hänt.

När jag beslutat öppna mitt hjärta och berätta mina bekymmer på Norrtuna, hade jag tänkt mig att sitta i något förtroligt hörn av den gamla prästgården där många hade öppnat sina hjärtan för välvilliga lyssnare. Men i denna blandning av barnhem och kasern tycktes det mig omöjligt, och det hade nog aldrig gått om inte Sigrid känt i luften att jag bar på något som tyngde mig. Hon förde in mig till farbror som gjort det enda rimliga rummet i huset

till ett stort bibliotek. Han steg upp och tog mig i armen för att visa att han äntligen för första gången i sitt liv kunde ha alla sina böcker omkring sig och plats dessutom för dem han hann att köpa i sin livstid. Men Sigrid gav honom en vink innan hon lämnade oss, och där satt jag nu på andra sidan skrivbordet och försökte förklara mina bekymmer för farbror.

— Nej, farbror, jag har inte glömt vad jag lärt mig, det sitter som berg, men jag får inte ihop det med vetenskapens framsteg och hur skall jag då kunna gå till nattvarden?

— Kära barn, sade farbror, förr bodde jag i ett mindre och enklare hus, nu har jag flyttat in i ett större som du ser. Men vad skulle du säga om mitt förstånd, ifall jag sa till dig att mitt nya hus inte hade haft någon byggmästare just därför att det var så stort? Du skulle säga att farbror Menander var dum med alla sina böcker. Då kan du ju förstå själv vad jag tycker om den som tror att det inte finns någon Skapare, därför att han eller i detta fall hon, flyttat in i ett lite större universum. Ingenting har hänt din Skapare sen du var läsflicka, lita på mig lilla Agnes.

Därpå reste han sig och förde ut mig igen.

— Nu får du överta själavården för jag har inte tid längre, sade han till sin fru. Och ta ur henne rädslan för nattvarden, för den kan inte göra henne annat än gott — om hon inte har något annat på sitt samvete än de där sjöborreäggen, nota bene.

Sigrid var klok nog att inte förhöra mig om vad jag hade på samvetet. Men hon frågade ut mig om alla möjliga små detaljer ur mitt liv och intresserade sig så levande för underverket Karna, att jag alldeles glömde vilket ömtåligt ämne hon var. Så småningom måste Sigrid ha fått fram en bild av mitt liv och insett att jag mest lekte som ett barn med ett barn. Och då var ögonblicket inne för henne att låta mig förstå vad man väntade av mig i Åköping. Jag skulle sätta ett exempel för de andra unga fruarna som enligt de äldres mening var lite väl begivna att ta hushållsplikterna summariskt och ägna sin tid åt att prova kläder, spela lawntennis och fara omkring på skidor och velociped.

— Det finns ett helt Åköping du inte känner, sade Sigrid, med fattiga och ensamma gamla . . .

Men då började jag gråta och sade att jag avskydde fattiga och ensamma gamla.

— Vad har de då gjort dig? frågade Sigrid med underbar intuition.

Ack, det var härligt att få tala om allt vad de gjort mig: skrämt mig, förlöjligat mig för min dumhet, förvirrat mina begrepp genom att antyda de förskräckligaste saker om människor jag högaktade. När Sigrid hade reda på allt, så när som på det min handarbetslärarinna sagt om hennes man och pojke — och det torde hon ha gissat — så sade hon:

— Ja, vi har det rödglödgade helvetet mittibland oss och vet det inte. Jag förmodar att vi lyckliga hustrur har en omätlig skuld i alla de unga öden som

förstörs, därför att vi bara blundar och låter allting ske.

Detta må ha varit en romantisk överklassyn på prostitutionsproblemet, men jag har behållit ett outplånligt uttryck av henne just då, hennes ord, hennes röst och allvaret i hennes ansikte. Tyvärr fick jag också den föreställningen att min handarbetslärarinna hade talat sant i fråga om prosten Menander och det hade hon inte.

— Men jag blundar inte, Sigrid, sade jag, jag vill ju veta saker, men jag får ingen upplysning annat än av ondskefulla käringar. Julius, han slår bort allting.

— Det är mycket förlåtligt hos en medelålders man som är förtjust i sin unga hustru och vill skydda henne redan för fläkten av det onda, sade Sigrid. Men här ska du få veta allt som han inte ville inviga dig i. Därmed gav hon mig en propagandaskrift utgiven av antireglementaristerna, där jag fick veta allting om byråskrivning, besiktning, bortdömning och böter, med andra ord hur man försökte göra ren den där drickshon vid vägen som Julius talat om. Slutsatsen var att sådana drickshoar skulle inte få finnas, människor var människor och inte käril gjorda till vanheder, dessutom kunde ingen reglementering hålla dem rena, varför de bara var riskabla för ungarlar och änklingar.

Sigrid hade sagt att när jag läst den här boken, kunde vi diskutera om det fanns några möjligheter för oss två att hjälpa denna fråga till lösning. Men

jag tänkte att vad som helst ville jag ägna mig åt hellre än stå upp mot Julius i hans omsorger om drickshon vid vägen.

Att Julius kom hem till påsk betydde att jag måste återställa Karna till hennes föräldrahem. Jag var berövd, men hon var ursinnig. Hon skrek att hon ville stanna hos oss och slog mig med knytnävarna så högt hon kunde komma åt. Hennes sorg och ilska vibrerade ännu i mitt inre, när Julius hoppade ner från tåget i sin päls. Trots alla mina goda föresatser efter besöket på Norrtuna såg jag kritiskt på honom. Jag iakttog att pincenmärket på hans näsa var rött och svullet och missklädde honom mer än vanligt. Och fast jag visste att han *måste* tugga tobak under plenum eftersom han inte fick röka, så fyllde mig smaken av hans välkomstkyss med motvilja.

Medan hyrkusken förde oss hem förklarade Julius att detta var den mest ödesdigra riksdag på årtionden. Till råga på allt såg det ut som om andra kammaren skulle framkalla ministerkris på författningsfrågan just i denna svåra situation då norrmännen försökte reta upp oss svenskar att säga upp unionen så de skulle slippa göra det själva.

Jag fastnade för ordet ministerkris och frågade skämtsamt om han nu tänkte uppfylla det löfte han givit i Mölle att göra mig till statsrådinna. Jag hade bara avsett att få honom att tro att jag hörde på, men han blev irriterad och frågade om jag inte fattat att han tillhörde samma parti som den nuvarande

regeringen och alltså inte kunde profitera av en ministerkris.

Jungfrurna och jag hade gjort oss så mycken möda att mottaga honom värdigt, att han blev strax på gott humör igen. Och jag försökte bättra upp mitt anseende genom att fråga om det ändå inte också hänt *något* roligt under riksdagen. Nej, det kunde inte Julius minnas, men då morgontidningen nästa dag nämnde Helmut Hoheneck som möjlig statsråds-kandidat i en ny ministär erinrade sig Julius att det verkligen hänt *något* roligt och kallade på mig.

— Jo, du kan tro att jag gav din värda kusin Helmut en svidande replik under debatten om oäkta barns arvsrätt efter moder och mödernefränder!

Jag ryckte till lite som jag alltid gjorde på den tiden jag trodde det fanns oäkta barn. Men det märkte inte Julius, ty han var i farten att beskriva hur han begärt ordet och frågat den siste ärade talaren om vi inte kunde ta och införa arvsrätt för oäkta barn efter *fader* också, ett skämt som kammaren genom högljudd munterhet visade sig uppskatta.

— Ätminstone i de fall då faderskapet var höjt över allt tvivel, hade Julius fortsatt då munterheten dött bort. Och Helmut Hoheneck förstod att jag syftade på sådana fall som ditt, Agnes, om också ingen annan gjorde det.

— Men Julius, sade jag, varför är du egentligen *emot* att jag skulle få ärva min mamma?

Han såg lite förvånad ut över denna motfråga, och svarade att han inte var direkt *emot*, men att han

betvivlade att de ogifta mödrarna skulle bli glada åt en sådan lag, ty för de flesta spelade den i deras fattigdom ingen roll, men de skulle däremot mista förmånen att få vara anonyma om de ville.

Det föll mig plötsligt in att jag kunde ha varit mor till ett lika fullkomligt barn som Karna och haft förmånen att få förneka detta.

— Bra konstigt, sade jag, att det ska vara en förmån.

— I de fall där moderskapet icke är helgat av vigsel är det nu en gång så, svarade Julius. Därför var medgivandet i det kungliga brevet av 1779 en akt av humanitet som mången olycklig kvinna särskilt ur de högre klasserna borde tacka sin konung för. Det lindrar följderna av urgammal rättsuppfattning utan att upphäva den, vilket skulle vara otänkbart.

Om jag vetat att det som Julius kallade urgammal rättsåskådning var en relativ nymodighet, så hade jag inte kunnat låta bli att förehålla honom det, så det är lika så bra att jag inte visste. Ty tänk om jag sagt så här: "Julius, din urgamla rättsuppfattning skapades jämförelsevis sent i mänsklighetens historia av vilda revolutionärer. Hur djärva de än var, så kunde de inte låta bli att darra i väntan på straffet för sin hybris att skapa en konstlad olikhet där naturen och kvinnan aldrig vetat av annat än likhet." Han skulle sett sig om efter en utgång att fly genom eller ett rep att binda mig med.

När Julius upptäckte att jag inte anmält oss till

nattvarden tog han det som slarv och anmälde oss strax per telefon. När han gått på sitt ämbetsrum tog jag fram mitt Nya testamente och läste skildringen i Johannesevangeliet av Jesu sista måltid med lärjungarna. Jag har nyss läst om den och förstår nu hur överväldigande det måtte ha varit för dessa lärjungar att få tillhöra en andlig gemenskap högre än blodsbandets, uppbyggd på ett andligt syskonskap i tron på en gemensam Fader i himmelen. Men vad jag aldrig kan komma att förstå är förbindelseleden mellan denna höga erfarenhet och det system som är så benhårt att konungen i sin nåd måste mildra konsekvenserna genom att tillåta mödrarna att förneka sina barn.

Det intryck läsningen den gången gjorde kan jag knappt skilja från vad jag erfarit nu, men jag minns att mitt motstånd förbyttes i längtan efter att själv få erfarit en sådan gemenskap.

När konsul Weiss med konsulinna, rektorns och rådmansfamiljerna kom ut ur sina portar, högtidsklädda och allvarliga, kände jag det dock ett ögonblick svårt att jag ätit så mycket middagar med dem under hösten.

På knä vid altarrunden sökte jag alltså mera glömska av dem än gemenskap med dem. Jag bad Gud att han ville sända mig en uppgift, så att jag inte längre var så onyttig som jag nu visste att jag var.

Och mellan oblaten och kalken flödade det ner i mig en lösning av problemet som var så enkel och stor, att jag nära på brutit ut i en lovsång. Endast

med motvilja steg jag upp då de andra steg upp, jag ville hellre ha stannat här på knä, tills ensamheten slutit sig om mig. Men Julius reste mig upp och förde mig tillbaka i min bänk.

När man utanför kyrkan vädjade till mig om det inte var riktigt och rätt att kronprinsessan av Sachsen aldrig mer skulle få se sina barn, så svarade jag bara tafatt: varför då?

Vid första tillfälle handlade jag enligt den anvisning som kommit mig till del.

— Julius, sade jag, du sa en gång att du tyckte du måste vara rädd om mig ännu en tid. Men jag önskar nu att du inte är det mer.

Och då var han inte det.

I denna min önskan ser jag anledningen till att han plötsligt beslöt sig för att ta mig med till Stockholm då han reste tillbaka efter påsk, trots att han måste förbereda mig på att han skulle vara oändligt upptagen och att jag fick reda mig själv. Han hade förut bott på ett litet hotell, nu flyttade han över i ett pensionat där han tog ett sovrum åt oss och ett litet arbetsrum för sig själv. Där dammade jag varje dag statsverkspropositionen utan att någon gång öppna den.

Om jag nu försöker skugga skuggan av mig själv på de vandringar jag företog i Stockholm så märker

jag riktigt hur planlöst och tafatt jag släpade mina långa kjolar och min långa titel i den lilla omkrets av stan där jag lärde mig hitta. Nå, fullkomligt planlös var jag kanske heller inte, ty när jag undvek Kungliga biblioteket i Humlegården, så var det nog därför att det erinrade mig om Justine Hoheneck som numera avbrutit all förbindelse med mig. Därför var det säkrare att styra till Nordiska kompaniet vid Stureplan och dricka te eller portvin med mjuk pepparkaka och smör. Och när jag i en tapisseriaffär inköpte material till en duk, stor nog att täcka hela vårt matbord, var det rena flykten in i klosterarbetet. Nu efteråt tycker jag att det passar så bra i stycket att en bit av denna duk som blev styv som ett bräde av millioner stygn, ingår i ett skräckkabinett varmed en föreläsare i hemkultur skrämmer auditorierna på sina turnéer.

Ibland gick jag vid Julius' arm nerför Drottninggatan och följde honom till Norrbro. Längre kunde jag inte gå även om jag velat, ty jag hade mycket snart skapat mig en typ, och om jag ville genomföra den konsekvent kunde jag inte gå med och åhöra debatterna. Var gång Julius' kolleger frågade om jag var intresserad av politik, svarade jag: "o nej, inte det minsta", och därmed framkallade jag en lustreaktion lika osvikligt som Pavlov framkallade saliv på sina hundar genom att ringa i en matklocka. I början var det roligt sedan tröttnade jag, men fast var jag i alla fall. Så att jag måste vända även de dagar då luften darrade av spänning på Helgeands-

holmen och gå till min kurs i porslinsmålning. Jag lekte att resultatet av den första bränningen var lika viktigt som resultatet av förhandlingarna med Norge, men det gick inte riktigt bra.

En gång gick jag inte till porslinskursen. Jag hejdade första droska jag mötte på Fredsgatan och bad att få bli körd till barnbördshuset.

— Vilket? sade kusken. Ja, det visste jag inte. Han rekommenderade det som låg på söder och så for vi dit.

Det var besökstid på Södra B. B. och jag följde med strömmen av visiter. Jag såg en vagn köra in genom portarna och skymtade en patient som var krumböjd, likblek och våt av svett. Jag var så van att ta allting för givet att jag inte reflekterade över att detta mödrarnas hus såg ut som en kasern, byggd för att hysa beväringar eller en fästning att beskjuta fiender ifrån. Jag steg upp för en trappa, hejdade mig vid ett vinande ljud av ångest, dämpat av murar och dörrar, det lät som om det kommit från jordens innandömen. Jag flydde högre upp, kom in i en solig korridor, dörrar som stod öppna, jag hörde mödrar småprata med varandra eller jollra med barnen och andades in en bölja av frid. Jag bara stod där upp och ner, tårarna trillade ner för kinderna, jag hade glömt vad som drivit mig hit. Jag ville stanna, ville vara en av de lyckliga på de lyckligas avdelning.

Slutligen kom en sköterska fram och frågade vänligt vem jag sökte. Nu skulle jag ha svarat att jag sökte den sköterska, om hon var här, som visste om

hon bytt bort ett flickebarn för en fru Holm för över tjugu år sen. Men naturligtvis kunde jag inte få fram det utan bara rodnade, och då sa hon att om det är fråga om att tinga plats, så ska jag visa frun var.

Julius gav oss alla fruntimmer på pensionatet det intrycket att landets väl och ve vilade på hans skuldror. Ingen, ej ens värdinnan, vågade säga något, om han kom för sent hem till middagen eller uteblev utan att meddela. Men han tänkte i alla fall på mina kvällar och gav mig pengar att köpa konsertbiljetter för. Jag använde stundom dessa pengar till att gå på kinematograf som jag fann märkvärdigare än musik. Jag minns att jag besökte de två programmen i stan tre gånger vardera för att få se träd vaja i blåsten och fåglar hoppa på dess grenar, vilket allt jag kunde ha sett ute för ingenting.

En dag innan han gick sa jag honom att jag funderade på att söka få biljetter till Vilma Neruda, men då bad han mig bli hemma i kväll. Han skulle sitta hemma och arbeta och det kunde vara roligt att ha mig i närheten. Detta glädde och förvånade mig, ty under de gångna veckorna hade jag med blandade känslor märkt hur distraherad han var av politiken och hur ledigt han kunde undvara mig. Ehuru jag förut varit besvärad av hans känslsamhet som jag inte kunde dela, fann jag nu med en gång att ska man ändå vara gift, så är det lika bra att ens man är förälskad och beroende. Det hade varit något urtråkigt över denna tid då jag varit petad från min

plats i hans värld men ändå hänvisad till den. Det passade mig inte att vara en person vars förtjänster bestod i att den *inte* var intresserad av politik, *inte* tog på räkning och *inte* tillhörde emancipissorna.

Då och då tittade jag upp från min duk och betraktade Julius vid skrivbordet. Han blossade ivrigt och skrev på ett papper medan han då och då tittade i sina luntor. Han var tydligt road av sitt arbete, ty han smålog förnöjt medan han skrev. Jag tänkte att så fort han gjorde en paus, skulle jag dra fördel av hans goda humör och utföra det uppdrag jag fått av damerna på pensionatet: att fråga om och när det skulle bli krig med Norge. Jag började försiktigt medan han tände en ny cigarr, men då tittade han ner på mig och sade:

— Säg mig en sak, liten, är du inte fullkomligt nöjd med som du har det?

— Behöver du fråga det? svarade jag som alltid haft så svårt att ljuga med klara ord.

— Jo men jag ville händelsevis få det bekräftat, sade han. Och nog vet du att jag värderar dig och sätter dig högst av allt?

— Varför skulle du egentligen det, Julius?

— Kvinnlig och söt det är du, men inget sånt där neutrum, just därför så har du min aktning och kärlek. Och därmed allt vad du kan önska dig av inflytande och ställning, eller hur?

Jag reste mig upp, gick fram till Julius, satte mig på skrivstolens armstöd och lutade min kind mot hans skägg. Han fick tyda detta som han ville, men

förklara mig riktigt nöjd förmådde jag ej. Han drog mig ner på knät och sade:

— Och nog tror *du* att jag kan avväga tyngden på artilleriets packvagnar utan att du behöver lägga dig i?

— Ja, det betvivlar jag inte ett ögonblick, Julius!

— Lilla älskade barn. Du ångrar inte att du gifte dig med gamle Julius?

I den natten koncipierades troligen min son.

När jag följande förmiddag vandrade med Julius nerför Drottninggatan, var det uppgjort att jag skulle följa med in och se hur riksdagshuset såg ut inuti. Nu var det bäst att passa på, ty snart skulle jag väl fara hem och börja gräva i trädgården. Trottoaren framför oss fylldes av en väldig mansgestalt, flankerad av två långa kvinnor. Det var vår landshövding med fru och dotter, stora och lilla K. B. Jag tryckte mig närmare Julius som beskyddande klämde min arm tillbaka. Men även han saktade sina steg i stället för att kliva ut på gatan och gå om sällskapet. Jag förstod sen varför, ty när vi kom upp i trappan vände sig landshövdingenskan om och hötte med handen åt Julius:

— Elaking, sade hon, varför talade ni emot vår motion om lättare packvagnar för artilleriet?

— Jag har redan angett mitt skäl, sade Julius

spakt, jag tror att vi kommer att motorisera artilleriet så småningom.

— Och borgmästarn *vet* inte att den militära sakkunskapen förklarar att explosionsmotorn *aldrig* kommer att kunna få användning i krig!

— Nej, det visste jag verkligen inte, sade Julius slagen.

Av landshövdingen fick jag veta att i dag skulle motionen om politisk rösträtt åt kvinnor behandlas. Hennes man skulle tala för den, men min man skulle tala emot, och den skulle bli avslagen.

— Lilla vännens man är varm vän av: "Mera ljus i lagårdarna", men där gör han halt, sade hon. Men vänta tills vi kvinnor strejkar som arbetarna gjorde nittonhundratvå, då kommer det att hastigt bli ljus i hemmen också.

Jag visste inte vad jag skulle svara. En aning steg upp i mig, en aning om sambandet mellan gårdagens samtal och denna debatt. Jag kände mig plötsligt vara i politikens centrum. K. B. vände sig till mig och frågade:

— Kan du skjuta? Det kan jag. Landshövdingen skrattade åt att hon som var fredsvän fått en enda dotter som ingenting annat ville än skjuta. Beata skulle vilja gå mot norrmännen förklädd till karl. Jag tänkte att det skulle blott behövas en mycket lätt förklädnad för Beata. Hon var rätt så lik en karl och ville bli ännu likare, men misströstade samtidigt om möjligheten. Och både då hon lade en bössa eller

en man mot sin kind, handlade hon efter sin misströstans schema liksom då hon förföljde mig.

Julius var högerns huvudtalare och jag måste beundra den ridderliga stil varmed han gick fram, även om landshövdingens cyniskt anmärkte att det syntes att det ingen fara var för motionens seger. Hans huvudargument var att de bildade och intelligenta kvinnor "som stod honom nära" var fullt nöjda med sin ställning och sitt inflytande och därför inte ville ha rösträtt. Jag kände hur jag rodnade när han vittnade om att jag var bildad och intelligent och stod honom nära, och jag undertryckte varje viskning i mitt inre som erinrade om att det inte var så mycket med ställningen och inflytandet, bildningen och intelligensen.

Det var så trångt att jag fick stå strax intill smidesgallret som skilde min läktare från den till höger. Och plötsligt hoppade jag högt vid att någon stack mig i sidan genom gallret med något spetsigt föremål. Det var en ung flicka på andra läktaren som påkallade min uppmärksamhet med hjälp av en blyertspenna. Innan jag ännu blivit klar över var jag sett hennes trubbiga näsa förr och hennes tvära haka, viskade hon genomträngande:

— Hör du Agnes Andersén, vilken markatta har den idioten Stenås gift om sig med?

Och den som uttryckte sig på detta avskyvärda sätt var Ethel Westerdyk, vid vars avresa från Åköping jag lidit alla kärlekssmärtans kval.

Jag tänkte låtsas som om jag inte känt igen henne

men det gick inte, ty lilla K. B. gjorde genast stor affär av hennes närvaro. Den ton varmed hon gjorde stora K. B. uppmärksam på att Ethel Westerdyk var här, fann jag oförklarlig och löjlig och jag kunde inte begripa den charmanta hälsning som landshövdingen bestod denna Ethel.

När Julius förklarade att det inte var männens fel att kvinnorna diskvalificerats från medborgarrätt på grund av att de inte blivit män eller fäder, så böjde sig landshövdingen framom mig mot Ethel och sade:

— Fröken ska absolut skriva opp den grodan och låta den hoppa i Dagens Nyheter i morgon!

Men när jag skulle gå kallade mig Ethel tillbaka och tog min adress.

Ett par dagar senare satt jag lutad över min söm i pensionatets salong. Julius var som bortblåst i dag som i går, men han hade bett mig att jag skulle hålla mig inne, så att han visste var han hade mig ifall det var något. Norrmännen hade antagit lagen om egna konsuler och nu var det frågan hur kungen skulle ställa sig därtill. I den vanligen tomma salongen samlades en hel hop damer som sökte skydd hos varandra alldeles som vid åskväder. Det var fruar som kommit till Stockholm för att handla, undersökas av läkare eller träffa sina män som jag. Det var fröknar som gick på kurser eller hade plats och så pensionatsvärdinnan själv.

Skulle nu norrmännen våga ta det yttersta steget och ämnade svenskarna sätta hårt mot hårt? En

officersfru ville fortast möjligt veta om det blev krig, då ville hon hyra sommarnöje vid Västkusten för att dela farorna med sin man.

Under detta samtal kom en jungfru in och skrek att en fröken Westerdyk frågar om nån som heter Agnes Andersén är inne, för då kommer hon upp om två minuter.

Jag blev bestormad med böner att ta emot henne i salongen. Man ville se henne på nära håll, ty Hon Hade Skrivit En Bok. Jag blev mer förskräckt än imponerad, ty tänk om den handlade om mig. Strax därpå kom Ethel. Hon hade en kavaj av pojksnitt och borrade ogenerat händerna i fickorna. Hennes plisserade skotska kjol var så kort att halva kängskäften syntes. En väldig ny vårhatt tornade upp sig över hårvalken och ökade hennes oansenliga längd. Hatten var så präktig att jag räknade ut att hon sedan kunde göra två soffkuddar av sammetsbesättningen.

— Tjänare Agnes, sade hon, vad gör du i Stockholm?

Innan jag funnit något svar på denna fråga, upplyste pensionatsvärdinnan att borgmästarinnan var här för att skänka sin man lite vederkvickelse i dessa politiska orostider. Hon fortsatte med att be Ethel komma in, lägga av ytterkläderna och värdigas dricka kaffe med oss. Men Ethel hörde inte på, hon stirrade, brast i gapskratt och sade:

— Är det *du* som är markattan? Men så rann sinnet på henne och hon sade: Att du inte skäms?

Det blev just inte någon saklig debatt vid kaffet just därför att Ethel inlett den på förmiddagen med att kalla mig för markatta gift med en idiot. Hon var nog beredd på strid, ty hon var beväpnad med något som hon kallade grodsamling från Helgeands-holmen. Tråkigt nog för henne ansåg även vi att "rättsordningens yttersta grund är mannens kraft".

Jag som var den närmast angripna skötte försvaret för männen. Jag märkte att de andra hajade till då jag kallade en författarinna för dumbom, men de vande sig fort och tyckte det var trevligt.

— Det är väl inte alls idiotiskt, sade jag, det lärde vi ju av själva Justine i skolan, att lag sitter i spjutstängs ände, kan du neka till det?

— Ja det kan jag, skrek Ethel så att kaffet skvätte i kopparna, för är det ett rättssamhälle då? Sitter de där förkalkade gubbarna i första kammaren där på grund av sina kroppskrafter?

— Kan du inte hålla dig till sak, Ethel?

— Jo det kan jag. Det är just vad jag kan. Saken är den här: de vet att de måste så småningom slopa alla streck, vet du vad streck är? sånt som gjort att bara några procent av männen haft rösträtt förut. Nu ska hela bunten ha, och då säger de så här: "den allmänna rösträttens konsekvens är *icke* rösträtt för kvinnor". Tillfredsställer det dina anspråk på dumhet?

— Jag anser precis detsamma som den dumbomen vem det nu är, svarade jag, driven till det yttersta.

Lustigt nog anser jag det fortfarande, fast man kunde ju likaväl säga att den allmänna rösträttens konsekvens är inte rösträtt för män. Kvinnorörelsen är en sak för sig som inte skall sammanblandas med den strävan efter demokratisk författning som kännetecknade det nittonde och början av tjugonde århundradet. Ty den började årtusenden tidigare, när sig ur helt andra källor och skall segra på helt andra grunder.

— Du tycker alltså att brottslingar, idioter och kvinnor ska jämsställas? sade Ethel.

Jag hade hemskt svårt att klara mig mot detta argument, fast jag dunkelt kände att det var försåtligt. Nu begriper jag vad jag inte visste då, att männen inte ville utesluta kvinnorna för att de jämställde dem med asociala individer av sitt eget kön, utan därför att de fruktade för sin maktsällning om de gav kvinnorna en plats, och det är något helt annat.

Just detta märkliga faktum att fruktan i så hög grad var med i spelet, gick alla förbi den gången, inte bara Ethel och mig. Och däri ligger just det gåtfulla i hela historien.

Ty tänker vi på hurdana vi fruntimmer är i närvarande stund, så blir männens fruktan för oss en psykologisk gåta. För att få en ännu starkare relief till detta faktum kan man erinra om att de inte fruktar varandra, inte heller vilda djur, inte naturen, luften, vattnet eller döden. Alla de europeiska kolonialmakterna sköt tillsammans tvåusen man

gemensamt för att intaga Peking under boxarupp-
roret, tvåtusen vita män ansågs räcka mot detta
främlingshatande folkhav. England håller Indien med
en handfull män, med tomahawker drog indianerna
frimodigt mot de vitas eldvapen. Men ett helt jakt-
sällskap med eldvapen vänder för en gammal käring,
och mot suffragetterna mobiliserade England sin
poliskår.

Numera tror jag att jag har löst gåtan, åtminstone
har jag ett förslag till lösning, men 1905 anade
varken Justine, Ethel eller jag problemets existens.
Lika litet Landsföreningen för kvinnans politiska
rösträtt som i en tid då världskriget lagades till, kom
och bad att få vara med om ansvaret för statens
affärer, så snällt som när en hustru dagarna före
konkursen kommer och ber att få bli medskyldig i
eländet.

När riksdagsmännen såg sig omkring efter argu-
ment mot rösträttsmotionärerna, kunde de i den
värld som omgav dem inte finna ett enda rimligt skäl
för sin fruktan. Att så många av dem gick där som
dragoxar spända för en familjevagn väl tung för
deras förmåga, bevisade ju just deras kraft och
oumbärlighet. Och ändå kände de fruktan, vilket var
skälet till att deras uttalanden blev så angrifliga och
lätta för Ethel att göra skoj av. Man måste ju pressa
den formella logiken till det yttersta för att i ett an-
förande förena djupt förakt för kvinnorna med hög
värdering och dunkel skräck för dem. Bakom de
dialektiskt lysande talen av herrar Thyren, Kjellén

och Hjärne rörde sig oförenliga idéer i smärtsam kamp, och jag beundrar dem för hur de klarade uppgiften.

Den fruktan som dessa historie- och rättsprofessorer hyste, den steg upp ur det längst förgångna, ur den glömda forntid som låg långt bortom den gräns där deras vetande tog slut. Dessa herrar trodde de stod på urhistoriens grund, men de balanserade i själva verket på en skans som en gång uppkastats mot kvinnorna av ganska trängande skäl. De var avkomlingar i hundrade led eller vad jag nu ska ta till efter män som visste vad det ville säga att regeras av kvinnor och just därför lidelsefullt förnekade att detta någonsin skett. De argument som hördes i svenska riksdagen det året och de följande intill 1919 — om "statens manliga väsen", om "medborgarrättens bundenhet vid den manliga könsfaktorn" och om att "allt stort i världen utförs av män", de var inga grodor. De var argument en gång smidda av män för vilka det gällde att upprätthålla och försvara en nyligen erövrade frihet och maktställning, de var precis lika grova, lögnaktiga och förlåtliga som all krigspropaganda. Det märkvärdiga är bara att de svenska män som årtusenden efteråt skulle bekämpa så blygsamma supplikanter som våra rösträttskvinnor dock med sömngångaraktig säkerhet fann och visste att bruka dessa urgamla argument. Jag får ta till den förklaringen att det kollektiva minnet langade upp dessa argument ur sina dunkla djup utan att höja sig upp i det medvetna livet. Jag

tycker att på så sätt kommer det en viss glans och storhet över dessa tappra bortgångna som Ethel gjorde sig så lustig över, och generaldirektör Wohlin blir rehabiliterad ännu i livstiden.

I den där pensionatssalongen med sina allmogemöbler och Lyssna till den granens susning i gobelängstyg, utspelades under vårt dumma gräl en liten scen ur ett drama, vars egenhet är att de nya aktörer som träda till för varje akt inte vet hur pjäsen började, men ändå säger sina repliker rätt.

Det är mycket svårt för mig när jag med denna bild ska klargöra vad jag menar, och återigen som så många gånger förr (men kanske nu för sista gången) rasar jag över min intellektuella begränsning. Det är verkligen inte vidare lyckat att ta till en annan bild för att förklara den första, och ändå måste jag det. Jag tänker mig att om fransmännen får hålla på och befästa sin gräns mot Tyskland så länge till dess de hunnit glömma att tyskarna nånsin varit innanför denna gräns, då kommer en liknande situation uppstå som den i vilken män och kvinnor lever nu. För att bilden inte ska halta alltför mycket, måste också tyskarna — liksom kvinnorna — ha glömt sin historia och skratta hjärtligt åt de fantaster som vill överbevisa dem om att de nånsin belägrat Paris eller slagits vid Verdun.

Den lättörda vaksamheten på Maginot- och maskulinitetslinjerna skulle i detta tänkta fall kunna förklaras ur en ångest vars ursprung är glömd, och enda sättet att åstadkomma demole-

ningarna vore att företa en jätteanalys på vederbörande.

När Julius' manliga gestalt visar sig i dörren sjunker hela vår diskussion ihop som en bubbla.

— Nu har kungen med stöd av grundloven i paragraferna trettio och sjuttioåtta vägrat sanktionera konsulatlagen, säger han.

— Oj då, men vad betyder det, söta borgmästarn?

— De förblindade norrmännen kommer troligen att göra revolution.

— Kors så livat, viskar Ethel.

— Kom nu med mig Agnes, bjuder Julius med en majestätisk gest, jag önskar att du gör dig redo att fara hem till Åköping.

Då jag kom hem från Stockholm var vår trädgård just så fjärilsomspunnen och luftigt skön som den gången då jag kastade in min boll för att finna en förevändning att smyga mig in i paradiset. När jag nu togs emot av jungfrur och syrener i vita förkläden, tyckte jag att jag i alla fall kastat in min boll på rätt gård trots allt. Tiden var full av oro men här var en trygg hamn, där ingen kunde komma åt mig. Jag trodde att vårt plank var högt nog att skydda mig från fiender och att ödet inte skulle hitta mig i mitt gröna gömsle nere vid ån.

Jungfrurna visade med stolthet att det inte fanns mer arbete att göra i trädgården, alla sängar var besådda och alla plantor satta. Inte alla dar fick jag ändå leka bort med Karna, ty ibland sade mamma nej och behövde henne. Då släpade jag ner min stora bordduk i trädgården och där gick dess ohyggliga fulhet upp för mig, men jag sydde ändå tappert vidare i mossgrönt och terrakotta.

Min gamla vän Vindån som strök förbi vår trädgård hade ännu kvar något av vårflödets klarhet och klang. Den gick ännu så högt upp under gräskanten att den kunde viska de besynnerligaste idéer i mitt öra. När jag satt på huk vid åkanten och plockade

luktviolet frågade jag jorden om den varje år blev lika förvånad över att solen drev upp blommorna ur dess sköte, eller om hon tog det med omföderskans ro. Men hon svarade ingenting.

En dag då Karna och jag satt och pratade i vårt gömme hörde vi Sofis röst i lustgården. Vi tystnade genast och kröp så långt in vi kunde men naturligtvis hittade hon oss. Jag blev alldeles het då jag såg vem det var som Sofi hade med sig; jag hade ju bett barnmorskan komma på en tid då jag trodde Sofi var upptagen.

— Ja, tyckte jag inte att lilla Agnes hade magrat så mycket, sade Sofi och drog den motvilliga Karna bort med sig.

Det var helt vaga symtom jag kunde meddela barnmorskan, men hon sade att saken var klar, hon såg alltid på fruarna hur det var fatt. Jag kan tänka mig hur hon skulle ha fnyst åt det moderna påhittet att konstatera graviditet genom att göra insprutningar på råtthonor. Sedan hon mönstrat mig anmärkte hon att jag verkade klen och rådde mig att vara rädd om mig och att äta för två. Jag undrade om hon anade *hur* smal jag var under de två underkjolarna som jag bar kraftigt rynkade över höfterna för att få lite fason, men antog att hon som var så allvetande även sett igenom detta knep. Det förefaller mig otroligt att hon skulle ha intalat Sofi att mitt trånga bäcken kunde vidgas genom att jag drack grädde. Sofi hittade nog själv på denna ljusa idé, därför att hon djupast ner i sitt undermedvetna önskade att jag skulle dö.

När jag åter blev ensam sade jag till jorden, att nu visste jag att hon aldrig blev förvånad över violerna, eftersom inte en gång jag var förvånad. Det under som skedde med mig var på en gång främmande och förtroget. Det var så nytt som om aldrig ett barn börjat växa i ett sköte och så gammalt som om jag varit med om alla födelser från tidernas början.

Jag tror att jag befann mig borttryckt nästan i tidernas början, när Karl kom för att hämta hem Karna och berätta för mig vilka censorer han skulle få i muntan.

— Du frågade mig ju i går, sade han förnärmat, när jag ryckte upp mig och frågade vad han hade sagt.

Jag har ett minne av honom från den dagen eller någon annan: han står framför mig på trädgårdsgången satt och bred och trygg som sin pappa, men icke trygg på grund av Gud utan av andra skäl. Jag har sagt något dumt på tal om Norge.

— Vet du vad, Agnes, säger han, du ska inte yttra dig om det fruntimmer inte *kan* förstå. Till exempel ridderlighet i krig. När vi tagit Fredriksten...

— Vad säger du?

— ... ja, för jag tror vi blir tvungna till det, så ska dom få avtåga mot hedersord att inte bära vapen. Och om till exempel Björnsons söner skulle falla i striden, så begraver vi dem självfallet med militära hedersbetygelser och uttrycker vårt djupa beklagande hos föräldrarna trots att dom började.

Jag sade att jag trodde att Caroline Björnson i så fall skulle köra ut svenska arméns högste befälhavare, och hade därmed själv givit ytterligare exempel på Karls tes att fruntimmer inte begrep ridderlighet.

Innan Karl gick ryckte han fram med sitt egentliga ärende. Han ville att jag skulle meddela Julius dagen för studentexamen, ifall han möjligen kunde komma. Trots denna påstötning skrev jag inte till Julius, varken den dagen eller den nästa. Jag tyckte inte alls det var bråttom. Men Sofi måtte genast ha ilat att meddela honom glädjebudskapet, ty för mitt minne dyker han upp nästan strax efteråt, troligen redan påföljande söndag. Jag blev så rädd när han plötsligt stod där över mig att jag så när trillat i ån.

— O, Julius, utbrast jag, vad är det? ÄR DET KRIG NU?

Men Julius betedde sig nästan som på vår bröllopsdag. Han sjönk på knä på nytt och åter var jag giverskan av gåvor, men nu av en större gåva som krävde större vördnadsbetygelser och tacksägelse. Jag tyckte det var lite konstigt, ty jag hade inte precis tänkt att ge honom mitt barn, men man sade ju: hon gav honom en son, hon födde honom tio barn.

På kvällen låg vi där under sommarskymningen och kunde inte somna. Jag hade på känn att Julius var så där orolig därför att han stred med sig själv om något som han ville yppa och inte yppa. Jag beslöt att hjälpa honom för att vi skulle få ro.

— Tänk att du kunde komma från, Julius?

— Jaså är du vaken? Jag skulle ha skyndat till dig även om läget varit dubbelt så allvarsamt som det är, sade han och tog min hand. Det förefaller som om du inte begrep, vad det betyder för mig att nu långt upp i medelåldern äntligen få bevis på att jag kan bli far?

I hans pincenezfria ögon lästes hemligheten om en osäkerhet han burit på så länge. Jag vände bort huvudet, ty jag skämdes att se för mycket, men han förde med handen mitt ansikte mot sitt och sade:

— Se på mig och hör vad jag säger. Du får en svår tid nu lilla Agnes, på många sätt, men jag vill att du ska komma ihåg att vårt äktenskap kommer att bli något helt annat hädanefter. Om jag har gjort dig orätt någon gång, kommer det aldrig att upprepas.

— Det har du väl inte, sade jag.

Han teg och jag teg. Jag undrade om det var meningen att jag också skulle ge något löfte att aldrig göra något orätt mer, men jag kände inte som om det behövdes. Inte ett ord växlades mera och vi somnade. I mig sände ett levande ägg ut sina små rottrådar åt alla håll efter näring. Men vi två som gemensamt satt denna verksamhet i gång, vi drömde så olika drömmar.

Snart därpå slöt sig Julius åter till sina kumpaner och kunde i känslan av sin värdighet med ny kraft i stämman dundra mot Norge.

Karna och jag gick en dag och plockade var sin studentbukett till Karl då Klara kom ut med en förfrågan från gårdskarn om han skulle hissa flaggan på hel stång eller halv. Jag svarade att naturligtvis skulle vi fira studenten med flaggan i topp, men gårdskarln undrade om det inte var viktigare att sörja Norge. När vi gick genom stan med våra buketter fann vi att det var många som tyckte som gårdskarln men inte alla. Stan var den besynnerligaste blandning av examensglädje och nationell sorg, alla studenterna hade gått igenom men Sverige hade påtagligen blivit kuggat. Flaggor på hel stång, flaggor på halv. Sjung om studentens och hatsången om "knytnävslaget emot Sveriges panna". Själve Karl i sin vita mössa grälade på mig för att jag hissat flaggan i topp den 6 juni.

Jag minns inte att jag sen mer i livet såg mamma så glad. Hon var strålande där hon satt vid matbordet med man och barn omkring sig medan Karls älsklingsrätter bars in. Glädjen dämpades först när pappa Andersén i sitt tal till tunna pannkakorna och lingondrickat gladde sig åt att Karl nu skulle lätta arbetsbördan för sin åldrande fader. Mamma visste ju att Karl drömde om en helt annan framtid än missionsbokhandeln, en som i själva verket skulle åsamka hans far större bördor än hittills. Jag invände försiktigt att inte kunde väl alla tre pojkar finna sin bärgning i affären. Att de två andra var förutbestämda till missionsbokhandlare tog jag för givet av någon anledning. Karl molteg, ty han visste

att hans pappa ansåg att Guds barn borde låta världens barn sköta militärväsendet ensam. Nu förstod jag varför han varit så angelägen att Julius skulle komma: för att hjälpa honom att få komma in på Karlberg. På kvällen gick emellertid den nyblivne studenten och slog in Åköpingskurirens fönster, emedan tidningen föreslagit att tvisten med Norge skulle lösas genom skiljedom. Den tongivande delen av staden höll med pojkarna, så några rättsliga följder blev det inte, men pappa Andersén betalade Karls andel i kalaset endast under förutsättning att Karl stod i affären under sommaren. I de troende kretsarna spreds det ut att Karl inte varit nykter. Stackars pojke med sin lingondricka, han var förutbestämd att bli politisk martyr.

Sen blev det naturligtvis Julius som gjorde slag i saken.

— Visst ska pojken bli militär, sade han och betalade till en början fönsterrutorna. Jag skriver på, för Sverige behöver sina A-studenter i officerskåren till motvikt mot de dumma adelspojkarna.

Den som bröt pappa Anderséns motstånd var mamma.

— Det blir min död om du nekar Karl att bli militär, sade hon, och nu hade den gamla slitna frasen fått en ny och farligare mening, ty man skymtade hennes död.

Under tiden gick jag och gladde mig åt att Julius skulle fara till urtiman och Sofi till Farup som hon brukade, så att Karna och jag och mitt barn skulle

få ha trädgården för oss själva. Men Sofi stannade hemma och då jag frågade om grevinnan Eugenie kunde reda sig ändå, förklarade hon att grevinnan rest utomlands med greve Kristian på grund av familjeträkigheter som vanligt när det var något med pojken. Jag frågade bestört om *min* grevinna hade det tråkigt, och Sofi svarade bistert att det ville hon hoppas att hon hade. Bland mina papper har råkat komma in ett brev från Sofi till Julius, varav framgår att hon tagit på sig uppdraget att övervaka mig. Hon rapporterade i detta brev att allt stod väl till, att jag mest låg vid ån och läste franska romaner utan att bry mig om varken småkläderna eller politiken eller min mammas sjukdom, vilket jag i själva verket gjorde. Sofi säger också att jag inte hade så stark aptit, men att hon inte gav sig förrän hon fått i mig mina råa äggulor och min grädde. Och att hon var glad åt att kunna göra Julius den lilla tjänsten att stanna i det så kära före detta hemmet tills han själv kunde överta uppgiften att vaka över sin lilla fru.

De franska romanerna Sofi talade om var Hugos *Les Misérables* som jag hittat i Julius' bibliotek. Jag var fullkomligt borta i denna värld, och jag är säker på att jag många gånger varken hörde eller såg när Sofi tilltalade mig. Jean Valjeans öde var mig i tre veckor viktigare än mitt eget. Jag glömde till och med hur förskräckligt illa jag mådde för var gång Sofi pinat i mig den mat som skulle bli mitt fördärv.

Men så vaknade jag hastigt upp till verkligheten igen. Det vill säga: allra först då jag läste det

anonyma brevet som meddelade mig att Julius tagit sig en urtima fru i Stockholm, så trodde jag att det var ett slags fortsättning på romanen, ty sådant hände ju inte! Men nej, här var tydligen inte fråga om en roman, hon hette fröken Hilda, hon var uppapperska på Hamburgerbörs, och borgmästare Julius Stenås sågs ofta rulla genom staden vid alla tider på dygnet på väg till eller från Björngårdsgatan 9 där hon bodde. Brevskrivaren trodde sig veta att det var en gammal förbindelse som blossat upp på nytt.

"Så där ja", tänkte jag, "drickshon vid vägen" igen, vilket säkerligen var en mycket orättvis benämning på fröken Hilda.

Fast jag numera vet att uppgifterna var riktiga, tycker jag i alla fall att det var illojalt av mig att utan vidare acceptera dem. Jag trodde alltså mera på några textade rader utan underskrift än på Julius trohetslöfte och den kärlek han så tydligt bevisat. Jag antar det hämnade sig att Julius varit så överdriven när han blev underrättad om min graviditet. Hans känsla av dåligt samvete har troligen drivit upp de scener han ställde till nere i trädgården och i sängkammaren utöver det fullt naturligas gräns. Hans indirekta bön om förlåtelse och hans löfte om att bli annorlunda kan ha varit fullt äkta. Det är till och med möjligt att förbindelsen redan var bruten när nyheten kom mig till handa och inte togs upp vidare, sedan han fått veta att jag skulle skänka honom en arvinge.

Men enligt min uppfattning den gången var varje ord, varje ömhetsbevis, varje rad i de brev han skrev, varje butelj kinavin med järn jag fick bara falskhet och ingenting annat än falskhet. Hans tystnad efter min fråga: inte har väl du gjort mig orätt? trodde jag mig nu begripa. Intet av dess hemliga ångest ville jag förstå, jag ansåg den bara lömsk.

Stackars Julius som gick där helt ovetande och svettades i Stockholm och kom hem så snällt med rosor. Det är verkligen lätt att förstå att han lät förläda sig till ett snedsprång under unionskrisens brännande dagar då alla gränser och normer överskreds. Bra naturligt om hans känslor flödade över på Hamburgerbörs i en tid då alla grät och svor och hurrade ihop med alla andra. Kanske var också flickan på Hamburgerbörs en god patriot och hade uppsnappat tillräckligt med politisk kunskap för att kunna ge honom den rätta repliken, vilket jag ju inte kunde. Lägg därtill all sentiment som flödar upp ur gammal kärlek så kan dumheten väl förklaras.

Ja så tänker jag nu, men den gången då jag läst detta brev beslöt jag att anse vårt äktenskap vanhelgat. Eftersom han brutit sitt trohetslöfte kunde jag vid behov ta mitt tillbaka utan vidare tänkte jag. Det var på grund av detta resonemang som saken kom att få betydelse för vårt äktenskap, i övrigt ändrade den ingenting. Ja det kan ju hända, att min hemliga vetskap om själva faktum gav mig ett övertag, fast Julius aldrig fick veta vad jag visste. Jag

har sedan ofta iakttagit att en hemlig kunskap om omgivningens hemligheter gör den osäker utan att den kan förklara varför. Men utan att säga ett ord handlar man kanske omedvetet i enlighet med det man vet.

Jag sökte ingen räddning i tanken att det som skett kunde repareras och glömmas. Nej jag sa till mig själv att jag måste lämna även den illusionen att jag var den enda hos vilken Julius vågade söka sin tillfredsställelse. Min oersättlighet låg på ett annat område. Jag ansåg nämligen att om Julius ljugit för övrigt, så hade han talat sanning då han sagt att ännu ingen kvinna skänkt honom något barn.

Jag försökte förstulet fråga ut Sofi om hon visste ifall Julius hade några fiender, men hon svarade mot bättre vetande nej. Själv funderade jag på Nelly Karlson som väl nu borde ha kommit ut från Norrköping för länge sen. Men det bildade uttrycket urtima fru talade mot att hon var den skyldiga.

I alla fall räddade jag mig en gång undan de vaksamma kvinnorna omkring mig och besökte Karlsons vid en tid på dagen då jag antog att Nelly skulle vara oförhindrad att ta emot sin skyddsfru. Jag var kolossalt spänd på henne, men hon beredde mig en stor besvikelse där hon satt och stoppade strumpor i familjens gemensamma rum som nu var betydligt snyggare än när hon var i Norrköping. Det var något mycket nyktert över hennes uppenbarelse i alla avseenden, jag kunde inte uppkalla de tragiska skuggor vilka hörde samman med hennes

öde. Hon var inte ens vacker, hon liknade på ett fatalt sätt sin far fast inte så försupen, och papiljotterna i hennes huvud var med största ordningssinne virade på ett exemplar av högertidningen. Jag märkte att hon höll sin mor till att städa och svängde ett fruktansvärt moraliskt gissel över sina småsyskon i gengäld för sina bidrag till mat och hyra. Om hon också hade sina perioder då hon låg i sin säng och ringde på konjak så var hon i ett annat skede nu. Hon var varken stum som fadern eller fientlig och ohövlig som modern, utan bjöd mig sitta och tog upp ett samtal, som egentligen Julius snarare än jag borde ha deltagit i. Hon skrädde inte orden, men hennes klagomål gällde inte den förnedring (det rödglödgade helvetet på romantiskt borgerligt språk) i vilket hon levde utan de orimliga förhållanden under vilka hon måste utöva sitt yrke.

Jag sa blygt att jag ansåg att både reglementeringen av yrket och yrket självt skulle bort, men hon sa precis som folk alltid säger om kriget: att så länge människorna är som de är måste yrket (kriget) finnas, ja, hon ansåg sig outhärlig och stolt över att göra en betydande social insats. Och jag upptäckte med blandade känslor att hon levde för att skydda oss fina fruar så vi skulle ha det bra med våra barn i vår lugna hamn. Då jag tog fram Sigrids broschyr, sa hon att den hade hon redan hört om i Norrköping, men den skulle inte vara vidare bra.

— Men om jag hade tid skulle jag sätta hop en bok själv, sade hon, och lära dom hurdan reglementeringen ska skrivas. Det är klart en ska ha något att rätta sig efter och tillhållas å sköta sig, för annars blev det inte av. Men lagen ska va skriven så ordentliga flickor kan följa den, och det kan vi inte, borgmästarinnan, det kan hon hälsa borgmästarn. För nu är det som vi varken var förbjudna eller tillåtna, och det är väl inte å undra på en blir arg ibland och klipper till polisen.

— Ja, sade fru Karlson, är det hut i det att förbjuda dem å gå på gatan efter elva, just när de ska skaffa sig sällskap? Mej förbjuder ingen å gå på gatan klockan fyra på natten, då jag ska i väg å tvätta!

Jag var fullkomligt svarslös, det märkte de två kvinnorna och det roade dem. Ungarna var utkörda, Karlson var på verkstan, de hade en riktigt rolig stund med sitt offer. Men de var på gott humör för tillfället stackrarna, och de hatade mig inte, därtill var jag för komisk och dum. Nu var jag fullkomligt säker på att inte Nelly skrivit det anonyma brevet och aldrig hade kunnat göra det, oavsett om hon behärskat språket, så att det för den skull varit möjligt. Jag glömmer aldrig den nedlåtande viktighet som røjde sig ur ord och tonfall, när Nelly avslutade vår diskussion med orden:

— Ja, det är ett bestyr man har, må borgmästarinnan tro.

Sofi blev riktigt rörd när jag frågade om hon kunde stanna kvar i stan även sedan Julius kommit hem.

— Då måste Agnes tycka om den gamla fattiga släktingen lite grann, sade hon.

— Sofi är väl inte gammal, svarade jag, men i detsamma märkte jag hur hon sen den tiden i Mölle sakta skrumpnat som en blomma. Jag kunde inte bekräfta att jag tyckte om henne, så som det plågade mig när hon försökte borra sig in i mitt inre utan lov, men hon kunde gott få tro att jag inte kunde undvara henne, det var ju riktigt eftersom jag inte ville vara ensam med Julius.

Jag gjorde mig alla slags föreställningar om vad som skulle ske då en otrogen man kom hem till sin hustru. Ett dramatiskt uppträde av någon art ansåg jag oundvikligt, men därav blev ingenting. Julius var bara öm och försiktig och god mot mig och de mina, skrev på borgen åt Karl, ordnade med en specialist åt mamma och allt vad han kunde.

Den enda förändringen hos honom var att han fått en gammal rygg och gråa strån i skägget. Men dessa tecken på att något övergått honom hade intet samband med flickan på Hamburgerbörs. Det som verkligen hänt och skakat och böjt honom, låg inte på det husliga planet. Av en artikel som min bror Karl skrev till hans sextioårsdag, inhämtade jag långt efteråt att unionskrisen för Julius varit en djup personlig kris. Jag tror Karl hade rätt i att den var värre för Julius än världskriget. Det var redan bittert för honom att uppleva att norrmännen var

så otacksamma mot Sverige och så föga förstod Nordens sanna bästa. Men det som djupast smärtade Julius såsom svensk patriot var de besvikelser svenskarna beredde honom. Inte ens i denna tid kunde de enas, inte ens nu glömma egna små önskemål och sluta upp kring dem som företrädde svenska statens rätt och ära. Den upptäckt, skrev Karl, som för Julius Stenås blev ett svårläkligt sår, var att det fanns svenskar som med förtjusning begagnade sig av situationen för att göra statsmakterna svårigheter eller vinna egna fördelar. Julius och Karl förstod varann alltid så bra, att jag antar Karl hade rätt. De vägrade båda att fatta att norrmännen kunde ha minsta anledning att känna sig kränkta i sitt självmedvetande av svensk behandling. Nej, hur så när deras underlägsenhet var ett axiom? Därför måste ju norrmännens och deras svenska medlöparens handlingssätt skaka deras tro på mänskligheten. Under tiden höll jag av rena känslökäl i all hemlighet med norrmännen som med alla vilkas underlägsenhet likt min egen var ett axiom.

Ibland stod jag i porten och såg Julius gå till sitt ämbete och jag tyckte att hans gång hade blivit så stel och stötig med ens. Jag kunde då känna det som om åldersskillnaden mellan oss var ett svalg över vilket ingen brygga kunde slås. Snarare skulle det vidgas med varje år tills vi förlorat all kontakt med varandra. Jag fick då försöka trösta mig med att jag ändå kommit in i en lugn hamn, där jag i trygghet skulle få bli mor. Inte begrep jag vilken fara för en

blivande mor det betydde att vara ankrad i en så lugn hamn.

Hilda på Hamburgerbörs glömde jag så småningom bort, till dess jag en dag på hösten på ett egenomligt sätt blev erinrad om henne. Jag var för ovanlighetens skull utanför trädgården och skred Storgatan fram vid Julius' arm, då jag kände det som om en tagg stuckit vid tinningen. Jag såg upp och mötte en blick ur ett par ögon, en blick som var så stickande vass att den väl kunde förorsaka smärta. Det var modersmålslektorns fru som gick förbi. Julius tog av hatten, hon böjde stelt på huvudet och gjorde en grimas som om även den lilla hövligheten gjort ont. Inte ett ord växlades, men det var som om jag än en gång alldeles som vid mormors dödsbädd hört utan öra vad som sades utan tunga.

— Fienden som talade om för dig om urtima frun var jag, där har du för att du gjort livet omöjligt för mig.

Jag visste blott alltför väl hur.

En gråvit vinterdag låg jag i min säng och någon pysslade i rummet som var mycket lik min Klara och möjligen också var hon.

— Jag har strax slutat städningen borgmästarinnan, sade hon då hon mötte min blick.

— Och redan är det mörkt, Klara. Det måste vara vinter.

— Ja, nog är det vinter, men dagarna börjar redan ljusna så smått, borgmästarinnan.

Hur länge hade jag legat så?

Minnet vägrade att svara ordentligt på frågor, att lämna en klar bild av det närmast förflutna. Så jag gav upp att söka få någon ordning i vad som hänt. Att bråka med minnet hade också varit förgäves, ty det behåller alltid det högsta lidandet och den största glädjen för sig självt och ger dem aldrig åter.

Av en händelse kom jag att lyfta handen mot halsgropen och märkte därvid att jag saknade något.

— Klara, sade jag, kom hit! Hon kom och lutade sig över mig med en moderligt medlidsam blick som gjorde värre ont än lektorskans hämndgiriga. Ty jag förstod att hon räddes att jag skulle fråga efter mitt barn. Men det aktade jag mig för, ty jag visste att det var dött, ifall det som aldrig levat i ljuset kan kallas för dött.

Vid första glimten av medvetande efter narkosen hade jag trott att barnet inte var fött. Men så hade jag på människornas ansikten sett att det inte tjänade någonting till att be att få se barnet. Och då hade jag blixtnabbt gjort upp ett program för framtiden: Nu dör jag. För att om jag skall kunna leva så måste jag dö. Dö i min ande, nämligen.

— Varför har ni tagit av mig mitt silverkors? frågade jag.

Klara störtade in till Julius och Sofi där de satt på tumanhand i förmaket som förr i världen och anmälde att jag frågade efter mitt silverkors.

Jag tyckte det dröjde oändligt länge innan Sofi kom in, så Julius och hon måtte ha haft en lång överläggning först. När hon kom hade hon i alla fall med sig en liten ask där korset låg. Kedjan var brusten, sade hon, och jag fick förlåta att det inte blivit av att laga den, hon hade haft så mycket annat att tänka på. Men Klara skulle få springa till guldsmeden med detsamma.

— Vem har använt mitt konfirmationskors medan jag varit sjuk? frågade jag.

På den frågan svarade Sofi ingenting, men gick mycket hastigt ut ur rummet. Så dröjde det återigen oändligt länge och så kom en gubbe in och det var Julius.

— Tala om för mig hur det hänger ihop Julius, bad jag och blev nästan förbittrad då han tvekade. Jag som upplevt verkligheten så naken och blodig kunde väl tåla att höra vad som skett med en silverkedja.

Då gav han vika och berättade för mig att jag under födelsearbetet spänt musklerna så våldsamt att kedjan sprungit. Eftersom korset i vanliga fall brukade hänga nedanför halsgropen fick jag på så sätt en mätare på min kropps rasande ansträngningar. Det pinade mig att tänka på och jag bad honom säga Sofi att ingen behövde springa till guldsmeden, ty jag ville inte bära det kors som bara påminde om kval utan ändamål och slut. Den beskedlige Julius gick ut och grät. Om en stund kom han in och sa:

— Räck ut handen, lilla Agnes, så ska du få något gott. Därpå la han något i min hand som var så tungt att jag genast släppte det.

— Din kanonkula rullade under sängen Julius, sade jag.

Men då jag kallade en apelsin för kanonkula blev han rädd.

Och ännu värre blev det, då jag bad att få fara till barnets grav. Ty barnet var inte begravet, det var nergrävt.

Samma dag eller så måste han ha farit ut till Sigrid Menander och sökt hjälp. Agnes hade fått blodbrist efter sin pers och kunde inte hålla en apelsin i handen, dessutom var hennes nerver upprivna. Det var alltför oroligt att lämna henne men han måste till riksdagen. Inte för att han kunde göra mycket, för hon var ännu skygg och tålde inte ens tröst. Men han ville inte att hon skulle ligga och dö för honom i Äköping medan han var i Stockholm. Och strax beslöt Sigrid Menander att hämta mig ut till prästgården. Jag hade helst velat ligga där jag låg, men jag gav vika då hon sa att hon *måste* sköta om mig, men inte kunde vara hemifrån. Vad man måste det måste man. De bäddade åt mig i en släde och hela stan åsåg denna sorgliga resa, även biologilektorn med hatten i hand.

Nu fick jag uppleva något mycket sällsynt och underbart. En människa koncentrerade hela sin vilja och kraft på mig fattiga misslyckade sjukling. Det förefaller som om hon alltid var hos mig dag och

natt. Naturligtvis lämnade hon mig ofta, men även då var hennes närvaro förnimbar.

"En fader heter du, du har en faders hjärta, ditt barn det ligger nu uti stor nöd och smärta..."

Vid de dagliga morgon- och aftonbönerna i huset satt hon och höll min hand, det var som om hon förmedlat min bön och mottagit svar för min räkning. Hon höll mig uppe med sin obevekliga arm och tillät inte att jag flöt ut i den dimgrå likgiltigheten. Hon talade med mig om vad som hänt och tvingade mig ut ur tystnaden. Jag fick veta barnets kön, hon gjorde den lille pojken som dött verklig för mig. Hon beskrev att den lille stackaren trots sina och mina bemödanden inte kunnat ta sig ut i världen, han hade misslyckats som många gör det, den ene lite tidigare den andre lite senare i livet. I sista stund då mina krafter strejkat hade de offrat honom för mig. Hans kropp hade återvänt till moder jord och det stora kretsloppet dit vi alla hör, hans själ vändade på mig dess moder, på den plats där inga tårar var. Jag hade ingen skuld i vad som skett, jag hade arbetat och lidit mer än mänskligt för hans skull. Om han var ett oskyldigt offer, så var även jag det.

När hon med en själslig ansträngning som nästan påminde om den kroppsliga vilken sprängt silverkedjan, väckt mig till mina sinnen och fött mig åter till livet, kom den dag då jag ställde henne inför den fatala och oundvikliga frågan: men säg, Sigrid, en annan gång? Kan det inte gå bättre då?

Hon sade mig efteråt att detta var det svåraste av alla svåra ögonblick jag berett henne. Hon visste ju att hela stan medlidsamt diskuterade frågan om min olycka förorsakats av att jag ätit för mycket så att barnet blivit för stort eller om den berodde på att jag var för trångt byggd eller båda delarna. Hon visste också att frågan ännu var oavgjord, och hon kunde inte inge mig några förhoppningar. Så sade hon att vi båda, hon och jag, vi måste lämna våra öden i Guds händer, och vara nöjda även om det hette: *aldrig mer*. Jag fattade det som att min sak var hopplös liksom hennes. Minnet av skärtorsdagen då jag vid altarrunden trott mig mottaga lösningen på mitt liv ur Guds händer gjorde mig förbittrad på Gud.

När Julius kom och hälsade på från Stockholm, då satt jag uppe och deltog i samtal och allting.

— Gör det så trevligt för dig du kan i Stockholm och oroa dig inte för mig, sade jag. Han hajade till ett ögonblick, men beslöt sig för att jag sagt detta i all vänlighet. Han skulle komma hem igen en gång innan utskottsbrådskan började, jag måste bara lova att bli mig riktigt lik till dess.

Det lovade jag, men kunde förstås inte hålla det. Nog fick jag upp blodprocenten med arsenik och liggning, men jag blev mig aldrig mera lik. Här klyvs mitt liv i två delar, som när en klippa rämnar vid en jordbävning. Jag visste nu att ända sen jag börjat bli medveten om mitt kön eller kanske långt förut, hade jag räknat med barnet som en lycka, en

uppgift, en ära som väntade mig och som skulle kompensera allt. Mammans vanära hade inte betytt ett enda dugg. Men nu hade ett gyllene ljus slocknat som genom alla öden legat över framtiden, och dagern över livet var hård och grå som den smutsiga snön utanför. Livet hade mist skimret av under, av förväntan, av naturlig fullbordan till en helhet. Det hade mist sitt sammanhang. Hädanefter skulle jag driva omkring rotlös, driva långa vägar och aldrig finna anledning att stanna någonstans.

När jag blev så kallat bra, då började det värsta och det förstod Sigrid. Nu ville jag nödvändigt fara hem och fast jag inte kunde redogöra för vad jag skulle göra därhemma lät jag inte säga mig. Inte ens förslaget att jag skulle få ta Karna till prästgården ville jag höra talas om, och däri hade jag ju rätt. Man måste då ta mig på annat sätt. Farbror Menander talade i enrum med mig och frågade om jag ville hjälpa honom så att hans fru kunde få komma bort ett litet tag i annan omgivning.

— Du förstår Agnes, att hon måste komma från sina två sjuklingar någon gång, men vi kan inte släppa in vem som helst här i huset.

— Ja, så var jag fast.

— Du måste passa väl på Oscars diet och vakta lilla Alf, sade Sigrid, så han inte stoppar några farliga saker i munnen. Och så måste du se till att kokerskan alltid har färskt bröd och kakor så vi kan bjuda folk som kommer, men att hon låser dem för Oscar. Och du får finna på något att underhålla

folk med vid kaffet var du nu ska ta det, för Oscar går alltid sin väg då brickan kommer in, han tycker för mycket om kakor. En prästgård får inte vara otillgänglig och dystert, även om de som bor där inte är så glada alltid.

Och nu började för mig en spännande tid. Det gällde att vakta farbror Menander så att han inte åt bröd, socker eller potatis som var gift för honom. Vid bordet åt jag hans diet och smög endast in en brödskiva i min servett. Men en gång då jag måste störta i väg från middagsbordet på vilda nödrop från barnjungfrun åt han upp mitt bröd, och inte en sockerbit fanns kvar i skänken när jag kom tillbaka. Han frågade inte vad det var som framkallat nödroppen, men jag måste bekänna vad som hänt, ty medan jungfrun svarade i telefon hade pojken stoppat i sig sin faders nyskrivna predikan. Vi hade tvingat honom att kräkas upp den, men ett ögonblick hade jag trott att han skulle dö. Och när jag nu upptäckte hur farbror Menander använt min frånvaro, förstod jag hur Sigrid hade det. Dag ut och dag in måste hon vakta de varelser som stod henne närmast och vilka båda var under tvånget att handla som om de velat dö. Och jag sörjde över henne som visat mig sitt eget sår för att jag skulle läkas.

— Ja, det var en dålig predikan, men jag ska försöka skriva en bättre, sade farbror Menander och det gjorde han.

Sigrid kom hem på lördagskvällen och jag var lycklig att hennes man och barn levde och någorlunda hämtat sig från sina självmordsförsök. Farbror Oscar var så tacksam att ha henne hemma så jag förstod att även hennes ställning hade sina kompenstationer. Jag måste nu medge att det fanns fler folk som var skadade i hjärtroten, men i motsats till mig ändå levde. Jag kunde inte hitta på någon annan sysselsättning i mitt hem än att springa och rulla ner, så fort solen visade sig och hotade bleka möbelyget i förmak och salong.

Vi hade det riktigt trevligt i prästgården vid teet och lampan den kvällen som man plötsligt kan ha, fast man är död eller har en pojke som äter predikningar eller måste använda crystalos och käx av islandslav. Det talades mycket om något som Sigrid hade hittat, jag undrade vad det var och fick veta att det var nyutkommen litteratur. Men angående denna litteratur utbröt en strid mellan dem, en tävlan i ädelmod.

— Nu får du verkligen ta upp ditt arbete igen, Sigrid!

— Nej, jag har skaffat alltsammans för din räkning, Oscar.

— Men du kan väl begripa att jag inte vill att du för min skull ska avstå från ditt verk.

Vad är det för verk? Jo, en antikritik av kritiken mot religionen.

— Men var snäll och låt bli att tala om "mitt verk" Oscar, för det är ditt verk och inte mitt.

Såvitt jag nu kan förstå hade Sigrid rätt i sin uppfattning att han var mera skickad än hon att skriva det. Sin övertygelse att vetenskapen överskridit sin befogenhet när den räknade bort allt som inte var mätbart, vägbart och konstaterbart med dess instrument, den hade hon klart för sig då 1906, och likaså att detta måste sägas ifrån. Men hon var samtidigt sen sin studentsketid så djupt imponerad av den vetenskap som producerades vid denna världens universitet, att hon inte vågade träda fram förrän hon plöjt igenom sina motståndares biologiska, bibelkritiska och filosofiska verk. Hon ansåg att det oerhörda tankearbete som nedlades på att förklara världens gåtor med kringgående av alla andliga verkligheter var ett förstörelsearbete. Men hon var ändå så imponerad av de myror vilka söndergnagde bjälkarna i Guds tempel att hon måste känna namnen på varenda en av dem och ha genomsokt alla deras sågspånshögar innan hon kunde säga det ord som brände inom henne.

Jag sa emot henne, ty jag visste inte då vilket ömtåligt ämne det var som dragits upp den kvällen. Men i själva verket var det i högsta grad brännbart eftersom hon i detta samma rum förvarade en halvfärdig avhandling, och det finnes inget brännbarare material. När hon gifte sig hade hon definitivt lagt den åt sidan och med den paradoxalt nog hoppet om att nånsin få en mätare på sin intelligens. Ty den mätaren var för henne fortfarande samma veten-

skap som hon bekämpade därför att den överskred sin befogenhet.

På så sätt fick hon aldrig en rad tryckt i sitt liv, men ingen som jag känner har varit en bättre ersättning än hon till sina egna otryckta verk, ty hennes själ hörde till dem som vägra att vara blott materia. För min del slöt jag mig den gången till hennes uppfattning om den enda rätta arbetsmetoden, som jag nu tycker är så tokig. När hon avslöt samtalet med att säga att en vacker dag skulle hennes man eller någon annan skriva det verk som just nu behövdes, så beslöt jag uppskjuta mitt ställningstagande till problemen till dess den boken skulle komma!

Farbror Oscar hade emellertid så när rubbat mitt beslut om uppskov i mitt förhållande till Gud. När en präst lägger fram ett bibelord med så väldig kraft då tror hans åhörare på vad han själv tror mot vetenskapen och allt dess anhang.

"Varmed någon syndar, därmed varder han plågad", läste farbror Oscar ur Vishetens bok nästa dag från predikostolen, långsamt och tydligt två gånger. Sedan gav han sig själv till spillo som exempel under en helt genomskinlig förklädnad. Han berättade om en goddagspilt han känt som blev straffad av Gud, inte bara genom att han fick avstå från det som varit hans glädje och svälta fast han hade mat i överflöd, utan också därmed att *han inte kunde utan bitterhet läsa Fader Vår för fjärde börens skull*. Han var djupt uppskakad och så var hela församlingen. Jag darrade för jag satt där och

tänkte att nu finns här de som menar i sina hjärtan att prosten kunde ju gärna på en gång talt om hur det kom sig att han straffats med en liten idiot. Men så plötsligt begrep jag att det betydde ingenting vad de elaka tänkte i sina hjärtan, ty för dessa två som tagit hand om mig var det ändå en stor och betydelsefull segerdag.

Långt efteråt anförtrodde mig Sigrid att farbror Oscar ovanpå den predikan fått ett brev från en vattenrättsdomare där det stod: "jag vet att jag dömdes partiskt vid striderna om Hjälmarens reglering, men kan det verkligen vara därför som jag sitter med vatten i knäna?"

Jag är rädd att jag inte var så böjd att rannsaka mig själv som den där juristen. Jag höll på förhand för uteslutet att jag kunde ha begått något i mitt korta liv för vilket jag måste böta som jag gjort.

När jag kom hem fann jag ett brev till Julius från doktorn som assisterat vid min förlossning. Jag öppnade det, ty jag förstod att det var räkningen, och jag ville inte att den skulle vara det första som mötte den stackars Julius när han kom hem. Jämte räkningen innehöll emellertid kuvertet ett personligt brev från doktorn, som jag kanske ej borde ha fått läsa. Han skrev att han inte ville tillråda eller avråda en ny graviditet men den var förenad med samma risk för mig och hade små utsikter att kunna avlöpa lyckligt. På det sättet fick jag svar på den fråga jag ställt till Sigrid. Jag gick genast och tog ut en hundrakrona på sparbanksboken och skickade

av den. Brevet brände jag och tänkte att om jag blir gravid emedan Julius icke blivit varnad, så skulle jag genomdriva att barnet levde och jag dog. Men denna min djärva självmordsplan eller vad jag skall kalla det, strandade liksom farbror Oscars och lilla Alfs på omgivningens vaksamhet. Genast vid sin hemkomst mötte Julius doktorn som tackade för pengarna och var betänklig. En eftermiddag kom Julius hem tog mig i famn och sa: "Lilla stackare, lilla stackare." Jag kände mig omsluten av en ömhet som var renare och djupare än någon han ägnat mig intill nu. I denna vårt lidandes stund vibrerade andra känslösträngar än dem vår gemenskap förut kunnat nå. Det var en stund av bitter lycka men den var ödesdiger, ty den lurade oss att tro att sorgen över barnet var en gemensam grund att bygga vårt liv vidare på, och det var den inte.

Norge hade egenvilligt förlupit Sverige och man hade på grund av tidens humanitet inte fått tvinga den otrogna att återvända. Hon hade företagit sin Köpenhamnsresa och blivit hjärtligt välkomnad. Dessutom applåderad för sin tilltagsenhet i hela Europa med undantag möjligen för Tyskland. Det Ensamma Sverige måste nu som en förorättad make visa världen att det faktiskt redde sig bättre ensam än i sitt äktenskap. Det måste bli ett Nytt Sverige. Det talades mycket denna tid om att tillvarata våra resurser i skogar, järn och folkmaterial, allt som nu utskeppades som råvara eller i halvfabrikat på last- och emigrantångare.

Ack Julius, han skulle gärna ha velat säga: min son ska få utbilda sig till järnman, skogsman eller vattenkraftsman när han blir stor. Nu måste han tuga när hans vänner talade om hur deras söner skulle hugga in på det stora arbetsfältet. Som kompensation drog han till sig min bror Karl, som blev honom i sons ställe och gjorde honom stor glädje genom sina snabba framsteg på den militära banan. De var eniga om att den som genomförde rösträttsreformen 1907 skulle gå i spetsen för det Nya Sverige tillsammans med andra företrädare för den

industriella expansionen. Det retade dem därför att radikalerna i Äköping stiftat en diskussionsklubb för herrar och damer och kan tänka kallat den Det Nya Sverige. Sådant var straffbart, men kunde tyvärr inte bestraffas. Namnet var inte skyddat. Initiativtagaren var lektor Bostad, vem annars? Själva föreståndarinnan för flickskolan var vice ordförande, men henne kunde man väl hålla ett öga på.

— Agnes, sade Julius till mig en dag på hösten 1907, nu när du har Karna i skolan kan du väl då och då övertyga dig om hurdan anda där råder.

— Ja gärna, sade jag. Min borgmästarinnefasad var nu så pass färdig att den inte kunde genomskådas av vem som helst. Jag var inte så blyg längre, och om jag lät någon gå före mig som var mig underlägsen i rang, gjorde jag det som en hedersbevisning. När jag vandrat med Karna till skolan vid höstterminens början hade jag som var yngre än kindergartnarinnan, tagit emot hennes utsökta hövlighet som en självfallen tribut åt min ställning. Jag hade funnit de lämpliga och älskvärda ord varmed jag skulle överlämna barnet åt frökens omsorger och förstått att antyda att jag på grund av att vår mor var klen skulle betraktas som målsman de facto. Jag var tillräckligt inne i stans krönika numera och behövde inte klaga att man undanhöll mig några skandaler, tyvärr hade jag märkt att inte dessa heller var liktydiga med den Verklighet med stort V som jag sökt. Där jag suttit på hedersplats vid uppropet, hade jag delat alla mammors och äldre

elevers spänning inför den nya fasen i dramat om biologilektorn. Mellan honom och den vackra mörka temperamentsfulla föreståndarinnan fröken Frij, hade förra året under arbetet i Det Nya Sverige uppstått en sympati som tycktes mogna till giftermål. Men den raska ljusa gymnastiklärarinnan hade brutit in i förhållandet och förvandlat en förhoppningsfull kärleksaffär till ett drama av nästan demonisk anstrykning. Över sommaren hade alla tre varit som bortblåsta med adresser poste restante på olika hauptposter här och där. Ingen visste med vem lektorn tillbringat sina ferier, med den mörka eller med den ljusa. Men när den mörka och den ljusa återinträdde i tjänst, kände man att striden inte var avgjord; den skulle tas upp på nytt och rasa förhärjande inom skolans murar. Endera måste vika, måste lämna skolan, staden, ja, sade de mest sensationslystna, kanske livet. Ingen trodde de båda när de berättade att de och endast de två varit tillsammans hela tiden, men i själva verket var det nog sant, ty naturligtvis vågade ingen av dem lämna den andra okontrollerad ute på kontinenten.

Ekot av denna för studielugnet och respekten förhärjande strid fortplantade sig ända till den vrå där Justine satt och avvaktade döden. Kanske hade hon haft besök av sin gamla handarbetslärarinna, men vem den besökande än var, så hade den i alla fall lyckats väcka Justine ur hennes apati. Hon hade genast begripit att det gällde hennes gamla skolas vara eller icke vara och företog så en åtgärd som

egendomligt nog bestod i att kalla mig till sig. Hon hade så ofta nekat att träffa mig att jag slutat upp med att försöka för länge sedan. Det var därför en stor sensation med hennes bud till mig, och jag störtade genast i väg med en flaska portvin i en portfölj.

Jag hade inte varit i den kanten av staden på så länge, att jag sett hur det gamla huset tog sig ut sedan det nu blivit förvandlat till hyreshus. Men det skrån som slog emot mig på långt håll stod i ljudstyrka inte mycket efter det vi själva brukat utstöta. Familjerna som Justine hyrt ut åt var fattiga och barnrika, det hördes på långt håll. Själv bodde hon kvar på sina rum på nedre botten. Förfallet var påtagligt redan i tamburen och med vemod passerade jag salongen som en gång varit inbegreppet av det högsta som fanns av skönhet och stil. Tapeterna hade spruckit nu, och det var stora fläckar i taket. De grekiska gudarna på soffkuddarna hade fått se sina silkespilos förstöras av tidens tand, så att de nu satt i bara stramaljen mot sin bakgrund och stirrade ut i rummet med svarta stenkolsögon. Det förra skrivrummet innanför salongen, där jag en gång fick besked om min härkomst från Agnes Kavle (som jag apropå det alldeles glömt), hade Justine omvandlat till sängkammare. Där var så trångt att jag med möda trängde mig fram till den hoptorkade, vanvårdade lilla gumman borta i hörnet. Det föll mig därunder in att det kanhända var mera av blygsel inför förfallet än i vrede över den miss-

räkning jag berett henne som Justine nekat att släppa in mig förr. Hon måste ha förstått att hon inte hade snyggt omkring sig, ty hon hade försökt att förbättra luften genom att tända rökgubbar och hon hade satt en duk över håret med en knut under hakan.

Allt var så litet hos henne utom ögonen och i dem brann en eld.

— Se dig nu omkring, Agnes, och lär att allting går mot sin undergång, sade hon. Och därmed uppväckte hon i mig en våldsam protest mot undergången. Jag beslöt att här skulle jag sätta in den kärlekens energi som överskyler undergången, segrar över förfallet och håller snyggt in i döden. Hade inte Sigrid sagt att jag genom mitt öde var uttagen till stora och svåra ting? Det trodde jag inte. Men med små motbjudande ting såsom att finkamma Justine skulle jag kunna lyckas kanhända. En timme senare stoppade jag ner den lilla gumman i ett badkar vilket jag rivit ner från vinden. Men innan dess hade vi hunnit med mycket annat. Jag började samtalet med att fråga om tant Justine trivdes med ungar och barnskrik i huset som förr. Men när jag fått upprepa min fråga två gånger i allt högre ton, då förstod jag att hon inte hörde barnskriket mera.

— Ja, jag skickade inte bud efter dig för att vi skulle konversera, sade nu Justine. Det har jag lite svårt för, och det intresserar mig inte. Men jag ville tala med dig om skolan och be dig ingripa om du kan, så det blir slut på skandalen där.

Det är synd att säga att hon var vänlig mot mig, hon betonade spydigt min värdighet som borgmästarinna och hoppades att jag för en gång skull måtte kunna göra någon nytta tack vare den.

Inför detta uppdrag stod först min hjärna stilla, men sedan föll mig tanken på utpressning in, så där självfallen som den kan komma även till hederliga personer. Det där anonyma brevet kunde kanske användas som tumskruv på biologilektorn! Visserligen var det längesen det skrevs, och visserligen hade han övergivit brevskriverskan för en annan, men jag trodde i alla fall att han skulle vara känslig för en påminnelse om denna sak, ty jag betvivlade ej att han haft reda på den. Urtima fru, det var hans ord. I varje fall var detta en möjlighet. Kvinnorna i dramat ansåg jag mig inte ha minsta möjlighet att nå. Jag var också rädd för dem, alldeles som Justine måste ha varit eftersom hon sköt mig framför sig. Jag begrep att de var i ett humör som gjorde dem livsfarliga att nalkas.

När jag gick därifrån hade jag alltså fått två problem att klara: Justines och skolans. Men det tyckte jag om.

Många trodde att diskussionsklubben Det Nya Sverige aldrig skulle våga att kalla till möte mera, därför att tre av dess ledande personligheter inte kunde vara i samma rum. Det väckte därför stor uppståndelse då klubben tillsammans med Kvinnliga rösträttsföreningen inbjöd sina medlemmar till möte

i flickskolans gymnastiksal med rätt att medtaga gäster. Ethel Westerdyk skulle hålla föredrag om "Den nya kvinnan i det nya Sverige".

Ethel var känd som suffragett och propagandist för vilda åskådningar i allmänhet. Men hon hade gett ut en andra bok på hösten som trots sin påstridighet fått beröm och lästs mycket. Därmed var hon etablerad som författarinna, även om det muttrades på sina håll att hennes succé var skapad av kvinnor och därför värdelös. Den fördelen hade i alla fall hennes litterära framgång, att man sade sig att det vore orimligt att vänta av henne samma skick och väluppfosttrade uppträdande, som man begärde av andra unga damer i hennes ålder. Man hade sålunda givit hennes licens på förhand för vad hon kunde komma att begå, men trots detta gjorde hon skandal. I vårt hem ställde hon till bråk redan innan hon kom. Fröken Frij hade frågat mig om jag kunde härbärgera henne hos mig, och som Julius skulle fara i väg på någon kunglig kommitté så svarade jag ja. Det var inte längre ett sådant majestätsbrott att kalla Julius idiot och jag ville så gärna få tillfälle att förklara för henne att jag inte var samma markatta som förr.

Men nu märkte jag att det sår som Ethel tillfogat Julius' självkänsla 1905 alltjämt var lika färskt.

— Jag anser det som en direkt förolämpning att hon bor under mitt tak, sade han när jag berättade att jag bjudit min skolkamrat Ethel att bo hos oss. Det hjälpte inte att jag sade honom att en man som

han väl kunde ha råd att förlåta en obetydlig liten journalist. Det hade han tydligen inte. Men naturligtvis fick jag göra som jag ville och det gjorde jag, dock inte utan mycket hjärtequal och vända. Hundra gånger var jag betänkt på att hyra åt Ethel på stads-hotellet på min bekostnad. Men till slut gjorde jag ändå inte det, ty jag tänkte att då var jag även berövd den plattform jag hade som härskarinna i borgmästargården.

Ethel hade då hon kom ingen aning om hur modiga vi fruar var som vågade kännas vid henne.

Föreståndarinnan ledsagade Ethel från stationen till borgmästarens och så gjorde naturligtvis även rivalen. Jag bjöd dem båda att äta middag hos oss och när den ena accepterade så gjorde den andra det, trots allt som ännu återstod att arrangera för mötet. Ethel var mycket road av att bo hos Julius och förklarade sig besviken att han var borta, men det var bara skryt av henne. Ethel är inte alls så modig ansikte mot ansikte med folk som vid skrivmaskinen.

På något lustigt sätt etablerade Ethel och jag genast en samhörighet gentemot de båda lärarinnorna precis som förr i världen då vi var små. Vi hade båda roligt åt att föreståndarinnan höll sig på ett så högt och intellektuellt plan för Ethels räkning, och åt att luftanden lyckades ge intryck av att ha sjunkit ner vid Gamaliels fötter fast hon satt i jämnhöjd med Ethel på en likadan rottingsits. Fröken Frij tackade nej till en andra tallrik soppa

med samma ödesmättade ton varmed hon nämnde Ellen Key, och jag visste verkligen inte hur jag skulle bära mig åt för att få ett naturligt samtal i gång, men Ethel tog initiativet ifrån mig.

Hon förklarade att jag bjöd på en alldeles för god soppa. Den *var* god, det var min kokerskas allra bästa soppa och jag hade i hemlighet hoppats att kunna platta till Ethel med den, ty av hennes böcker som jag nu läst, visste jag hur dålig mat hon fick i Stockholm. Men Ethel motsatte sig en sådan soppa, hon sa att endast dåliga soppor fostrade revolutionärer.

— Du ser så dum ut, sade hon, som om du inte visste att det var den dåliga soppan på kryssaren Potemkin som blev anledning till revolutionen 1905?

Jag brukar ibland tänka på detta samtal på det att jag inte ska förvåna mig över att folk inte vet ett barr av vad som händer i världen. Ty jag visste inte då vad kryssaren Potemkin var för något och intet om soppan å densamma eller den revolution den förorsakat. Då berättade hon att en marinsoldat på Potemkin som klagat över maten för sin officer, hade blivit ihjälslagen för sin djärvhets, varpå soldaterna gjort slut på officerarna, och sen var det färdigt i Svarta havet. Detta kunde vilken tidningsläsare som helst ha vetat, och fröken Frij påstod att hon kände till historien, men att det inte var därför hon hade tackat nej till soppan.

— Tänk att det trodde jag, sade Ethel, men sen blev hon mycket allvarsam med en gång då hon

tänkte på reaktionen som följt på revolutionen. Jag tror att det inte var så svårt för Ethel att tänka att i denna stund dog revolutionära kvinnor och män i galgen i Ryssland, som att upptäcka att vi inte frågade efter det i Åköping.

— Det skulle göra Ellen Key gott att få stå och se på ett par hängningar, sade hon, så kanske hon slutade upp med att påstå att kvinnorna inte kan nå lika högt som männen.

— Fröken Westerdyks sinne för humor förnekar sig aldrig, sade fröken Frij.

I själva verket förnekade det sig flera gånger den kvällen, men vem är jag att jag skulle förebrå henne det. Hon var ute på krigsstigen illa rustad, okunnig om vilka makter hon stred emot, osäker som en spejare som trängt in i ett okänt land och missförstår allt vad den ser där. Men hon gjorde vad man kan begära av en plikttrogen subaltern och mitt konto står mycket sämre än hennes.

När Ethel drog sig tillbaka för att klä sig till föredraget förklarade hon att eftersom man väntade sig skökan från Uppenbarelseboken klädd i scharlakan, skulle hon bara för att retas uppträda som skymningsfjäril. Och mycket riktigt hon kom ut till oss klädd i en spindelvävsaktig chiffong över en stomme i den döende aftonrodnadens färg. Tyvärr missklädde det henne i hennes naturliga blekhet och färglöshet, men det var ingenting att göra åt.

Fröknarna hade försökt förbereda henne på att det inte skulle komma folk, det var två stora mid-

dagar i stan och så vidare. Men vi märkte snart att det skulle bli fullt hus, det var liksom en sugning i folkströmmen bortåt flickskolan. När vi hann fram skilde jag mig ifrån Ethel och sökte upp Sigröd Menander som lovat sitta bredvid mig och hålla mig i hand. Farbror Menander var en av de få herrarna i auditoriet. Han ville se ett exemplar av den nya kvinnan i det nya Sverige, ty hon var av stor betydelse på ont och gott, hade han förstått efter sitt genombrott härom söndagen.

Jag tyckte synd om Ethel när hon steg upp i katedern. Hon gjorde sig inte ett dugg, hon var en för kort, för ovan och för dålig liten talare, bunden av sitt manuskript och inte ens söt. Hon hördes dåligt och jag tänkte på biskopen, som vid den sista avslutningen rest sig här som Mont Blanc med snötäckt hjässa och låtit sin stämmas orgeltoner välla över salen. Snart var det någon som sa: högre! men så fort hon talade så man kunde höra, reste sig ett antal personer helt bullersamt och gick.

De som var kvar såg urslöa ut, tyckte jag. Det var som om skymningsfjärilen surrat bakom en ruta vilken skilde henne från publiken. Men så småningom vaknade de upp, om det nu var en fördel. Det visade sig att Ethel brassat på med några inledande komplimanger åt Ellen Key bara för att få säga att hennes idealbild av kvinnan i det nya Sverige var en helt annan än Ellen Keys. Numera är det kanske inte så lätt att förstå att ett sådant föredrag måste deklarerat för eller emot Ellen Key,

men då var det så. När Ethel sa kort och gott att hon ställde sig skeptisk till den stora kärleken som hon fann vara ett aber, då mulnade föreståndarinnan och förstod att hennes i förväg författade tacktal skulle bli odugligt.

— Jag tycker varken om att en olycklig kvinna hoppar i sjön och lämnar sina små skor på bryggan till den skyldige älskaren att begrunda, *eller* att hon kastar sig på höns fastän dessa små djur enligt Ellen Key är ett lämpligt surrogat för den stora kärleken. Jag varnar alla, sade Ethel, för att låta sig ryckas med av den våg av höns- och kaninskötsel som nu går över kvinnavärlden! Det är upprörande att avspisa en kvinnas moderslängtan med höns och kaniner därför att hon inte funnit eller också förlorat den stora kärleken. Hur skulle det vara med en något mindre stor kärlek, men ändå kärlek? Det är inte alldeles hopplöst. Jag vet en kvinna som sa att hon önskade få se en snäll karl innan hon dog och det fick hon.

Gravallvaret låg orört över salen, det var visst ingen mer än jag som tyckte att Ethel hade sina poänger. Men jag tyckte att hon hade fel, hade fel, hade fel. Jag för min del skulle föredragit höns och kaniner framför en snäll karl om jag kunnat välja. Det märktes att Ethel inte hade en aning om vad hon talade om. Men nu kom Ethel till sitt tredje och sista alternativ för kvinnan i det nya Sverige, det som jag tror hon föredrog för egen räkning. Hon

begärde plats för den arbetande kvinnan som vågade på egen risk ha ett barn och sörja för det med eget arbete. Hon menade inte att det var idealet, men å andra sidan var det orätt att kasta sig över en kvinna, som försökte lösa sitt problem genom att leva ensam med ett barn, och det var grymt att försöka göra det omöjligt för henne genom social bojkott. Kanhända den kvinnan (denna Ethel Westerdyk, sade jag mig själv, som misströstade om att finna en man som ville leva med henne och ändå ge henne frihet att sköta sitt yrke) hade en intellektuell insats att göra i det nya Sverige! Ty till något annat än att ligga i trädgårdsland och göra ren kaninburar dugde väl den ensamma kvinnan i alla fall — Alla hem med lagligt gifta sammanboende föräldrar var heller inte så idealiska, det visste hon som skildrat så många fall av blodvite i sin tidning. Hon slutade med att hoppas på rösträtten som bland mycket annat också skulle skaffa kvinnan moderskapsförsäkring och *då först*, sade hon patetiskt till avslutning, skulle rättfärdighetens sol för första gången lysa över kvinnokönet. Hon visste inte att det en gång varit urgammal sed i Orienten att ge varje havande kvinna ett guldmynt och att själva Alexander den store fick betala ut i efterkrav en hel handfull till sin moder Olympia.

Det applåderades lamt och tacktalet dröjde lite, ty föreståndarinnan vägrade blankt att hålla det. Varpå biologilektorn själv måste fram och säga några ord. Att en ny tid fordrade nya kvinnor var väl alla

överens om, även om de hade andra meningar än fröken Westerdyk. Inte minst från manligt håll fanns nog mycket att invända mot detta amazon-artade sätt att sätta mannen ur spelet som far och uppfostrare. Han hoppades att alla skulle följa med till samkvämet, där ordet skulle vara fritt och man kunde få diskutera för och emot.

Ethel stod där och såg liten och brydd ut nedanför talarstolen.

— Kom så går vi fram till henne, sade Sigrید Menander.

— Har jag sagt något alldeles hemskt farligt? frågade Ethel. Jag sa ju uttryckligen, att jag bara begärde respekt för undantagen.

Sigrید Menander förklarade ur sin lärdom för henne att de heliga taburegler som vårt patriarkaliska samhälle fastslagit, de tillät intet undantag. Därför kunde hennes begäran inte beviljas att samhället skulle låta de kvinnor vara i fred som blev mödrar på egen risk.

— Det har aldrig skett och kommer heller aldrig att ske så länge världen består, sade hon. Men egentligen borde ju hon som var bildad ha vetat att det fanns en tid då stolta självhärskarinnor som drottningen av Saba och Thalestris drog hän till vittberömda konungar som Salomo och Alexander och triumferande for hem till sina egna riken med ett barn av dessa stolta män som byte i sina sköten.

— I alla fall så är ni en snäll och oskuldsfull flicka med mycket liten erfarenhet av livet, sade

hon. Lev bara inte som ni lär, så går det er nog väl. Därpå försvann hon hem med sin prost och lämnade mig ensam att klara Ethel på stadshotellet.

När Ethel läser detta kan hon med skäl invända: om nu jag visste så lite, vad visste *du* Agnes? Om möjligt ännu mindre, men det var inte jag som hållit föredraget. Och det var jämförelsevis lätt för henne att uthärda en skandalös afton och sen fara hem till sin dubblett, sin frigjorda vänkrets och sin mäktiga tidning, medan vi lämnades att rida ut stormen i Åköping. Jag tänkte redan med bävan på vad Åköpingsposten skulle säga och efter denna Julius.

Utanför skolan delade sig auditoriet i två hopar. Den mest skandaliserade gick till ett konditori, men diskussionsklubbens medlemmar och några av deras vänner lydde biologilektorn och följde med till stadshotellet. Där väntade oss i stora festsalen en beklämande mängd av smörgåsar och framdukade kuvert, ty man hade beräknat även för alla dem som avvikit till konditoriet. Det började viskas redan i avklädningsrummet att föredraget skulle bli "Det Nya Sveriges" död och smörgåsarna dess ekonomiska ruin. Lyckligtvis hittade konditoriet på att skicka efter ett par jättefat att därmed möta sin anstormning av sedligt indignerade gäster.

Ethel försökte hålla humöret uppe så gott hon kunde.

— Jag tänker alltid vid sådana här tillfällen på den gången då Branting höll sitt första föredrag för hamnbusarna, sade hon konversationsvis till styrel-

sen. De langade bara brännvinsbuteljer sinsemellan under föredraget och hörde inte på, men nu är de inga busar mer utan en mäktig organisation.

Jag blev hemskt rädd när jag såg Åköpingskurirens reporter skriva upp detta. Jag bad honom att ha förbarmande med oss i det borgerliga lägret, men han brydde sig alls inte om vad jag skulle få äta upp.

Ethel tyckte i alla fall inte om att jag mitt i supén gick min väg med min tekopp. Men det var jag tvungen till, ty jag hade upptäckt att lektor Bostad för ögonblicket stod ensam vid ett bord och drack pilsner.

— Jag har en hälsning att framföra till lektorn, sade jag.

— Var så god.

— Det är från Justine Hoheneck.

— Å, jasanya lever *hon* än? Nå, vad gäller saken?

— Det gäller skolan som hon grundat och satt hela sitt liv och sin förmögenhet på. Nu ville hon vädja till lektorn att... att inte äventyra skolans rykte och bestånd.

— Tänk jag trodde verkligen att borgmästarinnan hade betagit mig alla möjligheter till det för länge sen när borgmästarinnan fick mig avsatt från min befattning där, sade han.

Han var inte mera den som när jag for till Norrtuna stått med hatten i hand som inför ett liktåg. Nu då jag levde, rann sinnet på honom igen.

— Lektorn vet nog vad jag menar, sade jag. Min tekopp darrade så att jag måste hastigt sätta ner den på bordet. Fröken Hoheneck skulle önska att lektorn fortast möjligt bestämde sig för en av de två fröknarna så att det blir lugnt i skolan. Därmed ville jag gå, stolt över att ha utfört mitt uppdrag, men han sade:

— Sitt ner! och det i en ton som om han talt till en pojke i klassen.

Jag satte mig inte, men jag blev stående och tänkte: "talar han i den tonen får han skylla sig själv för vad som händer sen".

— Ni kan tydligen inte komma ifrån att lägga er i mina angelägenheter, sade han, och detta *ni* chockerade mig oerhört. Är det inte nog med vad *ni* gjort? Har *ni* inte fördärvat hela min framtid och korsat mina planer? Har *ni* inte gjort tillvaron i Åköping till ett helvete för mig och samtidigt ordnat så fint att jag inte får hyggligt tjänstgöringsbetyg och aldrig kan söka transport? Och hur vågar *ni* komma rakt på mig med era insinuationer på ett ställe där jag som ordförande inte kan gå min väg och inte köra ut er?

— Därför att jag tycker bättre om att säga rent ut än att skriva anonyma brev, sade jag. Jag erkänner att jag burit mig dumt åt, men jag förstod inte att det skulle skada er och jag blev ledsen då jag såg det. Men den som sökte förstöra mitt äktenskap genom att förtala min man, den gjorde det säkert med flit.

Jag lämnade lektor Bostad med den känslan att jag totalt misslyckats i mitt uppdrag. Jag visste inte att problemet redan var löst av en annan. Ethel ställde till mycket ofog under sitt besök, men alldeles i förbigående och utan att veta det återställde hon lugnet och friden i skolan.

När Ethel och jag gick hemåt upphanns vi av gymnastiklärarinnan som bad att få tala med fröken Westerdyk. Det hade Ethel ingenting emot, ty, sade hon, jag är så olycklig över mitt föredrag så jag kan ändå inte sova.

— Och jag, sade luftanden, jag är så lycklig att jag inte kan sova för det.

Medan folket runtom i staden satt och skrev insändare till tidningarna och avsägelser av medlemskapet i Det Nya Sverige och Rösträttsföreningen, berättade hon hur hon blivit en annan människa, då hon hörde Ethel säga att man slapp börja hönseri fast man var olyckligt kär. Hon hade levat så starkt under den suggestionen att hon redan börjat studera hönsavelslitteratur och höra efter priser på tomter att bygga hönshus på. Eftersom hon ändå måste vika för väninnan som hade äldre rättigheter och eventuellt en större kärlek, så hade det liksom inte funnits någon annan möjlighet för henne. Man måste sublimeras sin moderlighet på höns, om man ville eller ej, det var nu en gång så, Ellen Key hade sagt det. Men framtidsperspektivet hade varit henne så motbjudande att hon inte hade kunnat förmå sig att uppge kampen om lektor Bostad hur uppslitande den än

var. Nu var hon fri, o underbara lättnad, o triumf! Så enkelt det var, nu kunde hon låta föreståndarinnan få sin lektor och själv stanna vid skolan eller söka sig till en annan skola, men i alla fall behålla sitt yrke. Ni anar inte fröken Westerdyk, vilken tjänst ni gjort mig!

Och detta var inte bara en befrielse för stunden, ty den höll sig utan återfall. Föreståndarinnan och luftanden försonade sig och förblev vänner. Friden var därmed återställd i skolan och studierna tog ny fart därvid. Mellan lektorn och föreståndarinnan hände ingenting offentligt men man fick läsa ett biologiskt kåseri i Åköpingskuriren signerat B—d som handlade om viddernas fågel, den stolta fiskörnen, som råkar slå klorna så djupt i havets gädda att han av denna skamliga fisk drages ner i djupet. Var det föreståndarinnan eller modersmålslektorns fru som var gäddan? frågade hela Åköping. Den senare blev i alla fall fem år yngre den vintern och hälsade nu på mig nästan krypande artigt.

Julius var så förtjust över det avbräck radikalism och rösträttsrörelse lidit att han gärna förlät min uppstudsighet. Han förstod inte att för de få som blev kvar i Åköpings förening för K. P. R. hade medlemskapet fått ett helt annat värde än förr.

Justine var övertygad att det var jag som räddat skolan. I sin tacksamhet gav hon upp allt motstånd mot mina anordningar och blev som ett barn i mina händer.

En gång hade hon härskat över mig och nu härskade jag över henne.

Genom att jämföra mina krafter med en stackars döende liten gummas råkade jag in i den illusionen att de var enorma. Det blev självfallet för mig att ta mig ton, att öva auktoritet, att säga till, göra mig åttlydd och göra slag i saker à la Julius både här hos Justine och hemma i mitt föräldrahem.

I detta skede av mitt liv då jag närmade mig trettioåret ansåg jag mig ha handlag med livet, trots eller därför att jag egentligen var död.

Justine var den första döende människa som jag följde ända fram till den punkt där den friska människan måste vända. Även här hade jag samma underliga känsla som jag erfarit i början av mitt äktenskap och havandeskap: att vara med om något på en gång nytt och djupt förtroget. Men jag är nu benägen att tro att man inte kan följa med så långt som man tror när man är ung. Det är en längre väg att gå utan stöd av människohand än den anar som står mitt i livet.

Under denna tid med Justine kom jag på nytt i kontakt med familjen Hoheneck. Jag tog mig för att skriva till den vackra grevinnan Adèle och lägga fram för henne i vilken fattigdom och isolering hennes gamla släkting levde. Sedan dess skickade hon åtminstone varje månad något gott från Farup, inläggningar, ost, kronärtskockor eller vilt. En gång kom hon själv som en verklig lady Bountiful med blommor och druvor från orangerierna och fasaner

som hon skjutit själv vid en jakt. Justine fick alltså in i det sista återknyta till sin ungdoms herrgårdsminnen och dessa trädde nu i förgrunden för hennes intressen. Grevinnan Adèle fick i en hörlur göra reda för släkten i detalj och då hon förklarade sig ovetande om var hennes mans styvmor uppehöll sig, fick hon en skrapa av Justine.

— Hon var förfärligt distraite och passée, sade den gamla då hon gått. Jag hör att hon har en intim förbindelse med Helmut's halvbror Kristian, men det tycks inte bli barn ändå.

"Jag hör" vad betydde det? Domestikskvaller, Sofi, förra handarbetslärarinnan, Justine, sådan var troligen vägen. Jag sa ingenting fast jag tyckte Adèle varit lika vacker och älskvärd som förr. Efter en stund bröt Justine tystnaden.

— Människorna är bra underliga, sade Justine. Den där Kristian ska få fideikommisset när brodern dör barnlös, och så tar han risken att skaffa sin bror arvingar och förlora arvet.

"Då är det i alla fall något med den stora kärleken som inte Ethel Westerdyk vet", tänkte jag.

Men när Justine skulle dö föll allt det där bort med fasaner och druvor och skvaller, som hon sysslade med, hennes livsverk trädde i förgrunden på nytt.

— Agnes, sade hon, du glömmet väl inte vad du lovade mig? Och jag visste att nu tänkte hon inte på att jag skulle smörja ryggen eller ge henne pan-

topon. Hon menade att jag lovat henne att bli en stor ledare, stackars Justine.

Det blev en begravning som i sin ståtlighet skar sig emot den glömska och det armod i vilket hon levat.

Det var en orolig aprildag, som på något vis liknade Justine från förr. Hela skolan hade lov och vandrade muntert de tre kilometerna ut till Norrtuna, dit Justine redan förts för att samlas till sina fäder. Vi gamla elever hade ordnat oss klassvis på skolgården och jag gick med lilla K B.

— Din bror skjuter fenomenalt, sade hon.

— Det gör väl du också.

— Ja vars, men det är ju ändå självklart en skillnad. Han är mycket trevlig för resten.

Saga var hemma första gången sen olyckan med Rolf hände och gick på min andra sida, olik oss alla med sina röda läppar och tunna strumpor.

— Hur har du det, Saga?

— Charmant, kära du, J'ai un coeur d'artichoc avec une feuille pour tous mes amants.

Klanan Hoheneck stod närmast graven och var talrikt representerad. Den höll ett litet, men dock märkbart avstånd från oss Äköpingsbor. Landshövdingen hade en gammal lustig dam med sig, vilken jag måste ha sett någon gång. Mycket riktigt, det var Daektrups mamma som erhållit ett inbjudningskort och gjort sig mödan att komma upp.

Farbror Menander kallade Justine en stridbar ättling av stridbara fäder. Halshuggen blev hon

inte, men liv och gods offrade hon ändå för —
aj, det är svårt att hålla tal, ty här låg tanken på
landsförräderi snubblande nära, eftersom han nyss
hänsyftat på Linköpings blodbad — alltså för sin
livsuppgift. Karna klädd i en ny vit krimmelkappa
skulle kasta i graven en bukett av rosor lika stor som
hon själv. Jag var så nervös innan det var gjort att
jag knappt visste vad som sades och som sjöngs.
Men på inbjudningskortet till begravningen finner
jag nu avtryckt Justines älsklingsdikt, författad av
Fredrika Bremer 1828, och det måste ha varit den
som flickskolekören sjöng.

Morgonsol och aftonstjärna
alla dagens ljusa timmar,
alla nattens tysta stunder
finna uti samma hjärta
samma hopp och samma smärta,
samma innerliga bön.
Fastän dold, i milan brinner
elden som dess inre tär
och om en gång luft han finner,
lågan upp mot himlen bär
och en offerflamma vorden
stiger klar han över jorden.

Jag tror att Justines ande i det ögonblicket svä-
vade över oss alla som en låga som brutit sig ut ur
milan, klar och ren.

Vid denna grav förekom två tal utanför program-

met. Det första hölls av fru Daektrup som hälsade från Justines internationella vänkrets, o min Gud vad jag tyckte det lät fint, detta uttryck som jag hörde för första gången! Justine — hon uttalade det stumma eet vilket lät så rart — Hohenecks livsverk hade maaske grävt ner sig i jorden som en bäck kan göra i en bergstrakt, men skulle längre fram komma upp igen och då som en oemotståndlig flod. Detta sårade djupt skolans nuvarande ledning som inte visste att jag och endast jag hade att ta åt mig det där om nergrävningen.

Helmut Hoheneck avvaktade otåligt att danskan skulle sluta, sen tackade han kort och formellt alla dem som tillstädeskommit för att hedra den dödas minne. De närvarande officerarna, av vilka Justine nog luggat de flesta i förberedande, gjorde stram honnör och vi började röra på oss för att lämna graven. Men i detta ögonblick steg den långe ljuse Kristian Hoheneck fram, smal som ett streck i en grå vårpaletå och förklarade att han fått i uppdrag att frambära ett tack, nämligen till den person som outtröttligt vårdat sin . . . vår ensamma gamla släkting under hennes sista tid och gjort den ljus för henne. Att detta tacktal i och för sig var en faute var ju tydligt, men jag gjorde det värre genom att helt spontant söka krypa bakom KB som hårdhänt knuffade fram mig igen. Jag skulle velat sjunka genom jorden, min enda tröst var att Julius åtminstone var i Stockholm och inte genomlevde detta. Men till min oerhörda häpnad fick jag höra snyft-

ningar omkring mig, jag visste inte då att folk alltid gråter när någon avtackas på begravningar.

När allt var över ställde jag mig i ledet för att vandra tillbaka till staden. I stället för K B som stigit upp i föräldrarnas vagn för att fara till Sporreholm hade jag fått tag i en annan kamrat så att vi ändå blev tre i bredd. Vi hade just hunnit utanför kyrkogårdsgrindarna, då det hoheneckska ekipaget stannade och hejdade oss.

— Borgmästarinnan gör oss väl den glädjen att följa med? frågade grevinnan Adèle, det tog vi för givet, då vi inte fått återbud.

Jag svarade att jag inte visste om någon bjudning. Kristian stegrade sig och skulle till att säga något, men grevinnan med sin långa vana att klara situationer sade hastigt att då måtte bjudningskortet ha blivit returnerat till borgmästaren i Stockholm. Jag kunde väl stiga upp och följa med i alla fall?

Jag visade henne att jag bar en gammal svart promenadkjol under kappan och grova skor. Kristian påpekade att det gick väl att ordna, ty fru Agnes kunde säkert ha en av Adèles klänningar. Jag vet inte vad grevinnan tänkte, men hon biföll förslaget med största älskvardhet, och så fick jag sätta mig upp i vagnen.

Jag förstod att det måtte varit starka krafter som lyft mig upp i denna vagn där den rullade åstad till min faders slott. Men jag kunde inte begripa hur en yngre och beroende broder kunnat driva sin

vilja igenom mot herren till Sporreholm som påtagligen avskydde både hans åsyn och min.

Helmut antogs allmänt ha ärvt utom min faders gods även hans bekanta dumhet. Men min fars mod att vara charmant och älskvärd hade inte Helmut Hoheneck fått. Han var troligen modlös och hade därför antagit en insolent hövlighet som sin skyddsinställning mot människorna. När jag tänker på hur snabbt han åldrades och torkade ihop, förstår jag att han nog i själva verket levde hundår på sina slott, sådana varav flera gå på ett människoår. Om den inre sekretionens hemlighet varit uppfunnen på hans tid, kanske det snabba endocrina förloppet hade kunnat hejda och allt blivit annorlunda för honom och oss andra.

Så mycket begrep jag att jag aldrig blivit bjuden på kort till begravningsmiddagen hur rimligt det än kunde ha varit. Kristian brydde sig inte ens om att uppehålla skenet, ty han gav mig ett bjudningskort då vi kommit fram, det är därför jag nu decennier efteråt kunnat citera Fredrika Bremers dikt.

När jag gick uppför den höga tvåsidiga trappan med sitt smidesräcke, tänkte jag på förra gången då jag varit Hoheneckarnas gäst. Farup och Sporreholm var två feodalismens högborgar, kanske i grunden lika ointagliga båda två. Men Farup hade en mildare, mjukare och vänligare uppsyn och Sporreholm dolde inte sin kyliga högdragenhet på något vis. Jag måste behärska mig för att inte hacka tänder då jag trädde in i den väldiga matsalen, klädd i en av

grevinnan Adèles georgetteklänningar. Kristian nickade gillande och sa: ja jag såg medsamma att Agnes och Adèle har likadana figurer, vilket vi tydligen hade.

Alla drack med mig vid middagen och min bordsgranne konverserade mig om minnen från skoltiden, vi tänjde ut genom fem rätter Justines sätt att lugga och förlåta.

Jag försökte undvika fru Daektrup så mycket som möjligt då vi sedan kom in i salongen. Men hon styrde rätt på mig och sa ifrån att vad hon menat var att *jag* skulle komma i dagen igen som en märktig flod.

Så fort Kristian kunde lockade han bort mig från salongen till galleriet för att visa mig porträttet av Agneta Kavle. Han sa att om den klåpare som målat det kunnat skulptera fram hennes drag i stället för att bara antyda dem, då skulle likheten mellan oss varit ännu tydligare. Samma prominenta näsa, samma valvkonstruktion på pannan, samma spetsiga öron, samma smala svarta springor i stället för ögon, samma liksom nervikna underläpp som på blommor vilka ville göra det lätt för fjärilarna.

— För resten så är du och jag rätt lika vi också.

Jag såg på honom och tyckte han var vacker. Hans ansikte är mycket mera proportionerligt i sin byggnad än mitt, ett av dem som borde verka harmoniskt men endast korta stunder gör så.

— Det var artigt sagt, sa jag.

— Nej det var egenkärt, Agnes.
— Ska rashunden säga så till stughunden?
— Fy Agnes, ser man nogare efter är vi alla by-rackor. Tror du inte att Kavlar och Sporrar och Hoheneckar är hopvävda med Trulsar och Persar många gånger innan du blev till? Och du som hade en sån pampig mormor!

Sedan började han tala om mormor, medan jag blev allt oroligare över att man skulle sakna oss eller överraska oss. Han påstod att hans mest oförlömliga barndomsminne var då han sett hur min mormor räddade Farups ekonomiavdelning från att förtäras av myror. Hon hade gått in i skafferiet, tagit en myra i nypan och gått genom parken neråt ängen med den. Då hade alla dess kamrater kravlat sig ut ur kakburkar och mjölbingar och följt gumman som en stor svart ström där hon gick, han hade kommit att tänka på den då han sett begravningsföljet i dag. Om jag inte trodde honom, så kunde jag fara ner till Farup och se det stora emigrant-samhälle som myrorna byggde på den plats där gumman satte ner den hon haft i nypan.

Jag svarade att jag inte trodde honom. Då frågade han mig ifall historien om den lilla Agnes som fiskade upp nyckeln till sin faders gravkapell ur Vindån lät trolig? Kanske gick anlaget att göra otroliga saker i arv från Farupkvinnan till mig.

— Och nu, sa Kristian, ska du följa med mig ner till ruinen och visa mig var du hittade nyckeln till gravkapellet och var du gömde den.

— Nej, det kommer inte på frågan, sa jag, och för resten vet jag inte vad som avses.

— Om du gör det, ska du få veta var nyckeln är gömd nuförtiden.

— Det frågar jag inte det ringaste efter. Och nu måste jag gå.

Då tittade han på mig med sina blå ögon så att jag riste till ända ner i hjärteroten.

— Agnes, sa han, jag skulle fördömt gärna vilja bli kär i dig, tror du det då?

Det var inte bara en bortskämd pojke som sa så. En olycklig pojke sökte sig i full förtvivlan bort från en kvinna till en annan, det liksom kändes utan ord. Men jag kunde inte hitta på något annat att säga än: "Nej, då tror jag förr på mormor och myrorna."

— Jo, jag vill men jag kan inte just nu.

— Då tycker jag det är onödigt att det talas om saken.

— Nej inte alldeles. Du kan gärna vara förberedd på vad som kan komma att hända, då jag kommer hem från Schweiz utan lungsot, om jag nu har nån att bli av med.

Han kysste mig hastigt och sa: ja, få se när jag kommer hem! Under tiden kan du öva dig att kalla mig Kristian.

"Få se när jag kommer hem" stod från den stunden tatuerat på mitt hjärtas innerväggar. Jag övade mig också i att kalla honom Kristian, det var vad jag behöll från detta samtal i galleriet. Jag reflekterade inte en sekund över vilken grym och vanvetting be-

handling hans mamma utsatte honom för, då hon gav honom en sjukdom för hans olämpliga kärleks skull. Men jag lärde mig att fatta så småningom att här låg orsaken till att Kristian framgent alltid fick sjukdomar och reste bort då något svårt förestod.

Jag åkte med landshövdingens tillbaka till Åköping. Eftersom lilla K. B. satt på kuskbocken fick mamman tillfälle att viska till mig följande:

— Han är fem år yngre, eller hur? Och ett halvt huvud kortare och har det otroliga namnet Andersén. Men vad hjälper det, när mästerskytten och mästarrinnan skjutit ihop sig?

— Samma mål, se, sa landshövdingen.

— Nej det var då absolut det kvickaste.. jag har aldrig hört maken..

Landshövdingen böjde sin stora lekamen fram över mig så jag trodde jag skulle kvävas: unge Andersén är så lovande, du ska se han blir regementschef med tiden.

— Aldrig, sa landshövdingen, för det första så får vi absolut inga krig mer och vad ska vi då med överstar? För det andra så kan inte en Andersén bli överste, det tycker inte själva jag som är så demokratisk. Men hon hade orätt i detta som så mycket annat. Packvagnarna för artilleriet blev motoriserade, kriget fick förlängt visum på obestämd tid och min bror Karl blev verkligen överste. Däremot blev hon sannspådd på den punkt där hon utsattes för det mest förödande löjet, nämligen i sina profetior om födelsestreck.

På Julius' enträgna önskan for jag strax därefter upp till Stockholm. Men jag hade nätt och jämnt hunnit packa upp på mitt gamla Stockholmspensionat, då jag kallades tillbaka av pappa Andersén. Mamma hade en liten tid varit kryare efter en första underlivsoperation, men fått nya symtom och hastigt förts till lasarettet. Överläkaren hade sagt att det inte fanns något mer att ta bort och skickat hem henne igen. Alla förstod vad det betydde utom Karna. Mamma hade själv bett att jag skulle komma men endast om den snälle Julius tillät det. Karl och K. B. följde mig till tåget, varvid jag såg att hon verkligen var ett halvt huvud längre. Mamma hade blivit tillfrågad om hon ville ta emot dem, men nekat bestämt vilket sårade dem. K. B. sa att det kanske inte var Karls mammas egen mening som kommit fram utan andra människors (min) missförstådda omtanke. Jag sa att mamma var så rädd att besvära Karl och göra honom ledsen, därför att hon älskade honom tusen gånger mer än alla sina andra barn tillsammans, men K. B. förstod inte att det var något skäl.

Ingen av oss såg att lektor Bostad var med på tåget, men plötsligt steg han in i min andraklasskupé. När konduktören begärde biljetten visade det sig att han hade tredje klass med tillägg, och han blygdes inte att erkänna att tillägget hade han inköpt för att få sällskap med mig.

Jag kunde väl förstå att han ibland ville umgås med någon annan kvinnlig varelse än gäddan som

dragit ner honom i djupet, men varför tilltalade han inte någon gädda i tredje klass lika väl?

Han var mycket älskvärd och underhållande, den enda hänsyftning han gjorde på det förflutna var att den där provrörsbefruktningen tycktes inte leda till något vidare. Men det var synd om mig, tyckte han, att jag så snart måste återvända till Åköping, där jag passade lika litet som han. Då jag frågade varför jag inte fick passa där, gjorde han en liten hänsyftning på det faktum att hoheneckarna nu erkänt mig som sin släkting, om också bara genom en felsägning på ett pronomen vid ett begravningstal . . . sin — vår släkting.

När vi nalkades Åköping frågade han om jag ville någon gång bevilja honom gracen att få göra sin uppvaktning, det kanske skulle roa mig att låna den bok han nyss talat om: "Världarnas uppkomst" av Svante Arrhenius. Jag avböjde med det skälet att jag nu framåt skulle tillbringa varje ledig stund hos min mor. Jag visste att jag naturligtvis kunnat finna en timme att diskutera Världarnas uppkomst med lektor Bostad under solfjäderspalmen, ja att det kanske kunde varit ganska roligt, nu när Menanders lärt mig att man kunde ta vetenskapen med glatt mod. Men det som kom i vägen var den där magre pojken i Arosa. "Få se när jag kommer hem, få se när jag kommer hem. Öva dig att säga Kristian".

Egentligen hade min mamma varit blyg för mig så länge jag kunde minnas tillbaka. Hon hade aldrig

lärt mig att tvätta annat än överkroppen och hållit fast vid fiktionen att Johan Sporre varit en snäll farbror som inte kunde neka mig någonting. När min pojke dog hade hon för att visa sig vänlig erbjudit mig att ha Karna hos mig, men själva orsaken till mitt eländiga tillstånd hade hon inte vidrört.

När jag nu återsåg henne tycktes hon mig på nytt likna min mamma från fordom med det smala ansikte och de stora ögon som varit försvunna under den Andersénska tiden. Hon blev också från dag till dag mera öppen och ville gärna vara ensam med mig för att kunna tala förtroligt. Det enda som påminde om det avstånd hon uppehållit mellan oss var den artighet hon bevisade mig, särskilt i sköterskans närvaro.

— Syster ska inte rulla ner, för då ser inte borgmästarinnan att sy, och då blir tiden så lång för henne. — Nu har du suttit här alldeles på tok för länge, gå hem och ät middag och tag Karna med dig. — Tack för i dag, barn lilla, och ha nu inte så brått i morgon utan vila ut, för du vet att det går ingen nöd på mig — vilket annars var just vad det gjorde.

En dag när jag kom som vanligt med handarbetspåsen full av bordduken och med ett huvud fullt av problem, hörde jag genom sängkammardörren som stod på glänt en röst säga: som döden är genom en människa, så är genom en människa uppståndelsen . .

Månnтро om det är sant, tänkte jag. Då jag märkte att det var tant Gustafson som satt och läste i bi-

beln, väntade jag att drabbas av blixten för min hädelse, men så fort går det inte.

En dag stod Karl på tröskeln i sin uniform, kom fram till sängen röd i ansiktet och envisades att mamma var mycket bättre

Men när mamma var ensam med mig slapp hon att vara mycket bättre eller nöjd att dö som pappa Andersén ville. Hon fick vara som hon var: sämre och rädd för döden.

Jag tror hon var rädd för döden mest därför att hon kallat sig för fru Holm medan hon levde som farbror Johans älskarinna i Landskrona. Hon hade bredvid sin säng en liten låda fullsatt med pappersrullar som såg ut som cigarretter. På dem var skrivna bibelspråk och varje morgon tog hon ut ett av dem för att få en anvisning för dagen. Den morgon då hon fick: "Gud är sanning", blev hon mycket upprörd.

— Jag var aldrig riktigt med om det där fruholmandet, sa hon till mig så fort vi blev ensamma, men greven ville det och mor höll med honom. Du förstår att mor var mycket kavat mot herrskaperna på sitt sätt och sa vad som föll henne in. Men i detta med mig och greven var hon så medgörlig. Hon sa från första början att du är väl tossed tös om du gör vår greve imod.

Hon låg och rullade språket mellan sina fingrar, i stället för att lägga tillbaks det som annars. Det var som om hon behövt ha det i sina händer under vårt samtal för att säga blott det som var sant.

— Inte tänkte *jag* heller på att göra greven emot, rättade hon sig, och jag var bara sjutton år.

— Men mamma, sa jag, varför talade du aldrig om mormor då jag var barn och varför fick jag inte fara och hälsa på henne? Jag hittade ju ändå ett brev från mamma i hennes psalmbok med tack för salvan mamma fått att smörja min mage för utsot med.

— Ja hälsa på i Farup, det skulle ju aldrig ha burit sig så länge Johan levde. Och sen tyckte mor att det var för simpelt med Andersén. Hon begrep aldrig vilken bra karl han var och hur skönt det var för mig att få heta fru med rätta.

Hon teg lite så sa hon: det är *en* sak som jag tycker jag måste tala om för dig.

Nu kommer förväxlingen på barnbördshuset, tänkte jag, men den gömde hon på såsom mindre viktig.

— Ja du förstod det naturligtvis aldrig, Agnes, men det var så att då vi kom till Åköping så ville vi inte riktigt kännas vid att du var min tös före äktenskapet. Fast det kom ju fram ändå, och då beslöt Andersén att vi skulle lägga fram saken inför de troende. Och det har han och jag sagt många gånger att vi är glada för den lärdomen vi fick, fast den var hård. För sen hoppas jag att vi aldrig har glömt att Gud är sanning.

Aldrig har jag hört mamma säga något med ett sådant eftertryck som dessa ord: Gud är sanning.

Jag har svårt att förklara vad jag erfor, men det var som om jag drabbats av en klubba.

— Ack mamma, sa jag, varför har inte mamma sagt det förut?

— Ja men du barn lilla, har det ju så lyckligt ställt så du slipper ljuga, sa mamma och strök mitt hår.

Ja, det kunde så tyckas. Men det var som om jag redan var snärjd i de lögner jag skulle tvingas att begå då Kristian kom hem.

När pappa Andersén kallade hem Karl därför att mamma inte hade långt kvar, bad Karl att få ta med Karin Beata. Pappa Andersén förklarade det för mamma som såg mycket olycklig ut, så att pappa sa att naturligtvis skulle hon inte komma om mamma inte ville, men varför? Mamma såg bedjande på mig och då var det som om jag begripit utan ett ord.

— Vi ska sätta upp gardiner i förmaket innan de kommer, lovade jag, och då blev hon nöjd. Jag störtade genast ut och köpte tyg, men ack mamma avled så stilla och snabbt att gardinerna först kom upp till begravningen. Det var alltså inte mitt fel att Karl aldrig hann att presentera sin förnäma fästmö för mamma, men med hennes fientliga inställning till mig blev det så. Jag tror att Karl trodde min förklaring, ty han visste ju hur mamma sölat med att få den nya våningen i ordning och hur generad hon var däröver. Men han vågade inte vittna om sin tro.

Efter begravningen föreslog Karl och fästmön att ta med Karna till landshövdingeresidenset. Det

gjorde väl ingenting om flickan slutade skolan ett par veckor före terminens slut, och hon kunde verkligen behöva komma ut ett slag. Karna vägrade envist och klängde sig fast vid mig, K. B. sa då ingenting, men hennes min betydde att det skulle jag få ångra. Medan vi stod där och drogs om Karna, såg jag upp och mötte min lillebrors ögon. Vad tänkte han som inte blev bjuden någonstans fast han sjungit så outtröttligt för mamma innan hon dog?

Middagen på Julius' femtioårsdag var den första festligheten efter mammas död. Fast Sofi nekade att stå mig bi med råd och dåd och endast lade sig i då jag inte fanns i köket, blev det en ståtlig middag. Det var jag som höll den för egna pengar och den blev mig mycket dyrbar, men jag skall inte klaga, ty den blev ännu mera dyrbar för Julius och för Äköpings stad.

Det var nämligen under champagnens inflytande som idén kom upp att Äköping skulle ställa till med en utställning lika väl som Stockholm. På baksidan av en matsedel gjordes programmet upp och på en annan baksida tecknades de första garantisummorna. De stora textil- och träindustrierna som lägrat sig vid Vindåns fall skulle framför allt visa vad de dugde till. Så skulle man ha en lantbruksutställning och man räknade att Helmut Hoheneck skulle sätta sig i spetsen för den för att få guldmedalj för sin berömda tjur Majestäten. Men man skulle också samla allt vad länet hade av gammalt och fornt, av hantverk, hemslöjd och bildande konst, utförd av födda Äköpingsbor nota bene.

Sedan lades det ner mycket och nyktert arbete på utställningen, men den var och förblev ett rusets barn och påförde staden många kopparslagare.

Storstrejken slog ner som en bomb hur väl förberedd den än var och förlamade förberedelserna så att man med ens gav upp att bli färdig till 1910. Många trodde att makten åkt över i andra händer för alltid, däribland även jag sedan jag hade mött gjutaren Karlson nykter, nyorganiserad, nytvättad och solidarisk och en sekund önskat att jag varit han. Även sedan arbetarna besegrats rådde stor tvekan bland de ledande om man överhuvud skulle våga planera någonting eller sätta pengar i rörelse då tiderna var så revolutionära.

Den som hade förtjänsten av att utställningen ändå blev av, var Julius. Han sammankallade styrelsen, han påminde garanterna om deras löften. Då de ville dra sig förklarade han att det fanns inte bättre botemedel än god arbetstillgång mot revolutionära fantasier om sådana förekom. Han genomdrev att stora träd med jordklumpar till flyttades och sattes ner på trädan vid Vindån som var hyrd av Hohenecks till utställningsområde. Frukträd och prydnadsbuskar var redan planterade och pilar som skulle släpa sina grenar i vattnet, vilket de gjorde när våren kom. Den mullrande arbetarvärlden hade inte brutit en kvist där ute, så att Ribes, Forsytia och Dafne blommade i full prakt. De enleverade lindarna knoppades lite förvånat och frukträden blommade quand même. Det var så vackert där ute att hela Äköping kände att detta måste visas för kungligheten och folk från andra städer som trodde att de var något och kunde något.

— Vet du vad detta ska bli sen? frågade Julius mig då vi promenerade här ute tillsammans: jo begravningsplats och här vid ån ska vi vila du och jag sida vid sida.

För att det sårade kapitalet skulle låta sig försonas måste jag i alla fall hålla många middagar. Det hade jag ingenting emot, eftersom Julius tycktes ha lika gott om pengar som jag hade gott om tid. Det var lustigt att höra agronomer, industrimän och arkitekter tala yrke och utställning i stället för att som andra middagar prata barnspråk med mig.

En dag då jag fick den sedvanliga listan från Julius med namn och placering av gästerna vid nästa middag, fann jag att han bjudit båda bröderna Hoheneck. Jag som trott att Kristian låg i sista stadiet på något sanatorium blev med ens så ond på honom för att han var frisk och i närheten. Jag frågade vad han hade hos oss att göra bland rasförädlingsexperterna. Varpå jag fick veta att Kristian Hoheneck var en vitter herre som skulle bevekas att lämna bidrag till utställningens festskrift. Den där okände Egon Bergmark som skulle sitta mellan mig och Kristian var "en av de våra ute i världen" och skulle författa kantaten mot ett drygt honorar.

— Han har levat så mycket utomlands, du kan gärna sätta på dig din mammas pärlhalsband.

Under middagens lopp blev Julius på allt bättre humör, ty middagen var den finaste vi haft och allt tycktes foga sig efter hans önskan. Så fort Kristians blå ögon sett in i mina vaknade hos mig en

önskan att få visa honom att jag kunde säga Kristian. Men den fick jag inte uppfylld, ty endast tvärsöver herr Bergmark eller i hans närvaro kunde vi säga ett ord till varandra. Jag tyckte att jag kunde slagit denne skald när han förklarade att poeterna var de enda som förstod kvinnorna, ty i så fall borde han ha förstått att han skulle lämna min sida så lång stund att jag kunde säga: "vad var det jag skulle få se då du kom hem, Kristian?"

Sedan var jag glad att han hindrade mig att fråga så dumt och tänkte att poeter kanske i alla fall begriper ett och annat.

Strax innan gästerna skulle bryta upp kom oförmodat dagens stora sensation. Det var då greve Helmut berättade att han sålt sitt Farup för en och en halv million men räddat därifrån det enda som bar sig, nämligen tjuren Majestät. På Julius' fråga vem som var köparen, svarade han att det var en medlem av den framåtgående dynastien Jynson — vaktmästarens påg du vet som slutade i fjärde klass. Därpå kysste han mig på hand till tack för middagen och gav ett tecken åt Kristian att följa honom. Medan Bergmark tog en cigarr, sade Kristian äntligen något som kanske kunde tydas som om han inte alldeles glömt vårt samtal i galleriet på Sporreholm.

— Det synes mig vara på tiden att vi Hoheneckar tar hämnd på Jynsönerna för allt de berövar oss, sade han.

Detta blev dagens sensation för mig.

Julius var mycket upptagen av nyheten om Farups försäljning.

— Jag hade tänkt att vänta till utställningen var över med att driva in din mammas legat för din räkning, sade han. Men vete fan om jag inte trots olägenheterna bör passa på att göra upp innan de där millionerna går sin väg.

I detta sammanhang fick jag alltså veta att mammas legat skulle övergå på mig enligt Johan Sporres testamente. Jag hade inte haft en aning därom, ty Hoheneckarnas affärsombud hade bara skickat mig mina femhundra i kvartalet som vanligt — ett bondförsök av en greve alltså. Men detta skulle inte få fortgå, sade Julius, jag kunde lita på att *mitt* affärsombud skulle skaffa mig min rätt.

— Om det skulle fråga efter vad din hustru tycker, sade jag argt.

— Har du kanske något emot att få fyratusen om året i stället för tvåtusent?

— Jag har emot att tigga av Hoheneckarna!

— Säger du "tigga" när det gäller din solklara rätt! Glöm inte att du kunde haft en och en halv million nu!

— Ska du säga "solklara rätt", och "kunde haft en och en halv million" du som till och med var emot att vi oäkta skulle få ärva våra modernefränder!

— Vad i Herrans namn går åt dig, Agnes?

Det kunde jag inte svara på. Så jag sade:

— Det går åt mig att jag inte vill.

På detta vis grälade vi till dess Julius slutligen sa:

— Ska jag verkligen behöva påminna dig om min *lagliga* rätt att i egenskap av din man utan ditt samtycke vidtaga åtgärder mot Helmut Hoheneck?

Jag nekade att tro att det var möjligt. Julius måste ta fram lagboken för att överbevisa mig. Jag fick se svart på vitt att han utan mitt samtycke kunde processa för min räkning. En man ägde som målsman för hustrun dessutom att bestämma om allt som rörde barn, tjänstefolk, familjens levnadsätt och vistelseort. Jag kunde ha gråtit över mig själv då jag tänkte på vilka föreställningar jag som nygift gjort mig om kvinnans makt.

— Lag är lag och verkliga livet är i allmänhet något annat, sade Julius för att mildra verkan av lagbokens paragrafer. Han hade alltid varit generös och medgörlig, erinrade han mig om, men i detta fall måste hustrun böja sig eftersom mannen hade alla de goda skälen på sin sida och hon inte ett enda.

Han sade att han förstod att han skämt bort mig så svårt att jag inte begrep något om pengar och pengars värde och däri hade han nog rätt. Jag levde på en hög standard, sade han, och begrep inte vikten av att ha en sådan inkomst att jag kunde leva som förut även då han en gång var borta.

— Vad skall jag med hög standard då? sa jag. Han erinrade mig om Karna och undrade över att inte min känsla för henne var utslagsgivande i denna fråga om pengar.

— Hur kan den vara utslagsgivande nu när jag vet att du när som helst kan neka mig att ta emot

Karna i ditt hus? Kom aldrig mer och säg att "kvinnor som står dig nära" inte vill ha rösträtt, för nu vill jag det.

Efter detta skulle säkert förhållandet mellan oss ha blivit rent odrägligt om inte utställningen varit. Som det nu var måste vi hålla ihop om hetsen, missförstånden och de hotande katastroferna strax före utställningens invigning och sedan dela festligheter-nas börda och triumfens.

Under allt detta skymtade ibland Kristian, men han såg mig utan att se.

Därmed slappnade mitt intresse för utställningen. Eftersom detta är min historia och inte Äköpings, så hoppar jag över utställningen ty jag var i verkligheten aldrig riktigt där trots alla mina hovning-ningar och buketter åt de kungliga.

Vid midsommar skulle det bli stor folkfest och utställningsområdet hade utvidgats med en äng som gick ända fram till muren om Sporreholms park. Flera majstänger var resta, där fanns äkta gamla spelemän och mindre äkta. Jag hade gömt min söstaste folkligaste muslinsklänning till den dagen och satt där och väntade på att Kristian skulle bjuda upp mig. Men han visade samma trots mot god form som den gången då han tackat mig vid graven. När Julius nalkades grevinnan Adèle för att bjuda upp henne, valsade Kristian bort med henne mitt framför näsan på utställningsbestyrelsens ordförande, likgiltig för att alla såg det. Jag förstod då att han med eller mot sin vilja återfallit i kärleken till Adèle.

Om jag vetat att detta var hennes sista stora sommar skulle jag kanske ha kunnat bära detta. Som det nu var, så smög jag mig bort med bittert hjärta och sökte en ingång längs den långa muren. Jag hade fått den idén att köpa blommor i orangerierna till Justines grav som ett tecken att jag nu förstod henne bättre. Jag hittade slutligen en liten port i muren som såg så mystisk ut som i en opera. Men den var stängd och jag måste vandra länge länge innan jag nådde Sporreholms trädgårdar.

— Var har borgmästarinnan varit, jag skulle velat dansa med er men nu är musiken slut, sade Kristian då jag kom tillbaka.

Insikten om att utställningen skulle sluta med stora förluster skakade först den trängre kretsen och sedan hela staden. Mig skakade den inte, ty jag hade som Julius sagt inte något begrepp om pengar. Där emot blev jag fruktansvärt upprörd när luftanden som sedan Ethels besök var min vän, varnade mig för den kampanj rösträttskvinnorna släppt lös för att beröva Julius hans mandat vid riksdagsvalen. Jag skrev till Ethel som jag antog stod ledningen nära och bad henne ha förbarmande med mig, ty om Julius måste vara hemma hela året skulle jag bli tokig.

Hon svarade att det kunde hon väl förstå, men i krig kunde man inte ha något förbarmande. Det var en sak som hon lärt då hon i England studerade suffragetternas framgångsrika metoder. Detta svar förskräckte mig ytterligare. Suffragett betydde sön-

derslagna fönster och våra bukiga, svagt rosa- och grönskinrande rutor i borgmästargården var numera det enda som gav mitt liv dess dager.

Emellertid hade vi alla överskattat rösträttskvinnornas handlingskraft. Julius fick ett något minskat röstetal men det skyldes på vänstervinden och den impopularitet han fick lida av dem som fruktade för Äköpings solvens.

Julius visade under allt detta en viss imponerande säkerhet. Han förklarade att utställningens välsig- nelser skulle visa sig så småningom och likaså vänstersegerens förbannelser.

En dag, det måste ha varit i början på oktober kom Julius in till mig med något skärt i handen som visade sig vara en tusenkronesedel.

— Bli nu inte ursinnig, sa han, men det här är din kvartalsutbetalning. Det behövdes inte alls att bråka med Hoheneckarna, ty då Helmut insåg att han inte kunde komma från testamentsbestäm- melserna fogade han sig. Det var ju hyggligt, och för att vara hygglig tillbaks så avstod jag från att kräva ut det som du haft att fordra sen svärmors död.

— Det kunde du gott ha gjort, sa jag, och då blev det en lång litania över fruntimmers fullkomliga brist på logik och sammanhang. Men i själva verket var min hållning fullkomligt logisk. Då vi förra gången diskuterat legatet hade jag brytt mig om ifall Hoheneckarna ansåg mig närig eller storslagen, men nu brydde jag mig inte längre om det. Hellre hade jag velat ha dessa upplupna pengar samlade, ty

Ethel hade övertygat mig om värdet av att fara till England. Håller du dig i närheten av suffragetterna så skall du kunna studera språkets alla rika nyanser, sade hon. Och man måste kunna ett språk annars är man ju som en dövstum.

När Julius slutat frågade jag honom i lätt ton vad han skulle säga om jag gjorde en utlandsresa för pengarna han räddat åt mig.

— Ensam? sa Julius och drog tusenlappen tillbaka en aning.

— Tänk att ensam tror jag inte Agnes skulle trivas, sade någon bakom min rygg. Det var Sofi som kom in med en hel packe av Julius' nattskjortor. Hon hade vänt hals- och ärmlinningar på dem lika osynligt och kärleksfullt som vanligt. — Låt se, vem kan man känna i utlandet? Vill Agnes, så kanske jag kan skaffa greve Kristians adress?

Jag svarade häftigt att den hade jag inte minsta intresse för, eftersom jag tänkte fara till England. Men när jag räckte ut handen efter sedeln, sa Julius att han bara hade velat *visa* den. Min första avbetalning på den garantisumma jag personligen tecknat för utställningen var förfallen och pengarna hade kommit precis lagom.

Därmed förföll planen på Englandsresan och allt gick i de gamla gängorna så när som på att jag måste byta kokerska.

Ingenting hände. Det vill säga: liksom man förut talade om den första Marockokrisen, talade man nu om den andra. Jag hörde också talas en del om Den

sjuke mannen, men tog aldrig reda på vad som felades honom eller vad man gjorde med honom.

Olympiska spelen försatte Sofi och jungfrurna i extas men mig föll det inte in att räkna Sveriges poäng fast min bror Karl hade sin lilla del i dem. K. B. berättade att ryssarna översvämmade oss med spioner vilket ansågs fegt och uselt. Samtidigt skröt hon omåttligt med Karls framgångar som spion i Finland, ganska naturliga för resten eftersom han såg ut som en gårdfarihandlare och kunde ge full illusion av att vara religiös. Däremot sades inte ett knyst om att svenska flottans signalsystem lades om att passa med en tänkt bundsförvant, det berättade gudhjälpemig fru Karlsons äldsta pojke som var en begåvad beväring.

Sverige började må illa så där som man gör innan Röda hund bryter ut. Pansarbåtsinsamlingen startades och jag hade ett visst sportmässigt intresse att inte behöva redovisa mindre på mina listor än modersmållärarens fru, men måste ändå tåla att hon gick förbi mig. Varningsordet läste jag och tänkte: dom överdriver alltid.

Så kom till sist också en dag då Julius ringde och frågade om jag ville fara upp och se på bondetåget, men som jag inte ville visa mig snuvig i huvudstaden skickade jag Sofi i mitt ställe.

Det var härligt att under tiden få vara i fred i mitt hus. Ända sen mitt dumma hopp dog att Kristian var den som skulle göra slut på ensamheten i min grav, var det alldeles tyst inom mig och jag

tyckte om att ha samma tystnad omkring mig också. Just då fick jag ett vykort från Kristian, och så var det bra att jag fick vara ensam i min vredgade kamp med hoppet som ville uppstå för så lite som ett vy.

Hela tiden levde jag i den föreställningen att jag höll min tilltagande depression i schack så att ingen märkte den, Julius lika lite som Karna. Numera är jag säker på att Julius kände den ända upp till andra kammaren utan att veta var obehaget kom ifrån. Och jag har frågat mig själv vad det var som drev Karna att mången gång komma upp tätt till mig där jag sydde eller polerade silver eller tvättade palmer och fråga om jag var glad.

— Varför skulle jag inte vara glad?

-- Du sjunger aldrig.

Så var jag tvungen att sjunga ibland. Jag brukade gnola på en psalmmelodi som Karna fann för sorglig. Inte underligt, ty bakom melodien låg följande ord:

Jag kan mitt hjärta ej för någon uppenbara
och vet mig ingen hjälp på jorden övrig vara . .

— — —

Jag befinner mig i min skildring nu på en punkt där minnet är oense med förståndet. Innan jag går vidare måste jag helt enkelt leta fram det historiska vittnesbörd som kan slita tvisten.

Minnet hade rätt mot förståndet.

Det är verkligen sant att Julius i november 1914 på tioårsdagen av vårt äktenskap gav mig mitt andra guldarmband med en inskription som andades "tack-

samhet för den gångna sammanlevnadsperioden och förtröstan inför den kommande". Men det var inte att undra på om förnuftet stegrade sig, ty Julius' inskrift hade ingenting med förnuft att göra, den var helt enkelt en besvärjelse.

Julius visste att vi var ett omaka par och jag ett fiasko. Under de gångna krigsveckorna hade detta klarnat alltmera och han kunde med skäl vänta att det i fortsättningen kunde komma konflikter i vårt liv som han inte kunde bemästra ens så pass som han bemästrat dessa senaste. Men det skulle inte få vara så. Julius erkände lika litet nederlaget i äktenskapet som nederlaget vid Marne. Han ville med förtröstan se mot framtiden, han ville genom en ökad tvärsäkerhet i sina profetior säkra sig vapenvila vid jultiden och fred på nyåret på grund av det rättas seger. Sedan skulle kanske hans fru och den svenska Sassnitzfärjan som båda kastats ur sina banor komma i rätta spår igen. Med guldarmbandets optimistiska inskription ville han påverka och binda, kanske också trösta mig.

Ja denna present gick han ut och köpte trots att han nyss haft en väldig batalj med mig som slutat med en knapp och dyrbar seger. Genom en stark påtryckning hade han framtvingat min yttre underkastelse men kunde nog inte dölja för sig själv att jag invärtes var obesegrad. Striden hade gällt mitt officiella uppförande i Åköping, alltså det enda område där jag skött mig hittills.

När Julius kom hem efter att i den nyvalda riksdagen lekande ha löst försvarsfrågan på papperet, gjorde han den upptäckten att hans borgmästarinna fullkomligt isolerat sig från människor. Strax därpå fick han höra att min likgiltighet för allt som igångsattes för att hjälpa fosterlandet väckt uppmärksamhet i staden där man annars var van att se mig i spetsen för olika företag.

Julius hade trott sig kunna vara lugn att jag skulle göra min plikt. Nu kom han och rannsakade mitt skrivbord med bister min.

— Har du svarat på den här kallelsen? Varför står du inte under det här uppropet? Varför är du inte med i Drottningens centralkommitté? Ring nu till en början upp och anmäl dig i damkommittén för landstormens fotvård.

— Jag är för ledsen Julius, jag kan inte. Jag är slut.

Detta var rena rama sanningen, men han trodde mig ej. Han dundrade och förmanade att man inte fick undandra sig. Det hjälpte inte att jag erbjöd mig att köpa fotsalva för hundra kronor, ja höjde budet till tvåhundra eller trehundra, bara jag slapp gå i kommittén. Så mycket salva fanns för det första knappt att köpa på ett bräde och för det andra var det viktigast att jag visade mig och deltog i den kvinnosamling som kommit till stånd över partierna.

Han kunde i sin ställning inte ha en hustru som försummade sina plikter.

Detta var ett hot som jag inte stod rycken för. Jag bet alltså hop tänderna om mina känslor och traskade åstad till Justines gamla gymnastiksal varifrån till min häpnad ett glatt sorl hälsade mig. På den plats där Justine utnämnt mig till Ledare klippte jag sen till filtsulor åt landstormen ur det tjocka filtunderlägg som tidigare täckt hela vårt salongsgolv. Att jag än i dag har ont i senorna mellan högra handens tumme och pekfinger må vara hänt, men att landstormen brände våra filtsulor det retar mig. Med mig arbetade många fruar som var snällare, fortfärdigare och nyttigare än jag. Ibland måste jag ta mig ledigt för att gråta på en galoschhylla medan de gladdes tillsammans över att kriget utvecklade sig som de önskade. De märkte det inte, men däremot märktes det alltför väl att något var galet den gången då jag måste gå från konsul Weiss middagsbord och kräkas upp alla rätterna i serveringsrummet emedan någon alltför drastiskt skildrat hur ryssen bet i gräset. Jag tog detta uttryck: "bita i gräset" alldeles bokstavligt och såg för mina ögon en syn av fasa: en man som i sin dödskamp bet i gräset likt ett djur och sen dog med munnen full av gräs. Hur jag än vände ut och in på mig framför den spann som uppasserskan ställt till förfogande, så fick jag inte upp gräset ändå, det kvävde mig.

Efter den pärsen beslöt Julius att inställa den middag han planerat för vår bröllopsdag. Vi firade den i stillhet med Sofi och reste ut till Norrtuna söndagen därpå.

Stackars farbror Menander såg ut som en skrynklig bantande gammal elefant i predikstolen. När han läste upp domtexten: "Vad I icke haven gjort en av dessa minsta, det haven I icke gjort mig", kom genom en underlig idéassociation icke landstormarna utan min lillebror för mitt medvetande. Först kunde jag inte förstå varför han var en av dessa minsta som jag försummat. Men sen under predikan som jag inte hörde på mindes jag honom i olika situationer: hur outtröttligt han sjungit för mamma under hennes dödskamp och hur underligt han sett på mig då K. B. och jag drogs om vem som skulle få äran att ha Karna till gäst.

Sigrid var inte i kyrkan. Jag hade mycket bråttom till prästgården efteråt men Sigrid förstod inte heller mina idéer. När jag berättade för henne att jag brukade sitta och tänka så livligt på ringningarna och brevbärarna som betydde dödsbud för de krigförande ländernas kvinnor, att jag fick en chock när det ringde på min egen neutrala dörr, så såg hon på mig med oväntad stränghet. Och när jag fortsatte att på det här sättet kunde jag i längden inte leva och veta att unga människokroppar sönderslets som om de varit min egen sons, då lät hon mig inte tala till punkt, emedan det var hädelse, sade hon. Guds vilja skulle man inte mästra. Den arbetade i den lidande jorden som den arbetade i henne. I henne? Min Gud då såg jag först att hon . . . Ja under skulle ske. Hon skulle denna gång efter lång ofruksamhet få ett fullkomligt barn, och

ur denna tids lidanden skulle framgå en ny mänsklighet . .

Jag hade många gånger varit generad över att jag varit så backfischaktigt upprörd över hennes första grossess, men nu bar det sig inte bättre med den andra. Den var ett förräderi. Var det kanske inte hon som ristat in i mitt hjärta orden: Aldrig mer och så bundit oss två tillsammans för alla tider i detta gemensamma öde?

Inte ens tanken att min son var död hade kunnat trösta mig, ty han styckades varje dag på nytt.

Hon hade funnit tröst i tanken på det nya liv hon bar.

När Sigrid och jag kom in till herrarna, tystnade de båda hastigt och kastade sig genast över de sjunkande nativitetssiffrorna. Farbror hade antagligen sagt åt Julius att han måste undvika att tala om kriget, i stället sade han att vi var en döende nation och ett besegrat folk, och vems var skulden? Min förstås, tänkte jag.

När vi hunnit ett litet stycke in i advent kom Julius till mig med dubbla hushållspengar och påminde om att vi som Sigrid Menander sagt måste fira jul som vanligt, ja med ännu större gästfrihet. Karl och K. B. hade i augusti firat bröllop så bortryckta som på krigsförklaringens berg. "Samma mål" och allting. Nu ville Julius vi skulle höra efter om inte Karl kunde komma med sin fru, permission vore väl tänkbar eftersom han hade en döende fader. Så måste vi tänka på hela familjen Andersén

och på syster och svåger Gustafson. Sofi kunde inte heller få sitta på sitt vindsrum allena, hon hade strax i augusti gråtande förklarat moratorium, tills vidare slapp jag betala alla de moraliska skulder i vilka jag stod till henne och det var jag ju glad för.

Jag fogade mig i Julius' vilja även om den försakade mig en del futtiga bekymmer. Klara var gammal och trött och uppreste sig mot att degarna skulle tas till större än vanligt. Min unga kokerska handlade i sina uppköp liksom i sitt kärleksliv endast från lördag till lördag och jag måste själv genomföra de nödvändiga upplägningarna av förråd på längre sikt. Fru Karlson var mindre grundlig än någonsin vilket gav anledning till stora konflikter. Mitt i allt detta kom en oväntad gäst strax före jul, nämligen Saga Orrvinge. Ända sen katastrofen med Rolf hade hon drivit ikring på kontinenten i viljelös underkastelse, sade hon själv, än under en man och än under en annan. Denna härliga tillvaro hade tagit en ända med kriget och nu hade svenska konsulatet i Paris skickat hem henne. Då drev hon in i min lugna hamn som en plankbit och Julius eldade genast upp ett gästrum intill det som beboddes av Sofi.

Bland hela denna stora skara fanns det ingen för vilken jag kunde upplåta min mun. Nelly Karlson var den enda som sympatiserade med mig så långt att hon sade: djävligt likt karar. Det var riktigt tomt då hon åkte till Norrköping i mellandagarna.

Med största ömhet minns jag pappa Andersén från den julen, fast jag ju inte kunde tala med honom

heller. Vi andra doppade i grytan, och Julius, Karl och Saga muntrade upp sig med rätt stora supar till flottet. Men pappa Andersén satt och pinade i sig lite havreslem och hoppades att nästa jul vara återförenad med Marta i en värld där ingen gråt skulle vara mer. Nu märktes det vem det var som dragit familjelasset, ty det stod där det stod då han släppte skacklarna.

När Saga hämtat sig lite från resans strapatser framstod hon underbart söt i sin billiga men chica svarta klänning från Lafayette med uppslitsning och en stor geisharosett bak. Hon blev lika inspirerat behagfull under min mans och mina bröders ögon som annars en kvinna i enrum med den älskade. Detta behag förhöjdes av två tragiska effekter: Rolf's död och hennes erfarenheter från Frankrike och resan över den minerade Nordsjön. Med det ögonuppslag hon hade, klarade hon sig som ensam ententevän mot hela sällskapet och fick Karl att medge att de franska truppersnas moral stod över allt beröm. Men för resten använde hon samma för mina öron vidriga uttryck som alla de andra: charmant spelöppning, lyckad operation, lysande seger.

Pappa Andersén och jag vi teg under dessa samtal. Hans tystnad var tålig och aktpågivande, han hade inte glömt familjelasset fast han inte drog det mera. Då någon liten paus uppstod passade han på att vädja till oss att tänka på hans barn då han själv fått hembud. Det var som om han trott att Gud inte

då skulle ha samma intresse för dem som de haft för honom.

— Karl låter väl sin del av det lilla arvet stå kvar i affären? Stenås är väl så snäll och åtar sig att vara förmyndare för Karna?

Julius försäkrade rörd att Andersén kunde vara lugn för Karna, men kanhända fick han själv leva tills hon blev myndig, vem vet!

Det var då som K. B. dök in i samtalet och förklarade att hon och Karl var beredda att ta flickan till Stockholm.

Varför ville hon nödvändigt ta henne ifrån mig? Flickan var nu i slynåldern inte fullt så intagande som förr men för mig var hon i alla fall det återstående intresset i livet. Jag hade tillfredsställelsen att Karna helt ohövligt sade nej tack och demonstrativt sökte skydd hos mig.

Jag visste hela tiden att det var ett slags rökfritt krig i min omgivning så att jag måste vara på min vakt. Det lyckades också ända till den dag då jag måste följa med på stort julsvep hos landshövdingens. Vad man än kunde säga om stora K. B. med sitt aldrig och sitt absolut och sin födelsestreck och sina artillerivagnar, så var hon i alla fall verkligen demokratiske. Hon bjöd hela familjen till Stiftstan. Då hon hörde att dotterns mellansvåger var förlovad med en skoexpedit så bjöd hon även denna och inte heller Sofi och Saga blev glömda. På tåget slog sig Saga ner vid min sjuttonårige lille bror och lät sin orkester spela, eftersom ingen annan man utan

kvinnu fanns att tillgå. Men jag som annars alltid brukade försumma pojken kom och satte mig bredvid dem, och då var det inte ett dugg roligt för Saga så hon lämnade oss och flyttade över till Julius.

Jag väntade inte att ett samtal med lillebror skulle bli av annat än medelmåttigt intresse: allt var ju medelmåttigt hos honom, skolbildning, yrkesutbildning, inkomster och i synnerhet framtid. Men jag fick veta att dessa som man kallar de minsta kunde ha större framtid än de största. Då jag frågade vad han hade för sig nuförtiden, svarade han att han blev frälst fjärde söndagen i advent.

Vid middagen på residenset satt han sen allra längst ner vid bordsändan med den djupt förolämpade Sofi till bordsdam, precis som det höves de yttersta vilka ska bli de främsta. Men han brydde sig inte om hennes vrede, och han lät sig lugnt serveras sist och föraktas av betjänter i vita vantar, det hade han råd till.

I början av middagen förklarade värdinnan att här kom inte att talas ett ord om kriget, men hon måste absolut läsa upp för oss fredshälsningarna från de franska kvinnorna till de tyska: "varför skulle vi hata, ni har lidit lika väl som vi, edra makar, fäder och söner ligga slagna och sårade till döds. Vårt lidande är gemensamt." Detta väckte genast förstämning, ty även om en liten osolidarisk grupp gjorde varken från eller till, så borde den kunna tiga och hata i tider som dessa.

— Det kan man väl inte begära, för tiga skulle då *jag* absolut aldrig kunna, sa Stora K. B. så godmodigt, att irritationen upplöste sig i skratt. Aldrig har jag sett en så taktlös människa kunna sköta människor så bra som Stora K. B., frid över hennes minne.

Den enda som inte skrattade var lillebror och Karl viskade till mig: "jag såg att du talte vid pojken på tåget, verkar han inte mycket efterbliven?"

— Han är en av dessa minsta, sade jag, vilket Karl tog för en bekräftelse. Men medan Karl har utsikter att få dö i sin sotsäng som de flesta högre militärer, så leddes en av dessa minsta av sin envishet att dö på sin front i en förläggning för samvetsömma där det regnade in. Efter middagen satt vi och tittade på bilder av soldater som tände julgranar och öppnade paket i skyttegravarna. Jag hörde Karl och Julius repetera folkliga uttryck som fällts av tyska kronprinsen och kejsaren: "immer feste druff" och "Ihr Sächser (Bayrer, Pfälzer) seid verfluchte Mordskerle". Jag tyckte det var lite hårt sagt om alla de snälla skäggiga farbröderna i uniform som i de illustrerade tidningarna delade med sig åt franska barn av sina godsaker hemifrån, men jag sa ingenting. Men sen längre fram på kvällen kort före teet då jag trodde faran var över, lät jag överrumpla mig när någon helt oskyldigt lämnade den upplysningen att vi exporterat hästar från Sverige för sju millioner sen kriget bröt ut. Alla tyckte det var bra som det kanske var, ingen tänkte på att detta var en ömtålig

sak för mig som tvingats att klippa filtsulor att lägga i dåliga landstormsstövlar.

— Varför i herrans namn? frågade alla och stirrade på mig, behövde jag gå ut ur fotvårdskommittén för det? Varför?

Jag visade på min inflammerade hand.

— Min Gud här står man med hela sin rådlöshet och sin maktlöshet och sin vilja att hindra det som sker och låter tvinga sig att klippa filtsulor därför att det sägs vara det bästa en kvinna kan göra för att hjälpa! Och man står i och håller på, fast handen värker natt och dag och så säger ni utan vidare att vi under tiden exporterar levande hudar för hur många millioner som helst! Det är löjligt och ovärdigt! Ett slag i ansiktet.

För att lugna mig grep Karl min sjuka hand och tryckte den hårt. Det gjorde vansinnigt ont, men det skulle nog ändå ha gått att förmå mig att finna en reträtt och rädda kvällen, om inte de andra bråkat med mig så vansinnigt.

Julius frågade fränt om jag kände till den politiska och ekonomiska nödvändigheten bakom exporten, landshövdingen smålog och upplyste om att vi hade en väldig hudimport från Amerika, varvid jag förstås sa att i så fall var filtklippandet i alla fall fånigt. Landshövdingen sa att det fanns inte större krigshatare än hon och hon förordade livligt att kvinnorna nekade föda barn till årsklassen 1935, men de stackars föddas ömma fötter måste man i alla fall tänka på. När även hon övergav mig blev jag ond

och frågade henne varför hon bara hade hjärta för de hästar som drog artilleriets packvagnar och inte för dem vi exporterade till krigsländerna? Det kunde hon inte reda ut och trasslade in sig med sina aldrig och absolut, tills landshövdingen kom henne till hjälp i farans stund nu som alltid.

— Har fru Agnes glömt att det är krig?

— Nej landshövdingen, det är inte så väl.

— Men glömt, tycks det, att krig och fred är två skilda saker?

För att mildra svedan av denna tillrättavisning klappade han mig helt snällt på axeln men det skulle han inte ha gjort.

Jag reste mig helt tvärt upp och lämnade familjekretsen omkring det ståtliga empirebordet, ett förvärv från auktionen efter Justine.

Min mening var att sätta mig i skymundan bakom den väldiga julgranen ett ögonblick och begrunda faktum att man endast under fred fick kosta på sig djur- och fredsvänlighet, men landshövdingens gigantiska taktlöshet tillät inte detta. Hon skyndade efter mig, drog mig intill sig så att jag försvann mellan hennes arm och hennes breda bröst och sade högt: "kom in till mig så ska vi båda två ta lite nervdroppar!"

Men jag lösgjorde mig och sa att tack jag behövde inga nervdroppar, jag behövde bara vara ensam ett ögonblick. Hon släppte mig helt perplex över denna ohövlighet, och just som jag stängde dörren bakom

mig hörde jag hur Karin Beata ställde diagnosen: "fullt utbildad hysteri."

Däröver grät jag sedan bakom en skärm åtminstone en kvart. Jag tyckte hysteri lät lika skamligt som syfilis, i själva verket skamligare, om ingendera sjukdomen hade jag någon aning. Först när jag blivit kallad hysterisk i femton år lärde jag mig att sätta en viss ära däri.

— Gode Gud, bad jag in mot mina våta händer, hur har jag kunnat bli hysterisk. Något svar fick jag inte, saken förblev en gåta. Först långt senare kom jag på en förklaring genom en bok om växtfysiologiska experiment som gjorts med akacior bland annat. Dessa försök skulle ha visat att ett träd kan bevara minnet av en stympning det undergått så att det reagerar med darrning då en yxa viner i dess närhet, medan andra träd som inte vet vad detta vinande betyder förhåller sig lugna. Jag tänkte då genast att jag helt enkelt var en akacia som visste. Ömtålighet för fysisk beröring hade jag ju gemensam med akacian. Efter min förlossning var det så med mig att en knuff i förbifarten framför ett stånd på Aköpings torg kunde komma mig att darra av obehag alldeles som vid landshövdingens klapp på axeln och landshövdingens moderliga omfamning. En gång i Stockholm då jag stod i en folkträngsel och läste krigstelegram började man tränga mig och trampa från alla sidor och flåsa mig i nacken, ty det hade hänt något sensationellt vid Ypern. I den kränkning jag *och min son* därvid erfor upplevde jag så starkt

allas deras fasa vilkas kroppsliga värdighet våldfördes i detta nu, att jag skrek till och banade mig ut ur hopen, trampande andra i min tur. Jag undrar inte på att jag fick skällsordet hysterisk efter mig också den gången.

Akacians lycka över solen och regnet och den milda vinden är troligen också större än andra träds fast svårare att mäta än hennes ångest är. Den jag älskar behöver bara snudda vid mig med ett finger eller låta sin andedräkt svepa över min kind för att framkalla genom hela min varelse en reaktion som är lika stark.

När däremot någon mot min vilja rest sig och närmat sig mig i erotiska avsikter har de aldrig ens nått fram. Det finns nog än i dag en tre fyra män och en kvinna som minns hur fort de tog till fötter.

Nu förmår jag skriva ner detta förhållandevis lugnt, ty alla dessa symtom och lidanden och sensationer har jag accepterat till sist, kanske har de också försvagats. Men den gången på residenset var allt bara mörker, förtvivlan och skam.

Och likafullt insisterade jag även dagen efter på att gå ut ur fotvårdskommittén. Julius hade ingenting annat att göra än att tillkalla vår husläkare som förbjöd mig att vidare klippa sulor, ordinerade mig att överhuvudtaget vila och låta bli att tänka. Men jag frågade honom varför just jag måste låta bli att tänka, när det var tillräckligt många andra som lät bli.

Julius var ganska dämpad då han reste till riksdagen denna gång. Han hade inte mått bra av julen, kanske därför att han skålat lite för flitigt med våra

gäster, inte för mycket, men ändå mera än han var van. Dessutom hade det inte blivit något vapenstillestånd ute i Europa och det som rädde hemma var inte så mycken glädje med.

Jag hade Sofi och Saga kretsande omkring mig ständigt: "vila dig, låt mig ta hand om Julius' strumpor, låt mig vattna blommorna, gå och lägg dig tidigt, stig upp sent, läs inte tidningarna."

Länge hade jag haft en avskrift av Sofis schema liggande i min bordslåda för att veta när jag kunde få vara i fred. Om hon inte haft skurlov just den dagen då Julius kom med sin första tusenlapp, så hade jag inte låtit överraska mig och kanske kommit till England, vem vet? För Saga däremot var jag aldrig säker, hon kunde komma ner från sitt vindrum när som helst och säga åt mig att jag borde ta en älskare eller lägga om min frisyra. Men vanligen kom hon strax före måltiderna vilket var helt naturligt, ty det hon förtjänade på protokollsutdrag åt magistraten räckte inte stort mer än till kläder och puder.

En morgon gick jag längs Storgatan hem från torget. Allt var grått, himlen, snön, husen, människorna. Nyheterna från Julius i Stockholm var helt enkelt svarta, ingen ljusning nånstans. Då mötte jag en lång gänglig gestalt som på flera meters avstånd satte mitt hjärta i våldsam fart. Jag visste att Kristian Hoheneck nu tagit licentiaten men på avstånd såg han lika pojkaktig ut som förr. Jag tänkte: så förargligt att jag har min torgkappa på och en hare i tidningspapper, nu hälsar jag som på vilken Äköpingsherre som helst och går vidare. Men Kristian ställde sig mitt i vägen för mig. Han hör ju till det privilegierade kön som när som helst kan spärra vägen för det andra och vänta att det anses som en stor komplimang. Jag ansåg det också så helt enkelt.

Så stod han med det ljusa håret flygande i blåsten tills jag sade:

— Sätt på sportmössan igen.

— Har du ingenting annat att säga?

— Jo, jag har hört att det tagits examen, så jag får gratulera.

— Jaså du har hört att det tagits examen, sade han, nå då kan det inte längre nekas mig att se din trädgård.

När han skulle dra på munnen åt våra passiva verb fick han dra hårt, ty den gjorde motstånd. Plötsligt kom för mig ett uttryck ur Fädernas Gudasaga, det enda jag mindes: "och den av Sindres syl märkta munnen.." Jag har aldrig hittat det sen i dess sammanhang.

— I min trädgård finns bara snö och granris, sade jag. Det skall inte tros att det är till att vara i Egypten fortfarande.

— Var lugn, sa han, nog märker jag skillnaden mellan sol och fred och krig och mörker. Men har du ingenting som blommar inomhus?

— Kom och se, sade jag med tanke på att Saga rullade bukbindor åt Röda korset och Sofi hade femtimmarsdag. Så vände han med mig och bar haren i dess papper hela vägen. Vår efter vår hade han tänkt att komma och se min trädgård, men nu hade han inte kunnat vänta till våren. Han hade gett sig till Äköping enkom för min skull.

— I så fall var det underligt att det gick i fel riktning, sade jag.

— Det vars på väg till blomsterhandeln min kusin.

När Kristian fick se min Amaryllis förklarade han att det just var denna passionsröda blomma han väntat att finna i min gård. Han ville inte sitta under solfjäderspalmen där jag så ofta tänkt mig honom, ty palmer hade han varit med om i södern mer än nog. Nej en svensk brasa i ett svenskt vardagsrum var hans åstundan och den fick han uppfylld. Han fortsatte att föra ordet och göra sina jämförelser

där vi satt med amaryllisen och en vinkaraff i färg. Brasorna i Sverige gillade han, de var levande, varma och lysande i motsats till människorna.

— Du menar vi är kalla och mörka och döda?

— Sannerligen du är den första som förstår vad jag menar. Tala mer Agnes, säg hur du har det, du ser så frusen ut.

— Vet du av, sa jag, att sen krigsutbrottet är du den förste som säger till mig: tala! och inte: tig!

Vi var tysta en stund och begrundade detta. Han flyttade sig över till mig i den lilla nymåneformade soffan där en gång Rolf hade suttit med Saga. Han drog mig till sig och kysste mig, men inte som huggorm eller oxen hade gjort. Mig tycktes i den stunden att en ängel rörde mig med glödande kol, tagna från altaret. Jag vet inte hur den liknelsen kom för mig, ty jag visste ju att kolen från altaret renade dens mun de berörde. Mot all rimlighet kände jag det väl så.

— Varför ser du inte på mig Agnes, sa han. Jag gjorde det och fann att hans ansikte var som en ängels ansikte, att hans mun var befriad och kunde le, att hans ögon var alldeles fuktiga och att han inte skämdes däröver.

— Jag tror, sade han betänksamt att du och jag Agnes har det ställt som Adam och Eva i paradiset, vi har bara varandra att välja på.

Jag smålog lite vid tanken att kanske endast de två på jorden haft de rätta förutsättningarna för en lycklig förening, men Kristian missförstod mig

och sade hastigt att *nu skulle jag inte dra fördel av vad jag visste om honom* — sen har jag tänkt att han nog trodde att jag hört om Adèle. Det viktiga var, sade han, att han var hos mig och att vi höll ihop hädanefter. Det var det enda sättet för oss att uthärda tillvaron. Han tänkte inte så mycket på de sårades skri som jag, han var förbittrad över att mänskligheten av sagt sig bruket av sitt förnuft, sade han, och strök min hand med sin vackra. Jag beundrade den fullkomliga snäckformade svängningen av hans näsborrar och undrade hur jag kunnat tycka illa om hans röst. Då han gjorde ett uppehåll, måste jag trots allt säga att det kanske inte var meningen att vi skulle få uthärda ty vi måste skiljas genast. Jag hade fått brev från min man som låg på klinik för observation och måste fara till honom nästa dag.

— Att du kan låta dig nedslås av så små motgångar, sade Kristian.

Att han tyckte Julius' sjukdom var en liten motgång berodde väl på att en kärleksaffär med Jynsons hustru syntes honom enkel och lättskött jämfört med den han haft med sin broders hustru. Då jag började titta på klockan eftersom jag väntade hem mina vaktterskor, sade han hastigt att egentligen kunde vi ju båda fara med eftermiddagståget till Stockholm, han hade rest ner för detta besök och hade inte mer att uträdda.

Jag protesterade förstås mot ett så hastigt beslut, men han sade att jag fick verkligen inte bära mig åt hur som helst mot honom.

— Min man blir förskräckt om jag kommer förrän han väntar mig.

— Men lilla flicka, du presenterar dig inte för din man förrän i morgon. I natt är du hos mig.

Saga och Sofi följde av mig och förstod båda så väl att jag inte kunde dröja en timme med att hasta till Julius. Sofi var lika uppskakad som vid krigsutbrottet: måtte han få leva! Jag var lite ängslig då jag steg på tåget, men ingen Kristian syntes till, han förstod bättre än att visa sig, tränad som han var i förbjudna kärleksaffärer. Under resan tänkte jag något litet på vad jag satte på spel genom att komma till Kristian. Men kunde jag ännu vända? Nej. Vad jag riskerade syntes mig intet mot vad jag skulle förlorat med att inte komma: den natt nämligen för vilken jag var född. Med hela mitt jag gick jag emot den, all min ångest och min ensamhet och mitt hopsparda glädjebehov ämnade jag kasta i dess sköte.

Kristians dubblett låg i översta våningen av ett hus som reste sig ensamt mitt i ett kålkvarter på Kungsholmen som ett feodaltorn ur en medeltidsby. Han öppnade sin dörr på glänt för att höra när jag kom i trappan, så jag behövde inte ringa.

I hans arbetsrum stod kvällsvard framdukad, jag begrep inte hur han hunnit ordna allt. Vi var hungriga, han sa att han hade så lite att bjuda på men han hoppades jag tyckte om ost. Jag svarade att jag älskade ost.

— Lyckliga ost, sade han då. Och fortsatte, förnekande till min ära Adèle: Vet du även när jag

har älskat en kvinna förr har jag känt ångest. För upptäckt och att hon skulle tröttna eller inte tröttna. Men nu är jag så lugn som jag inte varit på tretti år. Det här blir bra ska du se.

— Jag trodde du inte var mer än tjugunie?

— Det är jag inte heller.

Han frågade om jag kände det som han. Jag svarade inte direkt på det, ty min ångest hade inte släppt, fast jag kunde stå ut med den nu. Jag bara omtalade att jag aldrig älskat någon förr och smålog vid tanke på stackars Rolf. Kristian ryckte till och sa: men varför tycker du om mig då? Hela natten genljöd av denna fråga och av mitt svar: därför, därför, därför.

Redan tidigt på morgonen måste vi börja tänka på hur jag skulle komma i rätt tid från Kristian till Julius och tillbaka till Kristian igen. Mycken sanning skulle vi inte få användning för i vårt yttre liv, men i stället skulle vi förbruka den inbördes.

— Vår lösen skall bli: utan förbehåll, sade Kristian ivrigt från badrummet ut till mig. Intet av vad vi upptäcker hos varandra ska bereda oss besvikelse och ifall vi känner oss besvikna så gör det ingenting. Allt, allt även besvikelser skulle öka den ljuva förtrolighet vi inlett nu.

Han kom ut i badrocken med en badsaltdoft omkring sig.

— Nog kan jag svara för mig, sa han, att jag bara ska älska dig mer och mer för allt jag finner. Nu när jag har upptäckt att du är en liten aning

täppt i näsan om morgnarna och att jag tycker om det.

Det hade slagit mig där jag låg och såg mig om i sovrummet hur enkelt Kristian inrättat sig i sin lilla dubblett. Utom utsikten över många tunnland av tak var allting så blygsamt här. Och nu rörde det mig att min unge starke älskare var så anspråklös själv. Den tvärsäkerhet han haft i Åköping, den suveräna ton varmed han övervunnit min sista tvekan — allt var bortblåst nu. Detta blev för mig skillnaden mellan ungdom och ålderdom vilken senare enligt min erfarenhet så lätt blev översittaraktig om dagarna.

Och i den yrsel av lycka som bara kan komma över en olycklig människa lovade jag honom att vi båda skulle kunna hålla löftet utan förbehåll. Jag som hade en så förbehållsam natur, måtte väl veta vad det betydde då jag nu helt lade av den.

Något egendomligt hände då jag gick till spegeln för att kamma mitt stora odrägliga hår. Jag hade så intensivt upplevt Kristians ansikte att jag liksom väntat att möta hans stora blå ögon även i spegeln, och jag ryckte faktiskt till över att få se ett främmande ansikte med smala svarta springor till ögon vilka sprutade ut sitt glimmande mörker mot mig.

— Skynda dig hit, Kristian, sa jag, för jag vill se din bild när jag speglar mig själv, den här känns jag inte vid.

Det var inte alls svårt för mig att säga och ljuga och göra vad jag skulle, så fort jag begrep att Julius

snällt trodde att jag kommit med morgontåget. Då jag märkte att han magrat och fått ett skarpt drag vid näsroten kände jag medlidande men inte alls samvetskval.

— Detta är första varningen lilla Agnes, sa han vemodigt. Men jag lyckades fördela hans vemod medan mina tankar var hos en annan, och den framgången uppmuntrade mig och gav mig tillförsikt för framtiden. Den enda gång då Julius gjorde mig förlägen var då han frågade vad Karna sagt om att jag reste, ty då kom jag först ihåg att jag hade glömt att säga adjö till henne. När jag erkände detta blev Julius till min häpnad oerhört rörd.

— Så är jag ändå den förste i ditt hjärta, sade han och sträckte ut sin hand efter min. Jag hade inte vetat att han betvivlat det, ej heller att det betydtt något för honom.

Men den som verkligen var den förste i mitt hjärta fick vänta på mig en halvtimme den kvällen, emedan jag måste skriva ett brev och skicka en bok till Karna med kvällsposten. Inför Julius hade jag gott samvete, men inför Karna skämdes jag som en hund. Jag anade att hon inte skulle vara så lätt att lura och beveka.

Kristian hade övertalat mig till vanvettet att uppskjuta min ankomst till hotellet för att få vara hos honom ännu en natt. Den natten fick Julius en ny magblödning och man ringde till hotellet förgäves. Som genom ett under lyckades jag klara mig nästa morgon med att jag bott hos Ethel Westerdyk, men

det kändes lite ruskigt då Julius strax trodde mig och smålog så hjärtslitande innan han rullade i väg till operationen.

Kristian var i ett enda uppror när jag äntligen kom till honom i bil från sjukhuset.

— Jag har gått här som ett djur i bur, för jag trodde du blivit överkörd, sade han.

Jag förklarade att jag inte kunde gå förrän Julius vaknat efter operationen och sett att jag fanns. Den hade dragit långt ut, men gudskelov gått bra.

— Var du ärlig nu och utan förbehåll med det där gudskelov?

— Vad menar du Kristian, tror du jag önskar Julius ska dö?

— Ja det är jag övertygad om, sade han.

Jag förstod att Kristian skulle bli svår att handskas med, men varje hans orimlighet var ju samtidigt en hyllning till mig och ett tecken på kärlek. När Julius blev bättre tyckte jag att jag måste fara hem och se till Karna som inte tackat för de presenter hon fått. Då jag nämnde det blev Kristian ursinnig och ville inte ta skäl.

— Men Karna kan inte vara utan mig för länge.

— Om du tror att jag kan det, så misstar du dig. Men det får väl gå som det kan med mig. Mot hans havsdjupa fuktiga ögon förmådde jag intet och inställde min resa.

En dag då Julius var så pass kry att han kunde lyssna till den kungliga propositionen om ny äkten-skapslag med justitieminister Hasselrots diktamen till

statsrådsprotokollet, anmäldes friherrinnan Andersén och in kom K. B. med Karna! Medan friherrinnan gick fram och lämnade sina blommor åt Julius, blev Karna stående ett ögonblick i dörren innan hon närmade sig. I detta ögonblick prövade hon min pålitlighet, så gick hon in mot mina öppna armar men endast sakta.

Jag var så bestört över att se henne här mitt i terminen, att det förtog glädjen att åter ha hennes armar om min hals.

K. B. avväpnade min kritik innan jag hunnit komma fram med den och detta med en olycksbådande älskvärdhet som jag aldrig sett skymten av under de tjugufem år som hon hatat mig. Det var gamla svärfar som hade bett henne komma till Åköping i en familjeangelägenhet. Om Agnes inte rest i väg till Julius så hastigt, hade han velat be mig ta Karna med, men nu ville han inte besvära. Och Karna hade inte haft något emot att slippa skolan och fara upp och hälsa på.

— Nej då, viskade Karna i mitt öra, utifall jag får bo hos dig förstås.

— Men lilla gumman, jag bor ju på hotell.

— O så livat, ingen i klassen har bott på hotell!

Så lycklig och olycklig som jag kände mig, så hade jag hela tiden klart för mig att det skulle bli ett elände om Karna bodde med mig på hotell. Vad i herrans namn hade hon i Stockholm att göra? Jag var en dåre som försummat att resa ner på grund av motståndet från min Kristian Tyrann.

På vägen till Karls och K. B:s hem lyckades jag komma in i en cigarrbod och telefonera. Karna stod tätt inpå mig och jag sade till Kristian: hör du Ethel, bli inte ledsen om jag försenar mig för jag har fått hit min syster Karna till stan. Uppe i våningen höll sig Karna fortfarande tätt intill mig och lät inte distrahera sig varken av vapensamlingen eller utsikten över flottans grå och mönjeröda båtar på Galärvarvet. När K. B. slutligen räckte henne ett av sina gevär som var garanterat oladdat, sa flickan:

— Nå ja, då ska jag väl låta er vara i fred medan ni talar om pappa, eftersom ni inte tror att jag vet hur sjuk han är.

Emellertid var det inte närmast om pappa Andersén som K. B. ville tala enskilt med mig ehuru han visserligen var sjuk utan om Karna själv. På den korta tid jag varit borta tycktes hon både ha fått ryggradskrökning och blivit förvildad och trotsig mot lärarinnor och hushållerska. Nu upprepade K. B. för tredje och sista gången sitt anbud att ta hand om flickan. Jag, Agnes hade ju min sjuka man och var ju själv så klen att jag fått läkarintyg på att jag måste gå ut ur alla kommittéer!

Nu var alla vapen slagna ur mina händer. Men jag skulle ha kämpat med knytnävarna för Karna om jag inte haft Kristian att tänka på.

Jag kunde aldrig övertyga Karna om att K. B:s förslag var det enda möjliga. Det var hart när omöjligt bara att få henne att förstå att jag menade allvar. Ifall hon måste stanna i Stockholm och gå på

ortopediska institutet, varför fick hon inte bo i mitt rum, vi två som alltid haft så roligt då vi bodde i samma rum? Trodde jag verkligen på vad K. B. sagt att hon varit förvildad? Ja för resten det hade hon varit, men det fanns inte bättre sätt att få henne snäll än om hon fick vara med mig.

Jag sa att hon måste vara i ett hem, hon kunde inte löpa omkring i denna främmande stad. Vi skulle vara tillsammans i alla fall så ofta det fanns någon levande möjlighet.

Tyvärr blev det så få levande möjligheter.

Kampen mellan Karna och mig blev hård och förfärlig, vi kämpade båda för det dyraste vi ägde. Det var riktigt kusligt, ungen trodde inte på ett enda av mina skäl, alla kunde jag lura utom henne. Hon tog reda på att jag inte fick vara hos Julius om kvällarna, och att det gick en direkt spårvagn från hotellet till ortopediska institutet så att det där om avståndet var bara dumt. Hon envisades att jag måtte ha något för mig som var viktigare än att vara med henne. Jag hittade på att jag gick på en croquisskola, och då tvingade hon mig att gå upp och sätta mig att rita av en avskyvård manlig modell som jag vämjdes åt dessmera därför att jag med ögon och alla sinnen hade upplevt Kristians vackra lemmar.

Slutligen gav hon upp att kälta och fann sig att bo hos K. B. men det betydde att hon gav upp mig helt och hållet. Jag minns att jag med svåra själskval en gång avstod från att träffa Kristian för att

gå med Karna på Skansen, men hon sade nej tack, ty hon skulle ut till Stora Skuggan och se Karin Beata skjuta, det var mycket mera spännande och då måste jag följa med och se denna besynnerliga syn. Hade jag en ledig kväll att erbjuda henne, då var hon antingen bortbjuden med Majt eller hade läxor för lärarinnan som skulle hålla uppe hennes skolkunskaper.

Kristian förstod inte alls hur tragiskt detta var, han bara skrattade åt Karna för att hon bar sig åt precis likadant som han själv. Jag tog väl inte hennes ilska på allvar. Jag skulle ju när som helst få henne tillbaka.

Men jag har inte fått henne tillbaka, inte än.

Jag fick tillåtelse att betala för Karna hos läkare och lärarinna och det var mig till en början till tröst. Men en dag då jag var på middag för att träffa Karl, lämnade mig Karna en kvitterad räkning på ett bandage och sa i obeskrivligt näsvis ton:

— Här har du ditt filatsavkonbrev.

— Vad säger du?

— Jaså kan du inte fikonspråket? frågade hon och stirrade mig in i ögonen utan förbarmande.

Det var en förgiftad pil att kalla räkningen för avlatsbrev, så väl riktad som om hon lärt att skjuta av K. B. Men den efterlämnade inte det sår hon tänkt sig. Det behövdes bara att Kristian höll sin hand mot mitt hjärta ett ögonblick så var såret läkt.

Längre fram i livet då jag gick i Stockholm som en vaken människa och inte drömmande mer, kunde jag undra vilka öden jag månne ha mött under mina vandringar till och från Kristian denna den första krigsvinterns Stockholm. Men vad det än var för några: flyktingar, politiska agenter, aktivister eller mina fiender hästuppköparna, så hade jag då bara en mening om dem alla: ifall de bara vetat hur Kristian och jag hade det, så skulle de av rena avundsjukan ha slagit ihjäl mig.

Vi hade flytt från en tillvaro som syntes oss odräglig. Världen var ett helvete, alltså lade vi ut från den, redan att kunna detta måste ju ha väckt hela världens avund. Slutna till varandra bildade vi ett vingat dubbelväsen med övermänskliga färdigheter. Till vår häpnad och lycka märkte vi att vi befann oss i ett nytt okänt element, ett kosmiskt stoff som bar oss igenom en efter en av de nio rörliga himlarna. Vi gjorde en upptäckt som trotsade alla naturlagar: den att vi genom vår kroppsliga förning förvärvat okroppslighet. På grund av vår stora sällsynta kärlek hade vi fått förmågan att andas i en värld som inte var skapad för jordiska lungor.

Så brukade Kristian fantisera i väg om aftonen för att söka förklara det som hänt med oss. Ja någon gång också i gryningen om jag i förlitande på min okroppslighet kunnat ta nog mod till mig att smyga förbi den sömnige nattportiern på hotellet och väcka

min Endymion genom att luta mig över hans läger i mörkret.

För mig blev varje bild han använde genast verklighet, det var min lycka och min olycka. Jag kunde ligga med huvudet lutat mot Kristians skuldra och flyta ut i det kosmiska stoff han talade om. Jag kände det som ett gyllene skum om mina lemmar till glädje för varenda nervspets i min hud. Jag kunde ta det i min kupiga hand och dricka därav så att det genomträngde hela min varelse och veta att drack jag lite till, så skulle det helt upplösa mig.

Och samtidigt kunde jag — ack vilket förbehåll — vara fullt medveten om det spel jag drev med liv och död, då jag lät Kristian förbli i sin tro att jag var steril efter min förlossning.

Kristian tröttnade snart på det kosmiska stoff där vi flöt och på de nio rörliga himlarna så snart vi nått den sista. Han var en poet så långt att han ständigt behövde nya bilder för att uttrycka sig, men ändå inte en riktig poet ty han glömde sina bilder vart efter. En annan gång måste jag vara ett av de två frön vilka färdats genom rymden med livet inom sig och landat på jorden för att ge upphov till allt det liv där levats intill denna stund. Jag avböjde varje närmare förklaring, ty jag hade verkligen på lektor Bostads rekommendation läst Världarnas uppkomst av Svante Arrhenius, så jag visste vad det var fråga om *och det var inte lite!* Men jag föreslog honom att vi lämnade denna jord medan vi ännu hade livet i

behåll, och begav oss i väg att plantera Kärleken på en ny stjärna i hopp om större framgång nu.

Det var han med på och under denna färd somnade jag. Jag nändes annars inte somna men jag hade legat vaken hela natten förut, sedan professorn sagt att nu kunde jag få ta hem min make och vårda honom själv i Åköping. Jag hade inte varit beredd på detta, hade föreställt mig att han skulle glida direkt in i riksdagsarbetet sedan han kom från sjukhuset, och jag visste mig nu ingen levande råd.

Plötsligt vaknade jag upp och sa:

— Vad var det?

Kristian svarade med en röst som jag knappt kände igen:

— Det var ett skal som brast, väckte det dig? Ser du när jag såg på dig där du låg och sov, så brast skalet om mitt innersta jag.

— Kristian, det trodde jag skedde först i döden!

— Ja, vanligtvis.

Jag grät och vattnade Kristians grodd med mina tårar. Även denna bild tog jag så bokstavligt att jag tyckte mig se de två skalhalvorna stå öppna och en liten grodd sticka fram mellan dem.

Den gången kunde jag inte nämna något om att jag måste föra Julius till Åköping och därför kom det sedan mycket plötsligt över Kristian strax innan det måste ske.

— Det kan väl en sköterska resa ner med honom, sade han djupt upprörd.

— Men älskade, hur skulle det ta sig ut?

- Bry dig inte om hur det tar sig ut, bli hos mig!
— Har du någon aning om vilken makt en man har över sin hustru?
— Trotsa den!
— Så stämmer han mig!
— Låt honom det!

Jag måtte ha sett alldeles förfärad ut så han tyckte synd om mig eller också fattade han själv vad hans förslag innebar för honom själv och ångrade sig. Ty han tog strax sitt förslag tillbaka, och då blev jag så lycklig över att han dock gjort mig det, att avskedets smärta mildrades.

— — —

Då jag kom till Äköping med Julius fann jag det något blåsigt i den lugna hamnen, vilket berodde på att fyra fruntimmer varit lämnade ensamma med alltför litet att göra. Saga och Sofi hade snart kommit underfund med att de inte ville sitta på sina kalla vindsrum när vår bekväma våning stod tom, så att Klara hade med upproriskt hjärta fått elda upp den, ja de hade till och med velat ligga i herrskapets sängkammare men då hade hon låst den, var så god frun, här är nyckeln. Ack Klara anade inte hur mycket hellre jag själv velat ligga på vinden om jag fått lov. Dessutom hade de varit nere mer än en gång och tullat våra förråd i källaren, både det ena och det andra hade försvunnit.

Jag bad henne jämföra sina bekymmer med de husjungfrurs som hade fästmän vilka slogs i Karpaterna, men det vägrade hon ty hon hade ingen fäst-

man. Om inte det svenska lejonet rutit till just då och skrämt upp oss för följderna, så hade Klara nog inte gett sig förr än hon ställt till krig i vår lilla värld. Det enda som nu skedde var att jag låste vinkällaren då jag märkte rätt stora tomrum i den. Ingen sa något, men att man visste vad som skett och varför det skett, märkte jag på Sagas uppsyn då jag en dag kom hem för sent till middagen och Julius föll över mig för att han inte kunnat komma åt en rödvinsbutelj.

Jag hade fördröjt mig ute på Norrtuna prästgård inför en ny liten pojke som redan kunde följa sin mors rörelser med ögonen. Därvid hade jag råkat mitt in i en konflikt mellan makarna, den första och den sista som de genomlevt. Farbror Menander som nu "inte hade långt kvar" ville nämligen genast lämna bort den stora pojken på ett hem, han sa att det var fruktansvärt att aldrig vara säker för den lilles liv heller.

— Det är som om Sigrid ville fresta Gud, sade han och däri hade han rätt. Men Gud tycktes stå rycken för frestelsen. Hon förklarade i ett slags gudomligt vanvett att hon skulle kunna förbarma sig över den sjuke utan att den friske fick lida och klarade dem också så länge det behövdes.

Alla levde nästan intensivare än någonsin i egna sorger och angelägenheter under de stora ödenas skugga. Själv kunde jag skild från Kristian inte dra ett andetag som inte gjorde ont, och nere i missionsbokhandeln gick lillebror — nyss fyllda aderton år

— och muttrade om att han ville öppna en konkurrensaffär. Medan den äldre var borta på exercis hade lillebror gjort den farliga upptäckten att han kunde sköta en affär ensam. Därpå hade han börjat komma med anmärkningar, till exempel om de världsliga påskkort med trollpackor på som salufördes. "En trollpacka må du icke låta leva", stod det i bibeln, hur mycket värre då att sälja dem i en kristlig affär. Då mellanbror förklarade att han dugde att sköta affären själv, förklarade den lille att det kunde han gärna få göra.

— Agnes, sa han till mig, kan du låna mig pengar utan annan säkerhet än löfte av Guds välsignelse? "Vad I icke haven gjort en av dessa minsta . ." Jag lovade honom pengar på denna säkerhet och höll på att bli nertagen av de två äldre bröderna och av Julius.

Egentligen levde jag så sömngångaraktigt att jag knappt märkte vad de gjorde med mig. Kanske kan det tillskrivas min andliga frånvaro under all min utvärtes övning av sympati, att det gick så trögt för Julius att återfå krafterna. Det vet vi ju ingenting om och inte heller vet jag hur länge Julius sökt att leda sina samtal med mig i en bestämd riktning, men till slut blev det så påfallande att jag inte kunde gå förbi det. Jag förstod nu att han under sin sjukdom grubblat en hel del över mitt fall. Jag vaknade upp en dag då han försiktigt frågade mig om jag i min barndom stått mycket under inflytande av pappa Andersén och på så sätt fått en släng av den svenska

sjuka som bestod i likgiltighet för fosterlandet? Han ville inte säga något ont om pappa Andersén, men han beklagade i så fall den ohyggliga tomhet som måste råda i mitt hjärta och mitt liv. Jag svarade att pappa Andersén alltid vägrat att öva något inflytande på mig. Julius sa att det glädde honom att höra. "Får jag tyda det så som att du i alla fall innerst inne över allt annat älskar ditt land?" Jag antar att jag svarade ja, eller "näst dig Julius" för att få vara i fred. Men jag är säker på nu att jag då inte älskade Sverige över allt annat fast jag sen upplevt den förnimmelsen ett par gånger, inte på Skansen utan i Genève. Sverige som skärgård och skog och äng och vackra gamla hem med trädgårdar bakom, det var oförlikneligt. Och Sverige som öde genom tiderna tillhörde jag ju som en liten blodkropp i den stora cirkulationen. Men Moder Svea just då föreföll mig odräglig och olycklig som en människa som före allt annat tänker på sig själv, en synpunkt vilken Karl och jag ett ögonblick kunde ha delat för att sen dra åt öster och väster med var sin bit av den. Hur kunde en moder som själv inte var mäktig att älska något högre än sig själv begära den prestationen av sina barn?

Julius slutade sen upp att tala allvar med mig, han började intressera sig för politik igen och förklarade sig en dag frisk nog att återvända till lagstiftningen. Jag skyndade mig att berätta detta för Kristian, men innan han hunnit få brevet hade husläkaren av

rena viktigheten uppskjutit Julius' resa på obestämd tid.

Då ångrade jag bittert att jag inte gjort som Kristian bad mig: stannat hos honom och tagit konsekvenserna. Nu skulle jag ha velat rymma, men när man ämnar rymma då märker man plötsligt hur alla band stramar som i det dagliga livet inte märks. Jag tyckte mig snörd till hand och fot av gamla äkten-skapslagen och beslöt vänta tills den nya gått igenom.

En natt väckte mig Julius och frågade: vad är det? vad har du drömt? Jag frågade varför han trodde att jag hade drömt, och då sa han att jag väckt honom med ett högt och klart: nej!

Visst hade jag drömt fast jag förnekade det, men ingen passande dröm. I denna dröm hade jorden liksom annars Saturnus en ring omkring sig, och jag undrade under drömmen på att jag inte märkt den förr och inte heller professor Arrhenius. I denna ring som såg ut som en jättelik vigselring hade Kristian och jag svingat oss upp, Kristian slog volter om den och jag såg medlidsamt ner på jorden. Plötsligt kom det för mig att jag hade något mycket viktigt att uträtta där, det hade ju Justine sagt och nu kunde jag inte dröja längre. På detta blev vi oense, ty Kristian sa att det fanns inte så mycken plats för oss på jorden som vi kunde täcka med våra fyra fötter, ändå mina var så smala och små. Då jag envisades att jag måste i väg till den utsatta post som blivit mig anvisad, sa han att var så god gör det då, jag föredrar att stanna här ute som emigrant. Det

var till detta jag ropat nej, ty endast gemensamt hade vi kunnat ta oss hit ut och endast gemensamt kunde vi ta oss tillbaka. Om vi skildes åt här var vi båda förlorade. Om jag försökte ensam nå min post på jorden skulle jag falla genom alla evigheter, och Kristian skulle bli sittande kvar på den olycksaliga ringen lika länge.

Denna dröm släppte mig inte så nu måste jag nödvändigt till Stockholm, om så husläkaren hundra gånger nekade Julius att fara. Jag försökte peta bort en plomb som en stockholmstandläkare kilat in i ett tandhål för att så få en anledning att fara. Men det lyckades inte, det var en alltför skicklig tandläkare. Jag blev utom mig. Jag vågade inte sova för jag vågade inte drömma, jag hittade på att det måste vara arsenik i sängkammartapeterna och att det var därför Julius inte blev bra. Detta suggererade honom att lägga sig i barnkammaren som stått tom genom två äktenskap. Jag själv sov i en salongssoffa det lilla jag sov, alltid häpen var gång jag vaknade upp att jag hunnit drömma så mycket på fem minuter.

Den första oron för livsmedelssvårigheter började. Men den gick mig förbi tills den tanken kom för mig att här kanske fanns en möjlighet att komma upp till Stockholm. Det är alltid svårast med proviantering i en huvudstad, Karna fick inte lov att svälta och inte heller K. B. som tagit hand om henne! Julius höll med mig, jag borde skicka upp en sändning. Med sjunkande mod frågade jag honom om man vågade

sända saker utan att riskera att de blev stulna och det trodde han visst.

Natten efter drömde jag att jag gick uppför trapporna i Kristians hus. När jag kom upp stod han där i dörren som vanligt och stack ut huvudet. Han var klädd i frack, såg jag, men såg inte feststämd ut. "Har du inte fått mitt återbud?" sade han. Då vände jag om för att springa ner igen. Det slog upp rök ur trapphuset, men jag lät mig inte hejda utan sprang rakt ner ända in i lågorna som spärrade vägen ut. Jag hann inte igenom dem innan jag vaknade med svidande hud, liksom bränd.

Då beslöt jag att fara till Stockholm — bara på en enda dag, det kunde inte väcka något uppseende. Jag skrev till Ethel att eftersom hon tidigare erbjudit mig husrum så skulle jag vara tacksam att få övernatta hos henne. Till Kristian skrev jag att han skulle lämna besked hos henne om hur dags jag kunde få komma, vi måste utnyttja tiden ty jag måste strax hem igen.

På stationen stod Ethel och hade med sig två brev från Kristian. Det ena var en snabb hänförd välkomsthälsning, jag måste låta matvarorna stå på station och störta till honom medsamma. Det andra innehöll en biljett till ett oerhört intressant föredrag om Konfutianismus und Taoismus på Viktoriasalen samma kväll och en bön att jag skulle komma dit i stället. Han måste nämligen ta emot professor Weber från Tyskland, eftersom han var med i kommit-

tén som ordnade de där kulturföredragen av märkesmän från de krigförande länderna.

Ethel hade väl sitt att tänka på, gjorde i varje fall inga frågor. Hon gav mig en nyckel och störtade i väg till tidningen. Den nya redaktionssekreteraren, sade hon, tyckte inte hon var så märkvärdig som hon själv och den förre alltid hade tyckt.

Jag gick bort till inlämningen med mitt bagage, sen for jag till Kristian ändå på trots.

Återbud, återbud . . jag lever mitt i uppfyllelsen av en dröm och intet kommer att klicka, ej fracken och ej heller helvetet.

En detalj var olika mot drömmen, jag måste ringa då jag kom. Men annars var allt på pricken, Kristians sätt att sticka ut huvet, hans ansikte, hans frack, hans fråga: "har du inte fått mitt återbud?" Jag svarade inte, jag bara sprang och sprang, rakt ner i brinnande helvetets eld.

Karna hann upp mig just som jag betalade chauffören framför Karls och K. B:s hus.

— O har du så mycket så du måste ta bil, sade hon, då blir Karin Beata glad.

Flickan hade ett eget rum i våningen och tycktes vara dess medelpunkt. I hennes fönster stod långa lådor med jord där hon fått så rädisor som började komma upp med sina hjärtblad.

— I stället för tulpaner och krokus förstår du, ty var och en måste hjälpa folkhushållningen. Inte bara dessa rädisor utan också vykorten och illustra-

tionsurklippen på hennes väggar, hennes omdömen, önsknigar och planer vid bordet, allt tydde på att hon tillhörde en annan värld. Hon hade funnit sig väl hos K. B. till slut.

— Flickan har blivit rak i ryggen och sköter sig klanderfritt i hem och skola. Karin Beata har gjort ett storverk, sade Karl. Vi får verkligen tacka henne. Nej sitt nu stilla Agnes när du rest hit enkom för vår skull. Vad skall du på Konfutianismus und Taoismus att göra?

Det kunde Karl ju ha rätt i, ty jag skulle säkert inte ha förstått ett ord, men hade jag någonstans nånting att göra mer? Utom i helvetet, förstås.

Jag lyftes därur av Kristian nästa dag. Dumsnut, vad hade hänt? Den tyske professorn var rest och vi hade dagar och nätter framför oss! Ja han såg att jag hade haft en svår natt, men jag hade med denna natt fått betala min bristande tillit och mitt dumma tilltag att fästa mig vid en dröm. Hur skulle det gå om alla tog sig för att försöka leva om sina drömmar på dagen? Ja, den där tillfälligheten med återbudet i drömmen och i verkligheten var ju sällsam, men än sen? Agnes, Agnes det har varit så mörkt varenda dag och tungt att andas. . . Jag har längtat efter min stjärna som genom sin vandring genom nebulosorna släpar bort töckenmaterien och lämnar efter sig en rämna av ljus. . .

Jag vet inte hur länge jag stannade där uppe, jag var vild av glädje, vild av fruktan, bortom tid och rum.

Det var Ethels spydiga röst i telefon som tvingade mig till besinning. Hon sa att det var tur hon var van att författa, ty annars hade hon inte kunnat klara min svägerska hittills, men nu avsåde hon sig uppdraget, så mycket jag visste det, ty hon hade annat att göra.

Jag flög upp och måste i väg, men Kristian bad mig sitta ett ögonblick, han hade ett brev som fått ligga öppet i tre dar i väntan på min ankomst. Jag tänkte att han som satte mitt mod på så svåra prov kunde väl våga läsa ett brev på egen hand, men just av kärlek gjorde jag ett förbehåll, tog en kniv, skar upp brevet och sa: "kära du, Helmut vill inte hjälpa dig att bekosta tryckningen av din avhandling, men den ska vi nog klara ändå." Jag läste: "visserligen tycker jag det är hög tid att du framvisar ett resultat av dina studier, men å andra sidan önskar jag inte bekosta tryckningen av en avhandling i vilken du ställer i oförmånlig dager dessa stormän vilka voro såsom fäder på sina gods och samtidigt konungarnas trogna tjänare. Jag sätter som villkor för min hjälp att du skriver om din avhandling om Storgodsägarnas befolkningspolitik på 1800-talet i en annan anda eller också finner ett nytt ämne för din studieflit, men helst då i ett annat arkiv än vårt på Sporreholm, om jag ska vara uppriktig."

— Du ser att ingen har en aning om oss, sade Kristian, Helmut tror att min närvaro på Sporreholm skulle gå hans ära för när.

— Eller också tycker Adèle den skulle gå hennes ära för när, sade jag. Men vad är det för dager du sätter de där gubbarna i då? Jag visste att jag inte fick yttra mig mot hans ämnesval, ty han påstod att han fått det av professor Gustaf Sundbärg som han beundrade oerhört.

— Äsch jag bara berättade i mitt brev en anekdot om gamle Sporre, din farfar, och hans befolkningspolitik.

— Menar du då han krävde intyg på Justines fortplantningsduglighet när han friade till henne för min pappa?

— Vad säger du, det visste jag inte, Kristian gjorde en anteckning på ett block. Nej det var om den där gången då han fick svar av en torpare som han grälade på för hans stora barnskara. Det var så ovanligt att en underlydande sade muck, så svaret blev bevarat ordagrant: "Ja ska sä greven att ska en va så precis framme ve gåren vid soluppgången för å få räkna helt dagsverke så tör en knappt söve på nätter å då har en inte aent å göra."

— Och det ville du Helmut skulle trycka, sade jag. Skriv du om den i en annan anda!

— I fråga om intellektuell renlighet är du inte bättre än en gris! Begriper du inte att just nu när gudaskymning råder i världen som Weber sa i går och sanningens fackla hålls så lågt att den röker och svärtar, då ska den som kan hålla sig till sanningen även om den går ut över hans egna förfäder.

Vi löste inte problemet hur Kristian skulle kunna stå fast vid den objektiva sanningen och ändå få sin avhandling tryckt. Mitt förslag att få ta aktier i den där avhandlingen förkastades utan diskussion, han vägrade mig blankt att få vara med som betalande medlem i humanismens armé.

Jag gick min väg full av fruktan att mina drömmar ändå hade varit varsel.. Jag tänkte på alla gånger förr då Kristian farit utomlands då något gick på tok. Till Arosa kunde han inte fara, men Helmut skulle nog ge honom pengar att ligga på Romanäs för antingen han behövde det eller ej.

Ethel och jag var båda så förströdda dessa dagar att vi knappt talades vid. Trots förvärslyset över staden var det så skumt i hennes dubblett åt gården att vi stötte mot varandra och möblerna då vi kappades om vem som skulle svara på telefon, men nära varandra kom vi inte för det. Hon ryckte på axlarna när jag dag efter dag meddelade att jag tänkte stanna en dag till. Om hon förstod att det var ett vansinne, så förstod hon också att det inte lönade sig att varna mig.

Vad tänkte jag om henne? Att det i alla fall inte var en älskare hon talade med så abnormt länge och ofta i telefon just då jag velat ringa upp Kristian. Att hon inte var glad, men vem var glad? Att hon hade magrat, men det gjorde ju alla. Hon hade också börjat svära, kanske gjorde också alla det här i huvudstaden. Hon sa: "det är jäkligt ansträngande

att inte längre vara populär, jag ska försöka få skattelindring för värdeminskning."

En dag då jag kom hem för att säga att nu far jag i morgon, fann jag henne sitta vid skrivbordet med dyster uppsyn. Jag frågade hur det var fatt och hon slängde till mig några råkopior vilka föreställde henne själv.

— Gud i himmelen vad jag är ful! stönade hon. Å ja, å ja, säger du, men titta på lidandets adelsmärken på min panna, har du sett något värre?

— Vad är det du talar om?

— Jaså du läser inte mina artiklar? I går stod det annars tydligt i mitt referat, ordagrant som människan sa det: "somliga voro gifta, andra buro lidandets adelsmärken på sina pannor."

— Ja varför har du inte gift dig Ethel? sa jag, så hade du sluppet adelsmärkena på din panna.

— Den första fråga om mig själv som du gör mig på tio år kan jag tyvärr inte besvara min kära Agnes!

Och för resten så var det inte frågan om såna dumheter nu, de här råkopiorna skulle inte gå till någon giftermålsbyrå utan till utländska legationer i och för hennes visering så hon kunde komma i väg till Holland.

På min förvånade fråga vad hon skulle i Holland att göra, frågade hon tillbaks hur jag burit mig åt dessa dar för att undgå att fatta att hon skulle ut och skriva om en internationell kvinnokongress i Haag som skulle försöka göra slut på kriget. Hon sa det i samma ton som då hon meddelat att hon

skulle ut och referera skyttegravsinvigningen på Djurgården.

— Göra slut, sa du, på kriget? Ethel, det finns saker man inte får skoja med, om man är aldrig så ledsen. Tänk dig, tänk dig bara, slut på kriget, att få vakna utan ångest, att slippa känna alla dödsskrin i sina nerver, att veta att livet får börja igen.

— Men jag skojar inte, sa Ethel. De *ska* det, de är på väg från Amerika och lite varstans, de säger att om de så ska gräva en tunnel under fronten så ska de in i Holland.

Jag rusade på Ethel och skakade henne:

— Säg om det igen! Jag mördar dig om du lurar mig!

— Har du blivit från vettet, Agnes?

— Kan man bli annat då man hör att det finns kvinnor som har annat för sig än klippa filtsulor och odla rädisor i krukor..

— Eller satsa alla sina tillgångar i ett kristidsföretag så som du gjort.. ja just det ja. Några finns, jag narras inte för dig. Men skaka inte livet ur mig för det!

— Jag skakar dig för att du bryr dig om ditt utseende, för att du inte är lycklig Ethel, du som kan göra nånting.

— Om du hade varit med om allt jag fått uppleva sen juli i fjor, så skulle du också vänta att vara lycklig tills du sett att det blev något av, sade hon.

Det förstår jag nu efteråt så väl sen jag vet hur besvikelser känns. Men då gjorde jag det inte.

— Det är nog för oss Ethel, sa jag, att ett nytt hopp kommit i världen.

Det var stora ord, men de kom väl så naiva och nyfödda och häpnadsväckande ur mig, just ur mig som hon ansett hopplös, att de därför påverkade henne. I detta mörka rum med en husvägg några meter från fönstret öppnade sig en utsikt, hoppet sken in och jag kunde se hur Ethels trötta ansikte ljusnade därvid.

Vi talade en stund, jag frågade och frågade, hon sa att hon visste just ingenting, men hon hade redan lagt upp sina artiklar med en rubrik som kunde duga antingen det gick väl eller illa. *Skriet från Betlehem*, skulle den första heta, sa hon och gick efter en gammal bibel från bokhyllan. Här ska du höra:

"I höjdene vart hörd en röst, stor klagomål, gråt och mycken skrän, Rachel gråter sina barn och vill icke låta hugsvala sig, ty det var ute med dem."

— Om ingenting hörs från kvinnorna i Haag förstår du, så skriver jag att krigscensuren är ett strå vassare än Herodes, men hörs något, så kan man säga att fast censuren är så mycket skickligare än Herodes så kan kvinnorna göra sig hörda ändå. Blir inte det bra?

— Jo, sa jag, som artikel kanhända, men det är så lönlöst att begråta ett barn. Vi måste göra något mera.

— — —
Jag kom aldrig så värst långt i matematiken under min skoltid, men för var gång jag lärde något nytt,

tänkte jag i alla fall: ack om jag vetat det här i förra klassen, så hade jag inte behövt göra så många fel i provräkningen. Men samtidigt visste jag att den nya lärdom som skulle ha gjort talen i den lägre klassen lättare att lösa, den *kunde* jag inte ha inhämtat förrän i den högre. Och likaledes att jag först i nästa klass skulle lära mig det genom vilket mina nuvarande krångliga tal skulle kunna lösas. När jag nu skriver det här får jag försöka att vara lika förnuftig som jag var i sjätte och sjunde, annars blir jag orättvis mot alla som under världskriget gjorde så många fel i provräkningen. Vårt handlande får inte bedömas efter vår kunskap nu, men lika ödesdigert var det ju för det.

Rachel var ett mycket större problem än vi anade. Det gällde inte att ge henne en plattform att gråta på, det gällde inte ens att ge henne mod att ropa och gråta än en gång utan att fråga efter vad Herodes tyckte. Det hemska, det ohyggliga, det förfärliga med Rachel var att hon *ville* låta trösta sig: Nej herre konung, jag *ska* inte gråta, jag förstår att det var för landets bästa som mina barn måste dö..

Kanske lika bra för Ethel och mig att vi visste så lite om Rachel.

Här satt vi nu riktigt högtidliga vi två, Ethel dessutom ganska upp och nervänd.

— Är det du som rycker upp *mig*? sade hon. Du? jag trodde..

— Vad trodde du?

— Att du var alltför upptagen av ditt privatliv...

— Ja, men det *är* inte så Ethel. Ser du, jag har upplevt väldigt mycket . . .

Jag tvekade men ett småleende på Ethels läppar eggade mig att fortsätta.

— Jo du, det har jag, och varit i många världar som jag inte visste om förr, både underbara och förfärliga, men . . . ja hur ska jag nu säga det så du begriper, i alla de där världarna fanns inte något hopp. Tror du inte jag vet att min kärlek är hopplös? Hela mitt liv är hopplöst ända sen 1906 . . . då . . . Men jag kan ändå fatta att ett hopp kommit i världen jo det är så, och jag kan känna vilken skillnad det gör att leva om världen har ett hopp . . .

— Jag begriper dig inte, sa Ethel, det där stämmer inte varken med min psykologi eller intuition . . .

— Ja men det *är* så!

Det ringde på telefon. Jag hann före Ethel. En artig röst sade:

— Det är från Bonniers, var så god och dröj, fröken Westerdyk, bokförläggarn bad att få tala med fröken, jag söker honom överallt på förlaget.

— Det var snällt, sa jag, fortsatt, är fröken vänlig medan jag söker fröken Westerdyk.

När Ethel kom tillbaka, sa hon:

— Kan du tänka, han ville ge ut en ny upplaga av den gamla gojan jag skrev 1904.

— Vad sa du?

— Hörde du inte hur lycklig jag var i telefon?

— Ja men Ethel, du kan väl skriva någe nytt i stället?

— Nej, jag kan inte det. När jag var nie år började jag med den där följetongen du vet som hette: Hon som de döda hade tumme med. Du minns Vita frun och det där med nyckeln. Men du duger inte som romanfigur. Du kommer att ruinera mig Agnes, ta från mig mitt sista självförtroende och mina existensmöjligheter. Såvida jag inte retuscherar dig, förstås. Och då blir du å andra sidan inte intressant. Men tänk att jag hittade på det vid nie års ålder: "Hon som de döda hade tumme med." Är det inte underligt?

Det frågade hon mig som vred mig under hennes klumpiga dumma fingrar.

— Har de döda tumme med dig, Agnes?

— En död har.

— Justine?

— Nej min son.

När Ethel äntligen gått ringde jag upp Julius. "Ett nytt hopp har kommit i världen, om han grälar på mig, så betyder det därför mindre", tänkte jag.

Men Julius sa:

— Vänta till om torsdag Agnes lilla, jag har en överraskning åt dig, men den blir inte färdig förr!

Överraskningen bestod däri att han låtit riva bort en saftig arseniktapet som funnits längst inne under de andra i sängkammaren och tapetserat och målat om garanterat arsenikfritt. Han sa att han kände sig

redan kryare vilket också syntes på honom, och att han var mig oändligt tacksam för den idé jag haft.

— Du ska få se att du blir också bättre, tösabiti!

Under det år som följde var mitt livs melodi sammantvinnad av treklängen: död, kärlek, hopp; en svart, en röd och en gyllene klang. Sedan Ethel helt imponerad kommit hem från Holland gav hon mig något att göra: en fredssöndag i Åköping. Jag vädjade genast till alla jag kunde nå, i slott och koja, på gator och gränder. Och emedan jag förmådde inge dem jag vädjade till den föreställningen att en gudomlig vind fyllde våra segel, så följde de mig. "Hon tog en i nypan och så följde de andra efter."

Detta låter skrytsamt, särskilt i betraktande av att det vi åköpingskvinnor åstadkom inte alls var så märkvärdigt som vi själva tyckte då. Vi skulle vädja till den svenska regeringen att ta initiativ till medling mellan de stridande, var det oss sagt, och det tyckte vi var ett kolossalt ingrepp i världspolitiken. Vi tvivlade, vi hoppades, innerst inne önskade vi brinnande att ett under skulle ske på vår vördsamma och inträngande begäran. Rachel var ännu efter ett års tid väluppfostrad, hövlig och förhoppningsfull.

Ethel skickade ner ett tryckt föredrag, jag har det än och har nyss läst om det. På titelbladet har hon skrivit: "Selma Lagerlöf kommer att läsa upp det i Strömstad."

Gud signe Ethel och framför allt Selma Lagerlöf. Men i detta föredrag saknas alldeles skriet från

Betlehem och raseriet som skulle till för att skrämma Herodes. Vi tänkte heller inte på att skrämma någon, så föredraget passade oss egentligen utmärkt. Kanske fanns ingen Herodes eller hade redan fått slag av skrämsel. Kanske var han bara en fantasibild som Moloch och Jaggernaut och Ares och Bellona.

Vid våra förberedande sammanträden i juni samarbetade alla lager av samhället från grevinnan Adèle Hoheneck till gjutare Karlsons fru. Vi upplevde så väl ögonblick av djup förtvivlan som av förtröstan och båda delarna förenade oss i en allt större gemenskap. Mothugg och sympati nådde oss från de mest oväntade håll, av Nelly Karlson fick vi två kronor fast hon numera tillhörde Frälsningsarmén och förtjänade sina pengar mindre lätt.

Det mötet där jag läste upp föredraget hölls i Justines gamla gymnastiksal, det hade jag genomdrivit. Ett flöde som grävt ner sig i jorden hade ju brutit upp igen, visserligen inte som en mäktig flod men helt plötsligt ur djupen ändå.

Luftanden deklamerade riktigt vackert för den fulla salen:

”Så länge som jag äger blod i hjärtat,
så länge som jag äger ord på tungan,
så länge skall jag verka fredens verk
om än det skall mig kosta liv och lycka.”

Sen sjöngs Stenhammars Sverige, men Karna var inte med i kören och inte heller med på mötet, fast

hennes far sagt henne att hon mycket väl kunde fara från honom där han satt ute i fiskarstugan och bad Gud för oss.

Vi i kommittén var så rörda så vi måste torka oss i ögonen. Vi hade emellertid inte en tanke på att det kunde kosta oss liv och lycka att verka fredens verk, snarare skulle vi få båda delarna i belöning.

Julius som medlem av neutralitetshögern ansåg att vårt företag åtminstone inte kunde göra någon direkt skada. Kristian sade: "hallå, hur har du det nere på jorden, lilla stackare? Jag telefonerar interastralt!"

Ett stjärnavstånd mellan oss ibland och nästa gång var vi inte ens ett vi utan bara ett jag.

"Meddelanden strömmade in" som det hette i vår sympatisör Äköpingskuriren, om möten från alla delar av landet. Nära hundratusen hade antagit vår resolution om vädjan, det skulle väl ändå betyda en hel del? Vi väntade med spänning att något skulle hända, men kriget gick oberört sin gång och vårt mod sjönk.

En dag ansåg jag att jag måste sammankalla ett avvecklingssammanträde. Bara halva kommittén kom, inga de av dem som varit namn och representanter för skilda läger såsom Adèle Hoheneck eller gjutare Karlsons fru. De som kommit tillhörde mest den krets som jag förr lite försmädligt kallat pappas och mammas troende, något utökad med icke troende småborgarfruar och handelsidskerskor. De hade kommit för att de var vana att gå på möten, att stå i för fred

och medling och skiljedom och uthärda världens förakt. De var rara, ampra och orubbliga att genom seger och nederlag följa det ljud de fått. I dem och deras män lärde jag för första gången älska ett stycke av Sverige mer än mig själv. Nu har de skingrats en för en och tagits av döden. Så hur ska det gå för Sverige då det gäller?

Vi var nästan färdiga med våra räkenskaper när landshövdingen kom. Hade de andra velat ge med sig och låtit mig betala hela underskottet, så skulle de redan varit försvunna då hon klev in. Hon sade att hon var här för att sätta ny fart i oss, hade just hört av Adèle att vi hade avvecklingsammansatrade.

Vi frågade henne varför vi inte såg någon skörd av vår sådd. Hon svarade att vi absolut hade varit för få.

I själva verket kan det ju bli skörd av en enda människa som låter sig så i plogfåran, medan omvänt en hel kärve inte ger minsta skörd så länge den är kvar i ladan. Men vi accepterade hennes förklaring och lovade försöka att fortsätta kampanjen.

— Jag ska ordna turnéer åt Agnes Stenås, sade stora K. B., och därmed for hon tillbaks till Sporreholm igen.

Min första turné gick genom några småorter i K. B:s eget län, mer ville jag inte åta mig, det var ansträngande ändå för en novis. Jag måste nämligen föra en mycket fantastisk replikväxling med världshändelserna.

Ett nytt hopp har kommit i världen!
En ny makt har trätt in i världskriget!
En fredsoffensiv från kvinnorna!
En avlastningsoffensiv på ostfronten!
Rachel, skänk dina söner åt ditt land!
Rachel, offra en fredskrona!

Jag var till blods medveten om disproportionen nu, men vågade inte släppa min aktivitet, ty mitt hopp steg och sjönk med den, och jag kunde inte vara utan mitt hopp. Av dessa tre: ångest, kärlek och hopp som fyllde mitt liv, kunde endast ångesten sköta sig själv utan tillsyn. Men jag framhårdade så gott jag förmådde, ty jag kunde inte se någon annan livsform. Därför fortsatte jag även sedan jag lärt mig att det inte gällde att värva nya hundratusen som stora K. B. sagt utan att rädda fem, fyra, tre, två, en procent av de första hundratusen från att förslöas eller förtvivla.

Kristian frågade mig en dag per telefon om inte det fanns någon möjlighet att vi kunde förena en predikoresas och en bröllopsresas syften. Han härdade inte ut längre, han måste ha någon omväxling, sade han.

Jag blev bestört över att hans oro kommit tillbaka såsom varje kvinna blir över att inte för alltid kunna skänka ro. Jag undertryckte min instinkt som varnade mig för att förena en bröllops- och predikoresa och sa att vi kunde träffas i Värmland om en vecka, då jag var klar där. Då blev han förtjust och sa att han skulle tillbringa den veckan i Norge för

att få material till sin uppsats om Enhets- och splitt-ringstendenser i nordisk politik.

Under turnén hade jag skaffat mig anvisning på en gästgivargård långt upp i skogarna mot Norge, dit for vi. I vårt rum var fotsbreda golvtilljor och vi fick kanel i teet på eftermiddagen. Men suset av en fors hördes här och vi talade om för varandra att vi kunde räkna på tre långa dygn utan något som kunde störa och skilja oss åt. Jag var så trött och så lycklig att jag sade till Kristian: "bär ut mig i skogen, kasta mig i forsen, jag kan inte leva mer." Men han kastade mig inte i forsen, han satte ner mig invid en grå förfallen kvarn utan hjul genom vilken den månglittrande forsen strömmade oavbrutet. Endast hälften stod kvar av den, resten hade rivits och bortförts av någon tredskande arvinge, och jag tänkte att så skulle den av oss se ut som överlevde den andra.

Men Kristian påstod att här hade Jonas Love Almqvist bott på den tiden då han skulle återvända till naturen. Han filosoferade över den oro som kommit geniet att söka sin räddning växelvis hos naturen, hos kvinnorna, religionen, litteraturen och brottet.

Kristians hår krökte sig i topparna av fukten och jag undrade om hans oro var geniets oro som likt denna fors rann tomme utan att mala.

Månen blänkte till i hans ögon då han vände sig mot min undran som han kände inpå sig.

— Äsch blänker, sade han och blundade, men i dina ögon blänker ingenting. De är lika dana korp-

gluggar som här i kvarnen, fast jag misstänker att en demon sitter och tittar ut genom dem.

Då reste jag mig och sa att demonen frös och ville gå hem och elda men han skrattade:

— Dumbom, jag menade Almqvists demon som lever kvar i kvarnen. Och gå du hem, jag ska sitta kvar i fem minuter, du avbröt mig just som jag skulle dikta en vers.

Jag bad värdinnan om en brasa och hon kom själv in med den. Medan hon låg på knä framför den öppna spiseln, berättade hon om ett misstag som skett. Det hade kommit gångbud från Skillingsfors som kallade fru Agnes Stenås till telefon, men en gäst med det namnet hade de ju inte. Jag sa: nej visst, och hon sa: telefon var från Norrtuna.

Jag hade alltså troligen fått från Norrtuna prästgård ett rop om hjälp. Men jag kunde inte lystra, ty då skulle jag ha lämnat Kristian ensam med Almqvists demon.

Brasan ledde Kristians tankar till den brasan vi suttit vid i borgmästargården. Han berättade helt demoniskt att han den gången hade handlat på inspiration från det ögonblick han mötte mig på gatan. Han hade alltså inte rest ner enkom för min skull som han påstått. Var inte det egentligen ännu mera smickrande för mig? Men jag sa att jag hade inte tänkt på att känna mig smickrad överhuvud.

Kristian märkte snart att jag bara lät allting ske och frågade om min passivitet berodde på att han bekänt att han ljugit.

— Bekänn mera, sade jag gement, så ska jag förlåta allt på en gång.

— O Agnes, sa han och tryckte mig hårt intill sig, det jag ljugit för dig har ändå på ett sätt varit sant, men du ligger här hos mig på vår bröllopsresa med ett stort förbehåll i ditt hjärta, vilket är värst?

Än en dag lät jag gå och en natt innan jag berättade vari mitt förbehåll bestått. Jag gjorde det då Kristian vid stationen visade mig tidningen med farbror Menanders dödsruna och porträtt. Han blev lättad men kunde inte förstå att en gammal man som nu skulle få gömma sitt fula ansikte i jorden, kunde ha distraherat mig i hans, Kristians närvaro. När jag sa att jag känt det svårt att inte komma den till hjälp som räddat mitt liv, blev han mycket snäll och svor på att som de här dagarna varit med förbehåll och allt, så hade han inte velat ha dem annorlunda och inte dela dem med någon annan kvinna i hela världen heller.

När jag inte längre såg en skymt av honom vid tåget, öppnade jag den biljett som följde med rosorna han gett mig till avsked. Jag väntade mig snarast något demoniskt, ödesmättat och genialt, men där stod bara:

”Inte längre flyg din kos,
må du det betänka
än du blommande min ros
mig kan återskänka.”

Med mitt sinne för bokstavlighet beslöt jag mig för att hålla Kristians rosor vid liv tills vi träffades. Det skulle jag nog ha gjort även om jag vetat att versen var en amatörmässig omskrivning av en berömd tysk dikt i stället för ett original, diktat vid forsen som jag trodde.

Mitt under de sorger och bestyr jag delade med Sigrid före begravningen tänkte jag på detta. Jag smög mig in till rosorna så ofta jag kunde och prövade de råd jag under årens lopp läst om rosors vård i alla damspalter. De fick växelbad och socker, jag bultade deras stjälkar och lade dem till sängs i en balja med kuddar av silkespapper under de röda och gula huvudena.

På morgonen efter begravningen var de tack vare denna behandling ännu riktigt friska, och då beslöt jag stanna även denna dag hos Sigrid, ty nu, tänkte jag, kommer hennes behärskning och lugn att ge vika.

Men hon talade om farbror Menander som om hon alltjämt hade honom i sin närhet, fast hon inte längre behövde sörja över hans lidanden. Sin framtid med dessa två barn motsåg hon helt lugnt. För henne var den äldste på mystiskt vis en syndabock, ett skuldlöst offer, men inte för föräldrarnas synder utan för hela samtidens. Men den lilles förstånd hade inte Gud behållit utan låtit honom få det med på vägen, något man kunde hålla med henne om då man såg hur han förstod att med enorm energi slå sig fram till moderns bröst. När den äldste var så

gammal som denne nu, hade alla utom hans mor märkt att det var något på tok med honom. Hennes make hade mot alla läkares utsagor fått leva tills han var viss om att den lille var normal, kanske överbegåvad, skulle hon inte vara lycklig över detta under? När hon kom över på farbror Menander måste hon försäkra mig att han följt och fortfarande följde min utveckling med den största glädje. Han hade gärna velat säga farväl till mig, men då han hört i vad syfte jag företagit min värmlandsresa hade han glatt sig åt att jag nog funnit den kallelse för vilken min stora prövning hade förberett mig.

Men detta blev för mycket för mig. Jag sa att jag hade stannat tre dar för länge i Värmland tillsammans med den man som jag var född att leva mitt liv med. Jag hade länge älskat honom i hemlighet, nu måste jag utplåna skillnaden mellan vara och synas. Så fort den nya äktenskapslagen trätt i kraft ämnade jag skiljas från Julius.

Jag hade nog förstätt att det inte var så nådigt att säga detta, men inte förstätt hur förfärligt ändå. Rödögd, likblek och med gröna fräknar frågade mig Sigrid om jag ville utplåna skillnaden mellan vara och synas genom att *synas* lika dålig som jag *var*? Jag sa att jag skulle känna mig mindre dålig sedan, och då frågade hon om jag glömt vad jag lovat inför Gud här i Norrtuna kyrka? Jag sa att en gång vid altarrunden hade Gud lovat mig ett barn och hur hade han hållit det? Hon sa att jag inte skulle syssla

så mycket med att förebrå Gud utan söka ta reda på vad han velat med mitt öde.

— Agnes, Agnes, sa hon och tog mitt huvud mellan sina händer, jag är rädd att du kommer in i en lång natt mitt i ditt liv, då du inte kan verka fast du kommer att vilja det.

— Den lilla smulan jag har gjort, det har jag gjort sen jag började älska honom som jag älskar, sa jag. Jag förstår att lögnen är Gud emot, och den vill jag ju ur, men du påstår det är själva kärleken och däri har du fel.

På det svarade hon bara att hon skulle bedja för mig så att jag skulle förskonas från att komma in i själens långa natt som hon förutsåg.

Jag hade en enorm respekt för henne och fast jag sade mycket mot henne, skrämde hon mig svårt. Hon sa att vi menade olika saker. Hon menade, den kärlek som aldrig vänder åter. Jag sa att en gång försvunnen gjorde den nog inte det, och då trodde hon jag hädade tills hon fick klart för sig att jag alltid fattat den ålderdomliga bibelvändningen så fel.

Och så gav jag mig i väg med mina rosor direkt till den lilla porten i Sporreholms parkmur som varit stängd den gången jag ville in under folkfesten på utställningen. Nu var Kristian där i vita kläder och öppnade för mig in i skuggan och svalkan. Jag hade ännu inte återvunnit fattningen efter vårt samtal, plötsligt begrep jag inte själv varför det varit så oerhört viktigt med att rosorna skulle vara friska.

Det gjorde inte Kristian heller. När han vecklat upp mitt stora silkespapperspaket, stod han där helt desorienterad och stirrade på fem ganska fräscha rosor.

— Vad för något, sa han, är det begravningsrosor?

När jag förklarade för honom hur jag stått i för att bevisa att jag inte vågat mig längre från honom än att mina rosor kunde hålla sig friska, kom han ihåg och blev nästan rörd. Men jag förstod att så värst mycket hade han inte menat med den vers som i flera dagar varit mitt livs innehåll.

Jag hade fått sex rosor, men en av dem hade givit upp och den hade jag gömt hemma i en liten ask. Den har följt mig obeaktad genom alla öden, tills jag nu har återfunnit den och kastat den i brasan. Sedan de skrumpna bladen förkolnat, förefaller det mig som om jag av en dröm gjort en verklig historia. Ens dröm jag tänker i bilder, och det hade varit så likt det att avbilda Kristians och min kärlek under bilden av rosor utan rötter och visa mig hur barnsligt det var att söka förlänga livet på dem med socker och växelbad.

”Nie soll weiter sich in's Land
Lieb' von Liebe wagen,
als sich blühend in der Hand
lässt die Rose tragen.”

Gud bevare oss kvinnor för poeterna, våra bröder.

Det är från och med nu jag kommer in under ödet att göra allting tokigt. Till slut började jag i full förtvivlan undra om det var Sigrid Menander som rivit ner detta över mig genom att göra mig nervös och osäker inför Kristian, inför Julius, i alla situationer som jag för ett år sen skulle klarat med lätthet. Men i själva verket är det helt nya situationer jag nu gång på gång kommer i. Det kapital av förtroende jag haft inestående hos min omgivning har jag förlösat, jag drar nu på mitt konto utan täckning och vet inte om det. Jag har naturligtvis en dunkel känsla av att förr eller senare tar förtroendet slut om jag inte upphör att slösa med det. Men jag tror att det ska räcka tills kyrkomötet kontraherats den nya äktenskapslagen då jag skall kunna lägga om mitt liv. Det är otänkbart att tala vid Julius innan dess, han är lekmannaombud och vore i stånd att agitera ikull hela kyrkomötet om han visste varför jag hoppas att lagen så fort som möjligt ska gå igenom.

Då han inte direkt erbjöd mig att få följa med upp till Stockholm, började jag tala om att jag gärna skulle vilja se ett kyrkomöte en gång och då fick jag det förstås. Julius och jag var nuförtiden så

tillmötesgående mot varandra att man väl kunde tala om ett utomordentligt harmoniskt äktenskap, som man gärna gör när man inte törs säga lyckligt.

Kyrkomötet var verkligen i och för sig värt att höra och se som skådespel, så vana som dess medlemmar var att ses och höras. Eftersom jag inte kände igen de uppträdande eller begrep betydelsen av deras inlägg var jag en stund förfärligt rädd att det skulle gå galet det hela. "Men den som vill tvinga en kvinna kvar i ett olyckligt äktenskap har inte läst bibeln rätt", sade en herre med svarta buskiga ögonbryn som jag hörde var justitieministern. Jag fick också lära mig att det fanns många sätt att läsa bibeln utom hans och var mycket rädd att något annat sätt skulle bli det avgörande.

Det var fullt av folk på läktaren. Var där flera än jag som satt här med en hemlig fruktan och ett hemligt hopp? Varför var Hohenecks här, hela familjen utom Kristian: Helmut, Adèle och Styvmodern? Hur kunde det komma sig att de härdade ut till sena natten, de hade väl inte något intresse av den nya lagen? Men det var just vad de hade framför allt Styvmodern. Hon var inte dummare än hon begrep att jag genast skulle försöka dra nytta av den. Men då jag störtade upp till Kristian följande dag, glad i hågen att Julius var den upptagne man han var visste jag inte ens att hon var oss på spåren.

Kristian var inte hemma då jag kom men jag tog mig in med min egen nyckel. Hans bostad låg där värnlös inför mig och jag inspekterade den helt

ogrannlaga då han dröjde. Först hängde jag in mina kläder i en av hans garderober och såg ut ett gömställe åt mig där, ifall hans mamma skulle tvinga sig med honom hem. Där var knappt om plats ty han hade fyllt garderoberna med massor av kostymer utan synligt fel på, så Styvmodern kunde inte få stanna länge. Det var inte bara kläder Kristian tröttnade på, det såg jag snart då jag gick igenom hans bokhyllor som var fulla av halvlästa böcker och oavslutade serieverk. Han hade fått en ny hylla och fyllt den med nya böcker ehuru han inte läst de gamla. Där tycktes hans aktuella litteratur stå, ty dess böcker var lästa, ja begagnade, och jag önskade att jag begripit meningen med alltsammans. När jag tagit upp hans post som låg på golvet innanför tamburdörren, hade jag noterat att den till större delen var utländsk, och det hade fallit mig in att Kristian som så livligt odlade de kulturella förbindelserna med utlandet skulle få många bekanta att hälsa på då kriget var slut. Det var ett underbart framtidsperspektiv som ett ögonblick öppnade sig: jag som aldrig varit utomlands skulle kanske en gång få följa med honom rätt in i den europeiska kulturen. Men framtiden tätnade strax igen för min blick då jag kom ihåg att jag själv ställt mig utanför Kristians kulturella förbindelser genom en fullkomligt oförklarlig förtvivlan och svartsjuka. Vad hade egentligen gått åt mig den gången då han skickade återbud till vårt möte och samtidigt bjöd mig på att höra ett kulturellt föredrag i stället? Min reak-

tion hade ju inte varit rimlig och minnet av den hade plågat mig förfärligt. Kristian hade aldrig velat öppna ämnet med mig igen, han påstod att det var nog med att jag skrämt slag på honom en gång, men han hade säkert inte glömt mitt beteende.

Så länge Ethel intervjuade kulturpersonligheterna i sin tidning brukade jag läsa hennes framställning av deras budskap till vår neutrala nation. Hon avstängdes emellertid snart från denna tjänstgöring sedan tidningen fått flera påpekanden att hon i lätt karikatyrmässig form framställt resultatet av stora andars mödor för att få in kriget som värdeskapande faktor i världsplanen trots allt. Som Ethel framställde konflikten för mig skulle dess orsak vara en ny redaktionssekreterare. Hon var mycket upprörd över honom och nästan ännu mera över sina manliga vänner på tidningen som av hygglighet försökte jämna ut motsättningen genom att försäkra att Ethel handlat i all oskuld och helt oavsiktligt färgat framställningen med sin kvinnligt osammansatta syn på det stora dramat utanför våra gränser. Ty hon sa att hon handlat fullt medvetet, naiv endast såtillvida att hon trodde hon skrivit i överensstämmelse med tidningens hållning. Hon tyckte verkligen att dessa kulturella förbindelseofficerare var farliga för obefästa sinnen i Sverige särskilt därför att de var så geniala. Ethel fick nu endast intervjua de genialas fruar och det gjorde hon utan anmärkning, varför konflikten ansågs vara ur världen. Men fast den var omärklig för en stor tidning blev den för en liten

medarbetare svår att bära och jag anser nu att i den låg en bidragande orsak till att hon gifte sig och lämnade tidningen som varit hennes liv. Flera av hennes populära romaner kan skrivas på detta konto, men om de är uppförda på den stora tidningens kredit- eller debetsida vet jag inte. Det kan ju också göra detsamma, eftersom den har så enorma poster på båda sidor att Ethels romaner inte kan ändra något vid vinst- och förlustkontots avslutning.

Om allt detta hade jag emellertid mycket dunkla begrepp den gången då jag inventerade Kristians bokhyllor. Jag var säker på att Kristian skulle tillgodogöra sig genialiteten med urskiljning. Minnet av den dagen i borgmästargården med brasan och den passionsröda Amaryllis då Kristian försäkrat att jag var den enda som förstod honom, överskyggade ännu min uppfattning. Jag visste att Kristian var en orolig ande, men jag hade tänkt mig att den på sin höjd skulle fresta honom att längta efter nya länder och nya sjukdomar. Om jag inte var i jämnhöjd med mig själv, skulle han kanske någon gång längta efter en ny kvinna, men den fruktansvärda risk som var förenad med att lämna mig skulle avhålla honom från att göra ett försök. Han så väl som jag visste ju att den som ensam lämnade den gyllene ring utanför jorden där vi hamnat, skulle falla genom evigheterna. Nu kom det plötsligt för mig att mitt drömjag intill absurditet hade överdrivit den där risken. Endast som ett dubbelväsen kunde man höja sig från jorden men tillbaka dit kunde man kanske

ta sig ensam och i hemlighet fort och bekvämt, med långt mindre risk än herrarna Farman och Wright utsatte sig för. Och samtidigt tyckte jag att en värld i vilken denna risk inte fanns, förlorade för mycket av sin förfärlighet, äventyrlighet och glans för att det skulle vara nån idé med den.

Nu sitter jag här tjuvu år efteråt i ett litet hus med ansiktet vänt mot en sjö som i dimman verkar strandlös som evigheten och har i ryggen Sporreholms storskog, sammanfluten till ett enda stort vintermörker. Och jag vet nu att världen är just så äventyrlig, förfärlig och glansomfluten som jag såg den i min dröm. Det är sant att den älskande som ger sig hem ensam kan landa på jorden utan maskinskada, men sen är det ingen glädje med det. Och detta gäller inte bara enstaka kärlekspar utan man och kvinna överhuvud, emedan också de är ett kärlekspar.

Jag såg på klockan och räknade ut att om jag ville undvika alla risker borde jag ge mig i väg redan nu. Jag lyssnade utåt trapporna men då intet hördes beslöt jag att ta risken att stanna, styrkt av tanken på den nya äktenskapslagen. Varpå jag återvände in i Kristians arbetsrum och föresatte mig att leta reda på hans avhandling. Det var inte lätt, men slutligen hittade jag den högst uppe under taket på en hylla dit aldrig städerskans dammtrasa nått. Dammet som låg över titelbladet talade sitt tydliga språk, det tycktes ha utplånat de ambitioner han en gång haft och bemäktigat sig hans arbetsresultat. *Men vad gjorde*

han nu då? Om jag fått vara ensam i hans rum lite till, hade jag kanske listat ut även det, men nu hörde jag honom komma och hann inte mer än slänga avhandlingen på dess plats igen och skölja dammet av händerna innan han stod i tamburen.

Han var lite andfådd som om han sprungit, nånting hade gjort honom annorlunda, kanske mognare och manligare vilket ju inte kunde skada, eftersom jag själv i alla fall ständigt skulle vara lite äldre än han.

— Så hyggligt att du väntade, Agnes!

— Men jag måste strax gå, Kristian!

— Ja jag kom så fort jag kunde, men Helmut hade en massa att säga mig.

Nu kom jag plötsligt ihåg den stora nyheten som jag glömt.

— Ja jag såg honom på kyrkomötet. Det var väl aldrig den nya äktenskapslagen han ville tala med dig om?

— Om den och allt möjligt.

— Det kan väl inte intressera Helmut att man kan skiljas utan skandal?

— Du är väldigt naiv Agnes, om du tror att man kommer att kunna det hädanefter. Han smålog överlägset åt min brist på världskänedom.

— Jo då, insisterade jag, det behövs bara djup och varaktig söndring.

— Är inte det skandal det också då?

Jag hade undrat så mycket hur Kristian skulle ta den stora förändringen i vårt läge, men aldrig hade

jag tänkt att han skulle förklara att ingen förändring skett. Jag steg upp och gick bort till fönstret, som om det han hade att säga mig skulle göra lite mindre ont från ett avstånd. Tillvaron sedd genom tårarna i mina ögon tycktes vara i full upplösning. Stjärnorna på himlen och lyktorna i staden tunnade ut sig i stora fläckar och rann bort.

— Lilla dumma Agnes, sade Kristian, kom tillbaks, du behöver inte vara rädd.

Då jag inte strax svarade eller kom, blev han irriterad och påminde mig om att jag inte borde göra det så svårt för honom att tala med mig eftersom jag höll så styvt på att vi skulle vara utan förbehåll inför varandra. Tårarna hade torkat nu och jag såg lite bättre. Han hade alldeles rätt, men kärleken som vill göra allt lätt för den älskade har i sig något orimligt som utan att vilja det gör allt svårt. Jag gick tillbaka till honom igen och kröp in under hans arm. Vi satt alldeles tysta, all oro lade sig och efterträddes av stillhet och känslan av fullkomlig oupplöslighet. Det stjärnavstånd i tankens värld jag konstruerat upp sjönk ihop och blev till intet, vi var åter en enhet såsom meningen var av evighet. Vi hade väl landet på jorden igen och var inte ute bland de rörliga himlarna mer, men vi hade landat tillsammans. Till slut kände jag mig så trygg att jag kunde utmana ödet och lova Kristian att hur omöjlig jag än var: *ett* skulle jag göra lätt för honom, nämligen att bli av med mig utan skandal den dag han ville.

Kristian blev riktigt förargad, han påstod att jag

lovade detta med armbågen, det var inte min mening att bli tagen på orden ty samtidigt höll jag ju honom i ett fast grepp. Detta sa han i ett slags komiskt ursinne och i detta tecken slöt vår korta stund av gemenskap.

Jag träffade honom inte mer innan vi for från Stockholm och kom alltså hem utan att ha fått klarhet i något annat än att min uppgörelse med Julius måste jag sköta själv, det vore kärlekslöst att dra in Kristian i den. Men det skulle bli bra svårt att förklara för Julius som bar mig på händerna varför jag ville gå själv. En sådan formulering som "jag vill leva mitt eget liv", lät tillgjord och var framför allt lögnaktig, ty det var det minsta jag ville. Men hur skulle jag kunna finna någon annan, då Kristian inte fick nämnas en gång? Jag sköt upp samtalet med Julius dag efter dag, ty jag trodde att jag själv skulle få välja ögonblicket för uppgörelsen. Inte kan jag ställa till med detta strax före jul och lika lite strax efter jul eller när Julius är så förkyld. Men när han blivit bra och vi sett hur det går med centralmakternas fredsförslag, då.

Fyrklövern Wilhelm, Karl, Ferdinand och Muhammed hade i sitt fredsanbud poserat som segerherrar vilka kan kosta på sig att nämna ordet fred utan att bli missförstådda därhän att de på något sätt behövde eller längtade efter den. Varpå motsidan i sin tur lade an på att klargöra att inte heller den längtade efter slut på kriget och så fortsatte allt som vanligt. En så djup modlöshet som lade sig över mig efter

detta hade jag inte känt sedan den dag då Ethel lärde mig att ett nytt hopp kommit i världen. Ja den var väl värre nu, ty ett besviket hopp är värre än alls intet, skrev jag till Ethel och förblev för resten överksam.

Men Ethel svarade att vad var det för sätt att tappa modet för de dryga tonfallen i fredsanbudet och avslaget. Kvinnorna hade haft sina kunskapare ute och visste att bakom denna morskhets låg ångest. Hade man inte vetat att alla dessa herrar bär masker, sade hon, så skulle man tro att det inte lönade sig att nämna ordet fred på vår sida om tjugutalet. Men i själva verket torde herrarna ha upptäckt att det var något annat än en vanlig manöver de satte i gång 1914. Vi som vet hur de har det i sina kanslier och högkvarter, skrev hon övermodigt, vi tror att det lönar sig att påminna om medling igen. Du Agnes är utsedd att följa med som representant i delegationen till nordiska ministermötet i Köpenhamn nästa vecka. Närmare om tågtider sedan och inget avslag godtages, så det.

Jag kunde unnat Ethel att se den effekt som brevet hade på mig. Återigen slog jag om från modlöshet till högspänd förhoppning. Jag gjorde mig de mest storartade föreställningar om dessa nordiska statsmän och mötet med dem. Jag skulle få se dem utan mask, mänskliga och angelägna att rädda världen samman med oss. De skulle lyssna andlöst till vad Ethel hade att berätta om sina hemliga informationer från högkvarter och kanslier och glömma tiden där-

under, så att de inte hann med att redigera ut någon protestnot den dagen.

Detta var nästan för underbart att vara sant, och jag nämnde inte om min utmärkelse för någon, av fruktan att Ethel skulle skriva återbud emedan någon annan mera värdig person ville fara i stället för mig. Kristian vågade jag inte underrätta ty tänk om han skulle göra mig ett förslag om sammanträffande som jag inte skulle kunna motstå att acceptera! Under den tid som gått hade jag skrivit flera brev till honom för att be honom tala om vad det var han velat säga mig utan förbehåll ifall jag inte gjort det så svårt för honom. Men jag hade inte skickat av dem, ty jag ville inte han skulle formulera sitt svar då suggestionen av mitt väsen var försvagad genom avståndet. Jag förstod risken av att rosor vissnar under alltför lång skilsmässa, men jag trodde på makten av min närvaro som manifesterat sig så triumferande.

Dagen innan jag skulle i väg slog jag upp tidningen och fann en artikel om ministermötet som började med stora porträtt av ministrarna och slutade med små porträtt av Ethel och mig med anledning av den uppvaktning vi ämnade göra. Först blev jag mycket imponerad eftersom detta var första gången jag blivit mångfaldigad och sällskapet var så fint dessutom. Sen tänkte jag på vad Kristian skulle säga och slutligen på hur galet det var att jag inte hunnit förbereda Julius innan han gick till arbetet. Jag ringde genast upp rådhuset, men borgmästaren satt i rätten. Jag försökte ta mig något för hemma,

till exempel damma Julius' skrivbord, men herrummet skrämde mig så jag tog på mig och smet ut. Jag kom ganska lämpligt till pappa Andersén ty han hade en modfälld morgon. Han oroade sig över allt besvär han gjorde med sin långa kostsamma sjukdom och över att döden kanske skulle komma över honom medan han tänkte på att kolen stigit, potatisen inte skulle räcka över vintern, att mellanbror och lillebror inte skulle kunna hålla sams efter hans död och Karna bli för skjutskicklig. Jag föreslog att vi skulle ta fram ett tröstande språk ur mammas låda och han sa att det var ett rent under att han alltid fick fram de mest hugsvalande och hjälpande ord. I dag var det detta: "och trons bön skall hjälpa den sjuke och Herren skall låta honom stå upp igen, och om han har begått synder skall detta bliva honom förlåtet." Det var ett av de bibelord jag smugglat in i lådan på mammas tid sedan jag egenmäktigt mönstrat ut några andra, men ordet hade inte mindre kraft för det. Och innan jag gick så lovade jag att se till hushållet mera regelbundet under vintern och därpå gick jag till Frälsningsarméns ångtvättinrättning för att betala en räkning. Där gick Nelly Karlson med vaxduksförkläde om magen och sjöng en visa som lät så här trösterikt:

Snart är allting över,
jag ej mer behöver,
längta till min Jesus
i det sälla land.

För resten hade hon det bra, tack och lov, till och med att skinnet på fingertopparna var så slitet att det vållade henne svåra smärtor att spela på gitarr var bra. Ty det var säkert Frälsarens mening att hon skulle sona sina synder genom att spela till hans ära, fast strängarna färgades röda av blod. Jag gick ifrån henne med hennes kvittens på min räkning och känslan av att tvättinrättningen säkert var en trevligare skärseld än den som väntade mig. Jag hade beräknat att vara hemma i god tid före Julius men i tamburen hängde redan hans bisampäls helt ödesmättad.

— Är du redan hemma? ropade jag från salen in i Julius rum och önskade att jag dammat i alla fall.

En röst svarade:

— Jag har väntat en kvart på dig.

Var det hans? Jo jag kände igen den från rådhuset. Hemma hade han hittills aldrig låtit så operoslig, behärskad och officiell.

Han hade också sin rakaste ämbetsställning där han satt bakom skrivbordet och gjorde en gest åt den anklagade att träda fram.

— Snälla du, sa jag, det var just min mening att inhämta ditt gillande, av Köpenhamnsresan, menar jag.

— Du misstar dig om du tror att jag kan gilla att du tar ansvarstyngda statsmäns tid i anspråk för att få tillfälle att sammanträffa med Kristian Hohenack.

— Men jag *ska* inte träffa honom, försäkrade jag ivrigt, alldeles som om min oskuld just i detta enda fall skulle ha någon betydelse.

Julius var tyst ett ögonblick. Han höll en liten ordförandeklubba av ben i sin högra hand, jag betraktade den och mindes hur jag darrat för denna hand en gång, men nu darrade i sin tur handen. Julius måste ju ha uppfattat att mitt svar fast nekande i sin form var ett indirekt erkännande av skuld. Ty annars skulle jag ha flugit upp och frågat honom vem det var som på så gement sätt sammanställt mitt namn med Kristians.

— Då är jag bättre underrättad än du, sade han slutligen. I förmiddags då du gått ut ringde den lymmeln hit, ja hit, han la handen på telefon för att understryka fräckheten, och Sofi som händelsevis var här inne gav honom i hastigheten besked om var du kunde träffas i Köpenhamn. Det var en lapsus som hon ansåg sig böra erkänna för mig.

— Men Sofi vet inte heller var jag träffas i Köpenhamn, envisades jag.

— Vi ska fråga henne. Han ringde och beställde in vittnet.

Det var alldeles tyst i rummet medan vi väntade på Sofi. Detta var värre än att stå inför en vanlig domare, ty denne domare var ju samtidigt åklagare och offret för förbrytelsen. Jag blundade ty jag vågade inte se på honom. Men på insidan av mina ögonlock såg jag Sofi dra förbi genom alla år. Sofi som dansade så ungdomligt och suckade så kvalfullt

i Mölle, som retirerade upp på vinden då jag kom i huset, som gödde mig under min grossess, som alltid kom olägligt med Julius omskötta tvätt på armen, som la sig i när jag ville fara till England, Sofi som visste allt om Kristian och mig. Hon var som ett problem som plötsligt löses, en hemlighet som upplät sig efter tolv års slutenhet. Så småningom kom hon infjäskande och jag tittade upp för att se hur hon såg ut när hon inte längre hade mask. Men jag bedrog mig, masken var på fortfarande. Nu sedan hon bar glasögon och ett litet medelålders hull kring sin jungfruliga gestalt var hon i själva verket bättre förklädd än någonsin. Hon hade åldrats, det var på tiden att jag kom ur huset så att hennes livs strävan efter Julius skulle få sin belöning.

Men hon verkade inte alls triumferande utan i stället mycket ängslig. Om hon inte fick mig ur huset så måste hon i väg själv, det torde hon ha förstått.

— Jag ångrar mig så förskräckligt, sade hon. Man ska inte gå emellan man och hustru.

— Ja, ja, ja, sade Julius ganska onådigt, jag bad Sofi komma in därför att Agnes påstod att hon aldrig talt om för Sofi var hon skulle bo i Köpenhamn. Det kan vara intressant för mig att se vilken av er som talar sanning!

— Men snälla Agnes, kan Agnes missminna sig så? Hos Daektrups. Jag frågade ju när jag mötte Agnes på väg till Anderséns för jag hade sett porträttet i tidningen. Jag sa ändå att nu kommer den nya klädesklänningen till pass.

Det hade jag glömt. Jag hade inte ens haft ett minne av att ha sett Sofi på gatan, hon hade varit utstruken som med syra ur mitt medvetande. Jag teg. Naturligtvis hade jag sagt Daektrups eftersom jag verkligen tänkt gå dit och gratulera gumman till den politiska rösträtten som hon fått vid sjuttio års ålder.

Julius vinkade av vittnet och Sofi gick utan att tillåta sig en enda glimt av triumf.

— Men Sofi, hur kan du vara säker på att det var Kristian Hoheneck som ringde. Sa han sitt namn?

— Nej för han ville visst att jag skulle tro han var från en tidning. Men jag känner hans röst lika bra som Agnes . . gör.

Kristian hade alltså gjort en stor dumhet för min skull och det fyllde mig med en hemlig glädje mitt i alltihopa. "Lilla dumma Agnes, du behöver inte vara rädd."

— Jag hoppas du förstår att det måste bli tvärt slut på dina Köpenhamnsresor och Värmlandsturnéer och Stockholmsbesök, sade Julius då Sofi gått. Jag har tillåtit dig din frihet inom vissa gränser som jag nu emellertid finner har varit för vida. Jag tänkte att en kvinna utan modersplikter måste få utlopp för sin aktivitet, och när du absolut inte ville rikta in den efter mina önskningar så lät jag dig hållas. Men du har på ett oerhört sätt missbrukat mitt förtroende.

— Ja, det vet jag, men vart vill du komma egentligen?

Jag stirrade på hans urblekta ögon, hans urblekta hår och skägg, på alla de tragiska tecknen att han var en man i sina "bästa år". "Slut på mina resor?" Jag hade tänkt att han skulle säga: "hädanefter kan du resa vart katten du vill."

— Begriper du inte vad jag menar? Förstår du inte att detta är allvarsamt, Agnes?

Jag sa att det gjorde jag visst. Jag visste att jag gjort mig skyldig till något oförlåtligt, men just därför kunde jag inte förstå att det hade någon betydelse för honom om jag for till Köpenhamn eller ej.

— Jag behöver visst påminna dig om att du är min hustru.

— Men när jag nu inte *ska* träffa någon människa utom ministrarna! Jag ska inte gå till Daektrups utan hålla mig med delegationen hela tiden.

— Begriper du inte att det är slut med att krypa bakom din fina väninna Westerdyk! Tror du inte jag begriper sanningen bakom alla hennes undanflykter och ursäkter då man ville ha tag i dig hos henne? Ja, jag begriper mycket nu. Han stödde huvudet i handen, och jag förstod att han lät en rad händelser passera revy i sitt minne alldeles som jag nyss då det gällt Sofi. Agnes som blev inflammerad mellan tummen och pekfingret när hon skulle göra ödmjuk tjänst för sitt land, Agnes som måste fara

upp till Karna med livsmedel, som var så ängslig för att sängkammartapeten skulle ha en farlig inverkan på hennes mans hälsa, Agnes som var så stolt när hon kom från Värmland med en handväska full med fredskronor . . var hon nu växlat sig till dem!

— Det är fler än du som måtte tyckt att jag varit lättlurad, sade han med plötslig vrede. Nu griper jag bland mycket annat också vad Helmut Hoheneck menade på vårt sista sammanträde om begravningsplatsen, när han sa att han hade bekymmer för sin halvbror som inte kunde förmå sig till ett gifte efter fideikommissbestämmelserna därför att han förgapat sig i en dam som inte höll måttet. Jag var så dum så jag trodde Helmut ville resonera med mig om möjligheten att få bort villkoret om giftermål med en adlig dam och lovade undersöka saken om han ville!

Julius' vrede leddes för ögonblicket över på Helmut som måtte ha excellerat i hela sin belevade fräckhet vid detta samtal. Han svor nu hämnd, Åköping skulle ha begravningsplatsen för en spottstyver eller också leta upp en annan. Men när han tänkte på hur vackert det hörn var där han och jag skulle vilat tillsammans, gick det upp för honom hur förfärligt allt var och vad jag bedragit honom på: livets avslutning liksom dess fortsättning . .

— Jag har trott på dig som på . . mig själv.

Jag vet inte vad denna lilla tvekan framför *mig*

betydde, men jag kom blixtnsabbt att tänka på fröken Hilda på Hamburgerbörs. Jag sökte genast förjaga henne ur mina tankar ty redan att minnas Julius' förlöpning bredvid min passionshistoria var ovärdigt och förödmjukande eftersom det rörde sig om ojämförliga förlopp. Och ändå låg till min fasa jämförelserna så nära till hands: en dam som inte höll måttet, en annan dam som inte höll måttet.. Jag hade betraktat Julius' Kinavin med järn som utslag av ren falskhet. Julius såg nu falskhet i varje min vänlighet och varje bevis på omsorg under tolv år.

På hans skrivbord låg ett litet provrör. Jag tog det och visade honom hur svartbelagt det var:

— Ser du det fanns i alla fall arsenik i tapeterna, sade jag.

— Ja det var tur för dig det, eller kanske otur, ty på så vis begrep jag inte att du ville bli kvitt mig i sängkammaren.. Men nu ska du slippa mig där hädanefter, för nu vill inte jag heller sen jag genomskådat dig.. Jag flyttar in hit och du får ligga i sängkammaren ensam.

Jag trodde inte mina öron:

— Ska jag ligga ensam i sängkammaren? Vad menar du?

— Jo jag menar det, sade han. Det kan inte hjälpas om det blir prat, det skulle du ha tänkt på förut.

— Jag menade inte så, Julius. Jag trodde du skulle köra ut mig efter vad jag har gjort. Jag vet att det

är irreparabelt. Jag skulle ha talt med dig genast i början då, då Kristian kom. Men först var du sjuk, det var inte så lätt.. jag trodde..

— Att jag skulle dö?

— Julius, varför ska du förhöra mig så här, då du ändå har genomskådat mig som du säger och inte tror ett ord. Jag tar ju ändå konsekvenserna och försvinner.

— Nej Agnes, sa Julius, du har missförstått mig. Jag måste döma dig, men jag kan inte frånsäga mig allt ansvar för dig i framtiden. Jag tror inte på vad du säger nu, men jag vill tro att du kan upprättas och förändras. Det blir inte lätt för mig att behålla dig i detta hem. Men jag gör det ändå därför att..

Han stakade sig i sina välöfvade perioder, och jag lyssnade med förfäran till något som lät som gråt bakom hans hand. Det var på en gång gripande och frånstötande, orimligt, hotfullt och förkrossande. Hos denne man som jag tvingat ända till tårar skulle jag bli kvar? Därför att.. vad?

Det var mig ofattligt då, nu kan jag ana att hans blinda känsla för mig där nere i djupen av hans väsen ännu inte hunnit fatta vad som hänt, bara kände sig oroad och eggad av något smärtsamt som nått den.

— Därför att en Hoheneck aldrig kommer att gifta sig med en dam som inte håller måttet, sade han då han åter blev herre över sin röst.

— Vad har hänt? frågade Ethel under Köpenhamnsresan.

— Jag har blivit hemlös nu, låt mig vara för resten.

— Du är visst inte hemlös.

— Det måtte jag väl veta bäst själv. Och det kom sig av att du satte in mitt porträtt i tidningen.

— Det var inte jag, det var en dumbom på tidningen som är kär i mig.

— En sån idiot!

— Kan så tyckas. Men hemlös är du i alla fall inte, för du kan bo hos mig. Sen sa hon ingenting mer. Hon var egentligen lika tankspridd som jag.

Allt blev från första början så olikt mot vad jag tänkt mig. Först fick vi en förfrågan om vi kunde nöja oss att bli mottagna endast av danske utrikesministern, till det svarade Ethel nej. Så fördes vi in i en stor salong där vi väntade i det oändliga. Slutligen kom sex herrar ut ur ett inre rum på väg från morgonkonferensen ut till lunchen, vi hälsade och Ethel steg fram och genade dem. Hon hade fått två minuter att tala på och använde dem till att säga att vi visste att de krigförande var trötta på kriget och skulle finna en medlingsaktion rimlig. Men detta gällde för i dag, i morgon kunde någon ha segrat och då skulle medling vara hopplös. Nu väntade världen på herrarnas initiativ, slöt hon.

Den danske statsministern tackade oss för förtroendet. Med ett oefterhärmligt leende och tonfall

sa han att en småstatsminister i själva verket inte var så värst mycket mäktigare än en kvinnodeputation, varpå han hastigt gick fram till Ethel och tryckte hennes hand till farväl.

Min besvikenhet hade nu nått sin höjdpunkt. Den var så enorm att den slog över i förbittring.

Jaså, ingen medling, inte ens ett samtal om möjligheten, inte det minsta intresse för de informationer som Ethel stödde sin förmodan på. Och för att vara med vid denna formella ceremoni på två minuter hade jag uthärdat Julius' förfärliga vrede och bränt mina skepp!

Då ministern med snabb automatiserad vänlighet fattade även min hand grep jag tag i hans och klämde till: vem har sagt excellensen att vi kvinnor är så vanmäktiga? sade jag utmanande. Nu, tänkte jag, ska jag väl få se maskerna falla, men de satt kvar. Den älskvärt ironiska, den upphöjt rättsvårdande och den absolutt suveräna masken, allesammans var fastvuxna på ansiktena och rubbades alltså inte en hårsman.

I nästa ögonblick hade herrarna flytt till sin lunch och vi stod där ensamma kvar. Ethel sa till de andra att hon hade trott hon kunde ansvara för sin svenska kollega emedan hon bildat hennes uppfattning. Sen frågade hon mig tämligen bistert ur vilka dolda avgrunder mitt yttrande till danske konseljpresidenten hade kommit. Jag svarade att det kom från mellangärdet och den förklaringen fick delegationen nöja sig med, men själv har jag inte kunnat det. I

min hållning till männen i mitt liv hade hittills rädsla ingått som ett viktigt moment, därför att jag visste att de alla kunde tillfoga mig så mycket: farbror Johan, Rolf, Daektrup, Julius, biologilektorn och Kristian. Att vinna deras bevägenhet eller dra mig utom räckhåll för dem, hade varit de två alternativen som jag ömsevis använt. Och så ett tu tre hade jag märkt att jag inte var rädd för dessa sex herrar som representerade männen i allmänhet. De var stora män, de största i Norden, men i detta ögonblick syntes mig deras storlek inte det minsta farlig. De må ha mitt yttre öde i sina händer, men inte mitt hjärta. Var i herrans namn får mellangärdet sina informationer ifrån? Den frågan har jag ännu inte nöjaktigt kunnat besvara.

När delegationen författat en presskommuniké föreslog den närvarande danskan att vi skulle gå och dricka kaffe, så var vi alltid säkra att få in något. Hon trodde nämligen inte att pressen skulle ta in vår redogörelse och betraktade det hela som vanlig pliktrutin vid vilken man inte fick fästa några förhoppningar.

När den saken var klar hade Ethel och jag i alla fall rätt mycket tid till övers och hon föreslog att vi skulle göra visit hos fru Daektrup. Varför det? Jo hon var danskornas grand old lady och borde kunna säga några saftiga saker om de svenska männen som i motsats till danskarna inte trodde på sina kvinnor. Men jag svarade att även den motsättningen var ju humbug och för resten så kunde jag inte gå med

ty jag ämnade vandra uppför Vor Frelsers Kirkes Taarn ända till spetsen.

Ethel tyckte det var ett meningslöst företag, eftersom det inte fanns ett spår sikt i dag, men hon följde mig ändå för att se om jag skulle lyckas. Hon hade övertagit den hållning jag hade mot henne i vår barndom, så hon hade inte för roligt, stackarn.

Hon visste ingenting om den vision jag haft för många år sen då jag sett Människligheten vandra uppför Vor Frelsers Kirkes Taarn. Hon kunde alltså inte veta varför jag nu ville gå den mödosamma vägen själv i dag. Men hon förstod visst så småningom att det trots bristen på sikt var en slags mening med det hela, ty när jag beredde mig att börja min stigning sa hon: så lång tid har det tagit för dig innan du kommit dig för att ta första steget, Agnes Stenås.

Egentligen har jag mycket bråttom med att få slut på den skildring som jag gett mig in på. Vad man börjat vill man gärna fullborda och jag vet att jag skriver i kapp med ödet. Men under de sista två dagarna har jag inte kunnat röra vid pennan och orsaken till denna vanmakt var ett brev. För månader tillbaka skrev jag i irriterad och upprörd stämning till en vän och redogjorde för en konfliktsituation genom vilken jag blivit utan vänner och arbete.

Skedde det mig inte orätt? skrev jag till slut och väntade ivrigt på ett jakande svar som emellertid inte kom. Nu när hela saken inte längre var så viktig fick jag svar och det lydde: es geschiet Einem nie Unrecht.

Numera tar jag aldrig något människoord riktigt bokstavligt som jag gjorde förr, varken älskares eller fienders, knappt vänners heller. Men detta ord hade i alla fall tillräcklig sprängkraft för att bringa oreda i mitt sinne och mitt arbete. Så småningom klarnade det och jag begrep att den som frågar om det inte skedde en orätt, ska min själ ha detta svar. Jag läste igenom det jag skrivit i ett enda drag för att se om möjligen under alltsammans låg samma fråga ställd till den som mitt arbete är avsett för: Karna. Och jag måste medge att tillräckligt därav fanns med i blandningen för att Karna med sin klara otvetydiga röst skulle fälla domen: "det skedde henne ingen orätt." Jag tänkte att det må då vara hänt. Ifall jag velat rättfärdiga mig själv och anklaga andra så förtjänar jag det svaret.

En annan fråga är om inte den värld man föds till, det sammanhang man satts in i, kan vara övermäktigt för ett barn. Inte världen själv men vad den har gjorts om till. Och jag tänkte att om Domaren som genomskådar alla öden skulle ge ett svar på den frågan måste han redan i fallet Agnes Stenås gå tillbaka till yngre stenåldern. Något som förklarar att Han inte var färdig med domen år 1896 då vi avvaktade hans ankomst i Åköpings stations-

hus, nio pigor och jag. Och härmed är jag färdig att fortsätta arbetet på att skildra de tjugu år som förlutit sen jag satte foten på första steget av vindeltrappan upp mot Vor Frelsers Kirkes Taarn — tyvärr utan att orka ända upp. Ack mina knän värker och mitt hjärta klappar i denna dag av de ansträngningar jag sen dess gjort att försöka framhärda i den riktningen som jag den dagen beslöt mig för. Och var jag nu står, om högre eller lägre vet jag inte själv.

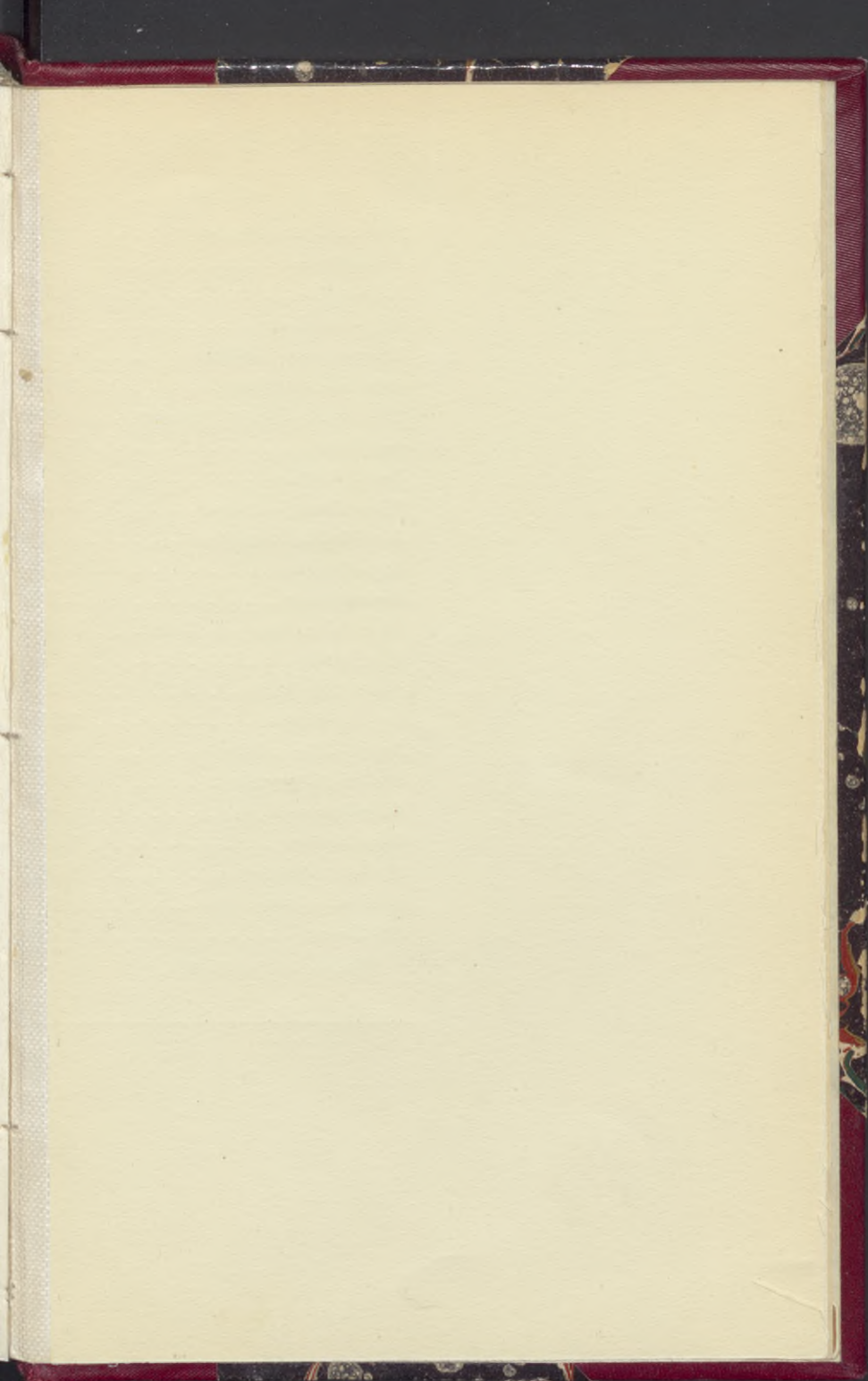
Medan jag skrivit så långt som hit har jag en starkare känsla av att följa en annan riktning: den sjunkande. Under de långa tysta dygn som varit fyllda av detta arbete har årstidens och historiens mörker djupnat jämsides. Vi är nu nära bottnen på dalen, där vi vet att årstiden kommer att vända och jag har så småningom råkat in i ett slags mörkrets förtrollning. Jag har älskat mörkret, funnit tröst i själva mörkandet därför att jag sökt hålla den föreställningen att årstidens och historiens fallande linjer samtidigt ska brytas och stiga uppåt efter vintersolståndet. Då jag nu närmar mig den avgörande punkten måste jag säga mig att min önskelek likställer mig i nivå med Karnas pojke när han skrev och begärde skidföre i julklapp av tomten. Men det är inte alldeles uteslutet att pojken *får* skidföre i julklapp! Och årstidens svängning upp ur mörkret just när det nått att dominera hela dygnet, erinrar om de lagar historien följer i sitt lopp.

Säger inte profeten att mörker övertäcker jorden och töcken folken och just *därför* ska Israel stå upp och varda ljust ty dess ljus skall komma? Hur kunde han lova det? Därför att han förmedlade ett löfte från den makt i universum som icke vill vår död.

Och därför att den icke vill vår död skall historiens linje också brytas i botten på sin dal. Vandrarna vet själva så lite om det håll åt vilket huvudriktningen går, medan vägarna stiger och faller under dem. Kanske har den redan vänt utan att vi märkt det.

356
Stads 6/10
92 k

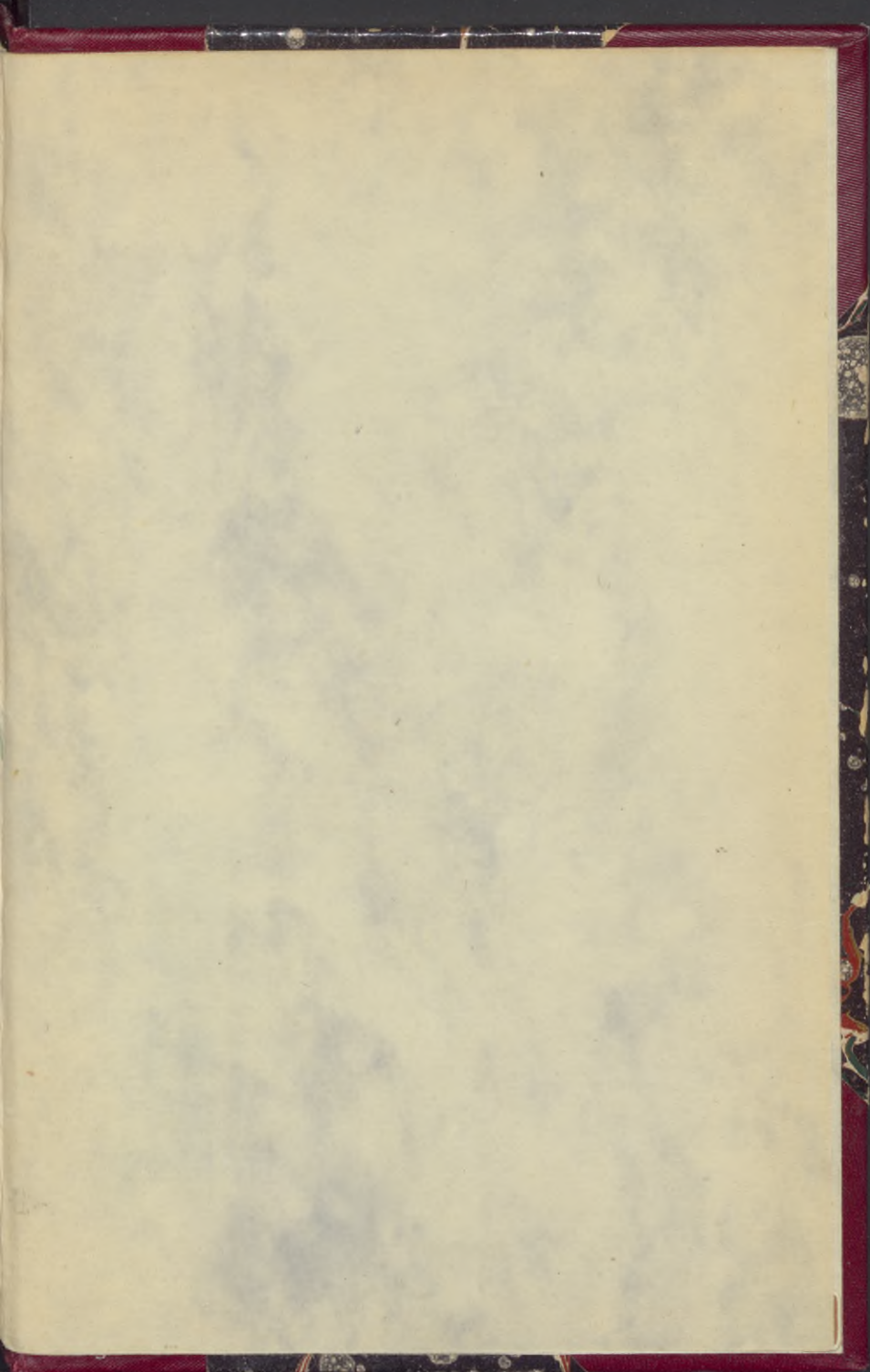
ELIN WÄGNERS

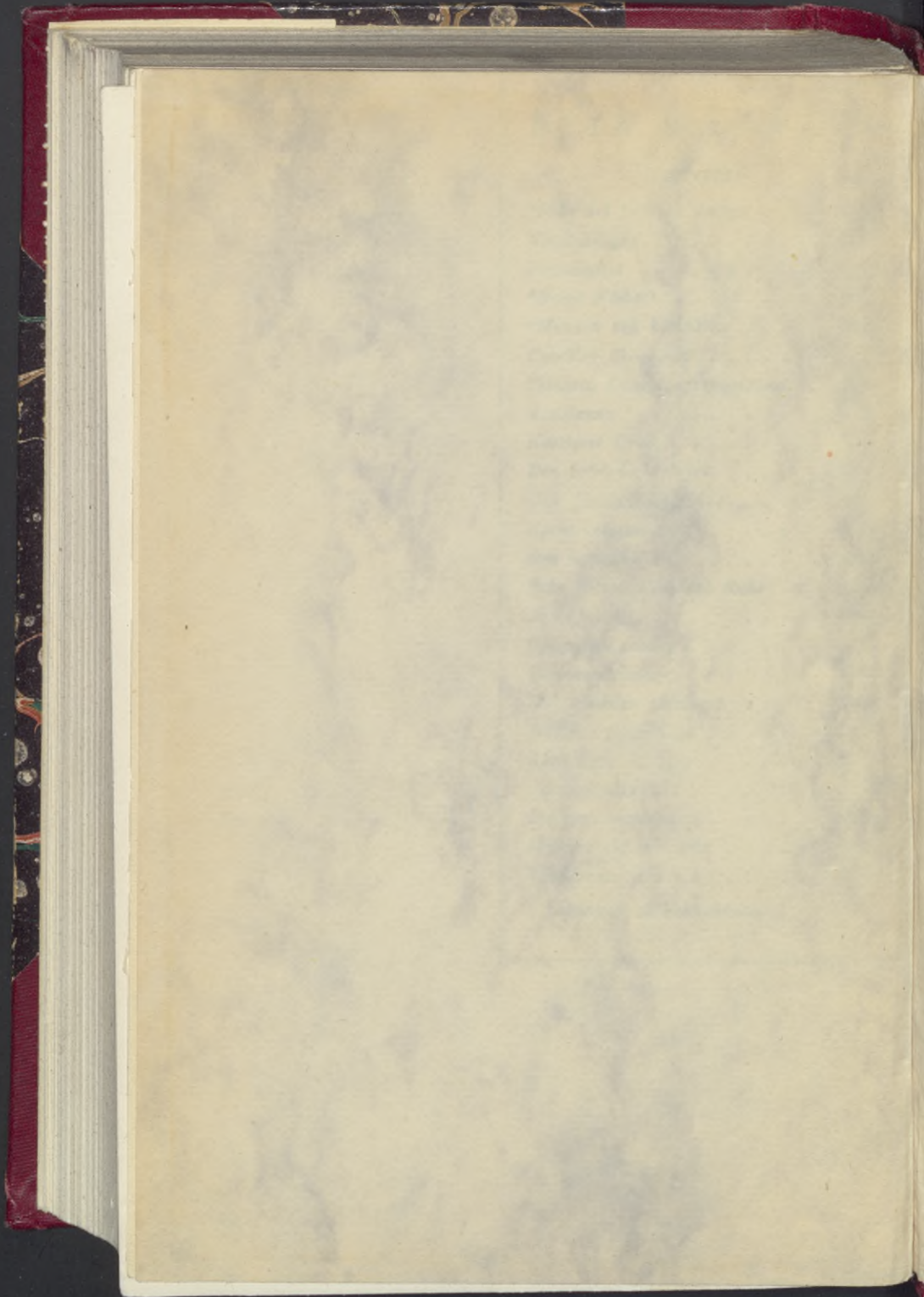
arbeten:

*Från det jordiska museet	2: 50
Norr tullsligan	3: —
Pennskaftet	5: 50
*Helga Wisbeck	4: 50
*Mannen och körsbären	3: 75
Camillas äktenskap	3: 75
*Släkten Jerneploogs framgång	5: 50
Asa-Hanna	8: 50
Kvarteret Oron	6: 75
Den befriade kärleken	11: —
Den förödda vingården	6: 75
Nyckelknippan	7: 50
Den namnlösa	3: 75
Från Seine, Rhen och Ruhr	6: 50
Silverforsen	6: 75
Natten till söndag	5: 75
De fem pärlorna	7: 50
Den odödliga gärningen	5: 75
Svalorna flyga högt	7: 50
Korpungen och jag	4: 50
Gammalrödja	5: 25
Dialogen fortsätter	8: 50
Mannen vid min sida	6: 25
Vändkorset	8: 50

* Utgångna ur bokhandeln.

21

6000042104

Göteborgs universitetsbibliotek

2.25

JOHN JOHNSON
BOKBINDARE
GÖTEBORG

